Саъдии Шерозӣ

Саъдии Шерозӣ

Куллиёт

Иборат аз чаҳор ҷилд

ДУШАНБЕ,
«АДИБ»
1989

Саъдии Шерозӣ

Куллиёт

Ҷилди II

ДУШАНБЕ,
«АДИБ»
1989

ББК 84 (0)9
С 12

Мураттиб *Саҳобиддин Сиддиқов, Назира Қаҳҳорова.*

Муҳаррир *Ю. Аҳмадов*

Рассом *А. Муҳаммадиев*

Саъдии Шерозӣ

С 12 Куллиёт: Иборат аз чаҳор ҷилд. Ҷилди 2. (АФ РСС Тоҷикистон). Душанбе: Адиб, 1989 — 416 с.

Дар ҷилди дуюми куллиёти Шайх Саъдии Шерозӣ: тайибот, девони «Бадоеъ», ғазалиёти қадим, маснавиёт ва қитъаву рубоиёти дилпазири ӯ фароҳам омадаанд.

Саади Шерози

Собрание сочинений. в 4-х томах, т. 2.

Во второй том собраний сочинений Саади Шерози включены диван «Бадоеъ», газели, маснави и рубаи великого поэта.

ББК 84 (0)9

$\frac{4702540102-251}{М\ 503(12)-89}$ 110 — 89

ТАЙЙИБОТ

Диди̅, ки вафо ба ҷо наёварди̅,
Рафтию хилофи дӯсти̅ карди̅.
Бечорагиям ба чиз нагрифти̅,
Дармондагиям ба ҳеҷ нашмурди̅.
Ман бо ҳама ҷавр аз ту хушнудам,
Ту бе гунаҳе зи ман биёзурди̅.
Худ кардану ҷурми дӯстон дидан,
Расмест, ки дар ҷаҳон ту оварди̅.
Нозат бибарам, ки нозукандоми̅,
Борат бикашам, ки нозпарварди̅.
Моро, ки ҷароҳат аст, хун ояд,
Дарди ту чинам, ки фориғ аз дарди̅.
Гуфтам, ки нарезам оби рух з-ин беш
Бар хоки дарат, ки хуни ман хӯрди̅.
В-ин ишқи ту дар ман офаридастанд,
Ҳаргиз наравад зи заъфарон зарди̅,
Эй зарра, ту дар муқобили хуршед,
Бечора чи̅ мекуни̅ бад-ин хурди̅.
Дар ҳалқаи корзор ҷон додан
Беҳтар, ки гурехтан ба номарди̅.
Саъди̅, сипар аз ҷафо наяндозад,
Гул бо гиёҳ асту соф бо дурди̅.[1]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Мапурс аз ман, ки ҳеҷам ёд кардӣ?
Ки худ ҳеҷам[1] фаромӯш менагардӣ!
Чӣ некӯрӯю бадаҳдӣ, ки шаҳре
Ғамат хӯрдандy касро ғам нахӯрдӣ.
Чаро мо бо ту, эй маъшуқи танноз,
Ба сулҳему ту бо мо дар набардӣ?
Насиҳат мекунандам сардгӯён:
Ки баргард аз ғамаш бе рӯйзардӣ.
Намедонанд, к-аз бемори ишқат
Ҳарорат бознаншинад ба сардӣ,
Валекин бо рақибон чорае нест,
Ки эшон мисли хорандy ту вардӣ.[2]
Агар бо хубрӯён менишинӣ,
Бисоти некномӣ дарнавардӣ.
Дигар бо ман магӯй, эй боди гулбӯй,
Ки ҳамчун булбулам девона кардӣ.
Чаро дардат начинад ҷони Саъдӣ,
Ки ҳам дардию ҳам дармони дардӣ![3]

* * *

Макун саргашта он дилро, ки дастомӯзи ғам кардӣ,
Ба зери пои ҳиҷронаш лагадкӯби ситам кардӣ
Қалам бар бедилон, гуфтӣ, нахоҳам ронду ҳам рондӣ,
Ҷафо бар ошиқон, гуфтӣ, нахоҳам карду ҳам кардӣ,
Бадам гуфтию хурсандам, афокаллаҳ, накӯ гуфтӣ,
Сагам хондию хушнудам, ҷазокаллаҳ, карам кардӣ.
Чӣ лутф аст ин, ки фармудӣ, магар сабқуллисон будат?

---

1 А — ҳаргиз. 2 А — Ин байтро надорад.
3 А — Ба ҷои ин байт байти зерин омадааст:
Ало, эй андалеби ҷони Саъдӣ,
Бинол имшаб, ки дар бӯстони вардӣ.

Чӣ ҳарф аст ин, ки овардӣ, магар саҳвулқалам кардӣ?
Иноят бо ман авлотар, ки таъдиби ҷафо дидам,
Гулафшон бар сари ман кун, ки хорам дар қадам кардӣ.
Ғанимат дон, агар рӯзе ба шодӣ даррасӣ, эй дил,
Пас аз чандин таҳаммулҳо, ки зери бори ғам кардӣ.
Шаби ғамҳои Саъдиро магар ҳангоми рӯз омад,
Ки торику заифаш чун чароғи субҳидам кардӣ.[1]

* * *

Чӣ боз дар дилат омад, ки меҳр баркандӣ,
Чӣ шуд, ки ёри қадим[2] аз назар бияфкандӣ.
Зи ҳад гузашт ҷудоӣ миёни мо, эй дӯст,
Ҳанӯз вақт наёмад, ки боз пайвандӣ.
Бувад, ки пеши ту мирам, агар маҷол бувад,
В-агарна бар сари кӯят ба орзумандӣ.
Даре ба рӯи ман, эй ёри[3] меҳрубон, бикшой,
Ки ҳеҷ кас накушояд, агар ту дар бандӣ.
Маро в-агар ҳама офоқ хубрӯёнанд,
Ба ҳеҷ рӯй намебошад аз ту хурсандӣ.
Ҳазор бор бигуфтам, ки чашм[4] накшоям
Ба рӯи хуб, валекин ту чашм мебандӣ.
Магар дар оина бинӣ в-агарна дар офоқ,
Ба ҳеҷ халқ[5] напиндорамат, ки монандӣ.
Ҳадиси Саъдӣ агар коинот бипсананд,
Ба ҳеҷ кор наёяд, гараш ту напсандӣ.
Маро чӣ бандагӣ аз дасту пой бархезад,
Магар умед ба бахшоиши худовандӣ.[6]

* * *

Гуфтам, оҳандилӣ кунам чанде,
Надиҳам дил ба ҳеҷ дилбанде.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — азиз. [3] А — моҳи.
[4] А — дида. [5] А — чиз. [6] А — Ин байтро надорад.

В-он киро дида дар даҳони ту рафт,
Ҳаргизаш гӯш нашнавад панде.
Хосса моро, ки дар азал будаст
Бо ту омезишею пайванде.
Ба дилат, к-аз дилат[1] бадар накунам,
Сахттар з-ин махоҳ савганде.
Як дам, охир, ҳиҷоб як сӯ неҳ,
То баросояд орзуманде.
Ҳамчунон пир нест модари даҳр,
Ки биёвард чун ту фарзанде.
Реши Фарҳод беҳтарак мебуд,
Гар на Ширин намак пароканде.
Қошкӣ хок будаме дар роҳ,
То магар соя бар ман афканде.
Чӣ кунад бандае, ки аз дилу ҷон
Накунад хидмати худованде.
Саъдиё, даври некномӣ рафт,
Навбати ошиқист якчанде!

* * *

Нигоро, вақти он омад, ки дил бо меҳр пайвандӣ,
Ки моро беш аз ин тоқат намондаст орзумандӣ.
Ғариб аз хӯи[2] матбӯат, ки рӯй аз бандагон[3] пӯшӣ,
Бадеъ аз табъи мавзунат, ки дар бар дӯстон[4] бандӣ,
Ту хурсанду шикебоӣ, чунинат[5] дар хаёл ояд,
Ки моро ҳамчунин бошад[6] шикебоию хурсандӣ.
Нагуфтӣ, бевафо ёро, ки аз мо нагсилӣ ҳаргиз,
Магар дар дил чунин будат, ки худ бо мо напайвандӣ.
Зиҳӣ, осоишу раҳмат назарро, к-аш ту манзурӣ!
Зиҳӣ, бахшоишу давлат, падарро, к-аш ту фарзандӣ!
Шикор он гаҳ тавон куштан, ки маҳкам дар каманд ояд,
Чу беҳи меҳр биншондам дарахти васл баркандӣ.

---

1 А — к-аз зи дил. 2 А — рӯи. 3 А — дӯстон. 4 А — бандагон. 5 А — чунонат. 6 А — ҳамчу ту бояд.

Намудӣ чанд бор аз худ, ки ҳофиз аҳду паймонам,
Қунунат боздонистам, ки ноқисаҳду савгандӣ.
Маро з-ин пеш дар хилват фароғат буду ҷамъият,
Ту дар ҷамъ омадӣ ногоҳу маҷмӯон пароканди.[1]
Гарат ҷон дар қадам резам, ҳанӯзат узр мехоҳам,
Ки аз ман хидмате н-ояд чунон лоиқ, ки бипсандӣ.
Туруш биншину тезӣ кун, ки моро талх нанмояд,
Чӣ мегӯӣ чунин ширин, ки шӯре дар ман афкандӣ.
Шикоят гуфтани Саъдӣ магар бод аст наздикат,
Ки ӯ чун[2] раъд менолад, ту ҳамчун барқ механдӣ.

* * *

Эй барқ, агар ба гӯшаи он бом бигзарӣ,
Он ҷо, ки бод заҳра надорад, хабар барӣ.
Эй мурғ, агар парӣ ба сари кӯи он санам,
Пайғоми дӯстон бирасонӣ бад-он парӣ.
Он муштарихисол гар аз мо ҳикояте
Пурсад, ҷавоб деҳ, ки ба ҷонанд муштарӣ.
Гӯ ташнагони бодияро ҷон ба лаб расид,
Ту хуфта дар куҷову ба хоби хуш андарӣ?
Эй моҳрӯи ҳозиру ғоиб, ки пеши дил
Як рӯз нагзарад, ки ту сад бор нагзарӣ.
Донӣ, чӣ меравад ба сари мо зи дасти ту?
То худ ба пои хеш биёиву бингарӣ.[3]
Боз ой, к-аз сабурию дурӣ бисӯхтем,
Эй ғоиб аз назар, ки ба маънӣ баробарӣ.
Ё дил ба мо диҳӣ, чу дили мо ба дасти туст,
Ё меҳри хештан зи дили мо бадар барӣ.
То худ буруни парда ҳикоят куҷо расад,
Чун аз[4] даруни парда чунин парда медарӣ.
Саъдӣ, ту кистӣ, ки дам аз дӯстӣ занӣ,
Даъвии бандагӣ куну иқрори чокарӣ.

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — ҳамчун. [3] А — наёиву нангарӣ. [4] А — дар.

* * *

Эй, то бари дӯстон, ки мегузарӣ,
То ба ҳар ғамзае диле бубарӣ,
Дардмандон[1] тамом хоҳӣ кушт,
Ё ба раҳмат ба кушта менигарӣ?[2]
Мо худ аз кӯи ишқбозонем,
На тамошокунони раҳгузаре.
Ҳеҷам андар назар намеояд,
То ту хуршедрӯй дар назарӣ.
Гуфта будам, ки дил ба кас надиҳам,
Ҳазар аз ошиқию бехабарӣ.
Ҳалқае гирди хештан бикашам,
То наёяд даруни ҳалқа парӣ.
В-ин парипайкарони ҳалқабагӯш,
Шоҳидӣ мекунанду ҷилвагарӣ.[3]
Сабри булбул шунидаӣ ҳаргиз,
Чун бихандад шукуфаи саҳарӣ.
Пардадорӣ бар остонаи ишқ
Мекунад ақлу гирья пардадарӣ.[4]
Чу[5] хурӣ, донӣ, эй писар ғами ишқ
То ғами ҳеҷ дар ҷаҳон нахӯрӣ.
Ройгон аст як нафас бедӯст,
Гар ба дуньёву охират бихарӣ.
Қалам аст ин ба дасти Саъдӣ-дар,
Ё ҳазор остини дурри дарӣ?
Ин набот аз кадом шаҳр оранд,
Ту қалам нестӣ, ки найшакарӣ.

* * *

Ҷавр бар ман меписандад дилбаре,
Зӯр бо ман мекунад зӯроваре,

---

1 А — Дардманде. 2 А — мегузарӣ. 3 А — пардадарӣ.
4 А — Ду байтро надорад. 5 А — Чӣ.

Бори хасме мекашам, к-аз ҷаври ӯ
Менашояд рафт пеши доваре.
Ақл бечора(а)ст дар зиндони ишқ,
Чун мусулмоне ба дасти кофаре.
Борҳо, гуфтам, бигирьям[1] пеши халқ,
То магар бар ман бубахшад хотире.
Боз гӯям, подшоҳеро чӣ ғам,
Гар ба хайлаш-дар бимирад чокаре?
Эй, ки сабр аз ман тамаъ дорию ҳуш,
Бори сангин менихӣ бар лоғаре.
З-он[2] чӣ дар пои азизон афканад,
Мо саре дорем, агар дорӣ саре.
Чашми одат карда бо дидори дӯст
Ҳайф бошад баъд аз ӯ бо дигаре.
Дар саропои ту ҳайрон мондаам,
Дарнамебояд ба ҳуснат зеваре.[3]
Ин сухан Саъдӣ тавонад гуфту бас,
Ҳар гадоеро набошад ҷавҳаре.

* * *

Хонаи соҳибназарон мебарӣ,
Пардаи парҳезкунон медарӣ.
Гар ту паричеҳра напӯшӣ ниқоб,
Тавбаи сӯфӣ ба зиён оварӣ.
Ин чӣ вуҷуд аст, намедонамат,
Одамиӣ ё малакӣ ё парӣ?!
Гар ҳама сармоя зиён мекунад,
Суд бувад дидани он муштарӣ.
Нусхаи ин рӯй ба наққош бар,
То бикунад тавба зи суратгарӣ.

---

[1] А — гӯям, бигӯям. [2] А — в-он.
[3] А — Ин байтро надорад.

Бо татарат ҳоҷати шамшер нест,
Ҳамла ҳамеорию дил мебарӣ.
Гар ту дар оина таҳаммул[1] кунӣ
Сурати худ, боз ба мо нангарӣ.
Хусрав агар аҳди ту дарьёфтӣ,
Дил ба ту додӣ, ки ту ширинтарӣ.
Гар даре аз халқ бубандам ба рӯй,
Бар ту набандам, ки ба хотир-дарӣ.
Саъдӣ агар кушта шавад дар фироқ,
Зинда шавад, чун ба сараш бигзарӣ.

* * *

Донӣ, ки чӣ гуфт маро он булбули саҳарӣ,
Ту худ чӣ одамиӣ, к-аз ишқ бехабарӣ.
Уштур ба шеъри араб дар ҳолат асту тараб,
Гар завқ нест туро, каждтабъ ҷонварӣ.
Ман ҳаргиз аз ту назар бо хештан накунам,
Бинанда дил[2] надиҳад ҳаргиз ба бебасаре.
Азбаски дар назарам хуб омадӣ, санамо,
Ҳар ҷо, ки менигарам, гӯӣ, ки дар назарӣ.
Дигар нигаҳ накунам болои сарви чаман,
Дигар сифат накунам рафтори кабки дарӣ.
Қабк инчунин наравад, сарв инчунин начамад,
Товусро нарасад пеши ту ҷилвагарӣ.
Ҳар гаҳ, ки мегузарӣ, ман дар ту менигарам,
Қ-аз ҳусни қомати худ бо кас наменигарӣ.[3]
Азбаски фитна шавам бар рафтанат, на аҷаб,
Бар хештан ту зи мо сад бор фитнатарӣ.
Боре ба ҳукми карам бар ҳоли мо бинигар,[4]
Қ-афтад, ки бори дигар бар хоки мо гузарӣ.
Саъдӣ ба ҷавру ҷафо меҳр аз ту барнаканад,
Ман хоки пои туам в-ар хуни ман[5] бихурӣ.

---

[1] А — таммул. [2] А — ба банд тан.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — хоки мо бигузар.
[5] А — в-ар ту хуни мо.

* * *

Донамат, остин чаро пеши ҷамол мебарӣ,
Расм бувад, к-аз одамӣ рӯй ниҳон кунад парӣ.
Мӯътақидону дӯстон[1] аз чапу рост мунтазир,
Қибр раҳо намекунад, к-аз пасу пеш бингарӣ.
Омадамат, ки бингарам, боз назар ба худ кунам,
Сер намешавад назар, бас ки латифманзарӣ.
Ғояти кому давлат аст он, ки ба хидматат расид,
Банда миёни бандагон баста миён[2] ба чокарӣ.
Рӯй ба хок мениҳам, гар ту ҳалок мекунӣ,
Даст ба банд медиҳам,[3] гар ту асир мебарӣ.
Ҳар чӣ кунӣ, ту барҳақӣ, ҳокиму дасти мутлақӣ,
Пеши кӣ доварӣ баранд[4] аз ту, ки хасму доварӣ?
Банда агар ба сар равад дар талабат, куҷо расад,
Гар[5] нарасад инояте дар ҳақи банда он сарӣ.[6]
Гуфтам, агар набинамат, меҳр фаромӯшам шавад,
Меравию муқобилӣ[7] ғоибу дар тасаввурӣ.
Ҷон бидиҳанду дарзамон зинда шаванд ошиқон,
Гар бикушию баъд аз он бар сари кушта бигзарӣ.
Саъдӣ, агар ҳалок шуд, умри ту боду дӯстон,
Мулки ямини хешро гар бикушӣ, чӣ ғам хӯрӣ?

* * *

Рӯй кушода, эй санам, тоқати халқ мебарӣ,
Чун паси парда меравӣ, пардаи сабр медарӣ.
Ҳури биҳишт хонамат, моҳи тамом гӯямат,
К-одамие надидаам чун ту парӣ ба дилбарӣ.
Оинаро ту додаӣ партави рӯи хештан.[8]
В-арна чӣ заҳра доштӣ, дар назарат баробарӣ?

---

[1] А — ростон. [2] А — камар. [3] А — ба бандагӣ диҳам.
[4] А — барам. [5] А — То. [6] А — барӣ. [7] А — баробарӣ.
[8] А — сурати худ ба орият.

Нусхаи чашму абрӯят пеши нигор гар барам,
Гӯямаш, инчунин бикун сурати Қавсу Муштарӣ.
Чун ту дарахти дилнишон, тозабаҳору гулфишон,
Ҳайф бувад, ки сояе бар сари мо нагустарӣ.
Дида ба рӯи ҳар касе[1] бар накунам зи меҳри ту,
Дар зи авом баста беҳ, чун ту ба хона андарӣ.
Ман на мухайарам, ки чашм аз ту ба хештан кунам,
Гар ту назар ба мо кунӣ в-ар накунӣ мухайярӣ.
Панди ҳаким беш аз ин дар ман асар намекунад,
Қист, ки баркунад яке[2] замзамаи қаландарӣ?
Ишқу давоми офият мухталифанд, Саъдиё,
Ҳар кӣ сафар намекунад, дил надиҳад ба лашкарӣ.

* * *

Сарви бустонӣ ту ё маҳ ё парӣ?
Ё малак ё дафтари суратгарӣ?
Рафтане дорию сеҳре мекунӣ,[3]
Қ-андар он[4] оҷиз бимонад сомирӣ.
Ҳар кӣ як бораш гузаштӣ дар назар,
Дар дилаш сад бори дигар бигзарӣ.
Меравӣ в-андар паят дил меравад,
Боз меоиву ҷон мепарварӣ.
Гар ту шоҳид бо миён ой чу шамъ,
Маблағе парвонаҳо гирд оварӣ.
Чанд хоҳӣ рӯй пинҳон доштан,
Парда мепӯшию бар мо медарӣ.
Рӯзе, охир дар миёни мардум ой,
То бубинад, ҳар кӣ мебинад парӣ.
Офтоб аз манзар афтад дар равоқ,
Чун[5] туро бинад бад-ин хушманзарӣ.

---

[1] А — ҳеҷ кас. [2] А — даме.
[3] А — Қомате дорӣ, ки сеҳре мекунад.
[4] А — ӯ. [5] А — Гар.

Ҷону хотир бо ту дорам рӯзу шаб,
Нақш бар дил, ном бар ангуштарӣ.
Саъдӣ аз гармӣ бихоҳад сӯхтан,
Баски ту ширинӣ аз ҳад мебарӣ.

* * *

Қас дарнаёмадаст бад-ин хубӣ аз даре,
Дигар наёварад чу ту фарзанд модаре.
Хуршед, агар ту рӯй напӯшӣ, фурӯ равад,
Гӯяд, ду офтоб набошад ба кишваре.
Аввал манам, ки дар ҳама олам наёмадаст
Зеботар аз ту дар назарам ҳеҷ манзаре.
Ҳаргиз набурдаам ба хароботи ишқ роҳ,
Имрӯзам орзуи ту дардод соғаре.[1]
Ё худ ба ҳусни рӯи ту кас нест дар ҷаҳон,
Ё ҳасту нестам зи ту парвои дигаре.
Бар сарви қоматат гулу бодом рӯю чашм,
Нашнидаам, ки сарв чунин оварад баре.
Рӯе, ки рӯзи равшан агар баркашад ниқоб,
Партав диҳад, чунон ки шаби тира ахтаре.
Ҳамроҳи ман мабош, ки ғайрат баранд халқ,
Дар дасти муфлисе чу бубинанд гавҳаре.
Ман кам намекунам сари мӯе зи меҳри дӯст
В-ар мезанад ба ҳар буни мӯем наштаре.
Рӯзе магар ба дидаи Саъдӣ қадам ниҳӣ,
То дар раҳат ба ҳар қадамат мениҳад саре.

[1] А — Ин байтро надорад.

* * *

Гар кунам дар сари вафот саре,
Саҳл бошад, зиёни мухтасаре.
Эй, ки қасди ҳалоки ман дорӣ,
Сабр кун, то бубинамат назаре.
На ҳаром аст дар рухи ту назар,
Ки ҳаром аст чашм бар дигаре.[1]
Дӯст дорам, ки хоки пот шавам,
То магар бар сарам кунӣ гузаре.
Мутаҳайир на дар ҷамоли туам,
Ақл дорам ба қадри худ қадаре.
Ҳайратам дар сифоти бечун аст,
Қ-ин камол офарид дар башаре.
Бибарӣ ҳушу тоқати зану мард,
Гар тараддуд кунӣ ба бому даре.[2]
Ҳақ ба дасти рақиби ноҳамвор,[3]
Пеши хасм йстода чун сипаре,
З-он ки оинае[4] бад-ин хубӣ
Ҳайф бошад ба дасти бебасаре.
Оҳи Саъдӣ асар[5] кунад дар кӯҳ
Накунад дар ту сангдил асаре.
Сангро сахт гуфтаме ҳама умр,
То бидидам зи санг сахттаре.

* * *

Ҳаргиз ин сурат кунад суратгаре?
Ё чунин шоҳид бувад дар кишваре?
Сарврафторе санавбарқомате,
Моҳрухсоре малоикманзаре?

---

[1] А — ба ҷои ин байт байти зерин омадааст:
Рост хоҳӣ, назар ҳаром бувад
Бар чунин рӯю боз бар дигаре.
[2] А — Ин байтро надорад. [3] А — сангдил аст.
[4] А — оинаро. [5] А — к-асар.

Меравад аз хештанбинӣ, ки ҳаст,
Дарнамеояд ба чашмаш дигаре.
Сад ҳазораш дасти ҳозир дар рикоб,
Подшоҳе меравад бо лашкаре.
Оразаш боғе, даҳонаш ғунчае,
Бал биҳиште дар миёнаш кавсаре.
Моҳрӯё, меҳрубонӣ пеша кун,
Хубрӯиро бибояд зеваре!
Бе ту дар ҳар гӯша пое дар гил аст,
В-аз ту дар ҳар хона дасте бар саре.
Чун ҳумоям сояе бар сар фикан,
То дар иқболат шавам некахтаре.
Дар худовандӣ чӣ нуқсон оядаш,
Қ-аз худовандӣ бипурсад чокаре?
Маслиҳат будӣ, шикоят гуфтанам,
Гар ба ғайр аз хасм будӣ доваре.
Саъдиё, доруи талх аз дасти дӯст,
Беҳ, ки ширинӣ зи дасти дигаре.[1]
Хоке аз мардум бимонад дар ҷаҳон
В-аз вуҷуди ошиқон хокистаре.

* * *

Надонамат, ба ҳақиқат, ки дар ҷаҳон ба кӣ монӣ,
Ҷаҳону ҳар чӣ дар ӯ ҳаст, суратанду ту ҷонӣ.
Ба пои хештан оянд ошиқон ба камандат,
Ки ҳар киро ту бигирӣ, зи хештан бираҳонӣ.[2]
Маро мапурс, ки чунӣ? Ба ҳар сифат, ки ту хонӣ,
Маро магӯ, ки чӣ номӣ? Ба ҳар лақаб, ки ту хонӣ.
Чунон ба назраи[3] аввал зи шахс мебибарӣ дил,
Кӣ боз менатавонад гирифт назраи сонӣ.

---

[1] А — Ду байтро надорад. [2] А — Ин байтро надорад.
[3] А — назрат.

Ту парда пеш гирифтию з-иштиёқи ҷамолат,
Зи пардаҳо бадар афтод розҳои ниҳонӣ.
Бар оташи ту нишастему дуди шавқ баромад,
Ту соате нанишастӣ, ки оташе бинишонӣ.
Чу пеши хотирам ояд хаёли сурати хубат,
Надонамат, ки чӣ гӯям зи ихтилофи маонӣ.
Маро гуноҳ набошад назар ба рӯи ҷавонон,
Ки пир донад микдори рӯзгори ҷавонӣ.
Туро, ки дида зи хобу хумор боз набошад,
Риёзати мани шаб то саҳар нишаста чӣ донӣ?
Ман, эй сабо, раҳи рафтан ба кӯи дӯст надонам,
Ту меравӣ ба саломат, саломи ман бирасонӣ.
Сар аз каманди ту Саъдӣ ба ҳеҷ рӯй натобад,[1]
Асири хеш гирифтӣ, бикуш, чунон ки ту донӣ![2]

* * *

Завқе чунон надорад бе дӯст зиндагонӣ,
Дудам ба сар баромад з-ин оташи ниҳонӣ,
Шероз дар набастаст аз корвон, валекин
Моро намекушоянд аз қайди меҳрубонӣ.
Уштур, ки ихтиёраш дар дасти худ набошад,
Мебоядаш кашидан боре ба нотавонӣ.
Хуни ҳазор Вомиқ хӯрдӣ ба дилфиребӣ,
Даст аз ҳазор Азро бурдӣ ба дилситонӣ.
Суратнигори чинӣ бехештан бимонад,
Қ-аз суратат бубинад сар то ба сар маонӣ.[3]
Эй бар дари сароят ғавғои ишқбозон,
Ҳамчун бар оби ширин ошӯби корвонӣ.
Ту фориғию ишқат бозича менамояд,
То хирманат насӯзад, ташвиши мо надонӣ.

---

[1] А — напечад. [2] А — тавонӣ. [3] А — Ин байтро надорад.

Мегуфтамат, ки ҷонӣ, дигар дареғам ояд,[1]
Гар ҷавҳаре[2] беҳ аз ҷон мумкин бувад, ту онӣ.
Сарвӣ, чу дар самой, бадрӣ, чу дар ҳадисӣ,
Субҳӣ, чу дар канорӣ, шамъӣ, чу дар миёнӣ.
Аввал чунин набудӣ, боре ҳақиқате шуд,
Дӣ ҳаззи нафс будӣ, имрӯз қути ҷонӣ.
Шаҳр они тусту шоҳӣ, фармой, ҳар чӣ хоҳӣ,
Гар бе амал бубахшӣ в-ар бе гунаҳ биронӣ.
Рӯи умеди Саъдӣ бар хоки остонат
Баъд аз ту кас надорад, ё ғоятуламонӣ!

* * *

Ҷамъе, ки ту дар миёни эшонӣ,
З-он ҷамъ бадар бувад парешонӣ.
Эй зоти шарифу шахси рӯҳонӣ,
Ороми дилию марҳами ҷонӣ.
Хуррам тани он, ки бо ту пайвандад
В-он ҳалқа, ки дар миёни эшонӣ.
Ман низ ба хидматат камар бандам,
Бошад, ки ғуломи хештан хонӣ.
Бар хони ту ин шакар, ки мебинӣ,
Бе фоидае магас, ки меронӣ.
Ҳар ҷо ки ту бигзарӣ бад-ин хубӣ,
Қас шак накунад, ки сарви бӯстонӣ.
Ҳар к-ин сари дасту соидат бинад,
Гар дил надиҳад, ба панҷа бистонӣ.
Ман ҷисми чунин надидаам ҳаргиз,
Чандон ки қиёс мекунам, ҷонӣ.
Бар дидаи ман бирав, ки маҳдумӣ,
Парвона ба хун бидеҳ, ки султонӣ.
Ман сар зи хати ту барнамегирам
В-аз чун қаламам ба сар бигардонӣ.

---

[1] А — омад. [2] А — гавҳаре.

Ин гард, ки бар рух аст, мебинӣ
В-он дард, ки дар дил аст, медонӣ.
Дарде, ки биёяд аз дили Саъдӣ,
Пайдост, ки оташест пинҳонӣ.
Мегӯяду ҷон ба рақс меояд,
Хуш меравад ин самои рӯҳонӣ.
Садафвор бояд забон даркашидан,
Ки вақте ки хоҷат бувад, дур чаконӣ.
Ҳама умр талхӣ кашидаст Саъдӣ,
Ки номаш барояд ба ширинзабонӣ.

* * *

Эй сарви ҳадиқаи маонӣ,
Ҷонию латифаи ҷаҳонӣ.
Пеши ту ба иттифоқ мурдан
Хуштар, ки пас аз ту зиндагонӣ.
Чашмони ту сеҳри аввалинанд,
Ту фитнаи охируззамонӣ.
Чун исми ту дар миён набошад,
Гӯй, ки ту аз сафар биёӣ,
Онро, ки ту аз сафар биёӣ,
Ҳоҷат набувад ба армуғонӣ.
Гар з-омаданат хабар биёранд,
Ман ҷон бидиҳам ба муждагонӣ.
Дафъи ғами дил наметавон кард,
Илло ба умеди шодмонӣ.
Гар сурати хештан бубинӣ,
Хайрони вуҷуди худ бимонӣ.
Гар сулҳ кунӣ, латиф бошад,
Дар вақти баҳору меҳрубонӣ.
Саъдӣ хати сабз дӯст дорад,
Перомуни ҳадди арғувонӣ.
Ин пир нигар, ки ҳамчунонаш
Аз ёд намеравад ҷавонӣ.

* * *

Агар лаззати тарки лаззат бидонӣ,
Дигар шаҳвати нафс лаззат нахонӣ.
Ҳазорон дар аз халқ бар худ бубандӣ,
Гарат боз бошад даре осмонӣ.[1]
Сафарҳои улвӣ кунад мурғи ҷонат,
Гар аз чанбари оз бозаш биронӣ.[2]
Валекин туро сабри анқо набошад,
Ки дар доми шаҳват ба гунҷишк монӣ.
Зи сурат парастиданат меҳаросам,[3]
Ки то зиндаӣ, раҳ ба маънӣ надонӣ.
Гар аз боғи унсат гиёҳе бароянд,
Гиёҳат намояд гули бӯстонӣ.[4]
Дареғ оядат ҳар ду олам харидан,
Агар қадри накде, ки дорӣ, бидонӣ.
Ба мулке даме з-ин нашояд харидан,
Ки аз даври умрат бишуд ройгонӣ.
Ҳамин ҳосилат бошад аз умр боқӣ,
Агар ҳамчунинаш ба охир расонӣ.
Биё, то беҳ аз зиндагонӣ ба дастат
Чӣ афтод, то сарф шуд зиндагонӣ.
Чунон меравӣ сокину хоб дар сар,
Ки метарсам, аз корвон бозмонӣ.
Васият ҳамин аст, ҷони бародар,
Ки авқот зоеъ макун, то тавонӣ.

* * *

Ман чаро дил ба ту додам, ки дилам мешиканӣ?
Ё чӣ кардам, ки нигаҳ боз ба ман менакунӣ?
Дилу ҷонам ба ту машғулу назар дар чапу рост,
То надонанд ҳарифон, ки ту манзури манӣ.

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — раҳонӣ.
[3] А — Ту ин сурати худ чунон мепарастӣ.
[4] А — Ин байтро надорад.

Дигарон чун бираванд аз назар, аз дил[1] бираванд,
Ту чунон дар дили ман рафта, ки ҷон дар баданӣ.
Ту ҳумоию мани хастаи бечора гадой,
Подшоҳӣ кунам, ар соя ба ман барфиканӣ.
Бандаворат ба салом ояму хидмат бикунам
В-ар ҷавобам надиҳӣ, мерасадат кибру манӣ.
Мард розист, ки дар пои ту афтад чун гӯй,
То бад-он соиди симин-ш ба чавгон бизанӣ.
Масти бехештан аз хамр залум асту ҷаҳул,
Мастӣ аз ишқ накӯ бошаду бехештанӣ,
Ту бад-ин наъту сифат гар бихиромӣ дар боғ,
Боғбон бинаду гӯяд, ки ту сарви чаманӣ.[2]
Ман бар аз шохи умедат натавонам хӯрдан,
Ғолибалзанну яқинам, ки ту бехам биканӣ.
Хони дарвеш ба ширинию чарбӣ бихӯранд,
Саъдиё, чарбзабонӣ куну ширинсуханӣ!

* * *

Покизарӯйиро, ки бувад покдоманӣ,
Торикӣ аз вуҷуд бишӯяд ба равшанӣ.
Гар шаҳват аз хаёли димоғат бадар равад,
Шояд бувад, ҳар он чӣ назар бар вай афканӣ.
Завқи самои маҷлиси унсат ба гӯши дил
Вақте расад, ки гӯши табиат ба по кунӣ.
Бисьёр барнаёяд шаҳватпарастро,
Қ-аш дӯстӣ шавад мутабаддил ба душманӣ.
Хоҳӣ, ки пойбаста нагардӣ[3] ба доми дил
Бо мурғи шӯхдида макун ҳамнишеманӣ.
Шохе, ки сар ба хонаи ҳамсоя мебарад
Талхӣ бар оварад, магараш[4] бех барканӣ.
Зинҳор, гуфтамат,[5] қадами маъсият марав
В-арна назебадат, ки дами маърифат занӣ.[6]

---

1 А — назари дил. 2 А — Ин байтро надорад. 3 А — набошӣ.
4 — магар аз. 5 А — Саъдиё, 6 А — Гар марди роҳи худой, фурӯтанӣ.

Саъдӣ, ҳунар на панҷаи мардум шикастан аст,
Марди дуруст бошӣ, агар нафс бишканӣ.

Осудахотирам, ки ту дар хотири манӣ,
Гар тоҷ мефиристию гар теғ мезанӣ.
Эй чашми ақл хира дар авсофи рӯи ту,
Чун мурғи шаб, ки ҳеҷ набинад ба равшанӣ.
Шаҳре[1] ба теғи ғамзаи хунхору лаъли лаб
Маҷрӯҳ мекунию намак мепароканӣ.
Мо хӯшачини хирмани асҳоби давлатем,
Боре нигаҳ кун, эй, ки худованди хирманӣ.
Гирам, ки барканӣ дили сангин зи меҳри ман,
Меҳр аз дилам чӣ гуна тавонӣ, ки барканӣ.
Ҳукм они туст, агар[2] бикушӣ бегунаҳ, валек
Аҳди вафои дӯст[3] нашояд, ки бишканӣ.
Ин ишқро завол набошад, ба ҳукми он-к
Мо покдидаему ту покизадоманӣ.
Аз ман гумон мабар, ки биёяд хилофи дӯст
В-ар муттафиқ шаванд ҷаҳоне ба душманӣ.
Хоҳӣ, ки дил ба касе надиҳӣ, дидаҳо бидӯз,
Пайкони ишқро сипаре бояд оҳанӣ.[4]
Бо муддаӣ бигӯй, ки мо худ шикастаем,
Мӯҳтоҷ нест панҷа,[5] ки бо мо дарафканӣ.
Саъдӣ, чу сарварӣ натавон кард, лозим аст
Бо[6] сахтбозувон ба зарурат фурӯтанӣ.

* * *

Соҳибназар набошад дар банди некномӣ,
Хосон хабар надоранд[7] аз гуфтугӯи омӣ.

---

[1] А — Халке. [2] А — гар. [3] А — ёр.
[4] А — Ин байтро надорад. [5] А — Мӯҳтоҷи панҷа нест.
[6] — А — Аз. [7] А — чӣ бок доранд.

Эй нуқтаи сиёҳӣ болои хатти сабзаш,[1]
Хуш донаӣ, валекин бас[2] бар канори домӣ.
Ҳур аз биҳишт берун н-ояд, ту аз куҷоӣ?
Маҳ бар замин набошад, ту моҳрух кадомӣ?
Дигар касаш набинад дар бӯстон хиромон,
Гар сарви бӯстонат бинад, ки мехиромӣ.
Бадри тамом рӯзе дар офтоби рӯят
Гар бингарад, биёрад иқрори нотамомӣ.
Тутӣ шакар шикастан дигар раво надорад,
Гар пистаат бубинад, вақте ки дар каломӣ.
Дар ҳусн беназирӣ, дар лутф бениҳоят,
Дар меҳр бе саботӣ, дар аҳд бе давомӣ.
Лоиқтар аз амирӣ дар хидматат асирӣ,
Хуштар зи подшоҳӣ дар ҳазратат ғуломӣ.
Тарки амал бигуфтам, эмин[3] шудам зи узлат,
Бечизро набошад андеша аз ҳаромӣ.
Фардо ба доғи дӯзах нопухтае бисӯзад,
Қ-имрӯз оташи ишқ аз вай набурд хомӣ.
Ҳар лаҳза сар ба ҷое бармекунад хаёлам,
То худ чӣ бар ман ояд з-ин мунқатеълигомӣ.
Саъдӣ, чу тарки ҳастӣ гуфтӣ, зи халқ растӣ,[4]
Аз санг ғам набошад, баъд аз шикастаҷомӣ.

* * *

Чун танг набошад дили мискини ҳамоме,
Қ-аш ёри ҳамовоз бигиранд ба доме.
Дишаб ҳама шаб даст дар оғӯши саломат
В-имрӯз ҳама рӯз таманнои саломе.
Он бӯи гулу сунбулу нолидани булбул
Хуш буд, дареғо, ки накарданд давоме.
Аз ман маталаб сабри ҷудоӣ, ки надорам,
Сангест фироқу дили меҳнатзада ҷоме.

---

[1] А — ширин. [2] А — сар. [3] А — фориғ. [4] А — гуфтиву худ бирастӣ.

Дар ҳеҷ мақоме дили мискин нашикебад,[1]
Хӯкардаи суҳбат, ки барафтад зи мақоме.
Бе дӯст ҳаром аст ҷаҳон дидани муштоқ,
Қандил бикуш, то бинишинам ба з官оме.
Чандон бинишинам, ки барояд нафаси[2] субҳ,
Қ-он вақт ба дил мерасад аз дӯст паёме.
Он ҷо ки туӣ, рафтани мо суд надорад,
Илло, ба карам пеш ниҳад лутфи ту гоме.[3]
З-он айн, ки дидӣ асаре беш намондаст,
Ҷоне ба даҳон омада дар ҳасрати коме.[4]
Саъдӣ сухани ёр нагӯяд бари ағьёр,
Ҳаргиз набарад сӯхтае қисса ба хоме.

* * *

Ту кадомию чӣ номӣ, ки чунин хубхиромӣ,
Хуни ушшоқ ҳалол аст, зиҳӣ, шӯхи ҳаромӣ.
Бими он аст дамодам, ки чу парвона бисӯзам
Аз тағобун, ки ту чун шамъ чаро шоҳиди омӣ.
Фитна ангезию хун резию халқе нигаронат,
Ки чӣ ширин ҳаракотию чӣ матбӯъкаломӣ.
Магар аз ҳайати ширини ту мерафт ҳадисе
Найшакар гуфт, камар бастаам, инак, ба ғуломӣ.
Қофар ар қомати ҳамчун бути сангини ту бинад,
Бори дигар накунад саҷдаи бутҳои рухомӣ.
Бинишин, як нафас, эй фитна, ки бархост қиёмат,
Фитна нодир бинишинад, чу ту дар ҳоли қиёмӣ.
Булаҷаб бошад аз ин халқ, ки рӯят чу маҳи нав
Менамоянд ба ангушту ту худ бадри тамомӣ.
Қас наёрад, ки кунад ҷавр дар иқболи Атобак,
Ту чунин саркашу бечоракуш аз хайли кадомӣ?

---

[1] А — нанишинад. [2] А — асари. [3] А — коме.
[4] А — Ин байтро надорад.

Офати маҷлису майдони ҳалоки зану мардӣ,
Фитнаи хонаю бозору балои дару бомӣ.
Дар сари кори ту кардам дилу дин бо ҳама дониш,
Мурғи зирак, ба ҳақиқат, манам имрӯзу ту домӣ.
Тоқатам нест зи ҳар бехабаре санги маломат,
Қи ту дар синаи Саъдӣ чу чароғ аз паси ҷомӣ.

* * *

Маро ту ҷони азизиву ёри мӯҳтарамӣ,
Ба ҳар чӣ ҳукм кунӣ, бар вуҷуди ман ҳакамӣ.
Ғамат мабоду газандат мабоду дард мабод,
Қи мӯниси дилу ороми ҷону дафъи ғамӣ.
Ҳазор тундиву сахтӣ бикун, ки саҳл бувад,
Ҷафои мисли ту бурдан, ки собиқулкарамӣ.
Надонам аз сару поят кадом хубтар аст,
Чӣ ҷои фарқ, ки зебо зи фарқ то қадамӣ.
Агар ҳазор алам дорам аз ту бар дили реш,
Ҳанӯз марҳами решию доруи аламӣ.
Чунин ки мегузарӣ кофару мусулмонро
Нигаҳ ба туст, ки ҳам қиблаию ҳам санамӣ.
Чунин[1] ҷамол нашояд, ки ҳар назар бинад,
Магар, ки номи худо гирди хештан бидамӣ.
Нагӯямат, ки гулӣ бар фарози сарви равон,
Қи офтоби ҷаҳонтоб бар сари аламӣ.
Ту мушкбӯи сияҳчашмро кӣ дарьёбад,
Қи ҳамчу оҳуи мушкин аз одамӣ бирамӣ.
Қаманди Саъдӣ асар шери шарза[2] сайд кунад,
Ту дар каманд наёӣ, ки оҳуи ҳарамӣ.

* * *

Басам аз ҳаво гирифтан, ки паре намонду боле,
Ба куҷо равам зи дастат, ки намедиҳӣ маҷоле.

[1] А — Чунон. [2] А — беша.

На раҳи гурез дорам, на тариқи ошноӣ,
Чӣ ғам ӯфтодаеро, ки тавонад эҳтиёле.
Ҳама умр дар фироқат бигузашту саҳл бошад,
Агар эҳтимол дорад ба қиёмат иттисоле.
Чӣ хуш аст дар фироқе ҳама умр сабр кардан,
Ба умеди он, ки рӯзе ба каф ӯфтад висоле.[1]
Ба ту ҳосиле надорад[2] ғами рӯзгор гуфтан,
Ки шабе нахуфта[3] бошӣ ба дарознои соле.
Ғами ҳоли дардмандон на[4] аҷаб, гарат набошад,
Ки чунин нарафта бошад ҳама умр бар ту ҳоле.
Сухане бигӯй бо ман, ки чунон асири ишқам,
Ки ба хештан надорам зи вуҷудат иштиғоле.
Чӣ нишинӣ, эй қиёмат, бинамой сарви қомат,
Ба хилофи сарви бустон, ки надорад эътидоле.
Ки на имшаб он самоъ аст, ки даф халос ёбад
Ба тапончаеву барбат бираҳад ба гӯшмоле.
Дигар офтоби рӯят манамой осмонро,
Ки қамар зи шармсорӣ бишикаст чун ҳилоле.
Хати мушкбӯю холат ба[5] муносибат ту гӯй,[6]
Қалами ғубор мерафту фурӯ чакид холе.
Ту ҳам ин магӯй, Саъдӣ, ки назар гуноҳ бошад,
Гунаҳ аст баргирифтан назар аз чунин ҷамоле.

* * *

Рӯй бипӯш, эй қамари хонагӣ,
То накашад ақл ба девонагӣ.
Булаҷабиҳои хаёлат бубаст
Чашми хирадмандию фарзонагӣ.
Бо ту бибошам ба кадом обрӯй?
Ё бигурезам ба чӣ мардонагӣ?
Бо ту баромехтанам орзуст
В-аз ҳама кас ваҳшату бегонагӣ.

---

[1] А — Ду байтро надорад. [2] А — надорам. [3] А — надида.
[4] А — Чӣ. [5] А — зи. [6] А — гӯям.

Парда барандоз шабе шамъвор,
То ҳама сӯзем ба парвонагӣ.
Ё бубарад хонаи Саъдӣ хаёл,
Ё бубарад дӯст ба ҳамхонагӣ.

* * *

Агар ту парда бар ин зулфу рух намепӯшӣ,
Ба хат, ки пардаи соҳибдилон ҳамепушӣ.
Чунин қиёмату қомат надидаам ҳама умр,[1]
Ту сарв ё бадали шамс ё баногӯшӣ?
Ғуломи ҳалқаи симини гӯшвори туам,
Ки подшоҳи ғуломони ҳалқадаргӯшӣ.[2]
Ба кунҷи хилвати покону порсоён ой,
Назора кун, ки чӣ мастӣ кунанду мадҳушӣ.
Ба рӯзгори азизон, ки ёд мекунамат
Аладдавом, на ёде пас аз фаромӯшӣ.
Чунон мувофиқи табъи маниву дар дили ман
Нишастаӣ, ки гумон мебарам, дар оғӯшӣ.[3]
Рақиби номутаносиб чӣ аҳли сӯҳбати туст,
Ки табъи ӯ ҳама нешу ту сар ба сар нӯшӣ.
Ба тарбият ба чаман гуфтам, эй насими сабо,
Бигӯй, то надиҳад гул ба хор човушӣ.
Ту сӯзи синаи мастон надидӣ,[4] эй ҳушьёр,
Чу оташет набошад, чӣ гуна барҷӯшӣ.
Туро, ки дил набувад, ошиқӣ чӣ донӣ,[5] чист?
Туро, ки самъ набошад, самоъ нанюшӣ.
Вафои ёр ба дуньёву дин мадеҳ, Саъдӣ,
Дареғ бошад Юсуф ба ҳар чӣ бифрӯшӣ.

---

1 А — камол надидаму лутф нашнидам.
2 А — Ин байтро надорад. 3 А — Ин байтро надорад.
4 А — надонӣ. 5 А — надонӣ.

* * *

Ҳаргиз он дил набимирад, ки ту ҷонаш бошӣ,
Некбахт он, ки ту дар ҳар ду ҷаҳонаш бошӣ.
Ғаму андеша дар ин доира ҳаргиз наравад,
Ба ҳақиқат, ки ту чун нуқта миёнаш бошӣ.
Ҳаргизаш боди сабо[1] барг парешон накунад,
Бӯстоне, ки чу ту сарви равонаш бошӣ.
Ҳама олам нигарон, то назари бахти баланд,[2]
Бар кӣ афтад, ки ту як дам нигаронаш бошӣ.
Ташнагонат ба лаб, эй чашмаи ҳайвон, мурданд,
Ташнатар он, ки ту наздики даҳонааш бошӣ.[3]
Гар тавон буд, ки даври фалак аз сар гиранд,
Ту дигар нодираи давраи замонаш бошӣ.
Васфи он нест, ки дар ваҳми сухандон гунҷад,[4]
В-ар касе гуфт, магар ҳам ту забонаш бошӣ.
Чун таҳаммул накунад бори фироқи ту касе?
Бо ҳама дарди дил осоиши ҷонаш бошӣ.
Эй, ки бе дӯст ба сар менатавонӣ, ки барӣ,
Шояд ар мӯҳтамили бори гаронаш бошӣ.[5]
Саъдӣ, он рӯз, ки ғавғои қиёмат бошад,
Чашм дорад, ки ту манзури ниҳонаш бошӣ.

* * *

Мо сипар андохтем, гар ту камон мекашӣ,
Гӯ, дили мо хуш мабош, гар ту бад-ин дилхушӣ.
Гар бикушӣ, бандаем в-ар бинавозӣ равост,
Мо ба ту мустаънасем, ту ба чӣ муставҳишӣ?
Гуфтӣ, агар дарди ишқ[6] пой надорад, гурез,
Чун битавонам гурехт, то[7] ту камандам кашӣ?

---

[1] А — хазон. [2] А — вараки сурати хуб.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — ояд.
[5] А — Ин байтро надорад. [6] А — гар ғамам. [7] А — чун.

Парда барандоз шабе шамъвор,
То ҳама сӯзем ба парвонагӣ.
Ё бубарад хонаи Саъдӣ хаёл,
Ё бубарад дӯст ба ҳамхонагӣ.

* * *

Агар ту парда бар ин зулфу рух намепӯшӣ,
Ба хат, ки пардаи соҳибдилон ҳамепушӣ.
Чунин қиёмату қомат надидаам ҳама умр,[1]
Ту сарв ё бадали шамс ё баногӯшӣ?
Ғуломи ҳалқаи симини гӯшвори туам,
Ки подшоҳи ғуломони ҳалқадаргӯшӣ.[2]
Ба кунҷи хилвати покону порсоён ой,
Назора кун, ки чӣ мастӣ кунанду мадҳушӣ.
Ба рӯзгори азизон, ки ёд мекунамат
Аладдавом, на ёде пас аз фаромӯшӣ.
Чунон мувофиқи табъи маниву дар дили ман
Нишастаӣ, ки гумон мебарам, дар оғӯшӣ.[3]
Рақиби номутаносиб чӣ аҳли сӯҳбати туст,
Ки табъи ӯ ҳама нешу ту сар ба сар нӯшӣ.
Ба тарбият ба чаман гуфтам, эй насими сабо,
Бигӯй, то надиҳад гул ба хор човушӣ.
Ту сӯзи синаи мастон надидӣ,[4] эй ҳушьёр,
Чу оташет набошад, чӣ гуна барҷӯшӣ.
Туро, ки дил набувад, ошиқӣ чӣ донӣ,[5] чист?
Туро, ки самъ набошад, самоъ нанюшӣ.
Вафои ёр ба дуньёву дин мадеҳ, Саъдӣ,
Дареғ бошад Юсуф ба ҳар чӣ бифрӯшӣ.

---

1 А — камол надидаму лутф нашнидам.
2 А — Ин байтро надорад. 3 А — Ин байтро надорад.
4 А — надонӣ. 5 А — надонӣ.

* * *

Ҳаргиз он дил набимирад, ки ту ҷонаш бошӣ,
Некбахт он, ки ту дар ҳар ду ҷаҳонаш бошӣ.
Ғаму андеша дар ин доира ҳаргиз наравад,
Ба ҳақиқат, ки ту чун нуқта миёнаш бошӣ.
Ҳаргизаш боди сабо[1] барг парешон накунад,
Бӯстоне, ки чу ту сарви равонаш бошӣ.
Ҳама олам нигарон, то назари бахти баланд,[2]
Бар кӣ афтад, ки ту як дам нигаронаш бошӣ.
Ташнагонат ба лаб, эй чашмаи ҳайвон, мурданд,
Ташнатар он, ки ту наздики даҳонаат бошӣ.[3]
Гар тавон буд, ки даври фалак аз сар гиранд,
Ту дигар нодираи даврам замонаш бошӣ.
Васфи он нест, ки дар ваҳми сухандон гунҷад,[4]
В-ар касе гуфт, магар ҳам ту забонаш бошӣ.
Чун таҳаммул накунад бори фироқи ту касе?
Бо ҳама дарди дил осоиши ҷонаш бошӣ.
Эй, ки бе дӯст ба сар менатавонӣ, ки барӣ,
Шояд ар мӯҳтамили бори гаронаш бошӣ.[5]
Саъдӣ, он рӯз, ки ғавғои қиёмат бошад,
Чашм дорад, ки ту манзури ниҳонаш бошӣ.

* * *

Мо сипар андохтем, гар ту камон мекашӣ,
Гӯ, дили мо хуш мабош, гар ту бад-ин дилхушӣ.
Гар бикушӣ, бандаем в-ар бинавозӣ равост,
Мо ба ту мустаъласем, ту ба чӣ муставҳишӣ?
Гуфтӣ, агар дарди ишқ[6] пой надорад, гурез,
Чун битавонам гурехт, то[7] ту камандам кашӣ?

---

[1] А — хазон. [2] А — вараки сурати хуб.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — ояд.
[5] А — Ин байтро надорад. [6] А — гар ғамам. [7] А — чун.

Парда барандоз шабе шамъвор,
То ҳама сӯзем ба парвонагӣ.
Ё бубарад хонаи Саъдӣ хаёл,
Ё бубарад дӯст ба ҳамхонагӣ.

* * *

Агар ту парда бар ин зулфу рух намепӯшӣ,
Ба хат, ки пардаи соҳибдилон ҳамепушӣ.
Чунин қиёмату қомат надидаам ҳама умр,[1]
Ту сарв ё бадали шамс ё баногӯшӣ?
Ғуломи ҳалқаи симини гӯшвори туам,
Ки подшоҳи ғуломони ҳалқадаргӯшӣ.[2]
Ба кунҷи хилвати покону порсоён ой,
Назора кун, ки чӣ мастӣ кунанду мадҳушӣ.
Ба рӯзгори азизон, ки ёд мекунамат
Аладдавом, на ёде пас аз фаромӯшӣ.
Чунон мувофиқи табъи маниву дар дили ман
Нишастаӣ, ки гумон мебарам, дар оғӯшӣ.[3]
Рақиби номутаносиб чӣ аҳли сӯҳбати туст,
Ки табъи ӯ ҳама нешу ту сар ба сар нӯшӣ.
Ба тарбият ба чаман гуфтам, эй насими сабо,
Бигӯй, то надиҳад гул ба хор човушӣ.
Ту сӯзи синаи мастон надидӣ,[4] эй ҳушьёр,
Чу оташет набошад, чӣ гуна барҷӯшӣ.
Туро, ки дил набувад, ошиқӣ чӣ донӣ,[5] чист?
Туро, ки самъ набошад, самоъ нанюшӣ.
Вафои ёр ба дуньёву дин мадеҳ, Саъдӣ,
Дареғ бошад Юсуф ба ҳар чӣ бифрӯшӣ.

---

1 А — камол надидаму лутф нашнидам.
2 А — Ин байтро надорад. 3 А — Ин байтро надорад.
4 А — надонӣ. 5 А — надонӣ.

* * *

Ҳаргиз он дил набимирад, ки ту ҷонаш бошӣ,
Некбахт он, ки ту дар ҳар ду ҷаҳонаш бошӣ.
Ғаму андеша дар ин доира ҳаргиз наравад,
Ба ҳақиқат, ки ту чун нуқта миёнаш бошӣ.
Ҳаргизаш боди сабо[1] барг парешон накунад,
Бӯстоне, ки чу ту сарви равонаш бошӣ.
Ҳама олам нигарон, то назари бахти баланд,[2]
Бар кӣ афтад, ки ту як дам нигаронаш бошӣ.
Ташнагонат ба лаб, эй чашмаи ҳайвон, мурданд,
Ташнатар он, ки ту наздики даҳонааш бошӣ.[3]
Гар тавон буд, ки даври фалак аз сар гиранд,
Ту дигар нодираи давраи замонаш бошӣ.
Васфи он нест, ки дар ваҳми сухандон гунҷад,[4]
В-ар касе гуфт, магар ҳам ту забонаш бошӣ.
Чун таҳаммул накунад бори фироқи ту касе?
Бо ҳама дарди дил осоиши ҷонаш бошӣ.
Эй, ки бе дӯст ба сар менатавонӣ, ки барӣ,
Шояд ар мӯҳтамили бори гаронаш бошӣ.[5]
Саъдӣ, он рӯз, ки ғавғои қиёмат бошад,
Чашм дорад, ки ту манзури ниҳонаш бошӣ.

* * *

Мо сипар андохтем, гар ту камон мекашӣ,
Гӯ, дили мо хуш мабош, гар ту бад-ин дилхушӣ.
Гар бикушӣ, бандаем в-ар бинавозӣ равост,
Мо ба ту мустаънасем, ту ба чӣ муставҳишӣ?
Гуфтӣ, агар дарди ишқ[6] пой надорад, гурез,
Чун битавонам гурехт, то[7] ту камандам кашӣ?

---

[1] А — хазон. [2] А — вараки сурати хуб.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — ояд.
[5] А — Ин байтро надорад. [6] А — гар ғамам. [7] А — чун.

Дида фурӯ дӯхтем, то на ба дӯзах барад,
Боз нигаҳ мекунам сахт биҳиштиваши.
Ғояти хубӣ, ки ҳаст қабзаву шамшеру даст,[1]
Халқ ҳасад мебаранд чун ту маро[2] мекушӣ.
Мӯҷиби фарьёди мо хасм надонад, ки чист?
Чораи маҷрӯҳи[3] ишқ нест ба ҷуз хомӯшӣ.
Чанд тавон, эй салим,[4] об бар оташ задан,
Қ-оби диёнат барад ранги рухи оташӣ.
Одамию ҳушманд айш надорад зи фикр,
Соқии маҷлис, биёр, он қадаҳи беҳушӣ!
Масти маи ишқро айб макун, Саъдиё,
Маст бияфтӣ ту низ, гар ҳам аз ин май чашӣ.

* * *

Ёр гирифтаам басе, чун ту надидаам касе,
Шамъ чунин наёмадаст аз дари ҳеҷ маҷлисе,
Одати бахти ман набуд он,[5] ки ту ёдам оварӣ,
Накд чунин кам ӯфтад хосса ба дасти муфлисе.
Сӯҳбат аз ин шарифтар, сурат аз ин латифтар,
Доман аз ин назифтар, васфи ту чун кунад касе?
Ходимаи саройро гӯ, дари ҳуҷра банд кун,
То ба сари ҳузури мо раҳ набарад мувасвисе.
Рӯзи висоли дӯстон дил наравад ба бӯстон,
Ё ба гуле нигаҳ кунад, ё ба ҷамоли наргисе.
Гар бикушӣ, куҷо равам? Тан ба қазо ниҳодаам,
Санги ҷафои дӯстон дард намекунад басе.
Қисса ба ҳар кӣ мебарам, фоидае намедиҳад,
Мушкили дарди ишқро ҳал накунад муҳандисе.
Ин ҳама хор мехӯрад Саъдиву бор мебарад,
Ҷои дигар намеравад, ҳар кӣ гирифт мӯнисе.

---

1 А — қабзаи шамшери туст. 2 А — гар дигаре.
3 А — ранҷури. 4 А — насим. 5 А — ин.

* * *

Агар гулолаи мушкин зи рух барандозӣ,
Кунанд дар қадамат ошиқон сарандозӣ.
Агар ба рақс дарой ту сарви симандом,
Назора кун, ки чӣ мастӣ кунанду ҷонбозӣ.
Ту бо чунин қаду болову сурати зебо
Ба сарву лолаву шамшоду гул напардозӣ.
Қадом боғ чу рухсори ту гуле дорад?
Қадом сарв кунад бо қадат сарафрозӣ?
Ба ҳусну холу баногӯш агар нигоҳ кунӣ,
Назар ту бо қаду болои худ наяндозӣ.
Ғуломи боди сабоям, кадом боди сабо,
Ки бо гулолаи ҷаъдат ҳамекунад бозӣ.
Бикӯб мутриби ёрон биёр замзамае,
Бинол, булбули мастон, ки бас хӯшовозӣ.
Кӣ гуфтааст, ки сад дил ба ғамзае бубарӣ?
Ҳазор сайд ба як тохтан бияндозӣ.
Зи лутфи лафзи шакарбори гуфтаи Саъдӣ,
Шудам ғуломи ҳама шоирони шерозӣ.[1]

* * *

Ҳар салтанат, ки хоҳӣ, мекун, ки дилпазирӣ,
Дар дасти хубрӯён давлат бувад асирӣ.
Ҷон бохтан ба кӯят дар орзуи рӯят
Донистаам, валекин хунхори ногузирӣ.
Мулк они тусту фармон, мамлукро чӣ дармон,
Гар бегунаҳ бисӯзӣ-в-ар бехато бигирӣ?
Гар ман сухан нагӯям дар васфи рӯю мӯят,
Оинаат бигӯяд пинҳон, ки беназирӣ.
Он, к-ӯ надида бошад гул дар миёни бустон,
Шояд, ки хира монад дар арғувону хайрӣ.[2]
Гуфтам: магар зи рафтан ғоиб шавӣ зи чашмам,
Он нестӣ, ки рафтӣ, онӣ[3] ки дар замирӣ.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Ду байтро надорад.
[3] А — инӣ.

Эй боди субҳи бустон, пайғоми васли ҷонон,
Мерав,[1] ки хушнасимӣ, медам, ки хушабирӣ.
Ӯро наметавон дид аз мунтаҳои хубӣ,
Мо худ наменамоем аз ғояти ҳақирӣ.
Гар ёр бо ҷавонон хоҳад нишасту риндон,
Мо низ тавба кардем аз зоҳидиву пирӣ.
Саъдӣ, назар бипӯшон ё ҳирқа дар[2] миён неҳ,
Риндӣ раво набошад дар ҷомаи фақирӣ.

* * *

Ин чӣ рафтор аст, к-оромидан аз ман мебарӣ?
Ҳушам аз дил мерабоӣ, ақлам аз тан мебарӣ!
Боғу лоластон чӣ бошад, остине барфишон,
Боғбонро гӯ: биё, гар гул ба доман мебарӣ.
Рӯзу шаб мебошад он[3] соат, ки ҳамчун офтоб
Менамоӣ рӯю дигар бор[4] равзан мебарӣ.
Мӯят аз пас то камаргаҳ хӯшае бар хирман аст,
Зинҳор, ин[5] хӯша пинҳон кун, ки хирман мебарӣ.
Гар ту бар гардидӣ аз ман бе гуноҳу бе сабаб,
То магар ман низ баргардам, ғалат зан(н) мебарӣ.
Чун наёяд дуд аз он хирман, ки оташ[6] мезанӣ?
Ё[7] бубандад хун аз ин мавзеъ, ки сӯзан мебарӣ?
Ин тариқи душманӣ бошад, на роҳи[8] дӯстӣ,
Қ-обрӯи дӯстон дар пеши душман мебарӣ.
Айби мискине макун афтону хезон дар паят,
Қ-он[9] намеояд, ту занҷираш ба гардан мебарӣ.
Саъдиё, гуфтори ширин пеши он кому даҳон,
Дур ба дарьё мефиристӣ, зар ба маъдан мебарӣ!

* * *

Ту агар ба ҳусн даъвӣ бикунӣ, гувоҳ дорӣ,
Ки ҷамоли[10] сарви бӯстону камоли[11] моҳ дорӣ.

---

[1] А — Меваз. [2] А — бо. [3] А — ин. [4] А — боз. [5] А — он.
[6] А — ин оташ, ки бар ман. [7] А — Чун. [8] А — шарти.
[9] А — Гар. [10] А — камоли. [11] А — ҷамоли.

Дари кас намекушоям, ки ба хотирам дарояд,
Ту ба андаруни ҷон ой, ки ҷойгоҳ дорӣ.[1]
Малакӣ? Маҳӣ? Надонам, ба чӣ куньятат бихонам?
Ба кадом ҷинс гӯям, ки ту иштибоҳ дорӣ?
Бари кас наметавонам ба шикоят аз ту рафтан,
Ки қабулу қувватат ҳасту ҷамолу[2] ҷоҳ дорӣ.
Гули бӯстони рӯят чу шақоиқ аст, лекин
Чӣ кунам ба сурхрӯӣ, ки диле сиёҳ дорӣ?
Чӣ хатои банда дидӣ, ки хилофи аҳд кардӣ?[3]
Магар он ки мо заифему ту дастгоҳ дорӣ.
На камоли ҳусн бошад турушию рӯи ширин,
Ҳама бад макун, ки мардум ҳама некхоҳ дорӣ.
Ту ҷафо кунию савлат, дигарон дуои давлат,
Чӣ кунанд аз ин[4] латофат, ки ту подшоҳ дорӣ?
Ба яке латифа гуфтӣ, бибарам[5] ҳазор дилро,
На чунон латиф бошад, ки диле нигоҳ дорӣ.
Ба худой, агар чу, Саъдӣ биравад дилат ба роҳе[6]
Ҳама кас чун ӯ[7] нахусбию назар ба роҳ дорӣ.

* * *

Ҳаргиз набувад сарв ба боло, ки ту дорӣ,
Ё маҳ[8] ба сафои рухи зебо, ки ту дорӣ.
Гар шамъ набошад шаби дилсӯхтагонро
Равшан кунад ин ғурраи ғарро, ки ту дорӣ.
Бисьёр бувад сарви равону гули хандон,
Лекин на бад-ин сурату боло, ки ту дорӣ.
Пайдост, ки сарпанҷаи моро чӣ бувад зӯр
Бо соиди симини тавоно, ки ту дорӣ.
Сеҳри суханам дар ҳама офоқ бибурданд,
Лекин чӣ занад бо яди байзо, ки ту дорӣ.

---

[1] А — Ин байтро надорад.
[2] А — Ки камоли давлатат ҳасту қабулу.
[3] А — Чӣ хато зи банда дидӣ, ки зи сӯҳбатам буридӣ?
[4] А — На аҷиб чунин. [5] А — гуфтам, бибарӣ.
[6] А — ҷое. [7] А — дар ин. [8] А — гул.

Амсоли ту аз суҳбати мо нанг надоранд,
Ҷое магас аст ин ҳама ҳалво, ки ту дорӣ.
Ин рӯй ба саҳро кунад, он майл[1] ба бӯстон
Ман рӯй надорам магар он ҷо, ки ту дорӣ.
Саъдӣ, ту наёромию кӯтаҳ накунӣ даст,
То сар наравад[2] дар сари савдо, ки ту дорӣ.
То майл набошад ба висол аз тарафи дӯст,
Суде накунад ҳирсу таманно, ки ту дорӣ.

* * *

Чу касе даромад аз пову ту дастгоҳ дорӣ,
Гарат одамияте ҳаст, дилаш нигоҳ дорӣ.
Ба раҳи биҳишти фардо натавон шудан зи маҳшар,
Магар аз диёри дунъё, ки сари дуроҳ дорӣ.
Ҳама айби халқ дидан на мурувват асту мардӣ,
Нигаҳе ба хештан кун, ки ту ҳам гуноҳ дорӣ.
Раҳи толибону мардон карам асту лутфу эҳсон,[3]
Ту худ аз нишони мардӣ магар ин кулоҳ дорӣ.
Ба чӣ хуррамию нозон,[4] гарав аз ту бурд Ҳомон,
Агарат шараф ҳамин аст, ки молу ҷоҳ дорӣ.
Чӣ дарахтҳои тубист нишонда одамиро,
Ту баҳимавор улфат ба ҳамин гиёҳ дорӣ.
Ба кадом рӯсапедӣ тамаи биҳишт бандӣ,[5]
Ту, ки дар харита чандин вараҡи сиёҳ дорӣ.
Ба дари худой ҳурбе талаб, эй заифҳиммат,
Ки намонад ин таҷарруб, ки ба подшоҳ дорӣ.[6]
Ту мусофирию дунъё сари оби корвоне,
На муаввал аст пуште, ки бар ин паноҳ дорӣ.
Кӣ забони хок[7] донад, ки ба гӯши мурда гӯяд,
Чӣ хуш аст айши ворис, ки ба ҷойгоҳ дорӣ.

---

[1] А — рӯй. [2] А — накунӣ.
[3] А — Карам асту лутфу эҳсон, карам тариқи мардон.
[4] А — ёрон. [5] А — Ба ҳадиси дигаронат чӣ фароғат аст, Саъдӣ.
[6] А — Ки на мансабест қурб аст, ки ту пеши шоҳ дорӣ.
[7] А — ҳол.

Ту ҳисоби хештан кун, на итоби халқ, Саъдӣ,
Ки бизоати қиёмат амали табоҳ дорӣ.

* * *

На ту гуфтӣ, ки ба ҷой ораму гуфтам, ки наёрӣ,
Аҳду паймони вафодорию дилбандию ёрӣ.
Захми шамшери аҷал беҳ, ки сари неши фироқат,
Куштан авлотар аз он к-ам ба ҷароҳат бигузорӣ.
Тани осуда чӣ донад, ки дили хаста чӣ бошад?
Ман гирифтори камандам, ту чӣ донӣ, ки саворӣ?
Кас чунин рӯй надорад, ту магар ҳури биҳиштӣ
В-аз кас ин бӯй наёяд, магар оҳуи таторӣ.
Арақат бар вараҳи рӯи нигорин ба чӣ монад?
Ҳамчу бар хирмани гул қатраи борони баҳорӣ.
Эй хирадманд, ки гуфтӣ, накунам чашм ба хубон,
Ба чӣ кор оядат он дил, ки ба ҷонон насупорӣ.
Орзу мекунадам бо ту шабе будану рӯзе,
Ё шабе рӯз кунӣ чун ману рӯзе ба шаб орӣ.
Ҳам агар умр бувад домани коме ба каф ояд,
Ки гул аз хор ҳамеояду субҳ аз шаби торе.
Саъдӣ он табъ надорад, ки зи хӯи ту биранҷад,
Хуш бувад, ҳар чӣ ту гӯию шакар ҳар чӣ ту борӣ.[1]

* * *

Ман аз ту рӯй напечам, гарам биёзорӣ,
Ки хуш бувад зи азизон таҳаммули хорӣ.
Ба ҳар силоҳ, ки хуни маро бихоҳӣ рехт,
Ҳалол кардамат, илло ба теғи безорӣ.
Ту дар дили ман аз он[2] хуштарию ширинтар,
Ки ман туруш биншинам зи талхгуфторӣ.
Агар дуот иродат бувад ва гар дашном,
Бигӯй, аз он лаби ширин, ки шаҳд меборӣ.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — Аз он ту дар дили ман.

Агар[1] ба сайд равӣ, ваҳшӣ аз ту нагрезад,
Ки дар каманди ту роҳат[2] бувад гирифторӣ.
Ба интизори иёдат, ки дӯст меояд.[3]
Хуш аст бар дили ранҷури ишқ беморӣ.
Гарам ту заҳр диҳӣ, чун асал биёшомам,
Ба шарти он, ки ба дасти рақиб наспорӣ.
Ту меравию маро чашму дил ба ҷониби туст,
Вале чӣ суд, ки ҷониб нигаҳ намедорӣ.
Дарознои шаб аз чашми дардмандон пурс,
Ки ҳар чӣ пеши ту саҳл аст, саҳл пиндорӣ.
Ҳикояти ману Маҷнун ба якдигар монад,
Наёфтему бимурдем дар талабгорӣ.[4]
Бинол Саъдӣ, агар чораи висолат нест,
Ки нест чораи бечорагон ба ҷуз зорӣ.

* * *

Умре ба бӯи ёре кардем интизорӣ,
З-он интизор моро накшуд[5] ҳеҷ коре.
Аз давлати висолаш ҳосил нашуд муроде
В-аз меҳнати фироқаш бар дил бимонд боре.[6]
Ҳар дам ғами фироқаш бар дил ниҳод боре,
Ҳар лаҳза дасти ҳаҷраш дар дил шикаст хоре.
Эй зулфи ту каманде, абрӯи ту камоне
В-эй қомати ту сарве в-эй рӯи ту баҳоре.
Донам, ки фориғӣ ту аз ҳолу дарди Саъдӣ,
К-ӯро[7] дар интизорат хун шуд ду дида боре.
Дарьёб ошиқонро, к-афзун кунад сафоро,
Бишнав ту ин суханро, к-ин аст ёдгоре.

* * *

Чун аст ҳоли бустон, эй боди навбаҳорӣ?
К-аз булбулон баромад фарьёди беқарорӣ.

---

[1] А — Ту гар. [2] А — вочиб.
[3] А — бозояд. [4] А — Се байтро надорад. [5] А — накшод.
[6] А — доғе. [7] А — ӯро.

Эй ганҷи нӯшдору, бо хастагон нигаҳ кун,
Марҳам ба дасту моро маҷрӯҳ мегузорӣ.
Ё хилвате баровар ё буркаъе фурӯ ҳил
В-арна ба шакли ширин шӯр аз ҷаҳон барорӣ.
Ҳар соат аз латифӣ рӯят арақ барорад,
Чун бар шукуфа ояд борони навбаҳорӣ.
Уд аст зери домон ё гул дар остинат,
Ё мушк дар гиребон, бинмой, то чӣ дорӣ?[1]
Гул нисбате надорад бо рӯи дилфиребат,
Ту дар миёни гулҳо чун гул миёни хорӣ.
Вақте каманди зулфат, дигар камони абрӯ,
Ин мекашад ба зӯрам в-он мекушад ба зорӣ.
В-ар қайд мекушоӣ вахшӣ намегурезад,
Дар банди хубрӯён хуштар, ки растагорӣ.
З-аввал вафо намудӣ, чандон ки дил рабудӣ,
Чун меҳр сахт кардам, суст омадӣ ба ёрӣ.
Умре дигар бибояд баъд аз фироқ моро,
К-ин умр сарф кардем андар умедворӣ.
Тарсам, намози сӯфӣ бо сӯҳбати хаёлат,
Ботил бувад, ки сурат бар қибла менигорӣ.
Ҳар дардро, ки бинӣ дармону чорае ҳаст,
Дармони дарди Саъдӣ бо дӯст созгорӣ.[2]

* * *

Ҳар навбатам, ки дар назар, эй моҳ, бигзарӣ,
Бори дувум зи бори нахустин накӯтарӣ.
Инсоф медиҳам, ки латифону дилбарон
Бисёр дидаам, на бад-ин лутфу дилбарӣ.
Зуннор буд, ҳар чӣ ҳама умр доштам,
Илло камар, ки пеши ту бастам ба чокарӣ.

---

[1] А — Ин байтро надорад.
[2] А — Баъди ин байт байти зерин омадааст:
Саъдӣ, қалам бисӯзон коғаз ба бод бурда,
Шайбат сапед кардӣ чанд аз сиёҳкорӣ.

Аз шарми чун ту одамиён дар миёни халқ,
Инсоф медиҳанд, ниҳон мешавад парӣ.
Шамшери ихтиёри туро сар ниҳодаам,
Донам, ки гар танам бикушӣ, ҷон бипарварӣ.
Ҷуз суратат дар оина касро намерасад
Бо сурати[1] бадеи ту кардан баробарӣ.
Эй муддаӣ, гар он чӣ маро шуд,[2] туро шавад,
Бар ҳоли ман бубахшию ҳолат[3] биёварӣ.
Сайд ӯфтоду пои мусофир ба гил бимонд,
Ҳеҷ афтадат, ки бар сари афтода бигзарӣ?
Сабре, ки буд мояи Саъдӣ, дигар намонд,
Сахтӣ макун, ки киса бипардохт муштарӣ.

* * *

Гул аст он ё суман[4] ё моҳ ё рӯй?
Шаб аст он ё шабаҳ ё мушк ё бӯй?
Лабат, донам, ки ёқут асту тан сим,
Намедонам, дилат санг аст ё рӯй?[5]
Напиндорам, ки дар бустони фирдавс
Бирӯяд чун ту сарве бар лаби ҷӯй?
Чӣ ширинлаб сухангӯӣ, ки оҷиз
Фурӯ мемонад аз васфат сухангӯй.
Ба бӯе алғиёс аз мо бароянд,
Ки, эй бод, аз куҷо овардӣ ин бӯй?
Ало, эй турки оташрӯй, соқӣ,
Ба оби бода ақл аз ман фурӯ шӯй.
Чу дар майдони ишқ афтодӣ, эй дил,
Бибояд буданат саргашта чун гӯй.
Дило, гар ошиқӣ, месӯзу месоз!
Сано, гар толибӣ, мепурсу мепӯй!
Дар ин раҳ ҷон бидеҳ, ё тарки мо гир,
Бар ин дар сар бинеҳ, ё ғайри мо ҷӯй!

---

1 А — талъати. 2 А — буд. 3 А — раҳмат. 4 А — санам.
5 А — Ин байтро надорад.

Бадандешон маломат мекунандам,
Ки то чанд эҳтимоли ёри бадхӯй?
Муҳол аст ин, ки тарки дӯст ҳаргиз
Бигӯяд Саъдӣ, эй душман, ту мегӯй.

* * *

Хоҳам андар пояш афтодан чу гӯй,
В-ар ба чавгонам занад, ҳеҷаш магӯй.
Бар сари ушшоқ тӯфон, гӯ, бибор,
Дар раҳи муштоқ пайкон, гӯ, бирӯй.
Гар[1] ба доғат мекунад, фармон бибар
В-ар ба дардат мекушад, дармон маҷӯй.
Новадони чашми ранҷурони ишқ
Гар фурӯ резанд, хун ояд ба ҷӯй.
Шод бош, эй маҷлиси рӯҳониён,
То кӣ хурд ин май, ки ман мастам ба бӯй.
Ҳар кӣ савдономаи Саъдӣ набишт,
Дафтари парҳезгорӣ, гӯ, бишӯй.
Ҳар кӣ нашнидаст вакте бӯи ишқ,
Гӯ, ба Шероз ою хоки ман бибӯй.

* * *

Муборак соате бошад, ки бо манзур биншинӣ,
Ба наздикат бисӯзонад, магар к-аз дур биншинӣ.
Укобон медарад чанголи бози оҳанинпанҷа,
Туро бозӣ ҳамин бошад, ки чун усфур биншинӣ.
Набояд, гар бисӯзандат, ки фарьёд аз ту бархезад,
Агар хоҳӣ, ки чун парвона пеши нур биншинӣ.
Гарат бо мо хуш афтодаст, чун мо лоуболӣ шав,
На ёрон маст бархезанду ту мастур биншинӣ.

---

[1] А — В-ар.

Мае хӯр, к-аз сари дуньё тавонӣ хостан якдил,
На он соат, ки ҳушьёрат кунад, махмур биншинӣ.
Таманнои шикам рӯзе кунад яғмои мӯронат,
Агар ҳар ҷо ки ширинист, чун занбӯр биншинӣ.
Ба сурат з-он гирифторӣ, ки дар маънӣ намебинӣ,
Фаромӯшат шавад ин дев, агар бо ҳур биншинӣ.
Напиндорам, ки бо ёрат висол аз даст бархезад,
Магар, к-аз ҳар чӣ ҳаст андар ҷаҳон, маҳҷур биншинӣ.
Миёни хобу бедорӣ тавонӣ фарқ кард он гаҳ,
Ки чун Саъдӣ ба танҳоӣ шаби дайҷур биншинӣ.[1]

* * *

Шаб асту шоҳиду шамъу шаробу ширинӣ,
Ғанимат аст чунин шаб, ки дӯстон бинӣ.
Ба шарти он, ки манат бандавор дар хидмат
Ба пой бошаму[2] ту хоҷавор биншинӣ.
Миёни мову шумо аҳд дар азал рафтаст,
Ҳазор сол барояд ҳамон нахустинӣ.
Чу сабрам[3] аз ту муяссар намешавад, чӣ кунам?
Ба хашм рафтаму боз омадам ба мискинӣ.
Ба ҳукми он, ки маро ҳеҷ дӯст чун ту ба даст
Наёяду ту беҳ аз ман ҳазор бигзинӣ.
Ба рангу бӯи баҳор, эй фақир қонеъ бош,
Чу боғбон нагузорад, ки себу гул чинӣ!
Тафовуте накунад, гар туруш куни абрӯ,
Ҳазор талх бигӯӣ, ҳанӯз ширинӣ.
Лигом бар сари шерон кунад салобати ишқ,
Чунон кашад,[4] ки шутурро миҳор дар бинӣ.
Зи некбахтӣ Саъдист пойбанди ғамат,
Зиҳӣ, кабӯтари муқбил, ки сайди шоҳинӣ!
Маро шикеб намебошад, эй мусулмон,
Зи рӯи хуб лакум диникум валиддинӣ.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Қамар бандаму.
[3] А — сабр. [4] А — кунад.

* * *

Рӯзе ба занахдонаш гуфтам; биҳи симинӣ,
Гуфт: аз назаре дорӣ, моро беҳ аз ин бинӣ!
Хуршед гарат хонам, ҳам тарки адаб бошад
Чархи маҳу хуршедӣ, боғи гулу насринӣ!
Ҳоҷат ба нигоридан набвад рухи зеборо,
Ту, моҳи парипайкар, зебову нигоринӣ!
Бар бистари ҳиҷронам шояд, ки напурсандам,
Қас сӯхтахирманро гӯяд, ба чӣ ғамгинӣ?
Биншин, ки фиғон аз мо бархост дар айёмат,
Бас фитна, ки бархезад, ҳар ҷо ки ту биншинӣ.
Гар бандаи худ хонӣ, афтем ба султонӣ
В-ар рӯй бигардонӣ, рафтем ба мискинӣ.
Қас айб наёрад гуфт онро, ки ту бипсандӣ,
Қас рад натавонад кард онро, ки ту бигзинӣ
Ишқи лаби ширинат рӯзе бикушад Саъдӣ,
Фарҳод чунин куштаст он шӯх ба ширинӣ!

* * *

Чашми ризову марҳамат бар ҳама боз мекунӣ,
Чун ки ба бахти мо расад, ин ҳама ноз мекунӣ?
Эй, ки наёзмудаӣ сурати ҳоли бедилон,
Ишқ ҳақиқат аст, агар ҳамли маҷоз мекунӣ.
Эй, ки насиҳатам кунӣ, к-аз паи ӯ дигар марав
Дар назари Сабуктегин айби Аёз мекунӣ.
Пеши намоз бигзарад сарви равону гӯядам:
Қиблаи аҳли дил манам, саҳв намоз мекунӣ.[1]
Дӣ ба умед гуфтамаш: дохи давлати туям,
Гуфт: дуо ба худ бикун, гар на ниёз мекунӣ.
Гуфтам: агар лабат газам, май хураму шакар
мазам,
Гуфт: хурӣ, агар пазам, кисса дароз мекунӣ.
Саъдии хеш хониям, пас ба ҷафо барониям,
Суфра агар намениҳӣ, дар ба чӣ боз мекунӣ?

---

[1] А — Ин байтро надорад.

* * *

Ёрӣ он аст, ки захр аз қибалаш нӯш кунӣ,
На чу ранче расадат, ёр фаромӯш кунӣ.
Ҳован аз ёр ҷафо бинаду таслим шавад,
Ту чӣ ёрӣ, ки чу дег аз тафи дил ҷӯш кунӣ.
Алам аз дӯш бинеҳ в-ар амале фармояд,
Шарти озодагӣ он аст, ки бар дӯш кунӣ.
Роҳи доно дигару мазҳаби ошиқ дигар аст,
Эй хирадманд, ки айби мани мадҳуш кунӣ.
Шоҳид он вақт бибояд, ки ту ҳозир гардӣ,[1]
Мутриб он вақт бикӯбад, ки ту хомӯш кунӣ.
Сари ташнеъ надорӣ, талаби ёр макун,
Магасат неш занад, чун талаби нӯш кунӣ.
Пой дар силсила бояд, ки ҳамон лаззати ишқ
Дар ту бошад, ки гарат даст дар оғӯш кунӣ.[2]
Мард бояд, ки назар бар малаху мӯр кунад,
Он тааммул, ки ту дар зулфу баногӯш кунӣ.
То чӣ шаклӣ, ту дар оина ҳамон хоҳӣ дид,
Шоҳид оинаи туст, ар назари ҳуш кунӣ.
Сухани маърифат аз ҳалқаи дарвешон пурс,
Саъдиё, шояд[3] аз ин ҳалқа, ки[4] дар гӯш кунӣ.

* * *

Фаррух сабоҳи он, ки ту бар вай назар[5] кунӣ,
Фирӯз рӯзи он, ки ту бар вай гузар[6] кунӣ.
Озод бандае, ки бувад[7] дар рикоби ту,
Хуррам вилояте, ки ту он ҷо сафар кунӣ.
Дигар наботро нахарад муштарӣ ба ҳеч,
Як бор агар табассуми ҳамчун шакар кунӣ.
Эй офтоби равшану, эй сояи ҳумой,
Моро нигоҳе аз ту тамом аст, агар кунӣ.

---

1 А — Шунаванд(а) аст, ки гӯянда ба овоз орад.
2 А — Ин байтро надорад. 3 А — шояд, эй Саъдӣ.
4 А — ту. 5 А — гузар. 6 А — назар. 7 А — равад.
8 А — рӯе.

Ман бо ту дӯстию вафо кам намекунам,
Чандон ки душманию ҷафо бештар кунӣ.
Макдури ман сарест, ки дар поят афканам,
Гар з-он ки илтифот бад-ин мухтасар кунӣ.
Умрест, то ба ёди ту шаб рӯз мекунам,
Ту хуфтаи, ки гӯш ба оҳи саҳар кунӣ.
Донӣ, ки рӯям аз ҳама олам ба рӯи туст,
Зинҳор, агар ту рӯй ба рӯи[1] дигар кунӣ.
Гуфтӣ, ки деру зуд ба ҳолат назар кунам,
Оре, кунӣ, чу бар сари хокам гузар кунӣ.
Шарт аст, Саъдиё, ки ба майдони[1] ишқи дӯст
Худро ба пеши тири маломат сипар кунӣ.
В-аз ақл беҳтарат сипаре бояд, эй ҳаким,
То аз хаданги ғамзаи хубон ҳазар кунӣ.

* * *

Ҳама касро тану андому ҷамол асту ҷавонӣ
В-ин ҳама лутф надорад, ту магар сарви равонӣ?
Назар овардаму бурдам, ки вуҷуде ба ту монад,
Ҳама исманду ту ҷисмӣ, ҳама ҷисманду ту ҷонӣ.
Ту магар парда бипӯшию касат рӯй набинад
В-ар ҳамин парда занӣ, пардаи халқе бидаронӣ.
Ту надонӣ, ки чаро дар ту касе хира бимонад,
То касе ҳамчу ту бошад, ки дар ӯ хира бимонӣ.
Нӯки тири мижа аз ҷавшани ҷон мегузаронӣ,
Ман тунукпӯст нагуфтам,[2] ту чунин[3] сахткамонӣ.
Ҳар чӣ дар ҳусни ту гӯянд, чунонӣ ба ҳақиқат,
Айб[3] он аст, ки бо мо ба иродат на чунонӣ.
Рамаке беш намондаст гирифтори ғаматро,
Чанд маҷрӯҳ тавон дошт, бикуш, то бираҳонӣ.
Беш аз ин сабр надорам, ки ту ҳар дам бари қавме
Биншинию маро бар сари оташ бинишонӣ.

---

[1] А — зиндонӣ.
[2] А — чунонам. [3] А — чунон. [4] А — айбат.

* * *

Ёрӣ он аст, ки заҳр аз қибалаш нӯш кунӣ,
На чу ранҷе расадат, ёр фаромӯш кунӣ.
Ҳован аз ёр ҷафо бинаду таслим шавад,
Ту чӣ ёрӣ, ки чу дег аз тафи дил ҷӯш кунӣ.
Алам аз дӯш бинеҳ в-ар амале фармояд,
Шарти озодагӣ он аст, ки бар дӯш кунӣ.
Роҳи доно дигару мазҳаби ошиқ дигар аст,
Эй хирадманд, ки айби мани мадҳуш кунӣ.
Шоҳид он вақт бибояд, ки ту ҳозир гардӣ,[1]
Мутриб он вақт бикӯбад, ки ту хомӯш кунӣ.
Сари ташнеъ надорӣ, талаби ёр макун,
Магасат неш занад, чун талаби нӯш кунӣ.
Пой дар силсила бояд, ки ҳамон лаззати ишқ
Дар ту бошад, ки гарат даст дар оғӯш кунӣ.[2]
Мард бояд, ки назар бар малаху мӯр кунад,
Он тааммул, ки ту дар зулфу баногӯш кунӣ.
То чӣ шаклӣ, ту дар оина ҳамон хоҳӣ дид,
Шоҳид оинаи туст, ар назари ҳуш кунӣ.
Сухани маърифат аз ҳалқаи дарвешон пурс,
Саъдиё, шояд[3] аз ин ҳалқа, ки[4] дар гӯш кунӣ.

* * *

Фаррух сабоҳи он, ки ту бар вай назар[5] кунӣ,
Фирӯз рӯзи он, ки ту бар вай гузар[6] кунӣ.
Озод бандае, ки бувад[7] дар рикоби ту,
Хуррам вилояте, ки ту он ҷо сафар кунӣ.
Дигар наботро нахарад муштарӣ ба ҳеҷ,
Як бор агар табассуми ҳамчун шакар кунӣ.
Эй офтоби равшану, эй сояи ҳумой,
Моро нигоҳе аз ту тамом аст, агар кунӣ.

---

[1] А — Шунаванд(а) аст, ки гӯянда ба овоз орад.
[2] А — Ин байтро надорад. [3] А — шояд, эй Саъдӣ.
[4] А — ту. [5] А — гузар. [6] А — назар. [7] А — равад.
[8] А — рӯе.

Ман бо ту дӯстию вафо кам намекунам,
Чандон ки душманию ҷафо бештар кунӣ.
Макдури ман сарест, ки дар поят афканам,
Гар з-он ки илтифот бад-ин мухтасар кунӣ.
Умрест, то ба ёди ту шаб рӯз мекунам,
Ту хуфтаӣ, ки гӯш ба оҳи саҳар кунӣ.
Донӣ, ки рӯям аз ҳама олам ба рӯи туст,
Зинҳор, агар ту рӯй ба рӯи[1] дигар кунӣ.
Гуфтӣ, ки деру зуд ба ҳолат назар кунам,
Оре, кунӣ, чу бар сари хокам гузар кунӣ.
Шарт аст, Саъдиё, ки ба майдони[1] ишқи дӯст
Худро ба пеши тири маломат сипар кунӣ.
В-аз акл беҳтарат сипаре бояд, эй ҳаким,
То аз хаданги ғамзаи хубон ҳазар кунӣ.

* * *

Ҳама касро тану андому ҷамол асту ҷавонӣ
В-ин ҳама лутф надорад, ту магар сарви равонӣ?
Назар овардаму бурдам, ки вуҷуде ба ту монад,
Ҳама исманду ту ҷисмӣ, ҳама ҷисманду ту ҷонӣ.
Ту магар парда бипӯшию касат рӯй набинад
В-ар ҳамин парда занӣ, пардаи халқе бидаронӣ.
Ту надонӣ, ки чаро дар ту касе хира бимонад,
То касе ҳамчу ту бошад, ки дар ӯ хира бимонӣ.
Нӯки тири мижа аз ҷавшани ҷон мегузаронӣ,
Ман тунукпӯст нагуфтам,[2] ту чунин[3] сахткамонӣ.
Ҳар чӣ дар ҳусни ту гӯянд, чунонӣ ба ҳақиқат,
Айб[4] он аст, ки бо мо ба иродат на чунонӣ.
Рамаҷе беш намондаст гирифтори ғаматро,
Чанд маҷрӯҳ тавон дошт, бикуш, то бираҳонӣ.
Беш аз ин сабр надорам, ки ту ҳар дам бари қавме
Бинишинию маро бар сари оташ бинишонӣ.

---

[1] А — зиндонӣ.
[2] А — чунонам. [3] А — чунон. [4] А — айбат.

Гар бимирад ачаб[1] он шахсу дигар зинда набошад,
Ки биронӣ зи дари[2] хешу дигар бор бихонӣ.
Саъдиё, гар қадамат роҳ ба поён нарасонад.[3]
Боре андар талабаш умр ба поён бирасонӣ.

* * *

На тарики дӯстон асту на шарти меҳрубонӣ,
Ки ба дӯстони якдил сару даст барфишонӣ.
Диламˇ аз ту чун наранҷад, ки ба ваҳм дарнагунҷад,
Ки ҷавоби талх гӯӣ ту бад-ин шакардаҳонӣ.
Нафасе биёву биншин, сухане бигӯю бишнав,
Ки ба ташнагӣ бимурдам бари оби зиндагонӣ.
Ғами дил ба кас нагӯям, ки бигуфт ранги рӯям,
Ту ба суратам нигаҳ кун, ки сароирам бидонӣ.

Аҷабат наёяд аз ман, сухановни сӯзнокам
Аҷаб аст, агар бисӯзам чу бар оташам нишонӣ.
Дили орифон бибурдаңду қарори порсоён
Ҳама шоҳидон ба сурат, ту ба сурату маонӣ.
На хилофи аҳд кардам, ки ҳадиси ҷуз ту гуфтам,
Ҳама бар сари забонанду ту дар миёни ҷонӣ.
Агарат ба ҳар кӣ дунъё, бидиҳанд, ҳайф бошад
В-агарат ба ҳар чӣ укбо, биҳаранд, ройгонӣ.
Ту назири ман бубинӣ ба дамили ман бигирӣ,
Ивази ту ман наёбам, ки ба ҳеҷ кас намонӣ.
На аҷаб, камоли ҳуснат, ки ба сад забон бигӯям,
Ки ҳанӯз пеши зикрат ҳиҷилам зи безабонӣ.
Мадеҳ, эй рафик, пандам, ки назар бар ӯ фикандам,
Ту миёни мо надонӣ, ки чӣ меравад ниҳонӣ.
Мазан, эй адӯ, ба тирам, ки бад-ин кадар намирам,
Хабараш бигӯ, ки ҷонат бидиҳам ба муждагонӣ.
Бути ман чӣ ҷои Лайлӣ, ки бирехт хуни Маҷнун
Агар ин камар бубинӣ, дигар он самар нахонӣ

[1] А — дигар. [2] А — бари. [3] А — насипорад.

Дили дардманди Саъдӣ зи муҳаббати ту хун шуд
На ба васл мерасонӣ, на ба қатл мераҳонӣ.

* * *

Нагӯям обу гил аст он[1] вуҷуди рӯҳонӣ,
Бад-ин камол набошад ҷамоли инсонӣ.
Агар ту обу гилӣ ҳамчунон ки соири халқ,
Гили биҳишт, мухаммар ба оби ҳайвонӣ.
Ба ҳар чӣ хубтар андар ҷаҳон назар кардам,
Ки гӯямаш,[2] ба ту монад, ту хубтар з-онӣ.
Вуҷуди ҳар кӣ нигаҳ мекунам, зи ҷону ҷасад
Мураккаб асту ту аз фарқ то қадам ҷонӣ.
Гарат дар оина симои хеш дил бибарад,[3]
Чу ман шавию ба дармони хеш дармонӣ.
Диле, ки бо сари зулфат таалluқе дорад,
Чӣ гуна ҷамъ шавад бо чунин парешонӣ?[4]
Маро, ки пеши ту иқрори бандагӣ кардам,
Равост, гар бинавозию гар биранҷонӣ.
Вале хилофи бузургон, ки гуфтаанд, макун,
Бикун, ҳар он чӣ бишояд, на ҳар чӣ битвонӣ,[5]
Тамаъ мадор, ки аз доманат бидорам даст
Ба остини малоле, ки бар ман афшонӣ.
Фидои ҷони ту, гар ман фидо[6] шавам, чӣ шавад?
Барои ид бувад гӯсфанди қурбонӣ.
Равони равшани Саъдӣ, ки шамъи маҷлиси туст,
Ба ҳеҷ кор наёяд, гараш бисӯзонӣ.

* * *

Эй, ки оби зиндагонии ман дар даҳони туст,
Тири ҳалоки зоҳири ман дар камони туст.

---

[1] А — ин. [2] А — гӯямат. [3] А — намояд.
[4] А — Ин байтро надорад. [5] А — Ин байтро надорад.
[6] А — талаф.

Гар буркае фурӯ нагузорӣ ту бар[1] ҷамол,
Дар шаҳр ҳар кӣ кушта шавад, дар замони туст.
Ташбеҳ рӯи ту накунам ман ба офтоб,
Қ-ин мадҳи офтоб, на таъзими шони туст.
Гар як назар ба гӯшаи чашми иродате
Бо мо кунию гар накунӣ, ҳукм аз они туст.
Ҳар рӯз халқро сари ёрею соҳибест,
Моро ҳамин сар аст, ки бар остони туст.
Бисьёр дидаем дарахтони мевадор,
З-ин беҳ надидаем, ки дар бӯстони туст.
Гар дасти дӯстон[2] нарасад, боғро чӣ ҷурм?
Манъе,[3] ки меравад гунаҳ аз[4] боғбони туст.
Бисьёр дар дил омад андешаҳову[5] рафт,
Нақше, ки он намеравад аз дил, нишони туст.
Бо ман ҳазор навбат агар душманӣ кунӣ,
Эй дӯст, ҳамчунон дили ман меҳрубони туст.
Саъдӣ, ба қадри хеш таманнои васл кун,
Симурғи мо чӣ лоиқи зоғ ошьёни туст.

* * *

Сабр кун, эй дил, ки сабр сирати аҳли сафост,
Чораи ишқ эҳтимол, шарти муҳаббат вафост.
Молики радду қабул ҳар чӣ кунад, подшост,
Гар бизанад, ҳоким аст в-ар бинавозад, равост.
Гарчи бихонад, ҳанӯз дасти ҷазаъ бар дуост,
В-ар чи биронад, ҳанӯз рӯи умед аз қафост.
Барқи ямонӣ биҷаст, боди баҳорӣ бихост,
Тоқати Маҷнун бирафт, хаймаи Лайлӣ куҷост?
Ғафлат аз айёми ишқ пеши муҳаққиқ хатост,
Аввали субҳ аст, хез, к-охири дунъё фаност.

---

1 А — бар ин. 2 А — дӯстро. 3 А — Ҷурме. 4 А — гунаҳи.
5 А — аз андешаҳову.

Сӯхбати ёри азиз ҳосили даври бақост,
Якдама дидори дӯст ҳар ду ҷаҳонаш баҳост.
Дарди дили дӯстон гар ту писандӣ, равост,
Ҳар чӣ муроди шумост, ғояти мақсуди мост,
Банда чӣ даъвӣ кунад, ҳукм худовандрост.
Гар ту қадам мениҳӣ, то биниҳам чашми рост.
Аз дари хешам марон, к-ин на тариқи вафост,
Дар ҳама шаҳре ғариб, дар ҳама мулке гадост.
Бо ҳама ҷурмам умед, бо ҳама хавфам риҷост,
Гар дирами мо мис аст, лутфи шумо кимиёст.
Саъдӣ, агар ошиқӣ, майли висолат чарост?
Ҳар кӣ дили дӯст ҷуст, маслиҳати худ нахост.

* * *

Силсилаи мӯи дӯст ҳалқаи доми балост,
Ҳар кӣ дар ин ҳалқа нест, фориғ аз ин моҷарост.
Гар бизанандам ба тег, дар назараш бедареғ,
Дидани ӯ як назар сад чу манаш хунбаҳост.
Гар биравад ҷони мо дар талаби васли дӯст,
Ҳайф набошад, ки дӯст дӯсттар аз ҷони мост.
Даъвии ушшоқро шаръ нахоҳад баён,
Гунаи зардаш далел, нолаи зораш гувост.
Дилшудаи пойбанд, гардану ҷон дар каманд,
Заҳраи гуфтор на, к-ин чӣ сабаб в-он чарост?
Молики мулки вуҷуд, ҳокими радду қабул,
Ҳар чӣ кунад, ҷавр нест в-аз ту набошад ҷафост.
Тег барор аз ниём, заҳр барафкан ба ҷом,
Қ-аз қибали мо қабул в-аз тарафи мо ризост.
Гар бинавозӣ ба лутф в-ар бигузорӣ ба қаҳр,
Ҳукми ту бар ман равон, заҷри ту бар ман равост.
Ҳар кӣ ба ҷаври рақиб ё ба ҷафои ҳабиб,
Аҳд фаромӯш кунад, муддаии бевафост.
Саъдӣ, аз ахлоқи дӯст ҳар чӣ бароянд, накӯст,
Гӯ, ҳама дашном гӯ, к-аз лаби ширин дуост.[1]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Агар муроди ту, эй дӯст, бе муродии мост,
Муроди хеш дигарбора ман нахоҳам хост.
Агар қабул кунӣ в-ар биронӣ аз бари хеш,
Хилофи рои ту кардан хилофи мазҳаби мост.
Миёни айбу ҳунар пеши дӯстони карим[1]
Тафовуте накунад, чун назар ба айни ризост.
Инояте, ки туро буд, агар мубаддал шуд,
Халалпазир набошад иродате, ки мorост.
Маро ба ҳар чӣ кунӣ, дил нахоҳӣ[2] озурдан,
Ки ҳар чӣ дӯст писандад, ба ҷои[3] дӯст равост.
Агар адовату ҷанг аст дар миёни араб,
Миёни Лайливу Маҷнун муҳаббат асту сафост.
Ҳазор душманӣ афтад миёни[4] бадгӯён,
Миёни ошиқу маъшуқ дӯстӣ барҷост.
Ғуломи қомати он лӯъбати қабопӯшам,
Ки дар муҳаббати рӯяш ҳазор ҷома қабост.
Наметавонам бе ӯ нишаст як соат,
Чаро ки аз сари ҷон бар наметавонам хост.[5]
Ҷамол дар назару шавқ ҳамчунон боқӣ,
Гадо, агар ҳама олам бад-ӯ диҳанд, гадост.
Маро ба ишқи ту андеша аз маломат нест,
В-агар кунанд маломат, на бар мани танҳост.
Ҳар одамӣ, ки чунин шахси дилситон бинад,
Зарурат аст, ки гӯяд ба сарв монад рост.
Ба рӯи хубон, гуфтӣ, назар хато бошад,
Хато набошад, дигар магӯ чунин ки хатост.
Хуш аст бо ғами ҳиҷрони дӯст Саъдиро,
Ки гарчи ранҷ ба ҷон мерасад, умед равост.
Балову заҳмати имрӯз бар дили дарвеш,
Аз он хуш аст, ки уммеди раҳмати фардост,

---

[1] А — кадим. [2] А — нахоҳад. [3] А — коми.
[4] А — ба қавми.
[5] А — Агарчи дард ба ҷон мерасад умеди давост.

Чӣ дилҳо бурдӣ, эй соқӣ, ба соқи фитнаангезат,
Дареғо бӯса чандон[1] бар занахдони[2] диловезат.
Хаданги ғамза аз[3] ҳар сӯ ниҳон андохтан то кай?
Сипар андохт ақл аз дасти новакҳо ба ҳунрезат.
Лаби ширинат ар Ширин бидидӣ дар сухан гуфтан,
Бар ӯ шукрона будӣ, гар бидодӣ мулки Парвезат.
Ҷаҳон аз фитнаю ошӯб якчанде баросудӣ,[4]
Агар на рӯи шаҳрошӯбу чашми фитнаангезат.
Дигар рағбат куҷо монад касеро сӯи ҳушьёрӣ,
Чу бинад даст дар оғӯши мастони[5] саҳархезат.
Дамодам даркаш, эй Саъдӣ, шароби софу дам даркаш,
Ки бо мастони маҷлис дарнагирад зӯҳду парҳезат.

* * *

Муаллимат ҳама шӯхию дилбарӣ омӯхт,
Ҷафою нозу итобу ситамгарӣ омӯхт.
Ғуломи он лаби заҳҳоку чашми фаттонам
Ки қайди сеҳр ба Заҳҳоку Сомирӣ омӯхт.
Ту, бут чаро ба муаллим равӣ, ки бутгари Чин
Ба чини зулфи ту ояд ба бутгарӣ омӯхт.
Ҳазор булбули достонсарои ошиқро
Бибояд аз ту сухан гуфтани дарӣ омӯхт.
Бирафт равнақи бозори офтобу қамар,
Аз он ки раҳ ба дуккони ту муштарӣ омӯхт.
Ҳама қабилаи ман олимони дин буданд,
Маро муаллими ишқи ту шоирӣ омӯхт.
Маро ба шоирӣ омӯхт рӯзгор он гаҳ
Ки чашми масти ту дидам, ки соҳирӣ омӯхт.
Магар даҳони ту омӯхт тангӣ аз дили ман,
Вуҷуди ман зи миёни ту лоғарӣ омӯхт.
Балои ишқи ту буньёди зӯҳду беҳи вараъ
Чунон биканд, ки сӯфӣ қаландарӣ омӯхт.
Дигар на азми саёҳат кунад, на ёди ватан

---

[1] А — чанде. [2] А — занахҳон. [3] А — ғамзаат.
[4] А — баросудаст. [5] А — он зулфи.

Қасе, ки бар сари кӯят муҷовирӣ омӯхт.
Ба хуни халқ фурӯ бурда панҷа, к-ин чӣ ҳиност,
Надонамаш, ки ба қатли кӣ шотирӣ омӯхт.
Чунин бигирьям аз ин пас, ки мард битвонад,
Дар оби дидаи Саъдӣ шиноварӣ омӯхт.[1]

* * *

Чӣ фитна буд, ки ҳусни ту дар ҷаҳон андохт,
Қи як дам аз ту назар барнаметавон андохт.
Балои ғамзаи номеҳрубони хунхорат,
Чӣ хун, ки дар дили ёрони меҳрубон андохт.
Зи ақлу офият он рӯз бар карон мондам,
Қи рӯзгор ҳадиси ту дар миён андохт.
На боғ монду на бустон, ки сарви қомати ту
Бирусту валвала дар боғу бӯстон андохт.
Ту дӯстӣ куну аз дида мафканам, зинҳор,
Қи душманам зи барои ту дар забон андохт.
Ба чашмҳои ту, к-он чашм, к-аз ту баргиранд,
Дареғ бошад бар моҳи осмон андохт.
Ҳамин ҳикоят рӯзе ба дӯстон бирасад,
Қи Саъдӣ аз паи ҷонон бирафту ҷон андохт.

* * *

Дареғ, сӯҳбати дерину ҳаққи диду шинохт,
Қи санги тафриқа айём дар миён андохт.
Ду дӯст як нафас аз умр барнаёсуданд,
Қи осмон ба сарвақташон дуаспа натохт.
Чу дил ба қаҳр бибояд гусасту[2] меҳр бурид,
Хунук тане, ки бар ӯ дил набасту меҳр набохт.[3]
Ҷамоате, ки бипардохтанд аз мо дил,
Дил аз муҳаббати[4] эшон наметавон пардохт.
Нагашт[5] Саъдӣ аз он рӯз гирди[6] сӯҳбати халқ,

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — шикасту.
[3] А — хунуктар он ки ба аввал бибасту кор бисохт.
[4] А — Дили озмудаи. [5] А — Бигуфт. [6] А — тарки.

Ки бевафоии даврони осмон бишнохт.
Гарат чу чанг ба бар даркашад замонаи дун,
Бас эътимод макун, к-он гаҳат занад, ки навохт.

* * *

Агар ту барфиканӣ дар миёни шаҳр никоб,
Ҳазор мӯъмини мухлис барафканӣ ба иқоб.
Қиро маҷоли назар бар ҷамоли маймунат,
Бад-ин сифат, ки ту дил мебарӣ варои ҳиҷоб.
Ба мӯи тофта пои дилам фурӯ бастӣ,
Чу мӯй тофтӣ, эй некбахт, рӯй матоб.
Туро ҳикояти мо мухтасар ба гӯш ояд,
Ки ҳоли ташна намедонӣ, эй гули сероб.[1]
Агар чароғ бимирад, сабо чӣ ғам дорад
В-агар бирезад катон, чӣ ғам хӯрад маҳтоб.
Дуот гуфтаму дашном агар диҳӣ, саҳл аст,
Ки бо шакардаҳанон хуш бувад суолу ҷавоб.
Куҷоӣ, эй ки таъаннут кунию таъна занӣ,
Ту дар канорию мо ӯфтода дар ғарқоб.
Асири банди балоро чӣ ҷои сарзаниш[2] аст,
Гарат муовинате даст медиҳад, дарёб.
Агарчи сабри ман аз рӯи даст мумкин нест,
Ҳаме кунам ба зарурат чу сабри моҳӣ аз об.[3]
Ту боз даъвии парҳез мекунӣ, Саъдӣ,
Ки дил ба кас надиҳам кулли муддаи каззоб.

* * *

Ман бад-ин хубию зебоӣ[4] надидам рӯйро
В-ин диловезию дилбандӣ набошад мӯйро.
Рӯй агар пинҳон кунад сангиндили симинбадан,
Мушк ғаммоз аст, натвонад нуҳуфтан бӯйро.

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — тарбият.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — маҳбубӣ.

Гар ба сар мегардам аз бечорагӣ, айбам макун,
Чун ту чангон мезанӣ, ҷурме набошад гӯйро.
Ҳар киро вакте ғаме[1] будасту дарде[2] сӯхтаст,
Дӯст дорад нолаи мастону ҳоёҳӯйро.
Мо[3] маломатро ба ҷон ҷӯем[4] дар бозори ишқ,
Кунҷи хилват порсоёни саломатҷӯйро.[5]
Бӯстонро ҳеҷ дигар[6] дарнамебояд ба ҳусн,
Балки сарве чун ту мебояд канори ҷӯйро.
Эй гули хушбӯй, агар сад қарн бозояд баҳор,
Мисли ман дигар набинӣ булбули хушгӯйро.
Саъдиё, гар бӯса бар дасташ намеёрӣ ниҳод,

* * *

Чора он донам, ки дар пояш бимолӣ рӯйро.
Лоуболе чӣ кунад дафтари доноиро,
Тоқати ваъз набошад сари савдоиро.
Обро қавли ту бо оташ агар ҷамъ кунад,
Натавонад, ки кунад ишқу шикебоиро.
Дидаро фоида он аст, ки дилбар бинад[7]
В-аз набинад,[8] чӣ бувад фоида биноиро.
Ошиқонро чӣ ғам аз сарзаниши душману дӯст?
Ё ғами дӯст хӯрад ё ғами расвоиро.
Ҳама донанд, ки ман сабзаи хат дорам дӯст,
На чу дигар ҳаявон сабзаи саҳроиро.
Ман ҳамон рӯз дилу сабр ба яғмо додам,
Ки муқайяд шудам он дилбари яғмоиро.
Гар биронӣ, наравад в-ар биравад, бозояд,
Ногузир аст магас дуккаи ҳалвоиро.
Бар ҳадиси ману ҳусни ту наяфзояд кас,
Ҳад ҳамин аст сухандонию зебоиро.
Саъдиё, навбате имшаб дуҳули субҳ накӯфт,
Ё[9] магар рӯз набошад шаби танҳоиро.

---

[1] А — даме. [2] А — рӯзе. [3] А — Ман. [4] А — ҷӯям, ки.
[5] А — маломатҷӯйро. [6] А — ранге. [7] А — бинӣ.
[8] А — набинӣ. [9] А — То.

Қамони сахт кӣ дод он латифбозуро,
Ки тири ғамза тамом аст сайди оҳуро.
Ҳазор сайди дилат[1] пеши тир бозоянд,
Бад-ин сифат, ки ту дорӣ камони абруро.
Ту худ ба ҷавшану баргустувон на муҳтоҷӣ
Ки рӯзи маърака бар худ зиреҳ кунӣ мӯро.
Диёри ҳинду ақолими турк биспоранд,
Чу чашми турки ту бинанду зулфи ҳиндуро.
Муғон, ки хидмати бут мекунанд дар Фархор,[3]
Надидаанд магар дилбарони[4] бутрӯро.
Ҳисори қалъаи боғӣ[5] ба манҷаниқ мадеҳ,
Ба боми қаср барафкан каманди гесӯро.
Лабат бидидаму лаълам биюфтод аз чашм,
Сухан бигуфтию қимат бирафт лӯълӯро.
Баҳои[6] рӯи ту бозори моҳу хур шикаст,
Чунон ки мӯъҷизи Мусо тилисми ҷодуро.
Ба ранҷ бурдани беҳуда ганҷ натвон бурд,[7]
Ки бахтрост фазилат на зӯри бозуро.
Ба ишқи рӯи накӯ дил касе диҳад, Саъдӣ,
Ки эҳтимол кунад ҳӯи зишти некӯро.

* * *

Эй, ки инкор кунӣ олами дарвешонро,
Ту надонӣ, ки чӣ савдову сар аст эшонро.
Кунҷи озодагию ганҷи қаноат мулкест,
Ки ба шамшер муяссар нашавад султонро.
Талаби мансаби фонӣ накунад соҳиби ақл,
Оқил он аст, ки андеша кунад поёнро
Ҷамъ карданду ниҳоданду ба ҳасрат рафтанд
В-ин чӣ дорад, ки ба ҳасрат бигузорад онро.
Он бадар меравад аз боғ ба дилтангию доғ
В-ин ба бозуи фараҳ мешиканад зиндонро.

---

[1] А — дилаш. [2] А — бубахшой. [3] А — фарғор.
[4] А — кӯдакони. [5] А — ёғӣ. [6] А — Шуон.
[7] А — Ба ранҷи беҳударо ганҷ барнашоянд бурд.

Дастгохе, ки на ташвиши қиёмат бошад,
Мурғи обист, чӣ андеша кунад тӯфонро.
Ҷони бегона ситонад малак-ул-мавт ба заҷр,
Захр ҳоҷат набувад ошиқи ҷонафшонро.
Чашми ҳиммат на ба дунъё, ки ба уқбо набувад
Орифи ошиқи шӯридаи саргардонро.
Дар азал буд, ки паймони муҳаббат бастанд,
Нашканад мард, агараш сар биравад паймонро.
Ошиқе сӯхтаи бе сару сомон дидам,
Гуфтам: эй ёр, макун бар сари фикрат ҷонро.
Нафасе сард бароварду заиф аз сари дард
Гуфт: бигзор мани бе сару бе сомонро.
Панди дилбанди ту дар гӯши ман ояд, ҳайҳот,
Ман, ки бар дард ҳарисам, чӣ кунам дармонро?
Саъдиё, умр азиз аст, ба ғафлат магузор,
Вақти фурсат нашавад фавт магар нодонро.[1]

* * *

Соқӣ, бидеҳ он кӯзаи ёқути равонро,
Ёқут чӣ арзад, бидеҳ он қути равонро.
Аввал падари пир хӯрад ратл дамодам,
То муддаиён ҳеҷ нагӯянд ҷавонро.
То маст набошӣ, набарӣ бори ғами ёр,
Оре, шутури маст кашад[2] бори гаронро.
Эй рӯи ту ороми дили халқи ҷаҳоне,
Бе рӯи ту шояд, ки набинанд ҷаҳонро.
Онак асал андӯхта дорад магаси наҳл
Шаҳди лаби ширини ту занбурмиёнро.
З-ин даст, ки дидори ту дил мебарад аз даст,
Тарсам, набарам оқибат аз дасти ту ҷонро.
Ё тири ҳалокам бизанӣ бар дили маҷрӯҳ,
Ё ҷон бидиҳам, то бидиҳӣ тири амонро.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — барад. [3] А — кун.

В-он гаҳ ки ба тирам занӣ, аввал хабарам деҳ,
То пештарат бӯса диҳам дасту камонро.
Саъдӣ, зи фироқи ту на он ранҷ кашидаст,
Қ-аз шодии васли ту фаромӯш кунад онро.
В-ар низ[1] ҷароҳат ба даво бозҳам ояд,
Аз ҷои ҷароҳат натавон бурд нишонро.

* * *

Бо ҷавонӣ сар хуш аст ин пири бетадбирро,
Ҷаҳл бошад бо ҷавонон панҷа кардан пирро.
Ман, ки бо мӯе ба қувват барнаёям, эй аҷаб,
Бо яке афтодаам, к-ӯ бигсилад занҷирро.
Чун камон дар бозу орад сарвқадди симтан,
Орзуям мекунад, к-омоҷ бошам тирро.
Меравад, то дар каманд афтад ба пои хештан,
Гар бар он дасту камон чашм ӯфтад нахчирро.
Қас надидаст одамизод аз ту ширинтарсухан,
Шаккар аз пистони модар хӯрдаӣ ё ширро?
Рӯзи бозори ҷавонӣ панҷ рӯзе беш нест,
Нақдро бош, эй писар, к-офат бувад таъхирро.
Эй, ки гуфтӣ, дида аз дидори маҳрӯён бидӯз,
Ҳар чӣ гӯӣ, чора донам кард ҷуз тақдирро.
Зӯҳд пайдо, куфр пинҳон буд чандин рӯзгор,
Парда аз сар баргирифтем он ҳама тазвирро.
Саъдиё, дар пои ҷонон гар ба хидмат сар ниҳӣ,
Ҳамчунон узрат бибояд хостан тақсирро.[2]

* * *

Гар моҳи ман барафканад аз рух ниқобро,
Бурқаъ фурӯ ҳилад ба ҷамол офтобро.

---

[1] А — Гар тирӣ. [2] А — Ин ғазалро надорад.

Гӯй, ду чашми ҷодуи обидфиребӣ ӯ
Бар чашми ман ба сеҳр бубастанд хобро.
Аввал назар зи даст бирафтам инони ақл
В-онро, ки ақл рафт, чӣ донад савобро?
Гуфтам, магар ба васл раҳоӣ бувад зи ишқ?
Беҳосил аст хӯрдани мустасқӣ обро.
Даъвӣ дуруст нест, гар аз дасти нозанин
Чун шарбати шакар нахурӣ заҳри нобро.
Ишқ одамият аст, гар ин завқ дар ту нест,
Ҳамсар кунӣ ба хурдану хуфтан давобро.
Оташ биёру хирмани озодагон бисӯз,
То подшаҳ хироҷ нахоҳад харобро.
Қавм аз шароб масту зи манзур бенасиб,
Ман маст аз ӯ, чунон ки нахоҳам шаробро.
Саъдӣ нагуфтамат, ки марав дар каманди ишқ,
Тири назар бияфканад Афросиёбро.

* * *

Муштоқиву сабурӣ аз ҳад гузашт, ёро,
Гар ту шикеб дорӣ, тоқат намонд моро.
Боре ба чашми эҳсон дар ҳоли[1] мо назар кун,
Қ-аз хони подшоҳон роҳат бувад гадоро.
Султон, ки хашм гирад, бар бандагони ҳазрат
Ҳукмаш расад, валекин ҳадде бувад ҷафоро.
Ман бе ту зиндагонӣ худро намеписандам,
Қ-осоише набошад бе дӯстон бақоро.[2]
Чун[3] ташна ҷон супурдам, он гаҳ чӣ суд дорад,
Об аз ду чашм додан бар хоки ман гиёро?
Ҳоли ниёзмандӣ дар васф менаояд,
Он гаҳ ки бозгардӣ, гӯем моҷароро.
Боз ою ҷони ширин аз ман ситон ба хидмат,
Дигар чӣ барг бошад дарвеши бенаворо?

---

[1] А — рӯи. [2] А — Ин байтро надорад. [3] А — Ман.

Ёраб, ту ошноро мӯҳлат деҳу саломат
Чандон, ки бозбинад дидори ошноро.
На мулки подшаҳро дар чашми хубрӯён,
Вақъест, эй бародар, на зӯҳди порсоро.
Эй кош, барфитодӣ бурқаъ зи рӯи Лайлӣ,
То муддае намондӣ Маҷнуни мубталоро.
Саъдӣ, қалам ба сахтӣ рафтасту некбахтӣ,
Пас ҳар чӣ пешат ояд, гардан бинеҳ қазоро.[1]

* * *

Зи ҳад бигзашт муштоқию сабр андар ғамат, ёро,
Ба васли худ давое кун дили девонаи моро.
Илоҷи дарди муштоқон табиби ом нашносад,
Магар Лайлӣ кунад дармон ғами Маҷнуни шайдоро.
Гарат парвои ғамгинон нахоҳад буду мискинон,
Набоистӣ ба мо аввал намуд он рӯи зеборо.
Чу бинмудию бирбудӣ сабот аз ақлу сабр аз дил,
Бибояд чорае кардан кунун он ношикеборо.
Маро савдои бутрӯён набудӣ пеш аз ин дар сар,
Валекин то туро дидам, гузидам роҳи савдоро.
Муроди мо висоли туст аз дуньиву аз уқбо
В-агарна бе шумо қадре набошад дину дуньёро.
Чунон муштоқам, эй дилбар, ба дидорат, ки гар рӯзе
Барояд аз дилам оҳе, бисӯзад ҳафт дарьёро.
Биё, то як замон имрӯз хуш бошем дар хилват,
Ки дар олам намедонад касе аҳволи фардоро.
Сухан ширин ҳаме гӯй ба рағми душманон, Саъдӣ,
Вале бемори истисқо чӣ донад таъми ҳалворо.

---

[1] А — Ин байтро надорад.

БАДОЕЪ

* * *

Хуршед зери сояи зулфи чу шоми ӯст,
Тӯбӣ ғуломи қадди санавбархироми ӯст.
Он қомат аст, не, ба ҳақиқат қиёмат аст,
Зеро ки растахези ман андар қиёми ӯст.
Бар марги дил хуш аст дар ин воқеа маро,
Қ-оби ҳаёт бар лаби ёқутфоми ӯст.
Бӯи баҳор медамадам, ё насими субҳ?
Боди биҳишт мегузарад, ё паёми[1] уст?
Дил ишва мефурӯхт, ки ман мурғи зиракам,
Инак фитода дар сари зулфи чу доми ӯст.
Бечора мондаам ҳама рӯзе ба доми ӯ
В-инак фитодаам ба ғарибӣ, ки коми ӯст.
Ҳар лаҳза дар барам дил аз андеша хун шавад,
То худ ғуломи кист, ки Саъдӣ ғуломи ӯст.

* * *

Ёри ман он, ки лутфи худованд ёри ӯст,
Бедоду доду радду қабул ихтиёри ӯст.
Дарьёи ишқро ба ҳақиқат канор нест
В-ар ҳаст, пеши аҳли ҳақиқат канори ӯст.
Дар аҳди Лайлӣ ин ҳама Маҷнун набудаанд
В-ин фитна барнахост, ки дар рӯзгори ӯст.
Соҳибдиле намонд дар ин фасли навбаҳор,
Илло, ки ошиқи гулу маҷрӯҳи хори ӯст.
Донӣ қадом хок, бар ӯ рашк мебарам?
Он хоки некбахт, ки дар раҳгузори ӯст.
Бовар макун, ки сурати ӯ ақли ман бибурд,[2]
Ақли ман он бибурд, ки суратнигори ӯст.

---

[1] А — мақоми. [2] А — барад.

Гар дигарон ба манзари зебо назар кунанд,
Моро назар ба қудрати парвардигори ӯст.
Инам қабул бас, ки бимирам бар остон,
То нестам кунанд, ки хидматгузори ӯст.
Бар ҷавру бемуродию дарвешию ҳалок
Онро, ки сабр нест, муҳаббат на кори ӯст.
Саъдӣ ризои дӯст талаб кун, на ҳаззи хеш,
Абд он кунад, ки раъи худовандгори ӯст.

* * *

Гар касе сарв шунидаст, ки рафтаст, ин аст,
Ё санавбар, ки баногӯшу бараш симин аст.
На баландист ба сурат, ки ту маълум кунӣ,
Ки баланд аз назари мардуми кӯтаҳбин аст.
Хоб дар аҳди ту дар чашми ман ояд, ҳайҳот,
Ошиқӣ кори саре нест, ки бар болин аст.
Ҳама ором гирифтанду шаб аз нима гузашт,
В-он, чӣ дар хоб нашуд, чашми ману Парвин аст.
Худ, гирифтам,[1] ки назар бар рухи хубон куфр аст,
Ман аз ин бознагардам,[2] ки маро ин дин аст.
Вақти[3] он аст, ки мардум раҳи саҳро гиранд,
Хосса акнун, ки баҳор омаду фарвардин аст.
Чаман имрӯз биҳишт аст, ту дар мебойӣ,
То халоиқ ҳама гӯянд, ки ҳурулъин аст.
Ҳар чӣ гуфтем дар авсофи камолияти ӯ,
Ҳамчунон ҳеҷ нагуфтем, ки сад чандин аст.
Он чӣ сарпанҷаи симини ту бо Саъдӣ кард,
Бо кабӯтар накунад панҷа, ки бо шоҳин аст.
Ман дигар шеър нахоҳам, ки нависам, ки магас
Заҳматам медиҳад, азбаски сухан ширин аст.

---

[1] А — Гарчи гуфтӣ. [2] А — бознаеям. [3] А — Рӯзи.

* * *

Бо ҳама меҳру бо манаш кин аст,
Чӣ кунам, ҳаззи бахти ман ин аст.
Шояд, эй нафс, то дигар накунӣ,
Панҷа бо соиде, ки симин аст.
Наниҳад пой, то набинад ҷой,
Ҳар киро чашми маслиҳатбин аст.
Масали зиракону чанбари ишқ
Тифли нодону мори рангин аст.
Дардманди фироқ сар наниҳад
Магар он шаб, ки гӯр болин аст.
Гирья, гӯ, бар ҳалоки ман макунед,
Ки на ин навбати нахустин аст.
Лозим аст эҳтимоли чандин ҷавр,
Ки муҳаббат ҳазор чандин аст.
Гар ҳазорам ҷавоби талх диҳӣ,
Эътиқоди ман он, ки ширин аст.[4]
Мард агар шер дар каманд орад
Чун камандаш гирифт, мискин аст.
Саъдиё, тан ба нестӣ дардеҳ,
Чора бо сахтбозувон ин аст.

* * *

Магар насими саҳар бӯи зулфи ёри ман аст?
Ки роҳати дили ранҷури беқарори ман аст.
Ба хоб дарнаравад чашми бахти ман ҳама умр,
Гараш ба хоб бубинам, ки дар канори ман аст.
Агар муояна бинам, ки қасди ҷон дорад,
Ба ҷои музоиқа бо дӯстон на кори ман аст.
Ҳақиқат он, ки на дархӯрди ӯст ҷони азиз,
Валек дархури имкону иқтидори ман аст.
На ихтиёри ман аст ин муомалат, лекин
Ризои дӯст муқаддам бар ихтиёри ман аст.

---

4 А — Ин байтро надорад.

Агар ҳазор ғам аст аз ҷафои ӯ бар дил,
Ҳанӯз бандаи ӯям, ки ғамгусори ман аст.[1]
Даруни хилвати мо ғайри ту намегунҷад,
Бирав, ки ҳар кӣ на ёри ман аст, бори ман аст.
Ба лолазору гулистон намеравад дили ман,
Ки ёди дӯст гулистону лолазори ман аст.
Ситамгаро, дили Саъдӣ бисӯхт дар талабат,
Дилат насӯхт, ки мискин умедвори ман аст?
В-агар муроди ту ин аст бемуродии ман,
Тафовуте накунад чун муроди ёри ман аст.[2]

* * *

Ҳазор сахтӣ агар бар ман ояд, осон аст,
Ки дӯстию иродат ҳазорчандон аст.
Сафар дароз набошад ба пои толиби дӯст,
Ки хори дашти муҳаббат гул асту райҳон аст.
Агар ту ҷавр кунӣ, ҷавр нест, тарбият аст
В-агар ту доғ ниҳӣ, доғ нест, дармон аст.
На оби рӯй, ки гар хуни дил[3] бихоҳӣ рехт,
Мухолифат накунам, он кунам, ки фармон аст.
Зи ақли ман аҷаб ояд савобгӯёнро,
Ки дил ба дасти ту додам, хилоф дар ҷон аст.
Ман аз канори ту дур уфтодаам, на аҷаб,
Гарам қарор набошад, ки доғи ҳиҷрон аст.
Аҷаб дар он сари зулфи муанбари мафтун,
Ки дар канори ту хусбад, чаро парешон аст?
Ҷамоате, ки надонанд ҳаззи рӯҳонӣ,
Тафовуте, ки миёни давобу инсон аст,
Гумон баранд, ки дар боғи ишқ Саъдиро
Назар ба себи занахдону нори пистон аст.
Маро ҳароина хомӯш будан авлотар,
Ки ҷаҳл пеши хирадманд[4] узри нодон аст.

---

[1] А — Ин байтро надорад.
[2] А — Ин байтро надорад.
[3] А — ман. [4] А — Ки ҳар чи накли ҳунарманд.

Ва мо убарриу нафси ва ло узакиҳо
Қи ҳар чӣ накл кунанд аз башар, дар имкон аст.

* * *

Чӣ рӯй аст он, ки пеши корвон аст,
Магар шамъе ба дасти сорбон аст?
Сулаймон аст гӯӣ дар иморӣ,
Қи бар боди сабо тахташ равон аст.
Ҷамоли моҳпайкар бар баландӣ
Бад-он монад, ки моҳи осмон аст.
Биҳиштисурате дар ҷавфи маҳмил,
Чу бурҷе, к-офтобаш дар миён аст.
Худовандони акл ин турфа бинанд,
Қи хуршеде ба зери соябон аст.
Чу нилуфар дар обу меҳр дар меғ,
Парирух дар никоби парниён аст.
Зи рӯи кори ман бурқаъ барандохт
Ба як бор, он кӣ дар бурқаъ ниҳон аст.
Шутур пешӣ гирифт аз ман ба рафтор,
Қи бар ман беш аз ӯ бори гарон аст.
Зиҳӣ андакваφои сустпаймон,
Қи он сангиндили номеҳрубон аст.
Туро гар дӯстӣ бо мо ҳамин буд,
Вафои мову аҳди мо ҳамон аст.
Бидор, эй сорбон, охир, замоне,
Қи аҳди васлро охирзамон аст.
Вафо кардему бо мо ғадр карданд,
Бирав, Саъдӣ, ки ин подоши он аст.
Надонистӣ, ки дар поёни пирӣ
На вакти панҷа кардан бо ҷавон аст.

* * *

Эй, ки аз сарви равон кадди ту чолоктар аст,
Дил ба рӯи ту зи рӯи ту тарабноктар аст.

Дигар аз ҳарбаи хунхори аҷал нандешам,
Ки на аз ғамзаи хунрези ту нопоктар аст.
Чуст будаст маро кисвати маънӣ ҳама вақт,
Боз бар қомати зебои ту чолоктар аст.
Назари поки маро душман агар таъна занад,
Домани дӯст, биҳамдуллаҳ, аз он поктар аст.
То гули рӯи ту дар боғи латофат бишукуфт,
Пардаи сабри ман аз домани гул чоктар аст.
Пой бар дидаи Саъдӣ неҳ, агар бихромӣ,
Ки ба сад манзилат аз хоки дарат хоктар аст.

* * *

Ишрат хуш асту бар тарафи ҷӯй хуштар аст,
Май бар самои булбули хушгӯй хуштар аст.
Айш аст бар канори суманзор хоби субҳ,
Не, бар канори ёри суманбӯй хуштар аст.
Хоб аз хумори бодаи нӯшини бомдод
Бар бистари шақоиқи худрӯй хуштар аст.
Рӯй аз ҷамоли дӯст ба саҳро макун, ки рӯй
Дар рӯи ҳамнишини вафоҷӯй хуштар аст.
Овози чангу мутриби хушгӯй, гӯ мабош,
Моро ҳадиси ҳамдами хушхӯй хуштар аст.
Гар шоҳид аст сабза бар атрофи гулситон,
Бар оразайни шоҳиди гулрӯй хуштар аст.
Об аз насими бод зиреҳрӯй гашта гир,
Мафтули зулфи ёри зиреҳмӯй хуштар аст.
Гӯ, чашма оби кавсару бустон биҳишт бош!
Моро мақом бар сари ин кӯй хуштар аст.
Саъдӣ, ҷафо набурда, чӣ донӣ ту қадри ёр?
Таҳсили коми дил ба такопӯй хуштар аст.[1]

* * *

Чашмат чу теғи ғамзаи хунхор баргирифт,
То ақлу ҳуши халқ ба якбор баргирифт.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Ошиқ зи сӯзи дарди ту фарьёд дарниҳод,
Мӯъмин зи дасти ишқи ту зуннор баргирифт.
Ишқат бинои ақл ба куллӣ хароб кард,
Ҷаврат дари умед ба якбор баргирифт.
Шӯре зи васфи рӯи ту дар хонагаҳ фитод,
Сӯфи тариқи хонаи хаммор баргирифт.
Бо ҳар кӣ машварат кунам аз ҷаври он санам,
Гӯяд: бибоядат дил аз ин кор баргирифт.
Дил бартавонам аз сару ҷон баргирифту чашм
Натвонам аз мушоҳидаи ёр баргирифт.
Саъдӣ ба хуфья хуни ҷигар хӯрд борҳо,
Ин бор парда аз сари асрор баргирифт.

* * *

Дилам аз дасти ғамат домани саҳро бигирифт,
Ғамат аз сар наниҳам, гар дилат аз мо бигирифт.
Холи мушкини ту аз банда чаро дар хат шуд,
Магар аз дуди дилам рӯи ту савдо бигирифт?
Дӯш чун машъалаи шавқи ту бигрифт вуҷуд,
Соя дар дилам андохт, ки сад ҷо бигирифт.
Ба дами сарди саҳаргоҳии ман бознишаст
Ҳар чароғе, ки замин аз дили саҳбо бигирифт.
Алғиёс аз мани дилсӯхтаи сангиндил,
Дар ту нагрифт, ки хун дар дили хоро бигирифт.
Дили шӯридаи мо олами андешаи мост,
Олам аз шавқи ту дар тоб, ки ғавғо бигирифт.
Бирабуд андӯҳи ту сабраму некӯ бирабуд,
Бигирифт андӯҳи ту ҷонаму зебо бигирифт.
Дили Саъдӣ ҳама з-айёми бало парҳезад,
Сари зулфи ту, надонам, ба чӣ ёро бигирифт.[1]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Ишқ дар дил монду ёр аз даст рафт,
Дӯстон, дасте, ки кор аз даст рафт.
Эй аҷаб, гар ман расам дар коми дил,[1]
Қай расам, чун рӯзгор аз даст рафт.
Бахту рою зӯру зар будам, дареғ,[2]
Қ-андар ин ғам[3] ҳар чаҳор аз даст рафт.
Ишқу савдову ҳавас дар сар бимонд,
Сабру орому қарор аз даст рафт.
Бими ҷон, к-ин бор хунам[4] мехӯрад,
В-арна ин дил чанд бор аз даст рафт.
Гар ман аз пой андар оям, гӯ, дарой,
Беҳтар аз ман сад ҳазор аз даст рафт.
Маркаби савдо ҷаҳонидан чӣ суд?
Чун зимоми ихтиёр аз даст рафт.
Саъдиё, бо ёр ишқ осон бувад,
Ишқ боз акнун, ки ёр аз даст рафт.

* * *

Диле кӣ дид, ки пиромуни хатар мегашт,
Чу шамъ зору чу парвона дар ба дар мегашт
Ҳазор гуна ғам аз чапу рост домангир,
Ҳанӯз дар такупӯй ғаме дигар мегашт.
Хаи узори ту бар хоки тира меафтод,
Вуҷуди мардум аз он об ҷонвар мегашт.
Сараш мудом зи шӯри шароби ишқ хароб,
Чу маст доим аз он гирди шӯру шар мегашт.
Чу бедилон ҳама дар кори ишқ меовехт,
Чу аблаҳон ҳама аз роҳи ақл бармегашт,
Ҳазор бораш аз ин панд бештар додам,
Ки гирди беҳуда кам гарду бештар мегашт.
Ба ҳар тариқ, ки бошад, насиҳаташ макунед,
Ки ӯ ба қавли насиҳаткунон батар мегашт.

---

[1] А — кори ишқ. [2] А — валек.
[3] А — Чун ғам омад. [4] А — ҷонам.

* * *

Хаёли рӯи туам дӯш дар назар мегашт,
Вуҷуди хастаам аз ишқ бехабар мегашт.
Ҳумои шахси ман аз ошьёни шодӣ дур,
Чу мурғи ҳалқбурида ба хок бармегашт.
Дили заифам аз он кард оҳи хунолуд,
Ки дар миёнаи хунобаи ҷигар мегашт.
Чунон ғирев баровара будам аз ғами ишқ.
Ки бар мувофиқатам Зӯҳра навҳагар мегашт.
Зи оби дидаи ман фарши хок тар мешуд,
Зи бонги нолаи ман гӯши чарх кар мегашт.
Қиёс кун, ки диламро чӣ тири ишқ расид,
Ки пеши новаки ҳаҷри ту ҷонсипар мегашт.
Сабур бошу бад-ин рӯз дил[1] бинеҳ Саъдӣ,
Ки рӯзи аввалам ин рӯз дар назар мегашт.

* * *

Хусрав он аст, ки дар сӯҳбати ӯ Ширинест,
Дар биҳишт аст, ки ҳамхобаи ҳурулинест.
Давлат он аст, ки имкони фароғат бошад,
Такья бар болиши бе дӯст на бас тамкинест.
Ҳама олам санами Чин ба ҳикоят гӯянд,
Санами мост, ки андар хами[1] зулфаш чинест.
Рӯй агар боз кунад ҳалқаи симин дар гӯш,
Ҳама гӯянд, ки ин моҳею он парвин аст.
Гар манаш дӯст надорам, ҳама кас дорад дӯст,
То чи Висест, ки дар ҳар тарафаш Роминест.
Сари кӯе назар, охир, ба карам бо мо кун,
Эй, ки дар ҳар буни[2] мӯет дили[3] мискинест.
Ҷуз ба дидори туам дида намебошад боз,
Гӯӣ аз меҳри ту бо ҳар кӣ ҷаҳонам кинест.

---

[1] А — сари. [2] А — сар. [3] А — диле.

Ҳар кӣ моҳи Хутану сарви равонат гӯяд,
Ӯ ҳанӯз аз қаду болои ту суратбинест.
Бандаи хештанам хон, ки ба шоҳӣ бирасам,
Магасеро, ки ту парвоз диҳӣ, шоҳинест.
Номи Саъдӣ, ҳама ҷо рафт ба шоҳидбозӣ
В-ин на айб аст, ки дар миллати мо таҳсинест.
Қофару куфру мусулмону намозу ману ишқ,
Ҳар касеро, ки ту бинӣ, ба сари худ динест.

* * *

Дардест дарди ишқ, ки ҳеҷаш табиб нест,
Гар дардманди ишқ бинолад, ғариб нест.
Донанд оқилон, ки маҷонини ишқро
Парвои қавли носеҳу панди адиб нест.
Ҳар к-ӯ шароби ишқ нахӯрдасту дурди дард,
Он аст, к-аз ҳаёти ҷаҳонаш насиб нест.
Дар мушку уду анбару амсоли тайибот,
Хуштар зи бӯи дӯст дигар ҳеҷ тийб нест.[1]
Сайд аз каманд агар биҷаҳад, булаҷаб[2] бувад
В-арна[3] чу дар каманд бимирад, аҷиб нест.
Гар дӯст воқиф аст, ки бар ман чӣ меравад,
Бок аз ҷафои душману ҷаври рақиб нест.
Бигрист чашми душмани ман бар ҳадиси ман,
Фазл аз ғариб ҳасту вафо дар қариб[4] нест.
Аз ханда гул чунон ба қафо ӯфтода боз,
К-ӯро хабар зи машғалаи андалеб нест.
Саъдӣ зи дасти дӯст шикоят куҷо барад?
Ҳам сабр бар[5] ҳабиб, ки сабр аз ҳабиб нест.

---

1 А — Ду байтро надорад. 2 А — бадар ояд аҷаб.
3 А — Лекин.
4 А — хабиб. 5 А — ҷавр аз.

* * *

Маро аз он чӣ, ки беруни шаҳр саҳроест?
Қарини дӯст ба ҳар ҷо ки ҳаст, хуш ҷоест.
Касе, ки рӯи ту дидаст, аз ӯ аҷаб дорам,
Ки боз дар ҳама умраш сари тамошоест.
Умеди васл мадору хаёли дӯст мабанд,
Гарат ба хештан аз зикри дӯст парвоест.
Чу бар вилояти дил даст ёфт лашкари ишқ,
Ба даст бош, ки ҳар бомдод яғмоест.
Ба бӯи зулфи ту бо бод айшҳо дорам,
Агарчи айб кунандам, ки бодпаймоест.
Фароғ суҳбати девонагон куҷо бошад
Туро, ки ҳар хами мӯе[1] каманди доноест.
Зи дасти ишқи ту ҳар ҷо ки меравам, дасте
Ниҳода бар сару хоре шикаста дар поест.
Ҳазор сарв ба маънӣ ба қоматат нарасад
В-агарчи сарв ба сурат баланд болоест.
Туро[2] кӣ гуфт, ки ҳалво диҳӣ[3] ба дасти рақиб?
Ба дасти хештанам заҳр деҳ, ки ҳалвоест.
На хос дар сари ман ишқ дар ҷаҳон омад,
Ки ҳар саре, ки ту бинӣ, раҳини савдоест.
Туро маломати Саъдӣ ҳалол кай бошад,
Ки бар канорию ӯ дар миёни дарьёест.

* * *

Зиҳӣ, рафиқ, ки бо чун ту сарвболоест,
Ки аз худой бар ӯ неъматею олоест.
Ҳар он кӣ бо ту даме ёфтаст дар ҳама умр,
Наёфтаст агараш баъд аз он, таманноест.
Ҳар он ки рои[4] ту маълум карду дигар бор
Ба рои худ нафасе мезанад, на бас роест.

[1] А — зулфат. [2] А — Маро.
[3] А — диҳад.
[4] А — Касеҳ ки рӯи.

На ошиқ аст, ки ҳар соаташ назар ба касе,[1]
На ориф аст, ки ҳар рӯз хотираш ҷоест.
Марову ёди ту бигзору кунҷи танҳоӣ,
Қи ҳар кӣ бо ту ба хилват бувад, на танҳоест,
Ба ихтиёр шикебоӣ аз ту натвон бурд,
Ба изтирор тавон бурд, агар шикебоест.[2]
Назар ба рӯи ту ҳар бомдод наврӯзест,
Шаби фироқи ту ҳар шаб, ки ҳаст, ялдоест.
Халос бахш,[3] худоё, ҳама асиронро,
Магар касе, ки асири каманди зебоест.
Ҳаким бин, ки баровард сар ба шайдоӣ,
Ҳакимро, ки дил аз даст рафт, шайдоест.
Валек узр тавон гуфт пои Саъдиро
Дар ин ваҳал чу фурӯ шуд, на аввалин поест.

* * *

Ҳар кӣ ҳар бомдод пеши касест,
Ҳар шабонгоҳ дар сараш ҳавасест.
Дил манеҳ бар вафои сӯҳбати ӯ,
Қ-ончунонро ҳариф чун ту басест.
Меҳрубонию дӯстӣ варзад,
То туро мукнатею дастрасест.
Гӯяд, андар ҷаҳон туӣ имрӯз,
Гар маро мӯнисеву ҳамнафасест.
Боз бо дигаре ҳамин[4] гӯяд,
Қ-ин ҷаҳон бе ту бар дилам қафасест.
Ҳамчу занбӯр дар ба дар пӯён,
Ҳар куҷо тӯъмае бувад магасест.
Ҳама даъвию фориғ аз маънӣ,
Рост гӯӣ,[5] миёнтиҳӣ ҷарасест.

---

1 А — касест.
2 А — Ин байтро надорад. 3 А — деҳ ту. 4 А — ҳаме.
5 А — хоҳӣ.

Пеши он замми ин кунад, ки харест,
Назди ин айби он кунад, ки хасест.
Ҳар куҷо бинӣ инчунин касро,
Илтифоташ макун, ки ҳеҷ касест.

* * *

Ҳар чӣ дар рӯи ту гӯянд ба зебоӣ ҳаст,
В-он чӣ дар чашми ту аз шӯхию раъноӣ ҳаст.
Сарвҳо дидам дар боғу тааммул кардам,
Қомате нест, ки чун ту ба дилороӣ ҳаст.
Эй, ки монанди ту булбул ба сухандонӣ нест,
Натавон гуфт, ки тӯтӣ ба шакархоӣ ҳаст.[1]
На туро аз мани мискин на гули хандонро
Хабар аз машғалаи булбули савдоӣ ҳаст.
Рост гуфтӣ, ки фараҷ ёбӣ агар, сабр кунӣ,
Сабр нек аст касеро, ки тавоноӣ ҳаст.[2]
Ҳаргиз аз дӯст шунидӣ, ки касе бишкебад,[3]
Дӯстӣ, нест дар он дил, ки шикебоӣ ҳаст.
Хабар аз ишқ набудасту набошад ҳама умр,
Ҳар кӣ ӯро[4] хабар аз шунъату расвоӣ ҳаст.
Он на танҳост, ки бо ёди ту унсе дорад,
То нагӯӣ, ки маро тоқати танҳоӣ ҳаст.[5]
Ҳамаро дида ба рӯят нигарон аст, валек
Ҳама касро натавон гуфт, ки биноӣ ҳаст.
Гуфта будӣ, ҳама зарқанду фиребанду фусус,
Саъдӣ он нест, валекин чу ту фармоӣ, ҳаст.

* * *

Биё, биё, ки маро бо ту моҷарое ҳаст,
Бигӯй, агар гунаҳе рафту гар хатое ҳаст.

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — Ин байтро надорад.
[3] А — сабр кунад. [4] А — Он, ки вайро.
[5] А — Ин байтро надорад.

Раво бувад, ки чунин беҳисоб дил бубарӣ?
Макун, ки мазлимаи халқро ҷазое ҳаст.
Тавонгаронро айбе набошад, ар вақте
Назар кунанд, ки дар кӯи мо гадое ҳаст.
Ба коми душману бегона рафт чандин рӯз,
Зи дӯстон нашунидам, ки ошное ҳаст.
Қасе намонд, ки бар дарди ман набахшояд,[1]
Қасе нагуфт, ки берун аз ин[2] давое ҳаст.
Ҳазор навбат агар хотирам бишӯронӣ,
Аз ин тараф, ки манам, ҳамчунон сафое ҳаст.
Ба дарди оташи моҳӯлиё димоғ бисӯхт,
Ҳанӯз ҷаҳл мусаввар, ки кимиёе ҳаст.
Ба коми дил нарасидему ҷон ба халқ расид
В-агар ба ком расад, ҳамчунон риҷое ҳаст.
Ба ҷони дӯст, ки дар эътиқоди Саъдӣ нест,
Қи дар ҷаҳон ба ҷуз аз кӯи дӯст ҷое ҳаст!

* * *

Шодӣ ба рӯзгори гадоёни кӯи дӯст
Бар хоки раҳ нишаста ба уммеди рӯи дӯст.
Гуфтам, ба гӯшае бинишинам, вале дилам
Нанишинад аз кашидани хотир ба сӯи дӯст.
Сабрам зи рӯи дӯст муяссар намешавад,
Донӣ, тариқ чист? Таҳаммул зи хӯи дӯст.
Ночор ҳар кӣ дил ба ғами рӯи дӯст дод,
Қораш ба ҳам баромада бошад чу мӯи дӯст.
Хотир ба боғ меравадам рӯзи навбаҳор,
То бо дарахти гул бинишинам ба бӯи дӯст.
Фардо, ки хоки мурда ба ҳашр одамӣ кунанд,
Эй бод, хоки ман маталаб ҷуз ба кӯи дӯст.
Саъдӣ чароғ менакунад дар шаби фироқ,
Тарсад, ки дида боз кунад, ҷуз ба рӯи дӯст.[3]

---

[1] А — бибахшояд. [2] А — ӯ. [3] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Оби ҳаёти ман аст хоки сари кӯи дӯст,
Гар ду ҷаҳон хуррамист, мову ғами рӯи дӯст.
Валвала дар шаҳр нест ҷуз шикани зулфи ёр,
Фитна дар офоқ нест ҷуз хами абрӯи дӯст.
Доруи муштоқ чист? Заҳр зи дасти нигор,
Марҳами ушшоқ чист? Захм зи бозуи дӯст.
Дӯст ба ҳиндуи худ гар бипазирад маро,
Гӯши ману то ба ҳашр ҳалқаи ҳиндуи дӯст.
Гар мутафаррик шавад хоки ман андар ҷаҳон,
Боз наёрад рабуд гарди ман аз кӯи дӯст.
Гар шаби ҳиҷрон маро тохтан орад аҷал,
Рӯзи қиёмат занам хайма ба паҳлӯи дӯст.
Ҳар ғазалам номаест сурати ҳоле дар ӯ,
Нома навиштан чӣ суд, чун нарасад сӯи дӯст.
Лоф мазан, Саъдиё, шеъри ту худ сеҳр, гир,
Сеҳр нахоҳад харид ғамзаи ҷодуи дӯст.

* * *

Маро ту ғояти мақсудӣ аз ҷаҳон, эй дӯст,
Ҳазор ҷони азизам фидои ҷон, эй дӯст.
Чунон ба доми ту улфат гирифт мурғи дилам,
Ки ёд менакунад аҳди ошьён, эй дӯст.
Гарам ту дар накушоӣ, куҷо тавонам рафт,
Ба ростон,[1] ки бимирам бар остон, эй дӯст.
Диле шикаставу ҷоне ниҳода бар кафи даст,
Бигӯ, биёр, ки гӯям, бигир, ҳон, эй дӯст.
Танам бипӯсаду хокам ба бод реза шавад,
Ҳанӯз меҳри ту бошад дар устухон, эй дӯст.
Ҷафо макун, ки бузургон ба хурдае зи раҳӣ
Чунин сабук нанишинанду саргарон, эй дӯст.

---

[1] А — ростӣ.

Ба лутф агар бихӯрӣ хуни ман, раво бошад,
Ба қахрам аз назари хештан марон, эй дӯст.[1]
Муносиби лаби лаълат ҳадис боистӣ,
Ҷавоби талх бадеъаст аз он даҳон, эй дӯст.
Маро ризои ту бояд, на зиндагонии хеш,
Агар муроди ту қатл аст, вораҳон, эй дӯст.[2]
Кӣ гуфт, Саъдӣ аз осеби ишқ бигрезад?
Ба дӯстӣ, ки ғалат мебарад гумон, эй дӯст,
Ки гар ба ҷон расад аз дасти душманонам кор,
Зи дӯстӣ накунам тавба ҳамчунон, эй дӯст.

* * *

Зи ҳад гузашт ҷудой миёни мо, эй дӯст,
Биё, биё, ки ғуломи туам, биё, эй дӯст!
Агар ҷаҳон ҳама душман шавад, зи домани ту
Ба теғи марг шавад дасти ман раҳо, эй дӯст.[3]
Сарам фидои қафои маломат, аст, чӣ бок,
Гарам бувад сухани душман аз қафо, эй дӯст?
Ба ноз агар бихиромӣ, ҷаҳон хароб кунӣ,
Ба хуни хаста[4] агар ташнаӣ, ҳало, эй дӯст.
Чунон ба доғи ту бошам,[5] ки гар аҷал бирасад,
Ба шаръам аз ту ситонанд хунбаҳо, эй дӯст.
Вафои аҳд нигаҳ дору аз ҷафо бигзар,
Ба ҳаққи он, ки наям ёри бевафо, эй дӯст.
Ҳазор сол пас аз марги ман чу бозоӣ,
Зи хок наъра барорам, ки марҳабо, эй дӯст.
Ғами ту даст бароварду хуни чашмам рехт,
Макун, ки даст барорам ба «раббано», эй дӯст!
Агар ба хӯрдани хун омадӣ, ҳало, бархез!
В-агар ба бурдани дил омадӣ, биё, эй дӯст.

[1] А — Ин байтро надорад.
[2] А — Ин байтро надорад. [3] А — Ин байтро надорад.
[4] А — душман.
[5] А — Ба доғи ишқ чунонам.

Бисоз бо мани ранҷури нотавон, эй ёр,
Бубахш бар мани мискини бенаво, эй дӯст.
Ҳадиси Саъдӣ агар нашнавӣ, чи кора кунад?
Ба душманон натавон гуфт моҷаро, эй дӯст.

* * *

Эй пайки пайхуҷаста, ки дорӣ нишони дӯст,
Бо мо магӯ ба ҷуз сухани дилнишони дӯст.
Ҳол аз даҳони дӯст шунидан чӣ хуш бувад,
Ё аз даҳони он, ки шунид аз даҳони дӯст.
Эй ёри ошно, алами корвон куҷост?
То сар ниҳем бар қадами сорбони дӯст.
Гар зар фидои дӯст кунанд аҳли рӯзгор,
Мо сар фидои пои рисолатрасони дӯст.
Дардою ҳасрато, ки инонам зи даст рафт,
Дастам намерасад, ки бигирам инони дӯст.
Ранҷури ишқи дӯст чунонам, ки ҳар ки дид,
Раҳмат кунад, магар дили номеҳрубони дӯст.
Гар дӯст бандаро бикушад, ё бипарварад,
Таслим аз он бандаю фармон аз они дӯст.
Гар остини дӯст бияфтад ба дасти ман,
Чандон ки зиндаам, сари ману остони дӯст.
Бе ҳасрат аз ҷаҳон наравад ҳеҷ кас бадар,
Илло шаҳиди ишқ ба тир аз камони дӯст.
Баъд аз ту ҳеҷ дар дили Саъдӣ гузар накард
В-он кист дар ҷаҳон, ки бигирад макони дӯст.

* * *

Ин мутриб аз куҷост, ки баргуфт номи дӯст?
То ҷону ҷома базл кунам бар паёми дӯст.
Дил зинда мешавад ба умеди вафои ёр,
Ҷон ракс мекунад ба самои каломи дӯст.

То нафхи сур бознаёяд[1] ба хештан,
Ҳар к-ӯ фитод масти муҳаббат зи ҷоми дӯст.
Ман баъд аз ин агар ба диёре сафар кунам,
Ҳеҷ армуғоние набарам ҷуз саломи[2] дӯст.
Ранҷури ишқ беҳ нашавад ҷуз ба бӯи ёр,
В-ар рафтанист, ҷон надиҳад ҷуз ба номи дӯст.[3]
Вақте амири мамлакати хеш будаме,
Акнун ба ихтиёру иродат ғуломи дӯст.
Гар дӯстро ба дигаре аз ман фароғат аст,
Ман дигаре надорам қоиммақоми дӯст.
Болои боми дӯст чу натвон ниҳод пой,
Ҳам чора он, ки сар биниҳӣ[4] зери боми дӯст.
Дарвешро кӣ ном барад пеши подшоҳ?
Ҳайҳот, ифтиқори ману эҳтишоми дӯст.
Гар коми дӯст куштани Саъдист, бок нест.
Инам ҳаёт бас, ки бимирам ба коми дӯст.

* * *

Гуфтам, магар ба хоб бубинам хаёли дӯст,
Инак, алассабоҳ назар бар ҷамоли дӯст.
Мардум ҳилоли ид бидиданду пеши мо
Ид аст он ду абрӯи ҳамчун ҳилоли дӯст.
Моро дигар ба сарви баланд илтифот нест,
Аз дӯстии қомати боэътидоли дӯст.
З-он бехудам, ки ошиқи содиқ набошадаш
Парвои нафси хештан аз иштиғоли дӯст.
Эй хоб, гирди дидаи Саъдӣ дигар магард,
Ё дида ҷои хоб бувад ё хаёли дӯст.[5]

---

1 А — Чун нафхи сур бозбиёяд. 2 А — паёми.
3 А — Ин байтро надорад. 4 А — биниҳам.
5 А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Зи ҳар чӣ ҳаст, гузир асту ногузир аз дӯст,
Ба қавли ҳар кӣ ҷаҳон, меҳр бармагир аз дӯст.
Ба бандагию сағирӣ гарат қабул кунад,[1]
Сипос дор, ки фазле бувад кабир аз дӯст.
Ба ҷои дӯст гарат ҳар чӣ дар ҷаҳон бахшад,[2]
Ризо мадеҳ, ки матое[3] бувад ҳақир аз дӯст.
Ҷаҳону ҳар чӣ дар ӯ ҳаст бо наими биҳишт,
На неъмат аст, ки бозоварад фақир аз дӯст.
На гар қабул кунандат, сипос дорию бас,
Ки гар ҳалок шавӣ, миннате пазир аз дӯст.
Маро, ки дида ба дидори дӯст баркардам,[4]
Ҳалол нест, ки барҳам ниҳам[5] ба тир аз дӯст.
В-агар чунон, ки мусаввар шавад гузир аз ишқ,
Куҷо равам,[6] ки намебошам гузир аз дӯст.
Ба ҳар тариқ, ки бошад асири душманро
Тавон хариду нашояд харид асир аз дӯст,
Ки дар замири ман ояд зи ҳар кӣ дар олам,
Ки ман ҳанӯз напардохтам замир аз дӯст.
Ту худ назир надорӣ в-агар бувад ба масал,
Ман он наям, ки бадал гираму назир аз дӯст.
Ризои дӯст нигаҳ дору сабр кун, Саъдӣ,
Ки дӯстӣ набувад нолаю нафир аз дӯст.

* * *

Онро, ки ҷой нест, ҳама шаҳр ҷои ӯст,
Дарвеш ҳар куҷо, ки шаб ояд, сарои ӯст.
Бехонумон, ки ҳеҷ надорад ба ҷуз худой,
Ӯро гадо магӯй, ки султон гадои ӯст.
Марди худо ба Машриқу Мағриб ғариб нест,
Чандон ки меравад, ҳама мулки худои ӯст.

---

1 А — кунанд.
2 А — бахшанд. 3 А — Ба ҷони дӯст, ки он ҳам.
4 А — баркардаст. 5 А — занад. 6 А — шавам.

Он, к-аз тавонгарию бузургию хоҷагӣ,
Бегона шуд, ба ҳар ки расад, ошнои ӯст.
Кӯтоҳдидагон ҳама роҳат талаб кунанд,
Ориф, бало, ки роҳати ӯ дар балои ӯст.
Ошиқ, ки[1] бар мушоҳидаи дӯст даст ёфт,
Дар[2] ҳар чӣ баъд аз он нигарад, аждаҳои ӯст.
Бигзор ҳар чӣ дорию бигзар, ки ҳеҷ нест
Ин панҷрӯза умр, ки марг аз қафои ӯст.
Ҳар одамӣ, ки куштаи шамшери ишқ шуд,
Гӯ, ғам махӯр, ки мулки[3] абад хунбаҳои ӯст
Аз дасти дӯст ҳар чӣ ситонӣ, шакар бувад,
Саъдӣ, ризои худ маталаб, чун ризои ӯст.[4]

* * *

Офарини худой бар ҷонат,
Ки чӣ ширин лаб асту дандонат.
Ҳар киро гум шудаст Юсуфи дил,
Гӯ, бубин дар чаҳи занахдонат.
Фитна дар Порс барнамехезад,
Магар аз чашмҳои фаттонат.[5]
Сарв агар низ омадиву шудӣ,
Нарасидӣ ба гарди ҷавлонат.
Шаби ту рӯзи дигарон бошад,
К-офтоб аст дар шабистонат.[6]
То кай, эй бӯстони рӯҳонӣ,
Гила аз дасти бӯстонбонат?
Булбулонем, як нафас бигзор,
То бинолем дар гулистонат.
Гар ҳазорам ҷафову ҷавр кунӣ,
Дӯст дорам ҳазор чандонат.

---

[1] А — Саъдӣ чу. [2] А — Бар. [3] А — Мулки ниаму айш.
[4] А — Ин байтро надорад. [5] А — Ин байтро надорад.
[6] А — Ин байтро надорад.

Озмудем зӯру бозуи сабр
В-обгин(а)аст пеши сандонат.
Ту вафо гар куниву, гар накунӣ,
Мо ба охир барем паймонат.
Мужда аз ман ситон ба шодии васл,
Гар бимирем ба дарди ҳиҷронат.
Саъдиё, зинда орифе бошӣ,
Гар бароят дар ин талаб ҷонат.

* * *

Гар ҷон талабӣ, фидои ҷонат,
Сахл аст ҷавоби имтиҳонат.
Савганд ба ҷонат, ар[1] фурӯшам
Як мӯй, ба ҳар кӣ дар ҷаҳонат.
Бо он ки ту меҳри кас надорӣ,
Қас нест, ки нест меҳрубонат.
В-ин сар, ки ту дорӣ, эй ситамгор,
Бас сар биравад бар остонат.
Бас фитна, ки дар замин бипошад[2]
Аз рӯи чу моҳи осмонат.
Ман дар ту расам ба ҷаҳд, ҳайҳот,
Қ-аз бод сабақ барад инонат.
Бе ёди ту нестам замоне,
То ёд кунам дигар замонат.
Кӯтаҳназарон кунанду ҳайф аст
Ташбеҳ ба сарви бӯстонат.
В-абрӯ, ки ту дорӣ, эй паризод,
Дар сайд чӣ ҳоҷати камонат?
Гӯӣ бадани[3] заифи Саъдӣ
Накшест гирифта аз миёнат.
Гар воситаи сухан набудӣ,
Дар ваҳм наёмадӣ даҳонат.

---

[1] А — ҷон агар. [2] А — бихезад. [3] Гӯй, ки тани.

Ширинтар аз ин сухан набошад,
Илло, даҳани шакарфишонат.

* * *

Сари таслим ниҳодем ба ҳукму роят,
То чӣ андеша кунад рои ҷаҳонороят.
Ту ба ҳар ҷо, ки фуруд омадиву хайма задӣ,
Қаси дигар натавонад, ки бигирад ҷоят.
Ҳамчу мустасқӣ бари чашмаи нӯшини зулол,
Сер натвон шудан аз дидани меҳрафзоят.[1]
Рӯзгорест, ки савдои ту дар сар дорам,
Магарам сар биравад, то биравад савдоят.
Қадри он хок надорам, ки бар ӯ мегузарӣ,
Ки ба ҳар вакт ҳаме бӯса диҳад бар поят.[2]
Дӯстон айб кунандам, ки набудӣ ҳушьёр,
То фурӯ рафт ба гил пои ҷаҳонпаймоят.
Чашм дар сар[3] ба чӣ кор ояду ҷон дар тани шахс,
Гар тааммул накунад сурати ҷоносоят.
Дигаре нест, ки меҳри ту дар ӯ шояд баст,
Ҳам дар оина тавон дид магар ҳамтоят.
Рӯзи онаст, ки мардум раҳи саҳро гиранд,
Хез, то сарв бимонад хиҷил аз болоят.
Дӯш дар воқеа дидам, ки нигорин мегуфт,
Саъдиё, гӯш макун бар сухани аъдоят.
Ошиқи содиқи дидори ман он гаҳ бошӣ,
Ки ба дуньёву ба укбо набувад парвоят.
Толиб он аст, ки аз шер нагардонад рӯй,
Ё[4] набояд, ки ба шамшер бигардад роят.

* * *

Мӯят раҳо макун, ки чунин барҳам ӯфтад,
Қ-ошӯби ҳусни рӯи ту дар олам ӯфтад.

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — Ин байтро надорад.
[3] А — тан. [4] А — То.

Гар дар хаёли халқ паривор бигзарӣ,
Фарьёд дар ниҳоди банӣ-одам ӯфтад.
Афтодаи ту шуд дилам, эй дӯст, даст гир,
Дар пой мафканаш, ки чунин дил кам ӯфтад.
Дар рӯят он кӣ теғи назар мекашад ба ҷаҳл,
Монанди ман ба тири бало маҳкам ӯфтад.[1]
Машкан дилам, ки ҳуққаи рози ниҳони туст,
Тарсам, ки роз дар кафи номаҳрам ӯфтад.
Вакт аст, агар биёию[2] лаб бар лабам ниҳӣ,
Чандам ба ҷустуҷӯи ту дам бар дам ӯфтад.
Саъдӣ, сабур бош бар ин[3] реши дарднок,
Бошад, ки иттифоқи яке[4] марҳам ӯфтад.

* * *

На он шаб аст, ки кас дар миёни мо гунҷад,
Ба хоки поят, агар зарра дар ҳаво гунҷад.
Қулоҳи нозу такаббур бинеҳ, камар бикшой,
Ки чун ту сарв надидам, ки дар қабо гунҷад.
Зи ман ҳикояти ҳиҷрон мапурс дар шаби васл,
Итоби кист, ки дар хилвати ризо гунҷад.
Маро шакар манеҳу гул марез дар маҷлис,
Миёни Хусраву Ширин Шакар куҷо гунҷад.
Чу шӯри ишқ даромад, қарори ақл намонд,
Даруни мамлакате чун ду подшо гунҷад?
Намонд дар сари Саъдӣ зи бонги рӯду суруд
Маҷоли он, ки дигар панди порсо гунҷад.

* * *

Қас ин кунад, ки зи ёру диёр баргардад?
Қунад, ҳароина чун рӯзгор баргардад.

---

[1] А — Ин байтро надорад.
[2] А — дароию. [3] А — бад-ин. [4] А — То иттифоқи ёфтани.

Тунукдиле, ки наёрад кашид заҳмати гул,
Маломаташ накунанд[1] ар зи хор баргардад.
Ба ҷанги хасм касе, к-аз ҳиял фурӯ монад,
Зарурат аст, ки бечоравор баргадад.
Ба оби теғи аҷал ташна аст мурғи дилам,
Ки нимкушта ба хун чанд бор баргардад.
Ба зери санги[2] ҳаводис касе чӣ чора кунад.
Ҷуз ин қадар, ки ба паҳлу чу мор баргардад.
Дилам намонд, пас ин хун чист ҳар соат,[3]
Ки дар ду дидаи ёқутбор[4] баргардад.
Гар аз диёр ба ваҳшат малӯл шуд Саъдӣ,
Гумон мабар, ки ба маънӣ зи ёр баргардад.

* * *

Ҳар кӣ май бо ту хӯрд, арбада кард,
Ҳар кӣ рӯи ту дид, ишқ овард.
Заҳр агар дар мазоқи ман резӣ,
Бо ту ҳамчун шакар бишояд хӯрд.
Офарини худой бар падаре,
Ки ту фарзанди нозанин парвард.
Лоиқи хидмати ту нест бисот,
Рӯй бояд дар ин қадам густард.
Хостам, гуфт: хоки пои туам,
Ақлам андар замон насиҳат кард,
Гуфт: дар роҳи дӯст хок мабош,
На, ки бар доманаш нишинад гард.
Душманон дар мухолифат гарманд
В-оташи мо бад-ин нагардад сард.
Марди ишқ ар зи пеши тири бало
Рӯй дарҳам кашад, махонаш мард.
Ҳар киро барги бемуродӣ нест,
Гӯ, бирав, гирди кӯи ишқ магард.

---

[1] А — накунам. [2] А — ҷанги.
[3] А — зи бас чун ҳабиб ҳар соат. [4] А — ёқутвор.

Саъдиё, софи васл агар надиҳанд
Мову дурдикашони маҷлиси дард.[1]

* * *

Қас ин кунад, ки дил аз ёри хеш бардорад?
Магар касе, ки дил аз санг сахттар дорад.
Кӣ гуфт, ман хабаре дорам аз ҳақиқати ишқ,
Дурӯғ гуфт, гар аз хештан хабар дорад.
Агар назар ба ду олам кунад, ҳаромаш бод,
Ки аз сафои дарун бо яке назар дорад.
Ҳалоки мо ба биёбони ишқ хоҳад буд,
Куҷост мард,[2] ки бо мо сари сафар дорад?
Гар аз муқобила шер ояд, аз ақиб шамшер,
На ошиқ[3] аст, ки андеша аз хатар дорад.
В-агар биҳишт мусаввар кунанд орифро,
Ба ғайри дӯст нашояд, ки дида бардорад.
Аз он матоъ, ки дар пои дӯстон резанд,
Маро сарест, надонам, ки ӯ чӣ сар дорад.
Дареғ пой, ки бар хок мениҳад маъшуқ,
Чаро на бар сару бар чашми мо гузар дорад.
Авом айб кунандам, ки ошиқӣ ҳама умр,
Қадом айб, ки Саъдӣ худ ин ҳунар дорад.
Назар ба рӯи ту андохтан ҳаромаш бод,
Ки ҷуз ту дар ҳама олам касе дигар дорад.

* * *

Магар насими саҳар бӯи ёри ман дорад,
Ки роҳати дили уммедвори ман дорад.
Ба пои сарв дарафтодааст лолаву гул,
Магар шамоили қадди нигори ман дорад.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — ёр. [3] А — оқил.

Нишони роҳи саломат зи ман мапурс, ки ишқ
Зимоми хотири беихтиёри ман дорад.
Гулову тоза баҳоро, туӣ, ки орази ту
Тароватн гулу бӯи баҳори ман дорад.
Дигар сари ману болини офият, ҳайҳот,
Бад-ин ҳавас, ки сари хоксори ман дорад.
Ба ҳарза дар сари ӯ рӯзгор кардаму ӯ
Фароғат аз ману аз рӯзгори ман дорад.
Магар ба дарди диле бозмондаам, ё раб,
Қадом домани ҳиммат ғубори ман дорад?
Ба зери бори ту Саъдӣ, чу хар ба гил дармонд,
Дилат насӯхт, ки бечора бори ман дорад.[1]

* * *

Бозат, надонам, аз сари паймони мо кӣ бурд?
Боз аз нигини аҳди ту нақши вафо кӣ бурд?
Чандин вафо кӣ кард чу ман дар ҳавои ту
В-он гаҳ зи дасти ҳаҷри ту чандин ҷафо кӣ бурд?
Бигрист чашми абр бар аҳволи зори ман,
Ҷуз оҳи ман ба гӯши вай ин моҷаро кӣ бурд?
Гуфтам лаби туро, ки дили ман ту бурдаӣ?
Гуфто: кадом дил? Чӣ нишон? Қай? Куҷо? Кӣ бурд?
Савдо мапаз, ки оташи ғам дар дили ту нест,
Моро ғами ту бурд ба савдо, туро кӣ бурд?
Тавфиқи ишқи рӯи ту ганҷест, ки то кӣ ёфт?
Боз иттифоқи васли ту гӯест, то кӣ бурд?
Ҷуз чашми ту, ки фитнаи қаттоли олам аст,
Сад шайху зоҳид аз сари роҳи худо кӣ бурд?
Саъдӣ на марди бозии шатранҷи ишқи туст,
Дасте ба коми дил зи сипеҳри даға кӣ бурд?[2]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Қист он моҳи мунаввар, ки чунин мегузарад?
Ташна ҷон медиҳаду мои маин мегузарад?
Сарв агар низ таҳаввул[1] кунад аз ҷой ба ҷой,
Натавон гуфт, ки зеботар[2] аз ин мегузарад.
Ҳуриин мегузарад дар назари сӯхтагон,
Ё маҳи чорда ё лӯъбати Чин мегузарад?
Қом аз ӯ кас нагирифтаст ба ҷуз[3] боди баҳор,
Қи бар он зулфу баногӯшу ҷабин мегузарад.
Мардуми зери замин рафтани ӯ пиндоранд,
Қ-офтоб аст, ки бар авҷи[4] барин мегузарад.
Пой, гӯ, бар сари ошиқ неҳу бар дидаи дӯст,
Хайф бошад, ки чунин кас ба замин мегузарад.[5]
Ҳар кӣ дар шаҳр диле дораду дине дорад,
Гӯ, ҳазар кун, ки ҳалоки дилу дин мегузарад.
Аз хаёл омадану рафтанаш андар[6] дилу чашм
Бо гумон афтаму гар худ ба яқин мегузарад.
Гар кунад рӯй ба мо, ё накунад ҳукм ӯрост,[7]
Подшоҳест, ки бар мулки ямин мегузарад.
Саъдиё, гӯшанишинӣ куну шоҳидбозӣ,
Шоҳид он аст, ки бар гӯшанишин мегузарад.

* * *

Инсоф набад, он рухи дилбанд ниҳон кард,
Зеро ки на рӯест, к-аз ӯ сабр тавон кард.
Имрӯз яқин шуд, ки ту маҳбуби худоӣ,
К-аз олами ҷон[8] ин ҳама дил бо ту равон кард.
Муштоқи туро кай бувад орому сабурӣ,
Ҳаргиз нашунидам, ки касе сабр зи ҷон кард.

---

[1] А — таҳаррик.
[2] А — некӯтар. [3] А — магар. [4] А — чархи.
[5] А — Ин байтро надорад. [6] А — рафтани ӯ дар.
[7] А — варост. [8] А — ғайб.

То кӯҳ гирифтам, зи фироқат мижаам об
Чандон бичаконид, ки бар санг нишон кард.[1]
Зинҳор, ки аз дамдамаи кӯси раҳилат
Чун рояти Мансур чӣ дилҳо хафақон кард.
Борон ба бисот[2] аввали ин сол биборид,
Абр ин ҳама таъхир, ки кард, аз паи он кард.
То дар назарат боди сабо узр бихоҳад,
Ҳар ҷавр, ки бар тарфи чаман боди хазон кард.
Гул муждаи бозомаданат дар чаман андохт,
Султони сабо пурзари Мисриш даҳон кард.
Аз домани кӯҳ то ба дари шаҳр бисоте
Аз сабза бигустурду бар ӯ лолафишон кард.
Шояд, ки замин ҳулла бипӯшад, ки чу Саъдӣ
Пиронасараш давлати рӯи ту ҷавон кард.

* * *

Зинда шавад, ҳар кӣ пеши дӯст бимирад,
Мурдадил аст, он кӣ ҳеҷ дӯст нагирад.
Ҳар кӣ зи завқаш даруни сина сафоест,
Шамъи дилаш рози шоҳидӣ нагузирад.
Толиби ишқӣ, диле чу мум ба даст ор,
Санги сияҳ сурати нигин напазирад.
Сурати сангиндилӣ кушандаи Саъдист,
Ҳар кӣ бад-ин сураташ кашанд, намирад.[3]

* * *

Қадом чора сиголам, ки бо ту даргирад?
Куҷо равам, ки дили ман дил аз ту баргирад?
Зи чашми халқ фитодам ҳанӯзу мумкин нест,
Ки чашми шӯхи ман аз ошиқӣ ҳазар гирад.

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — Борони нишот.
[3] А — Ин ғазалро надорад.

Дили заифи маро нест зӯри бозуи он,
Ки пеши тири ғамат собирӣ сипар гирад.
Чу талхайшии ман бишнавӣ, ба ханда дарой,
Ки гар ба ханда дарой, ҷаҳон шакар гирад.
Ба хаста баргузарӣ, сиҳҳаташ фароз ояд,
Ба мурда дарнигарӣ, зиндагӣ зи сар гирад.
Зи сӯзнокии гуфтори ман қалам бигрист,
Ки дар най оташи сӯзанда зудтар гирад.
Ду чашми масти ту шаҳре ба ғамзае бибаранд,
Карашмаи ту ҷаҳоне ба як назар гирад.
Гар аз ҷафои ту дар кунҷи хона биншинам,
Хаёлат аз дару бомам ба унф даргирад.
Макун, ки рӯзи ҷамолат сар ояд, ар Саъдӣ
Шабе ба дасти дуо домани саҳар гирад.[1]

* * *

Дилам дил аз ҳаваси ёр барнамегирад,
Тариқи мардуми ҳушьёр барнамегирад.
Балои ишқ, худоё, зи ҷони ман баргир,
Ки ҷони ман дил аз ин кор барнамегирад.
Ҳамегудозаму месозам аз шикебоит,
Ки парда аз сари асрор барнамегирад.
Вуҷуди хастаи ман зери бори ҷаври фалак
Ҷафои ёр ба сар бор барнамегирад.
Равост, гар накунад ёр даъвии ёрӣ,
Чу бори ғам зи дили ёр барнамегирад.
Чӣ бошад, ар ба вафо даст гирадам як бор,
Гарам зи даст ба якбор барнамегирад.
Бисӯхт Саъдӣ дар дӯзахи фироқу ҳанӯз
Тамаъ зи ваъдаи дидор барнамегирад.[2]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Бигзашту ёрам оташ дар хирмани сукун зад,
Дарьёи оташинам дар дида мавҷи хун зад.
Худ карда буд ғорат ишқаш ҳаволии дил,
Бозам ба як шабехун бар мулк андарун зад.
Дидори дилфурӯзаш дар поям арғувон рехт,
Гуфтори ҷонфазояш дар гӯшам арғунун зад.
Девонагони худро мебаст дар салосил,
Ҳар ҷо, ки оқиле буд, ин ҷо дам аз ҷунун зад.
Ё раб, диле, ки дар вай парвои худ нагунҷад,
Дасти муҳаббат он ҷо хиргоҳи ишқ чун зад?
Ғулғул фиканд рӯҳам дар гулшани малоик,
Ҳар гаҳ ки санги оҳе бар тоқи обгун зад.
Саъдӣ, зи худ бурун шав, гар марди роҳи ишқӣ,
Қ-он кас расид рӯзе, к-аз худ қадам бурун зад.[1]

* * *

Хушьёр касе бояд, к-аз ишқ бипарҳезад,
В-ин табъ, ки ман дорам, бо ақл наёмезад.
Он кас, ки диле дорад оростаи маънӣ,
Гар ҳар ду ҷаҳон бошад, дар пои яке резад.
Гар сели иқоб ояд, шӯрида наяндешад
В-ар тири бало борад, девона напарҳезад.
Охир, на манам танҳо дар бодияи савдо,
Ишқи лаби ширинат бас шӯр барангезад.
Бе бахт, чӣ фан созам, то бар хӯрам аз васлат?
Бемоя забун бошад, ҳарчанд ки бистезад.
Фазл аст, агарам хонӣ, адл аст, агарам ронӣ,
Қадри ту надонад он, к-аз заҷри ту бигрезад.
То дил ба ту пайвастам, роҳи ҳама дарбастам,
Ҷое, ки ту биншинӣ бас фитна, ки бархезад.
Саъдӣ назар аз рӯят кӯтаҳ накунад ҳаргиз
В-ар рӯй бигардонӣ, дар доманат овезад.[2]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Ба ҳадис дарнаёӣ, ки лабат шакар нарезад,
Начамӣ, ки шохи тӯбӣ ба ситеза барнарезад.
Ҳаваси ту ҳеҷ табъе напазад, ки сар набозад,
Зи паи ту ҳеҷ мурғе напарад, ки пар нарезад.
Дилам аз ғамат замоне натавонад, ар нанолад,
Мижа як дам оби ҳасрат нашикебад, ар нарезад,
Ки на ман зи дасти хубон набарам ба оқибат ҷон,
Ту маро бикуш, ки хунам зи ту хубтар нарезад.
Дур ар аст лафзи Саъдӣ зи фарози баҳри маънӣ
Чӣ кунад ба домане дур, ки ба дӯст дарнарезад.[1]

* * *

Нодир аз олами тавҳид касе бархезад,
Қ-аз сари ҳар ду ҷаҳон дар нафасе бархезад.
Остинкуштаи[2] ғайрат шавад андар[3] раҳи ишқ,
Қ-аз паи ҳар шакаре[4] чун магасе бархезад.
Ба ҳаводис мутафаррик нашаванд аҳли биҳишт,
Тифл бошад, ки ба бонги ҷарасе бархезад.
Сангваш дар раҳи селоб куҷо дорад пой?
Ҳар кӣ з-ин[5] роҳ ба боде чу хасе бархезад.
Гарчи дурӣ, ба равиш кӯш, ки дар роҳи худо
Собиқе гардад, агар бозпасе бархезад.
Саъдиё, домани иқбол[6] гирифтан корест,
Ки на аз панҷаи ҳар булҳавасе бархезад.

* * *

Оҳ, агар дасти дили ман ба таманно нарасад,
Ё дил аз чанбари ишқи ту ба ман вонарасад.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — Асири дашнаи. [3] А — ки дар. [4] А — Ки аз найшакаре. [5] А — Ҳар к-аз ин. [6] А — тавҳид.

Ғами ҳиҷрон басавияттар аз ин қисмат кун,
Қ-ин ҳама дард ба ҷони мани танҳо нарасад.
Сарвболои мано, гар ба чаман баргузарӣ,
Сарви болои туро сарв ба боло нарасад.
Чу туеро чу мане дар назар ояд, ҳайҳот,
Ки қиёмат расад ин ришта ба ҳам, ё нарасад?
З-осмон бигзарам, ар бар манат афтад назаре,
Зарра то меҳр набинад ба сурайё нарасад.
Бар сари хони лабат дасти чу ман дарвеше
Ба гадоӣ расад охир чу ба яғмо нарасад.
Абри чашмонам агар қатра чунин хоҳад рехт,
Бӯлаҷаб дорам, агар сел ба дарьё нарасад.
Ҳаҷр бипсандам, агар васл муяссар нашавад,
Хор бардорам, агар даст ба хурмо нарасад.
Саъдиё, кунгураи васл баланд асту ҳар он-к
Пой бар сар наниҳад, дасти вай он ҷо нарасад.[1]

* * *

Аз ин таааллуқи беҳуда то ба ман чӣ расад?
В-аз он ки хуни дилам рехт, то ба тан чӣ расад?
Ба гарди пои самандаш намерасад муштоқ,
Ки дастбӯс кунад, то бад-он даҳан чӣ расад?
Ҳама хатои ман аст, ин ки меравад бар ман
Зи дасти хештанам, то ба хештан чӣ расад?
Биё, ки гар ба гиребони ҷон расад дастам,
Зи шавқ пора кунам, то ба пираҳан чӣ расад?
Кӣ дид ранги баҳоре ба ранги рухсорат,
Ки оби гул бибарад, то ба настаран[2] чӣ расад?
Рақиб кист, ки дар моҷарои хилвати мо
Фаришта раҳ набарад, то ба Аҳриман чӣ расад?
Зи ҳар набот, ки ҳуснеъю манзаре дорад,
Ба сарви қомати он нозанинбадан чӣ расад?

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — ёсуман.

Чу Хусрав аз лаби Ширин намебарад мақсуд,
Қиёс[1] кун, ки ба Фарҳоди кӯҳкан чӣ расад?
Закоти лаъли лабатро басе талабгоранд,
Миёни ин ҳама хоҳандагон ба ман чӣ расад?[2]
Расид нолаи Саъдӣ ба ҳар кӣ дар офоқ
В-агар абир насӯзад, ба анҷуман чӣ расад?

* * *

Аз ту дил барнаканам, то дилу ҷонам бошад,
Мебарам[3] ҷаври ту, то вусъу тавонам бошад.
Гар навозӣ, чӣ саодат беҳ аз ин хоҳам ёфт
В-ар кушӣ зор, чӣ давлат беҳ аз онам бошад.
Чун маро ишқи ту аз ҳар чӣ ҷаҳон бозистад,
Чӣ ғам аз сарзаниши ҳар кӣ ҷаҳонам бошад?
Теғи қаҳр аз ту занӣ, қуввати рӯҳам гардад,
Ҷоми заҳр ар ту диҳӣ, қути равонам бошад.[4]
Дар қиёмат чу сар аз хоки лаҳад бардорам,
Гарди савдои ту бар домани ҷонам бошад.
Гар туро хотири мо нест, хаёлат бифирист,[5]
То шабе[6] маҳрами асрори ниҳонам бошад.
Оташи ишқи ту, эй ёр ба ҷону дили мост,
Лоҷарам шаб ҳама шаб дуду фиғонам бошад.
Ҳар касеро зи лабат хушк таманное ҳаст,
Ман худ ин бахт надорам, ки забонам бошад.[7]
Ҷон барафшонам, агар Саъдии хешам хонӣ,
Сари ин дорам,[8] агар толеи онам бошад.

---

1 А — Нигох. 2 А — Ин байтро надорад.
3 А — Мекашам. 4 А — Ду байтро надорад.
5 А — рағбати ман нест, хаёлат ҳар шад.
6 А — То саҳар.
7 А — Ин байтро надорад. 8 А — Сар барафрозам.

* * *

Сари ҷонон надорад, ҳар ки ӯро хавфи ҷон бошад,
Ба ҷон гар суҳбати ҷонон бароянд, ройгон бошад.
Муғелон чист, то ҳоҷӣ инон аз Каъба барпечад?
Хасак дар роҳи муштоқон бисоти парниён бошад.
Надорад бо ту бозоре, магар шӯридаасроре,
Ки меҳраш дар миёни ҷону мӯҳраш бар даҳон бошад.
Парирӯе, чаро пинҳон шавӣ аз мардуми чашмам?
Париро хосият он аст, к-аз мардум ниҳон бошад.
Нахоҳам рафтан аз дунё, магар дар пои деворат,
Ки то дар вақти ҷон додан сарам бар остон бошад.
Гар аз рои ту баргардам, бахилу ноҷавонмардам,
Равон аз ман таманно кун, ки фармонат равон бошад.
Ба дарёи ғамат ғарқам, гурезон аз ҳама халқам,
Гурезад душман аз душман, ки тират дар камон бошад
Халоиқ дар ту ҳайронанду ҷои ҳайрат аст, алҳақ,
Ки маҳро бар замин бинанду маҳ бар осмон бошад.
Миёнатрову мӯятро агар сад раҳ бипаймоӣ,
Миёнат камтар аз мӯеву мӯят то миён бошад.
Ба шамшер аз ту натвонам, ки рӯи дил бигардонам
В-агар миламм кашӣ дар чашм, майлам ҳамчунон
бошад.
Чу Фарҳод аз ҷаҳон берун ба талхӣ меравад Саъдӣ,
Валекин шӯри Ширинаш бимонад, то ҷаҳон бошад.[1]

* * *

Агар сарве ба болои ту бошад,
На чун башни[2] дилорои ту бошад.
В-агар хуршед дар маҷлис нишинад,
Напиндорам, ки ҳамтои ту бошад.
В-агар даврон зи сар гиранд, ҳайҳот,
Ки мавлуде ба симои ту бошад.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — кадди.

Ки дорад дар ҳама лашкар камоне,
Ки чун абрӯи зебои ту бошад.
Мабодо, в-ар бувад ғорат дар ислом,
Ҳама Шероз яғмои ту бошад.
Ба рои худ нашояд дар ту пайваст,
Ҳаме созем, то рои ту бошад.
Ду оламро ба як бор аз дили танг
Бурун кардем, то ҷои ту бошад.
Як имрӯз аст моро накди айём,
Маро кай сабри фардои ту бошад.
Хуш аст андар сари девона савдо
Ба шарти он, ки савдои ту бошад.
Сари Саъдӣ чу хоҳад рафтан аз даст,
Ҳамон беҳтар, ки дар пои ту бошад.

* * *

Туро худ як замон бо мо сари саҳро намебошад,
Чу шамсат хотири рафтан ба ҷуз танҳо намебошад.
Ду чашм аз ноз дар пешат, фароғ аз ҳоли дарвешат,
Магар к-аз хубии хешат нигаҳ[1] дар мо намебошад.
Малак ё чашмаи нурӣ, парӣ ё луъбати ҳурӣ,
Ки бар гулбун гули сурӣ чунин зебо намебошад.
Парирӯиву маҳпайкар, суманбӯиву симинбар,
Аҷаб, к-аз ҳусни рӯят дар ҷаҳон ғавғо намебошад.
Чу натвон сохт бе[2] рӯят, бибояд сохт бо хӯят,
Ки моро аз сари кӯят сари дарво намебошад.
Марав ҳар сӯву ҳар ҷо гаҳ, ки мискинон наянд огаҳ,
Намебинад касат ногаҳ, ки ӯ шайдо намебошад.[3]
Ҷаҳоне дар паят мафтун, ба ҷои об гирьён хун,
Аҷаб медорам аз ҳомун, ки чун дарьё намебошад.
Ҳама шаб мепазам савдо ба бӯи ваъдаи фардо,
Шаби савдои Саъдиро магар фардо намебошад?

---

[1] А — назар. [2] А — бо. [3] А — Ин байтро надорад.

Чаро бар хоки ин манзил нагирьям, то бигирад гил,
Валекин бо ту оҳандил дамам гиро намебошад.

* * *

Маро ба оқибат ин шӯхи симтан бикушад,
Чу шамъи сӯхта рӯзе дар анҷуман бикушад.
Ба лутф агар бихиромад, ҳазор дил бубарад,
Ба қаҳр агар биситезад, ҳазор тан бикушад.
Агар худ оби ҳаёт аст дар даҳону лабаш,
Маро аҷаб набувад, к-он лабу даҳан бикушад.
Гар йстод ҳарифе, асири ишқ бимонд
В-агар битохт хаёлаш, ба тохтан бикушад.
Маро, ки қуввати коме на, кай диҳад зинҳор
Балои ишқ, ки Фарҳоди кӯҳкан бикушад.
Қасон итоб кунандам, ки тарқи ишқ бигӯй,
Ба накд агар накушад ишқам, ин сухан бикушад.
Ба шаръ обиди авсон агар бибояд кушт,
Маро чӣ ҳоҷати куштан, ки худ васан бикушад.
Ба дӯсте гила кардам зи чашми шӯхаш, гуфт:
Аҷаб набошад, агар масти теғзан бикушад.
Ба як нафас, ки баромехт ёр бо ағьёр,
Басе намонд, ки ғайрат вуҷуди ман бикушад.
Ба ханда гуфт, ки ман шамъи ҷамъам, эй Саъдӣ,
Маро аз он чӣ, ки парвона хештан бикушад.[1]

* * *

То кай, эй дилбар, дили ман бори танҳоӣ кашад?
Тарсам, аз танҳоӣ аҳволам ба расвоӣ кашад.
Қай шикебоӣ тавон кардан, чу ақл аз даст рафт?
Оқилӣ бояд, ки пой андар шикебоӣ кашад.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Сарвболои мано, гар чун гул ой дар чаман,
Хоки поят наргис андар чашми биной кашад.
Рӯи тоҷиконаат бинмой, то доғи ҳабаш
Осмон бар чеҳраи туркони яғмой кашад.
Шаҳд резӣ, чун даҳонат дам ба ширинӣ занад,
Фитна ангезӣ, чу зулфат сар ба раъной кашад.
Дил намонад баъд аз ин бо кас, ки гар худ оҳан аст,
Соҳири чашмат ба миғнотиси зебой кашад.
Худ ҳанӯзат пистаи хандон ақиқин нуқтаест,
Бош, то гирдаш қазо паргори миной кашад.
Саъдиё, дам даркаш, ар девона хонандат, ки ишқ
Гарчи аз соҳибдиле хезад, ба шайдой кашад.[1]

* * *

Хоби хуши ман, эй писар, дастхуши хаёл шуд,
Накди умеди умри ман дар талаби висол шуд.
Гар нашуд иштиёқи ӯ ғолиби сабру ақли ман,[2]
Ин[3] ба чӣ зердаст гашт, он ба кӣ[4] поймол шуд?
Бар ман агар ҳаром шуд васли ту, нест бӯлаҷаб,
Булаҷаб он, ки хуни ман бар ту чаро ҳалол шуд?
Партави офтоб агар бадр кунад ҳилолро,
Бадри вуҷуди[5] ман чаро дар назарат[6] ҳилол шуд?
Зебад, агар талаб кунад иззати мулки мисри дил
Он, ки ҳазор Юсуфаш бандаи ҷоҳу мол[7] шуд.
Турфа мадор, агар зи дил наъраи бехудӣ занам,[8]
Қ-оташи дил чу шӯъла зад, сабр дар ӯ муҳол шуд.
Саъдӣ агар назар кунад то на ғалат гумон барӣ,
Қ-ӯ на ба расми дигарон бандаи зулфу[9] хол шуд.

---

1 А — Ин ғазалро надорад.
2 А — Гар бишуд иштиёқи ман ғояти ақлу сабри ман.
3 А — он. 4 А — ин ба чӣ. 5 А — нишоти. 6 А — ғами ту.
7 А — ҳолу ҳол. 8 А — задам. 9 А — ҳолу.

* * *

Имрӯз дар фироқи ту дигар ба шом шуд,
Эй дида, пос дор, ки хуфтан ҳаром шуд.
Беш эҳтимоли санги қафо[1] хӯрданам намонд,
К-аз риққат[2] андаруни заифам чу ҷом шуд.
Афсӯси халқ мешунавам дар қафои хеш,
К-ин пухта бин, ки дар сари савдои хом шуд.
Танҳо на ман ба донаи холат муқайядам,
Ин дона ҳар кӣ дид, гирифтори дом шуд.
Гуфтам,[3] яке ба гӯшаи чашмат назар кунам,
Чашмам дар ӯ[4] бимонду зиёрат мақом[5] шуд.
Эй, дил,[6] нагуфтамат, ки инони назар битоб,
Акнунат афканад, ки зи дастат лагом шуд.
Номам ба ошиқӣ шуду гӯянд, тавба кун,
Тавбат кунун чӣ фоида дорад, ки ном шуд.[7]
Аз ман ба ишқи рӯи ту мезояд ин сухан,
Тӯтӣ шакар шикаст, ки ширинкалом шуд.[8]
Абнои рӯзгор ғуломон ба зар харанд,
Саъдӣ туро ба тавъу[9] иродат ғулом шуд.
Он муддаӣ, ки даст нададӣ ба банди[10] кас
Ин бор дар каманди ту афтоду ром шуд.
Шарҳи ғамат ба васф нахоҳад шудан тамом,
Ҷаҳдам ба охир омаду дафтар тамом шуд.

* * *

Соате, к-аз дарам он сарви равон бозомад,
Рост гӯӣ, ба тани мурда равон бозомад.

---

1 А — чафо. 2 А — заъф. 3 А — гуфтӣ. 4 А — он.
5 А — зиёдат маром. 6 А — Инро.
7 А — Ин байтро надорад.
8 А — То нашавӣ, ки теғи сухан дар ниём шуд.
9 А — ба ихтиёру. 10 А — доми.

Бахти пирӯз, ки бо мо ба хусумат мебуд,
Бомдод аз дари ман сулҳкунон бозомад.
Пир будам зи ҷафои фалаку ҷаври замон,
Боз пиронасарам ишқи ҷавон бозомад.
Дӯст бозомаду душман ба мусибат бинишаст,
Боди наврӯз алорағми хазон бозомад.
Муждагонӣ бидеҳ, эй нафс, ки сахтӣ бигузашт,
Дилгаронӣ макун, эй ҷисм, ки ҷон бозомад.
Бовар аз бахт надорам, ки ба сулҳ аз дари ман
Он бути сангдили сахткамон бозомад.
Ишқи рӯи ту ҳаром аст магар Саъдиро,
Ки ба савдои тӯ аз ҳар кӣ ҷаҳон бозомад.
Дӯстон, айб магиреду маломат макунед,
К-ин ҳадисест, ки аз вай натавон бозомад.[1]

* * *

Рӯз баромад баланд, эй писари ҳушманд,
Гарм бибуд офтоб, хайма ба рӯяш бубанд.
Тифли гиё шир хӯрд, шохи ҷавон, гӯ, бибол,
Абри баҳорӣ гирист, тарфи чаман, гӯ, биханд.
То ба тамошои боғ майл чаро мекунад,
Ҳар кӣ ба хайлаш-дар аст қомати сарви баланд.
Ақл раво менадошт гуфтани асрори ишқ,
Қуввати бозӯи шавқ бехи сабурӣ биканд.
Дил, ки биёбон гирифт, чашм надорад ба роҳ,
Сар, ки сурохӣ кашид, гӯш надорад ба панд.
Куштаи шамшери ишқ ҳол нагӯяд, ки чун?
Ташнаи дидори дӯст роҳ напурсад, ки чанд?
Ҳар кӣ писанд омадаш чун ту яке дар назар,
Баски бихоҳад шунид сарзаниши нописанд.
Дар назари душманон нӯш набошад ҳунар,
В-аз кибали дӯстон неш набошад газанд.

---

1 А — Ин ғазалро надорад.

Эй, ки сараш дар каманд ҷон ба даҳонаш расид,
Менакунад илтифот, он кӣ ба дасташ каманд.
Саъдӣ, агар оқилӣ, ишқ тариқи ту нест,
Бо кафи зӯрозмой панҷа нашояд фиканд.[1]

* * *

Басо нафси хирадмандон, ки дар банди ҳаво монад,
Дар он сурат, ки ишқ ояд, хирадмандӣ куҷо монад?
Қазое лозим аст онро, ки бо хуршед ишқ орад,
Ки ҳамчун зарра дар меҳраш гирифтори ҳаво монад.
Таҳаммул чораи ишқ аст, агар тоқат барӣ в-ар на,
Ки бори нозанин бурдан ба ҷаври подшо монад.
Ҳаводори накӯрӯён наяндешад зи бадгӯён,
Биё, гар раъи он дорӣ, ки таънат дар қафо монад.
Агар Қорун фуруд ояд шабе дар сели маҳрӯён,
Чунон сайдаш кунанд имшаб, ки фардо бенаво монад.
Биёр, эй боди наврӯзӣ, насими боғи пирӯзӣ,
Ки бӯи анбаромезаш ба бӯи ёри мо монад.
Ту дар лаҳву тамошой, куҷо бар ман бубахшой?
Набахшояд магар ёре, ки аз ёре ҷудо монад.
Ҷавобам гӯю заҳрам кун ба ҳар талхӣ, ки мехоҳӣ,
Ки дашном аз лаби лаълат ба ширинтар дуо монад.
Даре дигар намедонам, ки рӯй аз ту бигардонам,
Махӯр зинҳор бар ҷонам, ки дардам бедаво монад.
Маломатгӯи беҳосил надонад дарди Саъдиро
Магар вакте, ки дар кӯе ба рӯе мубтало монад.
Агар бар ҳар сари кӯе нишинад чун ту бутрӯе,
Ба ҷуз қозӣ напиндорам, ки нафсе порсо монад.
Ҷамоли маҳфилу маҷлис имоми шаръ Рукниддин,
Ки дин аз қуввати раъяш ба аҳди мустафо монад.
Қамоли ҳусни тадбираш чунон орост оламро,
Ки то даврон бувад боқӣ бар ӯ ҳусни сано монад.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Ҳама олам дуогӯянду Саъдӣ камтарин қоил,
Дар ин давлат, ки боқӣ бод, то даври бақо монад.[1]

* * *

Ҳусни ту доим бад-ин қарор намонад,
Мастй ту ҷовид дар хумор намонад.
Эй гули хандони навшукуфта, нигаҳ дор
Хотири булбул, ки навбаҳор намонад.
Ҳусни диловез панҷаест нигорин,
То ба қиёмат бар ӯ нигор намонад.
Оқибат аз мо ғубор монад, зинҳор,
То зи ту бар хотире ғубор намонад.
Пор гузашт, он чӣ дидӣ аз ғаму шодӣ,
Бигзарад имсолу ҳамчу пор намонад.
Саъдии шӯрида, беқарор чароӣ
Дар паи чизе, ки беқарор намонад?
Шеваи ишқ ихтиёри аҳли адаб нест,
Бал чу қазо ояд, ихтиёр намонад.[2]

* * *

Инон магар зи раҳмати маҳз офаридаанд,
Қ-ороми ҷону унси дилу нури дидаанд.
Лутф оят аст дар ҳақи инону кибру ноз
Пироҳане, ки бар қади эшон буридаанд.
Ояд ҳанӯзашон зи лаби лаъл бӯи шир,
Ширинлабон на шир, ки шаккар мазидаанд.
Пиндорам оҳувони таторанд мушкрез,
Лекин ба зери сояи тӯбӣ чаридаанд.
Ризвон магар сарочаи фирдавс баркушод,
Қ-ин ҳуриён ба соҳати дунъё хазидаанд.

---

1 А — Ин ғазалро надорад. 2 А — Ин ғазалро надорад.

Оби ҳаёт дар лаби инон ба занни ман,
Қ-аз лӯлаҳои чашмаи кавсар макидаанд.
Дасти гадо ба себи занахдони ин гурӯҳ
Нодир расад, ки меваи аввалрасидаанд.
Гул барчинанд рӯз ба рӯз аз дарахти гул,
З-ин гулбунон ҳанӯз магар гул начидаанд?
Узр аст ҳиндуи бути сангинпарастро,
Бечорагон магар бути симин надидаанд?
Ин лутф бин, ки бо гили одам сириштаанд
В-ин рӯҳ бин, ки дар тани одам дамидаанд.
Он нуқтаҳои хол чӣ шоҳид нишондаанд?
В-ин хаттаҳои сабз чӣ мавзун кашидаанд?
Бар устувои қоматашон, гӯй, абрувон
Болои сарви рост ҳилоле хамидаанд.
Бо қомати баланди санавбархиромашон
Сарви баланду коҷ ба шӯхи чамидаанд.
Сеҳр аст чашму зулфу баногӯшашон, дареғ,
К-ин мӯъминон ба сеҳри чунин бигравидаанд.
З-эшон тавон ба хуни ҷигар ёфтан мурод,
К-аз кӯдакӣ ба хуни ҷигар парваридаанд.
Доманкашони ҳусни диловезро чӣ ғам?
К-ошуфтагони ишқ гиребон даридаанд.
Дар боғи ҳусн хуштар аз инон дарахт нест,
Мурғони дил бад-ин ҳавас аз бар паридаанд.
Бо чобукони дилбару шӯхони дилфиреб
Бисьёр дарфитодаю андак раҳидаанд.
Ҳаргиз ҷамоате, ки шуниданд сирри ишқ,
Нашнидаам, ки боз насиҳат шунидаанд.
Зинҳор, агар ба донаи холе назар кунӣ,
Сокин, ки доми зулф бар он густаридаанд.
Гар шоҳидон на дуньиву дин мебаранду ақл,
Пас зоҳидон барои чӣ хилват гузидаанд?
Нодир гирифт домани савдои васлашон
Дасте, ки оқибат на ба дандон газидаанд.

Бар хоки раҳ нишастани Саъдӣ аҷаб мадор,
Мурдан чӣ ҷои хок, ки бар хун тапидаанд.[1]

* * *

Охир, эй сангдили симзанахдон, то чанд?
Ту зи мо фориғу мо аз ту парешон то чанд?
Хор дар пои гул аз дур ба ҳасрат дидан,
Ташна бозомадан аз чашмаи ҳайвон, то чанд?
Гӯш дар гуфтани ширини ту волеҳ, то кай?
Чашм дар манзари матбӯи ту ҳайрон, то чанд?
Бими он аст дамодам, ки барорам фарьёд,
Сабр пайдову ҷигар хӯрдани пинҳон, то чанд?
Ту сари ноз барорӣ зи гиребон ҳар рӯз,
Мо зи ҷаврат сари фикрат ба гиребон, то чанд?
Ранги дастат на ба ҳиност, ки хуни дили мост,
Хӯрдани хуни дили халқ ба дастон, то чанд?
Саъдӣ, аз дасти ту аз пой дароянд рӯзе,
Тоқати бори ситам то каю ҳиҷрон, то чанд?[2]

* * *

Ду чашми масти ту, к-аз хоби субҳ бархезанд,
Ҳазор фитна ба ҳар гӯшае барангезанд.
Чӣ гуна унс нагиранд бо ту одамиён,
Ки аз латофати хӯи ту ваҳш нагрезанд.
Чунон ки дар рухи хубон ҳалол нест назар,
Ҳалол нест, ки аз ту назар бипарҳезанд.
Ғуломи он сару поям, ки аз латофату ҳусн
Ба сар сазост, ки пешаш ба пой бархезанд.
Ту қадри хеш надонӣ, зи дардмандон пурс,
К-аз иштиёқи ҷамолат чӣ ашк мерезанд.

---

1 А — Ин ғазалро надорад.
2 А — Ин ғазалро надорад.

Қарори ақл бирафту маҷоли сабр намонд,
Ки чашму зулфи ту аз ҳад бурун диловезанд.
Маро магӯй насиҳат, ки порсоию ишқ
Ду хислатанд, ки бо якдигар наёмезанд.
Ризо ба ҳукми қазо ихтиёр кун, Саъдӣ,
Ки шарт нест, ки бо зӯрманд бистезанд.

* * *

Бихром, биллаҳ, то сабо бехи санавбар барканад,
Буркаъ барафкан, то биҳишт аз ҳур зевар барканад.
З-он рӯю холи дилситон баркаш ниқоби парниён,
То пеши рӯят осмон он холи ахтар барканад.
Халқе чу ман бар рӯи ту ошуфта ҳамчун мӯи ту,
Пой он ниҳад дар кӯи ту, к-аввал дил аз сар барканад.
З-он[1] орази фархундахӯ на ранг дорад гул[2] на бӯ,
Ангушти ибратро[3] бигӯ, то чашми абҳар барканад.
Мо хори ғам дар пои ҷон дар кӯят,[4] эй гулрух равон
В-он гаҳ киро парвои он, к-аз пой наштар барканад?
Моҳ аст рӯят ё фалак,[5] қанд аст лаълат ё намак?
Бинмой пайкар,[6] то фалак меҳр аз ду пайкар барканад.
Боре ба нозу дилбарӣ гар сӯи саҳро бигзарӣ,
Волеҳ шавад кабки дарӣ, товус шаҳпар барканад.
Саъдӣ чу шуд ҳиндуи ту, ҳил,[7] то расад бар бӯи[8] ту,
К-ӯ хайма зад[9] паҳлуи ту, фардои маҳшар барканад.

* * *

Чӣ кунад банда, ки бар ҷавр таҳаммул накунад?
Дил агар танг шавад, меҳр табаддул накунад?

---

[1] А — Он. [2] А — он. [3] А — ғайратро.
[4] А — бар бӯят. [5] А — малак. [6] А — шаккар.
[7] А — бал. [8] А — мӯи. [9] А — аз.

Дилу дин дар сари корат шуду бисьёре нест,
Сару ҷон хоҳ, ки девона таҳаммул накунад.
Сеҳр гӯянд, ҳаром аст дар ин аҳд, валек
Чашмат он кард, ки Ҳорут ба Бобул накунад.
Ғарқа дар баҳри амиқи ту чунон бехабарам,
Қи мабодо, ки чӣ дарьё, ки ба соҳил накунад.
Ба гулистон наравам, то ту дар оғӯши манӣ,
Булбул ар рӯи ту бинад, талаби гул накунад.
Ҳар кӣ бо дӯст чу Саъдӣ нафасе хуш дарьёфт,
Чизу кас дар назараш боз тахайюл накунад.

* * *

Дилбаро, пеши вуҷудат ҳама хубон адаманд,
Сарварон бар дари савдои ту хоки қадаманд.
Шаҳре андар ҳавасат сӯхта дар оташи ишқ,
Халқе андар талабат ғарқаи дарьёи ғаманд.
Хуни соҳибназарон рехтай, Қаъбаи ҳусн,
Қатли инон, кӣ раво дошт, ки сайди ҳараманд.
Санам андар балади куфр парастанду салиб,
Зулфу рӯи ту дар ислом салибу санаманд.[1]
Гоҳ-гоҳе бигузар дар сафи дилсӯхтагон,
То саноет бигӯянду дуое бидаманд.
Ҳар хам аз ҷаъди парешони ту зиндони дилест,
То нагӯй, ки асирони каманди ту каманд.
Ҳарфҳои хати мавзуни ту пиромуни рӯй
Гӯй, аз мушки сиёҳ бар гули сурӣ рақаманд.
Дар чаман сарв ситодасту санавбар хомӯш,
Қи агар қомати зебо нанамой, бичаманд.
З-ин амирони малоҳат, ки ту бинӣ, бар кас
Ба шикоят натавон рафт, ки хасму ҳақаманд.[2]

---

1 А — Ин байтро надорад.
2 А — Се байтро надорад.

Бандагонро на гузир аст зи ҳукмат, на гурез,
Чӣ кунанд? Ар бикушӣ в-ар бинавозӣ, хадаманд.
Ҷаври душман чӣ кунад, гар накашад толиби дӯст,
Ганҷу мору гулу хору ғаму шодӣ баҳаманд.
Ғами дил бо ту нагӯям, ки ту дар роҳати нафс
Нашиносӣ, ки ҷигарсӯхтагон дар аламанд.
Ту сабукбори қавиҳол куҷо дарьёбӣ,
Ки заифони ғамат боркашони ситаманд.
Саъдиё, ошиқи содиқ зи бало нагрезад,
Сустаҳдони иродат зи маломат бираманд.

* * *

Агар ту баршиканӣ, дӯстон салом кунанд,
Ки ҷавр қоида бошад, ки бар ғулом кунанд.
Ҳазор захми паёпай гар иттифоқ афтад
Зи дасти дӯст, нашояд, ки интиқом кунанд.
Ба теғ агар бизанӣ бедареғу баргардӣ,
Чу рӯй боз кунӣ, бозат эҳтиром кунанд.
Маро каманд маяфкан, ки худ гирифторам,
Лавеша бар сари асбони бадлагом кунанд.
Чу мурғи хона ба сангам бизан, ки бозоям,
На ваҳшиям, ки маро пойбанди дом кунанд.
Яке бз гӯшаи чашм илтифот кун моро,
Ки подшоҳон гаҳ-гаҳ назар ба ом кунанд.[1]
Кӣ гуфт, дар рухи зебо ҳалол нест назар?
Ҳалол нест, ки бар дӯстон ҳаром кунанд.
Зи ман бипурс, ки фатво диҳам ба мазҳаби ишқ,[2]
Назар ба рӯи ту шояд, ки бардавом кунанд.
Даҳони ғунча бидаррад насими боди сабо,
Лабони лаъли ту вақте ки ибтисом кунанд.[3]

---

[1] А — Ин байтро надорад.
[2] А — Ба амри дӯст нашояд, ки дида бардоранд.
[3] А — Ин мисраъро надорад.

Ғарибн Машрику Мағриб ба ошнонн ту
Ғариб нест, ки дар шаҳри мо мақом кунанд.
Ман аз ту рӯй напечам, ки шарти ишқ он аст,
Ки рӯй дар ғаразу пушт бар малом кунанд.[1]
Ба ҷон музоиқа бо дӯстон макун, Саъдӣ,
Ки дӯстӣ набувад, ҳар чӣ нотамом кунанд.

* * *

Ба бӯи он, ки шабе дар ҳарам биёсоянд,
Ҳазор бодия саҳл аст, агар бипаймоянд.
Тарики ишқ ҷафо бурдан асту ҷонбозӣ,
Дигар чӣ чора, ки бо зӯрманд барн-оянд?[2]
Агар ба бом барояд ситорапешонӣ,
Чу моҳи ид ба ангуштҳош бинмоянд.
Дари гурез набастаст, лекин аз назараш
Кучо раванд асирон, ки банд бар поянд.
Зи хун азизтарам нест мояе дар тан,
Фидои дасти[3] азизон агар биёлоянд.
Магар ба хайли ту бо дӯстон напайванданд?
Магар ба шаҳри ту бар ошиқон набахшоянд?
Фидои ҷони ту, гар ҷони ман тамаъ дорӣ,
Ғуломи ҳалқабагӯш он кунад, ки фармоянд.
Ҳазор сарви хиромон ба ростӣ нарасад
Ба қомати ту в-агар[4] сар бар осмон соянд.
Ҳадиси ҳусни туву достони ишқи маро
Ҳазор Лайливу Маҷнун бар он наяфзоянд.[5]
Мисоли Саъдӣ уд аст, то насӯзонӣ,
Ҷамоат аз нафасаш дам ба дам наёсоянд.

---

[1] А — Ду байтро надорад.
[2] А — Ин байтро надорад. [3] А — нафси. [4] А — агар.
[5] А — бар ӯ бияфзоянд.

* * *

Ахтароне, ки ба шаб дар назари мо оянд,
Пеши хуршед муҳол аст, ки пайдо оянд.
Ҳамчунин пеши вуҷудат ҳама хубон адаманд,
Гарчи дар чашми халоиқ ҳама зебо оянд.
Мардум аз қотили амдан бигурезанд ба ҷон,
Покбозон бари шамшери ту амдо оянд.
То маломат накунӣ тоифаи риндонро,
Қи ҷамоли ту бубинанду ба ғавғо оянд.
Яъламуллаҳ, ки гар ой ба тамошо рӯзе
Мардумон аз дару бомат ба тамошо оянд,
Далқу саҷҷодаи номӯс ба майхона фирист,
То муридони ту дар рақсу таманно оянд.
Аз сари сӯфии солус дутой баркаш,
Қ-андар ин раҳ адаб он аст, ки якто оянд.
Менадонам хатари дӯзаху савдои биҳишт,
Ҳар куҷо хайма занӣ, аҳли дил он ҷо оянд.
Оҳи Саъдӣ ҷигари гӯшанишинон хун кард,
Хуррам он рӯз, ки аз хона ба саҳро оянд.[1]

* * *

Мутриби маҷлис, бисоз[2] замзамаи рӯд,[3]
Ходими айвон, бисӯз миҷмараи уд.
Қуръаи ҳиммат баромад, ояти раҳмат,
Ёр[4] даромад зи дар ба толеи масъуд.
Дӯст ба дуньёю охират натвон дод,
Сӯҳбати Юсуф беҳ аз дароҳими маъдуд.
Ваҳ, ки аз ӯ[5] ҷавру тундиям чӣ хуш ояд.[6]
Чун харакоти Аёз бар дили Маҳмуд.
Рӯзи гулистону[7] навбаҳор чӣ хусбӣ?
Хез, магар пур кунем домани мақсуд.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — биёр. [3] А — уд.
[4] А — Дӯст. [5] А — он. [6] А — омад. [7] А — гулфишону.

Боғ музайян чу боргоҳи Сулаймон,
Мурғи саҳар баркашида нағмаи Довуд.
Ровии равшандил[1] аз иборати Саъдӣ
Рехта дар базми шоҳ лӯълӯи манзуд.

* * *

Туро самоъ набошад, ки сӯзи ишқ набуд,
Гумон мабар, ки бароянд зи хом ҳаргиз дуд.
Чу ҳар чӣ мерасад,[2] аз дасти ӯст,[3] фарқе нест
Миёни шарбати нӯшину теғи заҳролуд.
Насими боди сабо бӯи ёри ман дорад,
Чу[4] бод хоҳам аз ин пас ба бӯи ӯ паймуд.
Ҳаме гузашту назар кардамаш ба гӯшаи чашм,
Қи як назар бирабоям, маро зи ман бирбуд.
Ба сабр хостам аҳволи ишқ пӯшидан
Дигар ба гил натавонистам офтоб андуд.
Савори ақл кӣ бошад, ки пушт нанмояд,[5]
Дар он мақом, ки султони ишқ рӯй намуд.
Паёми мо[6] кӣ расонад ба хидматаш, ки ризо
Ризои туст,[7] гарам[8] хаста дорӣ,[9] ар хушнуд.
Шабе нарафт, ки Саъдӣ ба доғи ишқ нагуфт,
Дигар шаб омаду кай бе ту рӯз хоҳад буд.

* * *

Аз дасти дӯст ҳар чӣ ситонӣ, шакар бувад
В-аз дасти ғайридӯст табарзад табар бувад.
Душман гар остини гул афшонадат ба рӯй,
Аз тири чарху санги фалохун батар бувад.
Гар хоки пои дӯст худованди шавкро
Дар дидагон кашанд, ҷилои басар бувад.

---

[1] А — Юнусдил. [2] А — меравад. [3] А — дӯст.
[4] А — Чӣ. [5] А — рӯй бинмояд. [6] А — ман.
[7] А — ӯст. [8] А — агар. [9] А — дорад.

Шарти вафост он, ки чу шамшер баркашад
Ёри азиз, ҷони азизаш сипар бувад.
Ё раб, ҳалоки ман макун илло ба дасти дӯст,[1]
То вақти ҷон супурданам андар назар бувад.
Гар ҷон диҳию гар сари бечорагӣ ниҳӣ
Дар пои дӯст, ҳар чӣ кунӣ, мухтасар бувад.
Мо сар ниҳодаем, ту донию теғу тоҷ,
Теғе, ки моҳрӯй занад, тоҷи сар бувад.
Муштоқро, ки сар биравад дар вафои ёр,
Он рӯз рӯзи давлату рӯзи зафар бувад.
Мо тарки ҷон аз аввали ин кор гуфтаем,
Онро, ки ҷон азиз бувад, дар хатар бувад.
Он, к-аз бало битарсаду аз[2] қатл ғам хӯрад,
Ӯ оқил асту шеваи Маҷнун дигар бувад.
Бо нимпухтагон натавон гуфт сӯзи ишқ,
Хом аз азоби сӯхтагон бехабар бувад.
Ҷоно, дили шикастаи Саъдӣ нигоҳ дор,
Донӣ, ки оҳи сӯхтагонро асар бувад.

* * *

Ман чӣ дар пои ту резам, ки хурои ту бувад,
Сар на чизест, ки шоистаи пои ту бувад.
Хуррам он рӯз,[3] ки дар пои ту бошад ҳама умр
В-ин[4] набошад магар он вақт, ки рои ту бувад.
Зарраe дар ҳама аҷзои мани мискин нест,
Ки на он зарра муаллақ ба ҳавои ту бувад.
То туро ҷой шуд, эй сарви равон, дар дили ман,
Ҳеҷ кас менаписандам, ки ба ҷои ту бувад.
Ба вафои ту, ки гар хишт зананд аз гили ман,
Ҳамчунон дар дили ман меҳру вафои ту бувад.
Ғоят он аст, ки сар[5] дар сари кори ту равем,
Марги[6] мо бок набошад, чу бақои ту бувад.

---

[1] А — ӯ.
[2] А — ҳалок тарсад в-аз. [3] А — рӯй. [4] А — В-он.
[5] А — мо. [6] А — мавти.

Ман ки парвонасифат пеши ту, эй шамъи Чигил,
Гар бисӯзам гуноҳи ман на, хатои ту бувад.
Аҷаб аст, он ки̇̄ туро диду ҳадиси ту шунид,
Ки ҳама умр на муштоқи лиқои ту бувад.
Хуш бувад нолаи дилсӯхтагон аз сари дард,
Хосса дарде, ки ба уммеди давои ту бувад.
Мулки дуньё ҳама бо ҳиммати Саъдӣ ҳеҷ аст,
Подшоҳиш ҳамин бас, ки гадои ту бувад.

* * *

Вақти он аст, ки заъф ояду нерӯ биравад,
Қудрат аз мантиқи ширини сухангӯ биравад.
Ногаҳон боди хазон ояду ин равнақу об,
Ки ту мебинӣ, аз ин гулбуни хушбӯ биравад.
Поям аз қуввати рафтор фурӯ хоҳад монд,
Хунук он кас, ки ҳазар гираду некӯ биравад.
То ба рӯзе, ки ба ҷӯи шуда бозояд об,
Яъламуллаҳ, ки агар гирья кунам, ҷӯ биравад.
Ману фирдавс бад-ин нақди бизоат, ки марост?
Аҳриманро кӣ гузорад, ки ба минӯ биравад.
Саъям ин аст, ки дар оташи андеша чу уд
Хештан сӯхтаам, то ба ҷаҳон бӯ биравад.
Ҳама сармояи Саъдӣ сухани ширин буд
В-ин аз ӯ монда, надонам, ки чӣ бо ӯ биравад.[1]

* * *

Чӣ сарв аст он, ки боло менамояд,
Инон аз дасти дилҳо мерабояд?
Ки зод ин[2] сурати манзури маҳбуб?
Аз ин сурат, надонам, то чӣ зояд.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — он.

Агар сад навбаташ чун қурси хуршед
Бубинам, об дар чашми ман ояд.
Қас андар аҳди мо монанди вай нест,
Вале, тарсам, ба аҳди мо напояд.
Фироқ аз он тараф чандон, ки хоҳӣ
В-аз ин ҷониб муҳаббат мефазояд.
Ҳадиси ишқи ҷонон гуфтанӣ нест
В-агар гӯӣ, касе ҳамдард бояд.
Дарозии шаб аз нохуфтагон пурс,
Қи хоболударо кӯтаҳ намояд.
Маро пои гурез аз дасти ӯ нест,
Агар мебандадам в-ар мекушояд.
Раҳо кун, то наяфтад нотавоне,
Қи бо сарпанҷагон зӯр озмояд.
Нашояд хуни Саъдӣ бесабаб рехт,
Валекин чун муроди ӯст, шояд.

* * *

Сарве чу ту мебояд, то боғ биёрояд,
В-ар дар[1] ҳама боғистон сарве набувад, шояд.
Дар ақл намегунҷад, дар ваҳм намеояд,
Қ-аз тухми бани одам фарзанд парӣ зояд.
Чандон дили муштоқон бирбуд лаби лаълат,
Қ-андар ҳама шаҳр акнун дил нест, ки бирбояд.
Ҳар кас сари савдое доранду таманное,
Ман бандаи фармонам, то дӯст чӣ фармояд?
Гар сар биравад қатъан дар пои нигоринаш,
Саҳл аст, вале, тарсам, к-ӯ даст наёлояд.
Ҳаққо, ки маро дуньё бе дӯст[2] намебояд,
Бо тафриқаи хотир дуньё ба чӣ кор ояд?
Сарҳост, дар ин савдо чун ҳалқазонон бар дар,

---

[1] А — андар. [2] А — бо дуньё.

То бахти баланд ин дар бар рӯи кӣ бикшояд?
Тарсам, накунад Лайлӣ ҳаргиз ба вафо[1] майле,
То хуни дили Маҷнун аз дида напалояд.[2]
Бар хаста набахшояд он саркаши сангиндил,
Бошад, ки чу бозояд, баргашта бубахшояд.
Соқӣ, бидеҳу бистон доди тараб аз дунъё,
Қ-ин умр намемонад в-ин аҳд намепояд.
Гӯянд, чаро Саъдӣ аз ишқ напарҳезад?[3]
Ман мастам[4] аз ин маънӣ, ҳушьёр саре бояд.

* * *

Фирокро диле аз санг сахттар бояд,
Маро дилест, ки бо шавқ барнамеояд.
Ҳанӯз бо ҳама бадаҳдият дуо гӯям,
Биёву гар ҳама дашном медиҳӣ, шояд.
Агарчи ҳар чӣ ҷаҳонат ба дил харидоранд,
Манат бад-он бихарам, то касе наяфзояд.
Бикуш, чунонки тавонӣ, ки бандаро нарасад
Хилофи он чӣ, худовандгор фармояд.
На зиндаро ба ту майл асту меҳрубониву бас,
Ки мурдаро ба насимат равон биёсояд.
Мапурс куштаи шамшери ишкро, чунӣ?
Чунон ки ҳар кӣ бубинад, бар ӯ бубахшояд.
Падар, ки чун ту ҷигаргӯша аз худо мехост,
Хабар надошт, ки дигар чӣ фитна мезояд.
Тавонгаро, дари раҳмат ба рӯи дарвешон
Мабанд, гар ту бубандӣ, худой бикшояд.
Ба хуни Саъдӣ агар ташнаӣ, ҳалолат бод,
Ту дер зӣ, ки маро умри худ намебояд.

---

[1] А — Тарсам, ки кунад Лайлӣ ҳар дам ба ҷафо майле.
[2] А — биёлояд. [3] А — бипарҳезад. [4] А — Мастам ман.

* * *

Марав ба хоб, ки хобат зи чашм бирбояд,
Гарат мушоҳидаи хеш дар хаёл ояд.
Маҷоли сабр ҳамин буду мунтаҳои шикеб,
Дигар мапой, ки умр ин ҳама намепояд.
Чӣ армуғоне аз он беҳ, ки дӯстон бинӣ,
Ту худ биё, ки дигар ҳеҷ дарнамебояд.
Агарчи соҳиби ҳуснанд дар ҷаҳон бисьёр,
Чу офтоб барояд, ситора нанмояд.
Зи нақши[1] рӯи ту машшота даст бозкашад,
Ки шарм дошт, ки хуршедро биёрояд.
Ба лутфи дилбари ман дар ҷаҳон набинӣ дӯст,
Ки душманӣ кунаду дӯстӣ бияфзояд.
Дареғ нест маро, ҳар чӣ ҳаст дар талабат,
Диле чӣ бошаду ҷоне чи дар ҳисоб ояд?
Чарову чун нарасад дардманди ошиқро,
Магар мутовиати дӯст то чӣ фармояд?[2]
Гар оҳи синаи Саъдӣ расад ба ҳазрати дӯст,
Чӣ ҷои дӯст, ки душман бар ӯ бубахшояд.

* * *

Сармаст агар дарой, олам ба ҳам барояд,
Хоки вуҷуди моро гард аз адам барояд.
Гар партаве зи рӯят дар кунҷи хотир афтад,
Хилватнишини ҷонро оҳ аз ҳарам барояд.
Гулдастаи умеде бар ҷони ошиқон неҳ,
То раҳравони ғамро хор аз қадам барояд.
Гуфтӣ, ба ком рӯзе бо ту даме барорам,
Он ком барнаёмад, тарсам, ки дам барояд.
Ошиқ бигаштам, ар чӣ дониста будам аввал,
К-аз тухми ишқбозӣ шохи надам барояд.

---

1 А — хусни. 2 А — Ду байтро надорад.

Гӯянд дӯстонам, савдову нола то кай?
Савдо зи ишқ хезад, нола зи ғам бароядъ.
Дил рафту сабру дониш, мо мондаему ҷоне,
В-ар з-он, ки ғам ғами туст, он низ ҳам барояд.
Ҳар дам зи сӯзи ишқат Саъдӣ чунон бинолад,
Қ-аз шеъри сӯзнокаш дуд аз қалам барояд.[1]

* * *

Он на ишқ аст, ки аз дил ба даҳон меояд,
В-он[2] на ошиқ, ки зи маъшуқа ба ҷон меояд.
Гӯ, бирав, дар паси зонуи саломат биншин,
Он кӣ аз дасти маломат ба фиғон меояд.
Киштии ҳар кӣ дар ин вартаи хунхор афтод,
Нашунидем, ки дигар ба карон меояд.
Ё мусофир, ки дар ин бодия саргардон шуд,
Дигар аз вай хабару ному нишон меояд.
Чашми рағбат, ки ба дидори касе кардӣ боз,
Боз марҳам манеҳ, ар тиру синон меояд.
Ошиқ он аст, ки бе хештан аз завқи самоъ
Пеши шамшери бало рақскунон меояд.
Ҳошалиллаҳ, ки ман аз тир бигардонам рӯй,
Гар бидонам, ки аз он дасту камон меояд.[3]
Кушта бинанду макотил нашиносанд, ки кист,
Қ-ин ҳаданг аз назари халқ ниҳон меояд.
Андарун бо ту чунон унс гирифтаст маро,
Ки малолам зи ҳама халқи ҷаҳон меояд.[4]
Шарти ишқ аст, ки аз дӯст шикоят накунанд,[5]
Лекин аз шавқ ҳикоят ба забон меояд.
Саъдиё, ин ҳама фарьёди ту бе дарде нест,
Оташе ҳаст, ки дуд аз сари он меояд.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Он.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — Ин байтро надорад.
[5] А — накунӣ.

* * *

Туро сарест, ки бо мо фурӯ намеояд,
Маро диле, ки сабурӣ аз ӯ намеояд.
Қадом дида ба рӯи ту боз шуд ҳама умр,
Ки оби дида ба рӯяш фурӯ намеояд.
Ҷуз ин қадар натавон гуфт бар ҷамоли ту айб,
Ки меҳрубонӣ аз он табъу хӯ намеояд.
Чӣ ҷавр, к-аз хами чавгони зулфи мушкинат
Бар ӯфтодаи мискин чу гӯ намеояд.
Агар[1] ҳазор газанд ояд аз ту бар дили реш,
Бад аз ман аст, ки гӯям, накӯ намеояд.
Гар[2] аз ҳадиси ту кӯтаҳ кунам забони[3] умед,
Ки ҳеҷ ҳосил аз ин гуфтугӯ намеояд.
Гумон баранд, ки дар[4] уди сӯзи синаи ман
Бимурд оташи маънӣ, ки ӯ намеояд.
Чӣ ошиқ аст, ки фарьёди дарднокаш нест,
Чӣ маҷлис аст, к-аз ӯ ҳою ҳӯ намеояд.
Ба шир буд магар шӯри ишқ Саъдиро,
Ки пир гашту тағьир дар ӯ намеояд.

* * *

Онак аз ҷаннати фирдавс яке меояд,
Ахтаре мегузарад, ё малаке меояд.
Ҳар шакарпора, ки дармерасад аз олами ғайб,
Ба дили реши азизон намаке меояд.
То магар ёфта гардад нафасе хидмати ӯ,
Нафасе меравад аз умру яке меояд.
Саъдиё, лашкари султони ғамаш мулки вуҷуд
Ҳам бигирад, ки дамодам язаке меояд.[5]

---

[1] А — В-агар. [2] А — В-ар.
[3] А — кунем дасти. [4] А — бар.
[5] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Эй сабр, пой дор, ки паймон шикаст ёр,
Қорам зи даст рафту наёмад ба даст ёр.
Бархост оҳам аз дилу дар хун нишаст чашм,
Ё раб, зи ман чӣ хост, ки бе ман нишаст ёр?
Дар ишқи ёр нест маро сабру симу зар,[1]
Лек оби чашму оташи дил ҳар ду ҳаст ёр.
Чун қоматам камонсифат аз ғам хамида дид,[2]
Чун тир ногаҳон зи канорам биҷаст ёр.
Саъдӣ, ба бандагияш камар бастаӣ, валек[3]
Миннат манеҳ, ки тарфе аз ин барнабаст ёр.[4]
Акнун, ки бевафоии ёрат дуруст шуд,
Дар дил шикан умед, ки паймон шикаст ёр.

* * *

Ҳар шаб андешаи дигар кунаму рои дигар,
Ки ман аз дасти ту фардо биравам ҷои дигар.
Бомдодон, ки бурун мениҳам аз манзил пой,
Ҳусни аҳдам нагузорад, ки ниҳам пои дигар.
Ҳар касеро сари чизеву таманнои касест,
Мо ба ғайр аз ту надорем таманнои дигар.
З-он ки ҳаргиз ба ҷамоли ту дар оинаи ваҳм
Мутасаввир нашавад сурату болои дигар.
Вомиқе буд, ки девонаи Азрое буд,
Манам имрӯзу туӣ Вомиқу Азрои дигар.[5]
Вақти он аст, ки саҳро гулу сунбул гирад,[6]
Халқ берун шуда ҳар қавм ба саҳрои дигар.
Бомдодон ба тамошои чаман берун ой,
То фароғ аз ту намонад ба тамошои дигар.

---

[1] А — симу зар, дареғ. [2] А — буд. [3] А — басе.
[4] А — Лекин зиндагии ту тарфе набаст ёр.
[5] А — Ин байтро надорад. [6] А — рӯяд.

Ҳар сабоҳе[1] ғаме аз даври замон пеш ояд,
Гӯям ин[2] низ ниҳам бар сари ғамҳои дигар.
Боз гӯям на, ки даврони ҳаёт[3] ин ҳама нест,
Саъдӣ, имрӯз таҳаммул куну фардои дигар.

* * *

Эй писари дилрабо в-эй қамари дилпазир,
Аз ҳама бошад гурез в-аз ту набошад гузир.
То ту мусаввар шудӣ дар дили яктои ман,
Ҷои тасаввур намонд дигарам андар замир.
Айб кунандам, ки чанд дар паи хубон равӣ,
Чун наравад бандавор, ҳар кӣ барандаш асир?
Бастаи занҷири зулф зуд наёбад халос,
Дер барояд ба чаҳд, ҳар кӣ фурӯ шуд ба қир.
Чун ту буте бигзарад сарвқаду симсоқ,
Ҳар кӣ дар ӯ нангарад, мурда бувад ё зарир.
Гар набарам нози[4] дӯст, кист, ки монанди ӯст,
Кибр кунад, бехилоф, ҳар кӣ бувад беназир.[5]
Қомати зебои сарв, к-ин ҳама васфаш кунанд,
Ҳаст ба сурат баланд, лек ба маънӣ қасир.
Ҳар кӣ талабгори туст, рӯй натобад зи тег
В-он кӣ ҳаводори туст, бознагардад ба тир.
Бӯса диҳам бандавор бар қадамат в-ар сарам[6]
Дар сари ин[7] меравад, бе сару пое магир.
Саъдӣ агар хуну мол сарф шавад дар висол,
Он-т макоме бузург, ин-т баҳое ҳақир.
Гар ту зи мо фориғӣ в-аз ҳама кас бениёз,
Мо ба ту мустазҳарем в-аз ҳама олам фақир.

---

[1] А — сабоҳам. [2] А — он. [3] А — ҷамол.
[4] А — бори. [5] А — надорад назир.
[6] А — в-ар кушадам ҳоким аст. [7] А — ӯ.

* * *

Бузург давлати он, к-аз дараш ту ой боз,
Биё, биё, ки ба хайр омадӣ, куҷоӣ боз?
Рухе, к-аз ӯ мутасаввир намешавад ором,
Чаро намудию дигар наменамоӣ боз?
Дари дулахтии чашмони шӯхи дилбандат
Чӣ кардаам, ки ба рӯям намекушоӣ боз?
Агар туро сари мо ҳаст, ё ғами мо нест,
Ман аз ту даст надорам ба бевафоӣ боз.
Шароби васли ту дар коми ҷони ман азалист,
Ҳанӯз мастам аз он ҷоми ошноӣ боз.
Диле, ки бар сари кӯи ту гум кунам, ҳайҳот,
Ки ҷуз ба рӯи ту бинам ба рӯшноӣ боз.
Туро, ҳароина, бояд ба шаҳри дигар рафт,
Ки дил намонд дар ин шаҳр, то рабоӣ боз.
Авоми халқ маломат кунанд сӯфиро,
Қ-аз ин ҳавою табиат чаро наёӣ боз?
Агар ҳаловати мастӣ бидонӣ, эй ҳушьёр,
Ба умри худ набарӣ номи порсоӣ боз.
Гарат чу Саъдӣ аз ин дар наволае бахшанд,
Бирав, ки хӯ накунӣ ҳаргиз аз гадоӣ боз.[1]

* * *

Гар маро дунъё набошад, хокдоне, гӯ, мабош,
Бози олиҳимматам, зоғошьёне, гӯ, мабош.
Буз наям, бар охури қисмат гиёҳе, гӯ, марӯ,
Саг наям, бар хончаи ризқ устухоне, гӯ, мабош.
Гар ҳама комам барояд, ним ноне хӯрда гир
В-ар ҷаҳон бар ман сар ояд, ним ҷоне, гӯ, мабош.
Ман саги асҳоби каҳфам, бар дари мардон муқим,
Гирди ҳар дар менагардам, устухоне, гӯ, мабош.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Чун тамаъ як сӯ ниҳодам, поймардӣ, гӯ, махез,
Чун забон андар кашидам, тарҷумоне, гӯ, мабош.
Ваҳ, ки оташ дар ҷаҳон зад ишқи шӯрангези ман,
Чун ман андар оташ афтодам, ҷаҳоне, гӯ, мабош.
Дурри маънӣ мунтазам дар ресмони сурат аст,
Не чу сӯзан тангчашмам, ресмоне, гӯ, мабош.
Дар буни девори дарвешӣ чӣ хобат мебарад?
Сар бинеҳ бар боми давлат, нардбоне, гӯ, мабош.
Гар ба дӯзах дарбимонам, хоксоре, гӯ, бисӯз
В-ар биҳишт андар наёбам, бӯстоне, гӯ, мабош.
Ман чиям дар боғи райҳон? Хушкбарге. Гӯ, бирез,
Ман киям дар боғи султон? Посбоне. Гӯ, мабош.
Саъдиё, даргоҳи иззатро чӣ мебояд суҷуд?
Гарди хоколудае бар остоне, гӯ, мабош.[1]

* * *

Ҳар кӣ бе дӯст мебарад, хобаш,
Ҳамчунон сабр ҳасту пойобаш,
Хоб аз он чашм чашм натвон дошт,[2]
Ки зи сар баргузашт селобаш.
На ба худ меравад гирифтаи ишқ,
Дигаре мебарад ба куллобаш.
Чӣ кунад пойбанди меҳри касе,[3]
Ки набинад[4] ҷафои асҳобаш.
Ҳар[5] кӣ хоҷат ба даргаҳе дорад,
Лозим аст эҳтимоли баввобаш.
Ногузир аст талху ширинаш
Хору хурмову заҳру ҷуллобаш.
Соир аст ин масал, ки мустасқӣ
Накунад рӯди Даҷла серобаш.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — ҳар ду чашм чашм мадор.
[3] А — касест. [4] А — бубинад. [5] А — Ин.

Шаби ҳиҷрони дӯст зулмонист
В-ар бароянд ҳазор маҳтобаш.
Биравад ҷони мустаманд[1] аз тан,
Наравад муҳри меҳри аҳбобаш.
Саъдиё, гӯсфанди қурбонӣ
Ба кӣ нолад зи дасти қассобаш?

* * *

Хуш аст дард, ки бошад умеди дармонаш,
Дароз нест биёбон, ки ҳаст поёнаш.
На шарти ишқ бувад бо камони абрӯи дӯст,[2]
Ки ҷон сипар накунӣ пеши тирборонаш.
Адимро, ки таманнои бӯстон бошад,
Зарурат аст таҳаммул зи бӯстонбонаш.[3]
Висоли ҷони[4] ҷаҳон ёфтан ҳаромаш бод,
Ки илтифот бувад бар ҷаҳону бар ҷонаш.
Зи Қаъба рӯй нашояд ба ноумедӣ тофт,
Камина он, ки бимирем дар биёбонаш.
Агарчи ноқису нодонам, ин қадар донам,
Ки обгинаи ман нест марди сандонаш.
Валек бо ҳама айб[5] эҳтимоли ёри азиз
Кунанд, чун накунанд эҳтимоли ҳиҷронаш.
Гар ояд аз ту ба рӯям ҳазор тири ҷафо,
Ҷафост, гар мижа бар ҳам занам зи пайконаш.[6]
Ҳарифро, ки ғами ҷони хештан бошад,
Ҳанӯз лофи дурӯғ аст ишқи ҷононаш.
Ҳакимро, ки дил аз даст рафту пой аз ҷой,
Сари салоҳ тавақкӯъ мадору сомонаш.
Гуле чу рӯи ту гар мумкин аст дар офоқ,
На мумкин аст чу Саъдӣ ҳазордастонаш.

---

1 А — дардманд. 2 А — ӯ. 3 А — Ин байтро надорад.
4 А — ҷону. 5 А — ҷурм. 6 А — Ин байтро надорад.

* * *

Ҳар кӣ ҳаст илтифот бар ҷонаш,
Гӯ, мазан лофи меҳри ҷононаш.
Дарди ман бар ман аз табиби ман аст,
Аз кӣ ҷӯям давою дармонаш.
Он,[1] ки сар дар каманди вай дорад,
Натавон рафт ҷуз ба фармонаш.
Чӣ кунад бандаи ҳақири фақир,
Ки набошад ба амри султонаш.
Ногузир аст ёри ошиқро,
Ки маломат кунанд ёронаш.
В-ин, ки дар баҳри Қулзум аст ғариқ,
Чӣ тафовут кунад зи боронаш.
Гул ба ғоят расид, бигзоред,
То бинолад ҳазордастонаш.
Ақлро гар ҳазор ҳуҷҷат ҳаст,
Ишқ даъвӣ кунад ба бутлонаш.
Ҳар киро навбате заданд ин тир,
Дар ҷароҳат бимонд пайконаш.
Нолае мекунад чу гирьяи тифл,
Ки надонанд[2] дарди пинҳонаш.
Сухани ишқ, зинҳор, магӯй.
Ё чу гуфтӣ, биёр бурҳонаш.
Наравад ҳушманд дар обе,
То набинад[3] нахуст поёнаш.
Саъдиё, гар ба як дамат бе[4] дӯст
Ҳар ду олам диҳанд, мастонаш.

* * *

Ҳар кӣ савдои ту дорад, чӣ ғам аз ҳар ду ҷаҳонаш?
Нигарони ту чӣ андеша зи бими дигаронаш.

---

[1] А — В-он. [2] А — мадонанд.
[3] А — Ки надонад.
[4] А — бо.

Он паи меҳри ту гирад, ки нагирад паи хешаш
В-он сари васли ту дорад, ки надорад ғами ҷонаш.
Ҳар кӣ аз ёр таҳаммул накунад, ёр магӯяш
В-он кӣ дар ишқ маломат накашад, мард махонаш.
Чун дил аз даст бадар шуд масали курраи тавсан,
Натавон бозгирифтан ба ҳама шаҳр инонаш.
Ба ҷафоеву қафое наравад ошиқи содиқ,
Мижа бар ҳам назанад, гар бизанӣ тиру синонаш.
Хуфтаи хоки лаҳадро, ки ту ногаҳ ба сар ой,
Аҷаб, ар бознаёяд ба тани мурда равонаш.
Шарм дорад чаман аз қомати зебои баландат,
Ки ҳама умр набудаст чунин сарви равонаш.
Гуфтам, аз вартаи ишқат ба сабурӣ бадар оям,
Боз мебинаму дарьё на падид аст каронаш.
Аҳди мо бо ту на аҳде, ки тағайюр бипазирад,
Бӯстонест, ки ҳаргиз назанад боди хазонаш.
Чӣ гунаҳ кардаму дидӣ, ки таъаллуқ бибуридӣ?
Банда бе ҷурму хатое, на савоб аст, маронаш.
Нарасад нолаи Саъдӣ ба касе дар ҳама олам,
Ки на тасдиқ кунад, к-аз сари дардест фиғонаш.
Гар Фалотун ба ҳакимӣ маразн ишқ бипӯшад,
Оқибат парда барафтад зи сари рози ниҳонаш.

* * *

Қиёмат бошад он қомат дар оғӯш,
Шароби салсабил аз чашмаи нӯш.
Ғуломи кист он лӯъбат, ки моро
Ғуломи хеш карду ҳалқа дар гӯш?
Парипайкар буте, к-аз сеҳри чашмаш
Наёмад хоб дар чашмони ман дӯш.
На ҳар вақтам ба ёди хотир ояд.[1]

---

[1] А — ой.

Ки худ ҳаргиз намегардад[1] фаромӯш.
Ҳалолаш бод, агар хунам бирезад,
Ки сар бар пои ӯ хуштар, ки бар дӯш,
Насиҳатгӯи мо ақле надорад,
Бирав гӯ, дар салоҳи хештан кӯш.
Духул зери гилем аз халқ пинҳон
Нашояд карду оташ зери сарпӯш.
Биё, эй дӯст в-ар душман бубинад,
Чӣ хоҳад кард? Гӯ, мебину меҷӯш.
Ту аз мо фориғу мо бо ту ҳамроҳ,
Зи мо фарьёд меояд, ту хомӯш.
Ҳадиси ҳусни хеш аз дигаре пурс,
Ки Саъдӣ дар ту ҳайрон асту мадҳуш.

* * *

Якеро дасти ҳасрат бар баногӯш,
Яке бо он, ки мехоҳад, дар оғӯш.
Надонад дӯш бар дӯши ҳарифон,[2]
Ки танҳомонда чун хуфт аз ғамаш[3] дӯш.
Накӯгӯён насиҳат мекунандам,
Зи ман фарьёд меояд, ки хомӯш.
Зи бонги руду овои сурудам,
Дигар ҷои насиҳат нест дар гӯш.[4]
Маро гӯянд, чашм аз вай бипӯшон,
Варо гӯ, бурқае бар хештан пӯш.
Нишоне з-он парӣ то дар хаёл аст,
Наёяд ҳаргиз ин девона бо хуш.
Намешояд гирифтан чашмаи чашм,
Ки дарьёи[5] дарун меоварад ҷӯш.
Биё, то ҳар чӣ ҳаст, аз дасти маҳбуб
Биёшомем, агар заҳр аст, агар[6] нӯш.

---

1 А — намегардӣ. 2 А — рафиқон. 3 А — ғамат.
4 А — Ин байтро надорад. 5 А — дарьё.
6 А — в-агар.

Маро дар хоки рохи дӯст бигзор,
Бирав, гӯ, душман андар хуни ман кӯш.
На ёре сустпаймон аст Саъдӣ,
Ки дар сахтӣ кунад ёрӣ фаромӯш.

* * *

Гардан афрохтаам бар фалак аз толеи хеш,
Қ-ин манам бо ту гирифта раҳи саҳро дар пеш.
Умрҳо будаам андар талабат чоракунон,
Солҳо гаштаам аз дасти ту достонандеш.
Поям имрӯз фурӯ рафт ба ганҷинаи ком,
Қомам имрӯз баромад ба муроди дили хеш.
Чун муяссар шудӣ, эй дурри зи дарьё бартар?
Чун ба даст омадӣ, эй луқман аз ҳавсала беш?
Саъдӣ аз нӯши висоли ту биёбад, чӣ аҷаб?
Солҳо хӯрда зи занбӯри суханҳои ту неш.[1]

* * *

Гарам кабул кунӣ в-ар биронӣ аз бари хеш,
Нагардам аз ту в-агар худ[2] фидо кунам сари хеш.
Ту донӣ, ар бинавозӣ в-агар бияндозӣ,[3]
Чунон ки дар дилат ояд[4] ба рои анвари хеш.
Назар ба ҷониби мо гарчи миннат асту савоб,
Ғуломи хеш ҳаме парварию чокари хеш.
Агар баробари хешам ба ҳукм нагзорӣ,
Хаёли рӯи ту нагзорам аз баробари хеш.
Маро насиҳати бегона манфиат накунад,
Ки розиям, ки қафо бинам аз ситамгари хеш.[5]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — агар ман.
[3] А — Маро агар бинавозӣ в-агар биранҷонӣ.
[4] А — назар. [5] А — Ин байтро надорад.

Ҳадиси сабри ман аз рӯи ту ҳамон масал аст,
Ки сабри тифл ба шир аз канори модари хеш.
Равост, гар ҳама халқ аз назар бияндозӣ,
Ки ҳеҷ халқ набинӣ ба ҳусну[1] манзари хеш.
Ба ишқи рӯи ту, гуфтам, ки ҷон барафшонам,
Дигар ба шарм дарафтодам аз муҳаққари хеш.
Ту сар ба сӯҳбати Саъдӣ даровари? Ҳайҳот!
Зиҳӣ хаёл, ки ман кардаам мусаввари хеш.
Чӣ бар сар ояд аз ин шавқи ғолибам, донӣ?
Ҳам он чӣ мурчаро бар сар омад аз пари хеш.[2]

* * *

Ёри бегона нагирад, ҳар кӣ дорад ёри хеш,
Эй, ки дасте чарб дорӣ пештар темори[3] хеш.
Хидмататро ҳар кӣ фармоӣ, камар бандад ба тавъ,
Лекин он беҳтар, ки фармоӣ ба хидматгори хеш.
Ман ҳам аввал рӯз гуфтам: ҷон фидои рӯи ту,
Шарти мардӣ нест баргардидан аз гуфтори хеш.
Дарди ишқ аз ҳар кӣ мепурсам, ҷавобам медиҳад,
Аз кӣ мепурсӣ, ки ман худ оҷизам дар кори хеш.
Сабр чун парвона бояд карданат бар доғи ишқ,
Эй, ки сӯҳбат бо яке дорӣ на дар миқдори хеш.
Ё чу дидорам намудӣ, дил набоистӣ шикаст,
Ё набоистӣ намуд аввал маро[4] дидори хеш.
Ҳадди зебоӣ надоранд ин худовандони ҳусн,
Эй дареғо, гар бихӯрдандӣ ғами ғамхори хеш.
Ақлро, пиндоштам, дар ишқ тадбире бувад,
Ман нахоҳам кард дигар такья бар пиндори хеш.
Ҳар кӣ хоҳад дар ҳақи мо ҳар чӣ хоҳад,[5] гӯ бигӯ
Мо намедорем даст аз домани дилдори хеш.
Рӯзи растохез, к-он ҷо кас напардозад ба кас,
Ман напардозам ба ҳеҷ аз гуфтугӯи ёри хеш.

---

[1] А — шаклу. [2] А — Ин байтро надорад. [3] А — девори.
[4] А — назар.
[5] А — Ҳар чи хоҳад дар ҳақи мо.

Саъдиё, дар кӯи ишқ аз порсоӣ дам мазан,
Ҳар матоеро харидорест дар бозори хеш.

* * *

Рафиқи меҳрубону ёри ҳамдам
Ҳама кас дӯст медоранду ман ҳам.
Назар бо некувон расмест маъҳуд,
На ин бидъат ман овардам ба олам.
Ту гар даъвӣ кунӣ парҳезгорӣ,
Мусаддиқ дорамат воллоҳу аълам.
В-агар гӯӣ, ки майли хотирам нест,
Ман ин даъвӣ намедорам мусаллам.
Ҳадиси ишқ агар гӯӣ, гуноҳ аст,
Гуноҳ аввал зи Ҳавво буду Одам.
Гирифтори каманди моҳрӯён
На аз мадҳаш хабар бошад, на аз зам.
Чу дасти меҳрубон бар синаи реш
Ба гетӣ-дар надорам ҳеҷ марҳам.
Бигардон, соқиё, ҷоми лаболаб,
Биёмӯз аз фалак даври дамодам.
Агар донӣ,[1] ки дуньё ғам наарзад,
Ба рӯи дӯстон хуш бошу хуррам.
Ғанимат дон, агар донӣ, ки ҳар рӯз
Зи умри[2] монда, рӯзе мешавад кам.
Манеҳ дил бар сарои умр, Саъдӣ,
Ки буньёдаш на буньёдест маҳкам.
Бирав, шодӣ кун, эй ёри дилафрӯз,
Чу хокат мехӯрад, чандин махӯр ғам.

* * *

Рӯзгорест, ки савдозадаи рӯи туам,
Хобгаҳ нест, магар хоки сари кӯи туам.

---

[1] А — Чу медонӣ. [2] А — рӯзи.

Ба ду чашми ту, ки шӯридатар аз бахти ман аст,
Ки ба рӯи ту ман ошуфтатар аз мӯи туам.
Накди ҳар ақл,[1] ки дар кисаи пиндорам буд,
Қамтар аз ҳеҷ баромад, ба тарозуи туам.
Ҳамдаме нест, ки гӯяд сухане пеши манат,
Маҳраме нест, ки орад хабаре сӯи туам.
Чашм бар ҳам назанам, гар ту ба тирам бизанӣ,
Лек тарсам, ки бидӯзад назар аз рӯи туам.[2]
З-ин сабаб[3] халқи ҷаҳонанд муриди суханам,
Ки риёзаткаши меҳроби ду абрӯи туам.
Дасти мавтам[4] наканад мехи саропардаи умр,
Гар саодат бизанад хайма ба паҳлӯи туам.
Ту мапиндор, к-аз ин дар ба маломат биравам,[5]
Ки гарам теғ занӣ, бандаи бозуи туам.
Саъдӣ, аз пардаи «Ушшоқ» чӣ хуш мегӯяд.[6]
Турки ман парда барандоз, ки ҳиндуи туам.

* * *

Ман андар худ намеёбам, ки рӯй аз дӯст бартобам,
Бидор, эй дӯст, даст аз ман, ки тоқат рафту поёбам.
Танам фарсуду ақлам рафту ишқам ҳамчунон боқӣ
В-агар ҷонам дареғ ояд, на муштоқам, ки каззобам.
Биёр, эй лӯъбати соқӣ, нагӯям чанд паймона,
Ки гар Ҷайҳун бипаймой, нахоҳӣ ёфт серобам.
Маро рӯи ту меҳроб аст дар шаҳри мусулмонон,
В-агар ҷанги муғул бошад, нагардонӣ зи меҳробам.
Мурод аз дунъию укбо ҳаминам буду дигар на,
Ки пеш аз рафтан аз дуньё, даме бо дӯст дарьёбам.

---

1 А — умр.
2 А — Ин байт ба шакли зерин омадааст:
Ошиқ аз тири аҷаб рӯй нагардонад у ман
Кай битарсам, ки бидӯзад назар аз рӯи туам.
3 А — Лочарам.
4 А — маргам.
5 А — Гар бар они, ки биронӣ, ба чӣ бархоҳам гашт?
6 А — менолад.

Саъдиё, дар кӯи ишқ аз порсой дам мазан,
Ҳар матоеро харидорест дар бозори хеш.

* * *

Рафиқи меҳрубону ёри ҳамдам
Ҳама кас дӯст медоранду ман ҳам.
Назар бо некувон расмест маъҳуд,
На ин бидъат ман овардам ба олам.
Ту гар даъвӣ кунӣ парҳезгорӣ,
Мусаддиқ дорамат воллоҳу аълам.
В-агар гӯӣ, ки майли хотирам нест,
Ман ин даъвӣ намедорам мусаллам.
Ҳадиси ишқ агар гӯӣ, гуноҳ аст,
Гуноҳ аввал зи Ҳавво буду Одам.
Гирифтори каманди моҳрӯён
На аз мадҳаш хабар бошад, на аз зам.
Чу дасти меҳрубон бар синаи реш
Ба гетӣ-дар надорам ҳеҷ марҳам.
Бигардон, соқиё, ҷоми лаболаб,
Биёмӯз аз фалак даври дамодам.
Агар донӣ,[1] ки дунёё ғам наарзад,
Ба рӯи дӯстон хуш бошу ҳуррам.
Ғанимат дон, агар донӣ, ки ҳар рӯз
Зи умри[2] монда, рӯзе мешавад кам.
Манеҳ дил бар сарои умр, Саъдӣ,
Ки буньёдаш на буньёдест маҳкам.
Бирав, шодӣ кун, эй ёри дилафрӯз,
Чу хокат мехӯрад, чандин махӯр ғам.

* * *

Рӯзгорест, ки савдозадаи рӯи туам,
Хобгаҳ нест, магар хоки сари кӯи туам.

---

1 А — Чу медонӣ. 2 А — рӯзи.

Ба ду чашми ту, ки шӯридатар аз бахти ман аст,
Қи ба рӯи ту ман ошуфтатар аз мӯи туам.
Накди ҳар акл,[1] ки дар кисаи пиндорам буд,
Қамтар аз ҳеҷ баромад, ба тарозуи туам.
Ҳамдаме нест, ки гӯяд сухане пеши манат,
Маҳраме нест, ки орад хабаре сӯи туам.
Чашм бар ҳам назанам, гар ту ба тирам бизанӣ,
Лек тарсам, ки бидӯзад назар аз рӯи туам.[2]
З-ин сабаб[3] халқи ҷаҳонанд муриди суханам,
Қи риёзаткаши меҳроби ду абрӯи туам.
Дасти мавтам[4] наканад мехи саропардаи умр,
Гар саодат бизанад хайма ба паҳлӯи туам.
Ту мапиндор, к-аз ин дар ба маломат биравам,[5]
Қи гарам теғ занӣ, бандаи бозуи туам.
Саъдӣ, аз пардаи «Ушшоқ» чӣ хуш мегӯяд.[6]
Турки ман парда барандоз, ки ҳиндуи туам.

* * *

Ман андар худ намеёбам, ки рӯй аз дӯст бартобам,
Бидор, эй дӯст, даст аз ман, ки тоқат рафту поёбам.
Танам фарсуду ақлам рафту ишқам ҳамчунон боқӣ
В-агар ҷонам дареғояд, на муштоқам, ки каззобам.
Биёр, эй лӯъбати соқӣ, нагӯям чанд паймона,
Қи гар Ҷайҳун бипаймоӣ, нахоҳӣ ёфт серобам.
Маро рӯи ту меҳроб аст дар шаҳри мусулмонон,
В-агар ҷанги муғул бошад, нагардонӣ зи меҳробам.
Мурод аз дунъию укбо ҳаминам буду дигар на,
Қи пеш аз рафтан аз дунъё, даме бо дӯст дарёбам.

---

[1] А — умр.
[2] А — Ин байт ба шакли зерин омадааст:
Ошиқ аз тири аҷаб рӯй нагардонад у ман
Кай битарсам, ки бидӯзад назар аз рӯи туам.
[3] А — Лоҷарам.
[4] А — маргам.
[5] А — Гар бар они, ки бироӣ, ба чӣ бархоҳам гашт?
[6] А — менолад.

Сар аз бечорагӣ, гуфтам, ниҳам шӯрида дар олам,
Дигар раҳ пой мебандад вафои аҳди асҳобам.
Нагуфтӣ, бевафо ёро, ки дилдорӣ кунӣ моро,
Ало, гар даст мегирӣ, биё к-аз сар гузашт обам.
Зимистон асту бебаргӣ, биё, эй боди наврӯзам,
Биёбон асту торикӣ, биё, эй қурси маҳтобам.
Ҳаёти Саъдӣ он бошад, ки бар хоки дарат мирад,
Даре дигар намедонам, макун маҳрум аз ин бобам.[1]

* * *

Ман аз он рӯз, ки дар банди туам озодам,
Подшоҳам, ки ба дасти ту асир афтодам.
Ҳама ғамҳои ҷаҳон ҳеҷ асар менакунанд
Дар ман, азбаски ба дидори азизат шодам.
Хуррам он рӯз, ки ҷон меравад андар талабат,
То биёянд азизон[2] ба муборакбодам.
Ман, ки дар ҳеҷ мақоме назадам ҳаймаи унс,
Пеши ту рахт бияфкандаму дил бинҳодам.
Донӣ, аз давлати васлат чӣ талаб дорам ҳеҷ,
Ёди ту маслиҳати хеш бибурд аз ёдам.
Ба вафои ту, к-аз он рӯз, ки дилбанди манӣ,
Дил набастам ба вафои касу дар накшодам.
То хаёли қаду болои ту дар фикри[3] ман аст,
Гар ҳалоиқ ҳама сарванд, чу сарв озодам.
Ба сухан рост наёяд, ки чӣ ширинсуханӣ
В-ин аҷабтар, ки ту Шириниву ман Фарҳодам.
Дастгоҳе на, ки дар пои ту резам чун хок,
Ҳосил он аст, ки чун табли тиҳӣ пурбодам.
Менамояд, ки ҷафои фалак аз домани ман
Даст кӯтаҳ накунад, то накунад буньёдам
Зоҳир он аст, ки бо собиқаи ҳукми азал,

---

1 А — Ин ғазалро надорад.
2 А — рафиқон.
3 А — чашмӣ.

Ҷаҳд суде накунад, тан ба қазо дардодам.
Дилам аз суҳбати Шероз ба куллӣ бигирифт.
Вақти он аст, ки пурсӣ хабар аз Бағдодам.
Саъдиё, хубби ватан, гарчи ҳадисест саҳеҳ,
Натавон мурд ба сахтӣ, ки ман ин ҷо зодам.

* * *

Шикаст аҳди мавадат[1] нигори дилбандам,
Бурид меҳру вафо ёри дӯстпайвандам.[2]
Ба хоки пои азизат, ки аз муҳаббати дӯст
Дил аз муҳаббати дуньёву охират кандам.
Татовуле, ки ту кардӣ ба дӯстӣ бо ман,[3]
Ман он ба душмани хунхори хеш напсандам.
Агарчи меҳр буридию аҳд бишкастӣ,
Ҳанӯз дар сари паймону аҳду савгандам.
Биёр соқии сармаст ҷоми бодаи ишқ,
Бидеҳ ба рағми муносеҳ, ки медиҳад пандам.
Ман он наям, ки пазирам насиҳати уқало,
Падар бигӯй, ки ман беҳисоб фарзандам.
Ба хоки пои ту савганду ҷони зиндадилон,
Ки ман ба пои ту-дар мурдан орзумандам.
Биё, биё, санамо, к-аз сари парешонӣ.
Намонд ҷуз сари зулфи ту ҳеҷ побандам.
Ба ханда гуфт, ки Саъдӣ, аз ин сухан бигрез,
Куҷо равам, ки ба зиндони ишқ дар бандам?

* * *

Ман дӯст медорам ҷафо, к-аз дасти ҷонон мебарам.
Тоқат намедорам, вале афтону хезон мебарам.
Аз дасти ӯ ҷон мебарам, то афканам дар пои ӯ,
То ту напиндорӣ, ки ман аз дасти ӯ ҷон мебарам.

---

[1] А — муҳаббат.
[2] А — сустпайвандам. [3] А — кардию аҳд бишкастӣ.

То сар баровард аз гиребон он нигори сангдил,
Ҳар лаҳза аз бедоди ӯ сар дар гиребон мебарам.
Хоҳӣ, ба лутфам, гӯ, бихон, хоҳӣ, ба қаҳрам гӯ, бирон
Тавъан ва карҳан бандаам, ночор фармон мебарам.
Дармони дарди ошиқон сабр асту ман девонаам,
На дард сокин мешавад, на раҳ ба дармон мебарам.
Эй сорбон, оҳиста рав, бо нотавонон сабр кун,
Ту бори ҷонон мебарӣ, ман бори ҳиҷрон мебарам,
Эй рӯзгори офият шукрат накардам, лоҷарам
Дасте, ки дар оғӯш буд, акнун ба дандон мебарам.
Гуфтам, ба поён оварам дар умри худ бо ӯ шабе,
Ҳоло ба ишқи рӯи ӯ рӯзе ба поён мебарам.
Саъдӣ, дигар бор аз ватан азми сафар кардӣ чаро?
Аз дасти он турки хито ярғу ба қоон мебарам.
Ман худ надонам васфи ӯ гуфтан сазои қадри ӯ,
Гул оваранд аз бӯстон, ман гул ба бустон мебарам.[1]

* * *

Аҳд бишкастиву ман бар сари паймон будам,
Шокири неъмату парвардаи эҳсон будам.
Чӣ кунад банда, ки бар ҷавр таҳаммул накунад?
Бор бар гардану сар бар хати фармон будам.
Хори ишқат на чунон пои нишот обила кард,
Ки сари сабзаву парвои гулистон будам.
Рӯзи ҳиҷрон-т надонистаму қадри шаби васл,
Аҷаб аз қадр набуд он шабу нодон будам.
Гар ба уқбо-дарам аз ҳосили дунъё пурсанд,
Гӯям он рӯз, ки дар сӯҳбати ҷонон будам.
Кӣ писандад, ки фаромӯш кунӣ аҳди қадим?
Ба висоли ту, ки муставҷиби ҳиҷрон будам.
Хуррам он рӯз, ки бозоиву Саъдӣ гӯяд:
«Омадӣ, ваҳ, ки чӣ муштоқу парешон будам».[2]

---

1 А — Ин ғазалро надорад.
2 А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Бори фироқи дӯстон баски нишаст бар дилам,
Мераваму намеравад ноқа ба зери маҳмилам.
Бор бияфканад шутур, чун бирасад ба манзиле,
Бори дил аст ҳамчунон в-ар ба ҳазор манзилам.
Эй, ки миҳор мекашӣ, сабр куну сабук марав,
К-аз тарафе ту мекашӣ в-аз тарафе салосилам.
Боркашидаи ҷафо, пардадаридаи ҳаво,
Роҳ зи пешу дил зи пас, вокеаест мушкилам.
Маърифати қадимро бӯъд ҳиҷоб кай шавад?
Гарчи ба шахси ғоибе дар назаре муқобилам.
Охири қасди ман туӣ, ғояти ҷаҳду орзу,
То нарасам, зи доманат дасти умед нагсилам.
Зикри ту аз забони ман, фикри ту аз хаёли ман,
Чун биравад, ки рафтаӣ дар рагу дар мафосилам?
Муштағили туам чунон, к-аз ҳама чиз ғоибам,
Муфтакири туам чунон, к-аз ҳама халқ ғофилам.
Гар назаре кунӣ, кунад киштаи сабри ман варақ,
В-ар накунӣ, чӣ бар диҳад бехи умеди ботилам?
Суннати ишқ, Саъдиё, тарк намедиҳӣ, бале
Кай зи дилам бадар равад хӯи сиришта дар гилам.
Доруи дарди шавқро бо ҳама илм оҷизам,
Чораи кори ишқро бо ҳама ақл ҷоҳилам.[1]

* * *

То ту ба хотири манӣ, кас нагузашт бар дилам,
Мисли ту кист дар ҷаҳон, то зи ту меҳр бигсилам?
Ман чу ба охират равам, рафта ба доғи дӯстӣ,
Доруи дӯстӣ бувад, ҳар чӣ бирӯяд аз гилам.
Мираму ҳамчунон равад номи ту бар забони ман,
Резаму ҳамчунон бувад меҳри ту дар мафосилам.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Ҳосили умр сарф шуд дар талаби висоли ту,
Бо ҳама саъй агар ба худ раҳ надиҳӣ, чи ҳосилам?
Бод ба дасти орзу дар талаби ҳавои дил,
Гар фиканад муованат даври замони муқбилам.
Лоиқи бандагӣ наям бе ҳунареву қимате
В-ар ту қабул мекунӣ, бо ҳама нуқс фозилам.
Мисли туро ба хуни ман в-ар бикушӣ ба ботилам,
Қас накунад мутолабат, з-он ки ғуломи қотилам.
Киштии ман, ки дар миён об гирифту ғарқ шуд,
Гар бувад устухон, барад боди сабо ба соҳилам.
Сарв бирафту бӯстон аз назарам ба ҷумлагӣ,
Менаравад сабурии бехгирифта дар дилам.
Фикрати ман куҷо расад дар талаби висоли ту?
Ин ҳама ёд меравад в-аз ту ҳанӯз ғофилам.
Лашкари ишқ, Саъдиё, ғорати ақл мекунад,
То ту дигар ба хештан занн набарӣ, ки оқилам.[1]

* * *

То хабар дорам аз ӯ, бехабар аз хештанам,
Бе вуҷудаш, зи ман овоз наёяд, ки манам.
Пираҳан мебидарам дам ба дам аз ғояти шавқ,
Ки вуҷудам ҳама ӯ гашту ман ин пираҳанам.
Эй рақиб, ин ҳама савдо макуну ҷанг маҷӯй,
Барканам дида, ки ман дида аз ӯ барнаканам.
Худ гирифтам, ки нагӯям, ки маро воқеаест,
Душману дӯст бидонанд қиёс аз суханам.
Дар ҳама шаҳр фароҳам нанишаст анҷумане,
Ки на ман дар ғамаш афсонаи он анҷуманам.
Баршикаст аз ману аз ранҷи дилам бок надошт,
Ман на онам, ки тавонам, ки аз ӯ баршиканам.
Гар ҳамин сӯз равад бо мани мискин дар гӯр,
Хок агар боз кунӣ, сӯхта ёбӣ кафанам.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Гар ба хун ташнай, инак, ману сар, боке нест,
Қи ба фитроки ту беҳ з-он ки бувад бар баданам,
Марду зан, гар ба ҷафо кардани ман бархезанд,
Гар бигардам зи вафои ту, на мардам, ки занам.
Шарти ақл аст, ки мардум бигурезанд аз тир,
Ман гар аз дасти ту бошад, мижа бар ҳам назанам.
То ба гуфтор даромад даҳани ширинат,
Бими он аст, ки шўре ба ҷаҳон дарфиканам.
Лаби Саъдиву даҳонат зи куҷо то ба куҷо?
Ин қадар бас, ки равад номи лабат бар даҳанам.[1]

* * *

Сухани ишқи ту бе он ки бароянд ба забонам,
Ранги рухсора хабар медиҳад аз ҳоли ниҳонам.
Гоҳ гўям, ки бинолам зи парешонии ҳолам,[2]
Боз гўям, ки аён аст, чӣ ҳоҷат ба баёнам.
Ҳеҷам аз дунъию уқбо набувад гўшаи хотир,
Қи ба дидори ту[3] шуғл асту фароғ аз ду ҷаҳонам.
Гар чунон аст, ки рўи мани мискини гадоро
Ба дари ғайр бубинӣ, зи дари хеш биронам.
Ман дар андешаи онам, ки равон бар ту фишонам,
На дар андеша, ки худро зи камандат бираҳонам.
Гар ту Ширини замонӣ, назаре низ[4] ба ман кун,
Қи ба девонагӣ аз ишқи ту Фарҳоди замонам.
На маро тоқати[5] ғурбат, на туро хотири қурбат,
Дил ниҳодам ба сабурӣ, ки ҷуз ин чора надонам.
Ман ҳамон рўз бигуфтам, ки тарики ту гирифтам,
Қи ба ҷонон нарасам, то нарасад кор ба ҷонам.
Дуррам аз дида чакон аст ба ёди лаби лаълат,
Нигаҳе боз ба ман кун, ки басе дур бичаконам.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — ҳол.
[3] А — Ин калимаро надорад. [4] А — боз.
[5] А — хотири.

Сухан аз нима[1] буридам, ки нигаҳ кардаму дидам,
Ки ба поён расадам умру ба поён нарасонам.

* * *

Гар даст диҳад ҳазор ҷонам,
Дар пои муборакат фишонам.
Охир, ба сарам гузар кун, эй дӯст,
Ангор, ки хоки остонам.
Ҳар ҳукм, ки бар сарам биронӣ,
Саҳл аст, зи хештан маронам.
Ту худ сари васли мо надорӣ,
Ман одати бахти хеш донам.
Ҳайҳот, ки чун ту шоҳбозе
Ташриф диҳад ба ошьёнам.
Гар хона муҳаққар асту торик,
Бар[2] дидаи равшанат нишонам.
Гар номи ту бар сарам бигӯянд,
Фарьёд барояд аз равонам.[3]
Шаб нест, ки дар фироқи рӯят
Зорӣ ба фалак намерасонам.
Охир, на ману ту дӯст будем,
Аҳди ту шикасту ман ҳамонам.
Ман мӯҳраи меҳри ту нарезам,
Илло, ки бирезад, устухонам.
Ман тарки висоли ту нагӯям,
Илло, ба фироқи ҷисму ҷонам.
Маҷнунам, агар баҳои Лайлӣ,
Мулки Арабу Аҷам ситонам.
Ширини замон туӣ ба таҳқиқ,
Ман бандаи Хусрави замонам.

---

1 А — дида. 2 А — Дар. 3 А — Ин байтро надорад.

Шоҳӣ, ки варо расад, ки гӯяд,
Мавлои акобири ҷаҳонам.
Айвони рафеъаш осмонро
Гӯяд, ки замин, ман осмонам,
Донӣ,[1] ки ситам раво надорад,
Магзор, ки бишнавад фиғонам.
Ҳар кас ба замони хештан буд,
Ман Саъдии охируззамонам.[2]

* * *

Он кас, ки аз ӯ сабр муҳол асту сукунам,
Бигзашт, даҳ ангушт фурӯ бурда ба хунам.
Пурсид, ки хунӣ зи ғаму дарди ҷудоӣ?
Гуфтам: на чунонам, ки тавон гуфт, ки чунам.
З-он гаҳ ки маро рӯи ту меҳроби назар шуд,
Аз дасти забонҳо ба таҳаммул чу сутунам.
Машнав, ки ҳама умр ҷафо бурдаам аз кас,
Ҷуз бар сари кӯи ту, ки девори забунам.
Бим аст, чу шарҳи ғами ишқи ту нависам,
Қ-оташ ба қалам дарфитад аз сӯзи дарунам.
Онон, ки шумурданд маро оқилу ҳушьёр,
Гӯ, то бинависанд гувоҳе ба ҷунунам.
Шамшер баровар, ки муродам сари Саъдист
В-ар сар наниҳам дар қадамат, ошиқи дунам.[3]

* * *

Имшаб он нест, ки дар хоб равад чашми надим,
Хоб дар равзаи ризвон накунад аҳли наим.
Хокро[4] зинда кунад тарбияти боди баҳор,
Санг бошад, ки дилаш зинда нагардад ба насим,

---

[1] А — Донам.
[2] А — Ин байтро надорад.
[3] А — Ин ғазалро надорад. [4] А — Богро.

Бӯи пироҳани гумкардаи худ мешунавам,
Гар бигӯям, ҳама гӯянд, залолест қадим.
Ошиқ он гӯш надорад, ки насиҳат шунавад,
Дарди мо нек набошад ба мудовои ҳаким.
Тавба, гӯяндам,[1] аз андешаи маъшуқ бикун,
Ҳаргиз ин[2] тавба набошад, ки гуноҳест азим.
Эй рафиқони сафар, даст бидоред аз мо,[3]
Ки бихоҳем нишастан ба дари дӯст муқим.
Эй бародар, ғами ишқ оташи Намруд ангор,
Бар ман ин шӯъла чунон аст ки бар Иброҳим.
Мурда аз хоки лаҳад рақскунон бархезад,
Гар ту болои изомаш гузарӣ вахйи рамим.
Тамаи васли ту медораму андешаи ҳаҷр,
Дигар[4] аз ҳар чӣ ҷаҳонам, на умедасту на бим.
Аҷаб аз кушта набошад ба дари хаймаи дӯст,
Аҷаб аз зинда, ки чун ҷон бадар овард салим.
Саъдиё, ишқ наёмезаду шаҳват бо ҳам,
Пеши тасбеҳи малоик наравад деви раҷим.

* * *

Мо ба рӯи дӯстон аз бӯстон осудаем,
Гар баҳор ояд ва гар боди хазон, осудаем.
Сарвболое, ки мақсуд аст, агар ҳосил шавад,
Сарв агар ҳаргиз набошад дар ҷаҳон, осудаем.
Гар ба саҳро дигарон аз баҳри ишрат меравандъ,
Мо ба хилват бо ту, эй ороми ҷон, осудаем.
Ҳар чӣ дар дуньёву уқбо роҳату осоиш аст,
Гар ту бо мо хуш дарой, мо аз он осудаем.
Барқи наврӯзӣ гар оташ мезанад дар шохсор,
В-ар гулафшон мекунад дар бӯстон, осудаем.
Боғбонро гӯ, агар дар гулситон ололаест,
Дигареро деҳ, ки мо бо дилситон осудаем.

---

[1] А — гӯянд. [2] А — он. [3] А — зи ман. [4] А — В-арна.

Гар сиёсат мекунад султону қозӣ, ҳокиманд
В-ар маломат мекунад пиру ҷавон, осудаем.
Мавҷ агар киштӣ барорад то ба авҷи офтоб,
Ё ба қаър андар барад, мо бар карон осудаем.
Ранҷҳо бурдему осоиш набуд андар ҷаҳон,
Тарки осоиш гирифтем ин замон, осудаем.
Саъдиё, сармоядорон аз халал тарсанду мо
Гар бароядd бонги дузд, аз корвон осудаем.[1]

* * *

Қош, к-он дилбари айёр, ки ман куштаи ӯям,
Бори дигар бигузаштӣ, ки кунад зинда ба бӯям.
Тарки ман гуфту ба таркаш натавонам, ки бигӯям,
Чӣ кунам, нест диле чун дили ӯ з-оҳану рӯям.
То қадам бошадам, андар қадамаш афтаму хезам,
То нафас монадам, андар ақибаш пурсаму пӯям.
Душманӣ хештанам ҳар нафас аз дӯстии ӯ,
То чӣ дид аз мани мискин, ки малӯл аст зи хӯям.
Лаби ӯ бар лаби ман, ин чӣ хаёл асту таманно,
Магар он гаҳ ки кунад кӯзагар аз хок сабӯям.
Ҳама бар ман чӣ занӣ захми фироқ, эй маҳи хубон,
На манам танҳо, к-андар хами чавгони ту гӯям.
Ҳар куҷо соҳиби ҳуснест, сано гуфтаму васфаш,
Ту чунон соҳиби ҳуснӣ, ки надонам, ки чӣ гӯям.
Дӯш, мегуфт, ки Саъдӣ ғами мо ҳеҷ надорад,
Менадонад, ки гарам сар биравад, даст нашӯям.[2]

* * *

Фироқи дӯстонаш боду ёрон,
Ки моро дур кард аз дӯстдорон!

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Ин байтро надорад.

Бӯи пироҳани гумкардаи худ мешунавам,
Гар бигӯям, ҳама гӯянд, залолест қадим.
Ошиқ он гӯш надорад, ки насиҳат шунавад,
Дарди мо нек набошад ба мудовои ҳаким.
Тавба, гӯяндам,[1] аз андешаи маъшуқ бикун,
Ҳаргиз ин[2] тавба набошад, ки гуноҳест азим.
Эй рафиқони сафар, даст бидоред аз мо,[3]
Ки бихоҳем нишастан ба дари дӯст муқим.
Эй бародар, ғами ишқ оташи Намруд ангор,
Бар ман ин шӯъла чунон аст ки бар Иброҳим.
Мурда аз хоки лаҳад рақскунон бархезад,
Гар ту болои изомаш гузарӣ ваҳйи рамим.
Тамаи васли ту медораму андешаи ҳаҷр,
Дигар[4] аз ҳар чӣ ҷаҳонам, на умедасту на бим.
Аҷаб аз кушта набошад ба дари хаймаи дӯст,
Аҷаб аз зинда, ки чун ҷон бадар овард салим.
Саъдиё, ишқ наёмезаду шаҳват бо ҳам,
Пеши тасбеҳи малоик наравад деви раҷим.

* * *

Мо ба рӯи дӯстон аз бӯстон осудаем,
Гар баҳор ояд ва гар боди хазон, осудаем.
Сарвболое, ки мақсуд аст, агар ҳосил шавад,
Сарв агар ҳаргиз набошад дар ҷаҳон, осудаем.
Гар ба саҳро дигарон аз баҳри ишрат меравaнд,
Мо ба хилват бо ту, эй ороми ҷон, осудаем.
Ҳар чӣ дар дуньёву уқбо роҳату осоиш аст,
Гар ту бо мо хуш дароӣ, мо аз он осудаем.
Барқи наврӯзӣ гар оташ мезанад дар шохсор,
В-ар гулафшон мекунад дар бӯстон, осудаем.
Боғбонро гӯ, агар дар гулситон ололаест,
Дигареро деҳ, ки мо бо дилситон осудаем.

---

[1] А — гӯянд. [2] А — он. [3] А — зи ман. [4] А — В-арна.

Гар сиёсат мекунад султону қозӣ, ҳокиманд
В-ар маломат мекунад пиру ҷавон, осудаем.
Мавҷ агар киштӣ барорад то ба авҷи офтоб,
Ё ба қаър андар барад, мо бар карон осудаем.
Ранҷҳо бурдему осоиш набуд андар ҷаҳон,
Тарки осоиш гирифтем ин замон, осудаем.
Саъдиё, сармоядорон аз халал тарсанду мо
Гар бароядд бонги дузд, аз корвон осудаем.[1]

* * *

Қош, к-он дилбари айёр, ки ман куштаи ӯям,
Бори дигар бигузаштӣ, ки кунад зинда ба бӯям.
Тарки ман гуфту ба таркаш натавонам, ки бигӯям,
Чӣ кунам, нест диле чун дили ӯ з-оҳану рӯям.
То қадам бошадам, андар қадамаш афтаму хезам,
То нафас монадам, андар ақибаш пурсаму пӯям.
Душмани хештанам ҳар нафас аз дӯстии ӯ,
То чӣ дид аз мани мискин, ки малӯл аст зи хӯям.
Лаби ӯ бар лаби ман, ин чӣ хаёл асту таманно,
Магар он гаҳ ки кунад кӯзагар аз хок сабӯям.
Ҳама бар ман чӣ занӣ захми фироқ, эй маҳи хубон,
На манам танҳо, к-андар хами чавгони ту гӯям.
Ҳар куҷо соҳиби ҳуснест, сано гуфтаму васфаш,
Ту чунон соҳиби ҳуснӣ, ки надонам, ки чӣ гӯям.
Дӯш, мегуфт, ки Саъдӣ ғами мо ҳеҷ надорад,
Менадонад, ки гарам сар биравад, даст нашӯям.[2]

* * *

Фироқи дӯстонаш боду ёрон,
Ки моро дур кард аз дӯстдорон!

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Ин байтро надорад.

Дилам дар банди танҳоӣ бифарсуд
Чу булбул дар қафас рӯзи баҳорон.
Ҳалоки мо чунон маҳмил гирифтанд,
Ки қатли мӯр дар пои саворон.
Ба хайли ҳар кӣ меоям ба зинҳор,
Намебинам ба ҷуз зинҳорхорон.
Надонистам, ки дар поёни сӯҳбат
Чунин бошад вафои ҳақгузорон!
Ба ганҷи шойгон афтода будам,
Надонистам, ки бар ганҷанд морон.
Дило, гар дӯсте дорӣ, ба ночор
Бибояд бурданат ҷаври ҳазорон!
Хилофи шарти ёрон аст, Саъдӣ,
Ки баргарданд рӯзи тирборон.
Чӣ хуш бошад саре дар пои ёре,
Ба ихлосу иродат ҷонсупорон![1]

* * *

Хилофи ростӣ бошад, хилофи рои дарвешон,
Бинеҳ, гар ҳиммате дорӣ, сар андар пои дарвешон.
Гарат оинае бояд, ки нури ҳақ дар ӯ бинӣ,
Набинӣ дар ҳама олам магар симои дарвешон.
Қабо бар қадди султонон чунон зебо намеафтад,
Ки он хулқони гардолуд бар болои дарвешон.
Гар аз як нимарӯз орад сипоҳи Машрику Мағриб,
Зи дигар нима бас бошад тани танҳои дарвешон.
В-агар хоҳанд дарвешон, малакро сунъ он бошад,
Ки мулки подшоҳонро кунад яғмои дарвешон.
Ба маъво сар фуруд оранд дарвешон, маозуллаҳ
В-агар худ ҷаннат-ул-маъво бувад маъвои дарвешон.
Қасе озори дарвешон тавонад ҷуст ловаллоҳ,
Ки гар худ заҳр пеш орад, бувад ҳалвои дарвешон.

---

[1] А — Ин байтро надорад.

Ту зар дорию зан дорию симу суду сармоя,
Кучо бо ин ҳама шуғлат бувад парвои дарвешон,
Ки ҳақбинанду ҳақгӯянду ҳақҷӯянду ҳақ бошанд
Ҳар он маънӣ, ки ояд дар дили донои дарвешон.
Ду олам чист, то дар чашми эшон қимате дорад?
Дуй ҳаргиз набошад дар дили яктои дарвешон.
Сарою симу сар дарбозу ақлу ҷону дил, Саъдӣ,
Ҳариф ин аст, агар дорӣ сари савдои дарвешон.[1]

* * *

Ишқбозӣ чист? Сар дар пои ҷонон бохтан,
Бо сар андар кӯи дилбар ишқ натвон[2] бохтан.
Оташам дар ҷон гирифт аз уд хилват сӯхтан,
Тавбакорам, тавбаам аз ишқ пинҳон бохтан.
Асп дар майдони расвоӣ ҷаҳонам мардвор,
Беш аз ин дар хона натвон гӯю чавгон бохтан.
Покбозони тариқатро сифат, донӣ, ки чист?
Бар[3] бисоти нард дар[4] аввал назар[5] ҷон бохтан.
Зоҳидӣ бар боди илло[6] молу мансаб додан аст,
Ошиқӣ дар шашдари ло[7] куфту имон бохтан.
Бар кафе ҷоми шариат, бар кафе сандони ишқ,
Ҳар ҳавасноке надонад ҷому сандон бохтан.
Саъдиё, шатранҷро мардони хилват[8] бохтанд,
Рав, тамошо кун, ки натвонӣ чу эшон бохтан.

* * *

Даст бо сарви равон чун нарасад[9] дар гардан,
Чорае нест ба ҷуз дидану ҳасрат хурдан.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — гӯю чавгон.
[3] А — Дар. [4] А — бар. [5] А — надаб. [6] А — ро.
[7] А — раҳ. [8] А — шатранҷи раҳ хилватнишинон.
[9] А — наравад.

Одамиро, ки талаб ҳасту гавонои нест,
Сабр агар ҳаст в-агар нест, бибояд кардан.
Банд бар пой таваққуф чӣ кунад, гар накунад.
Шарти ишқ аст бало дидану пой афшурдан.
Рӯй дар хоки дари дӯст бибояд молид,
Чун муяссар нашавад рӯй бурун овардан.
Ним ҷоне чӣ бувад, то надиҳад дӯст ба дӯст,[1]
Ки ба сад ҷон дили ҷонон натавон озурдан.
Саҳл бошад сухани сахт, ки хубон[2] гӯянд,
Шӯри шириндаҳанон талх набошад бурдан.
Ҳеҷ шак менакунам, к-оҳуи мушкини татор,
Шарм дорад зи ту мушкинхату оҳугардан.
Рӯзе андар сари кори ту кунам ҷони азиз,[3]
Пеши болои ту боре чу бибояд мурдан.
Саъдиё, дида нигаҳ доштан аз сурати хуб,
На чунон аст, ки дил додану ҷон парвардан.[4]

* * *

Миёни боғ ҳарам аст бе ту гардидан,
Ки хор бо ту маро беҳ, ки бе ту гул чидан.
В-агар ба ҷом барам бе ту даст дар маҷлис,
Ҳароми сирф бувад бе ту бода нӯшидан.
Ҳами ду зулфи ту бар лола ҳалқа дар ҳалқа,
Ба санги хора даромӯхт ишқ варзидан.
Агар ҷамоати Чин сурати ту бут бинанд,
Шаванд ҷумла пушаймон зи бут парастидан.
Қасоди нархи шакар дар ҷаҳон падид ояд,
Даҳон чу бозкушоӣ ба вақти хандидан.
Ба ҷой хушк бимонанд сарвҳои чаман,
Чу қомати ту **бубинанд** дар хиромидан.

---

1 А — Тану ҷоне бидиҳад, то бидиҳад даст ба даст.
2 А — ҷонон.
3 А — Саъдӣ андар қадамат ҷон бисозад рӯзе.
4 А — Ин байтро надорад.

Мани гадой кӣ бошам, ки дам занам зи лабат?
Саодатам чӣ бувад? Хоки пот бӯсидан.
Ба ишку мастиву расвоиям хуш аст аз он-к
Накӯ набошад бо ишқ зӯҳд варзидан.
Нишоти зоҳид аз анвои тоат асту вараъ,
Сафои ориф аз абрӯи некувон дидан.
Инояти ту чу бо ҷони Саъдияст, чӣ бок?
Чӣ ғам хӯрад гаҳи ҳашр аз гуноҳ санҷидан?[1]

* * *

Гувоҳе амин аст бар дарди ман,
Сиришки равон бар рухи зарди ман.
Бубахшой бар нолаи андалеб,
Ало, эй гули нозпарварди ман.
Ки гар[2] ҳам бад-ин навъ бошад фироқ,
Ба назди ту бод оварад гарди ман.
Кӣ дидаст ҳаргиз чунин оташе,
К-аз ӯ мебарояд дами сарди ман!
Фиғони ман аз дасти ҷаври ту нест,
Ки аз толеи[3] модаровари ман.
Ман андархурӣ бандагӣ нестам
В-аз андоза берун ту дархурди ман.
Бадандеши нодон, ки матруд бод,
Надонам, чӣ мехоҳад аз тарди ман?
В-агар худ ман онам, ки инам сазост,
Бубахшу магир, эй ҷавонмарди ман!
Ту маъзур дорӣ ба инъоми хеш,
Агар зиллате омад аз гарди ман.
Ту дарде надорӣ, ки дардат мабод,
Аз он раҳматат нест бар дарди ман.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Агар.
[3] А — Ки ин дарди.

* * *

Вахҳ, ки ҷудо намешавад нақши ту аз хаёли ман,
То чӣ шавад ба оқибат дар талаби ту ҳоли ман.
Нолаи зеру зори ман, зортар аст ҳар замон,
Баски ба ҳаҷр медиҳад ишқи ту гӯшмоли ман.
Нури ситорагон ситад рӯи чу офтоби ту,
Дастнамои халқ шуд қомати чун ҳилоли ман.
Партави нури рӯи ту ҳар нафасе ба ҳар касе,
Мерасаду намерасад навбати иттисоли ман.
Хотири ту ба хуни ман рағбат агар чунин кунад,
Ҳам ба муроди дил расад хотири бадсиголи ман.
Баргузариву нангарӣ, бознигар, ки бигзарад,
Факри ману ғанои ту, ҷаври ту в-эҳтимоли ман.
Чарх шунид нолаам, гуфт, манол, Саъдиё,
Қ-оҳи ту тира мекунад оинаи ҷамоли ман.[1]

* * *

Эй, ба дидори ту равшан чашми оламбини ман,
Охират, раҳме[2] наояд бар дили мискини[3] ман?
Сӯзнок афтода чун парвонаам дар пои ту,
Худ намесӯзад дилат чун шамъ бар болини ман.
То туро дидам, ки дорӣ Сунбула бар офтоб.[4]
Осмон ҳайрон[5] бимонд аз ашки[6] чун Парвини ман.
Гар баҳорон[7] лолаю насрин нарӯяд, гӯ, марӯй,
Парда бардор, эй баҳори лолаю насрини ман!
Гар ба раъноӣ бурун оӣ, дареғо сабру ҳуш!
В-ар ба шӯхӣ дархиромӣ, вои ақлу дини ман.
Хор то кай? Лолае дар боғи уммедам нишон!
Захм то кай? Марҳаме бар ҷони дардогини ман!

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — раҳмат.
[3] А — ғамгини.
[4] А — То ту маҳро ҳамчунон дидам, ки дорӣ офтоб.
[5] А — хира. [6] А — з-ашки. [7] А — В-ар баҳору.

На умед аз дӯстон дорам, на бим аз душманон,
То қаландарвор шуд дар кӯи ишқ оини ман.[1]
Аз турушрӯии душман в-аз ҷавоби талхи дӯст,
Кам нагардад шӯриши табъи суханширини ман.
Халқро бар нолиши ман раҳмат омад чанд бор,
Худ нагӯй, чанд нолад Саъдии мискини ман?

* * *

Дӣ ба чаман баргузашт сарви сухангӯи ман,
То накунад гул ғурур,[2] ранги ману бӯи ман.
Барги гули лаъл буд шоҳиди базми баҳор,
Оби гулистон бибурд шоҳиди гулрӯи ман.
Шуд сипар аз дасти ақл, то зи камини итоб
Теғи ҷафо баркашид турки зиреҳмӯи ман.
Соиди дил чун надошт қуввати бозӯи сабр,
Дасти ғамаш даршикаст панҷаи нерӯи ман.
Ишқ ба тороҷ дод рахти сабурии дил,
Менакунад бахти шӯр хайма зи паҳлӯи ман.[3]
Қардаам аз роҳи ишқ[4] чанд гузар сӯи ӯ,
Ӯ[5] ба тафаззул накард ҳеҷ нигаҳ[6] сӯи ман.
Ҷавр кашам бандавор в-ар кушадам ҳоким аст,
Хиракушӣ кори ӯст, боркашӣ хӯи ман.
Эй гули хушбӯи ман, ёд кунӣ баъд аз ин,
Саъдии бечора буд булбули хушгӯи ман.

* * *

Чи рӯю мӯю баногӯшу хатту хол аст ин?
Чӣ қадду қомату рафтору эътидол аст ин?
Қасе, ки дар ҳама умр ин сифат мутолаа кард,
Ба дигаре нигарад, ё ба худ, муҳол аст ин.
Камоли ҳусни вуҷудат зи ҳар кӣ пурсидам,
Ҷавоб дод, ки дар ғояти камол аст ин.

---

[1] А — Ду байтро надорад. [2] А — ғирев.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — кӯи меҳр.
[5] А — Қ-ӯ. [6] А — гузар.

Намози шом ба бом ар касе нигоҳ кунад,
Ду абрувони ту гӯяд, магар ҳилол аст ин?
Лабат ба хуни азизон, ки мехӯрӣ, лаъл аст,
Ту худ бигӯй, ки хун мехӯрӣ, ҳалол аст ин?
Чунон ба ёди ту шодам, ки фарқ менакунам,
Зи дӯстӣ, ки фироқ аст, ё висол аст ин?
Шабе хаёли ту, гуфтам, бубинам андар хоб,
Вале зи фикри ту хоб оядам, хаёл аст ин.
Дарознои шаб аз чашми дардмандон пурс,
Азизи ман, ки шабе ё ҳазор сол аст ин?
Қалам ба ёди ту, дур(р) мечаконад аз дастам,
Мидод нест, к-аз ӯ меравад, зулол аст ин.
Қасон ба ҳоли парешони Саъдӣ аз ғами ишқ,
Занах зананду надонанд, то чӣ ҳол аст ин?[1]

* * *

Ман аз дасти камондорони абру
Намеёрам гузар кардан ба ҳар сӯ.
Ду чашмам хира монд аз рӯшноӣ,
Надонам, қурси хуршед аст ё рӯ?
Биҳишт аст ин, ки ман дидам, на рухсор,
Қаманд аст он, ки вай дорад, на гесу.
Лабони лаъл чун хуни кабӯтар,
Саводи зулф чун парри парасту.
На он сарпанҷа дорад шӯхи айёр,
Ки бо ӯ бартавон омад ба бозу.
Ҳама ҷон хоҳад аз ушшоқи муштоқ,
Надорад санги кӯчак дар тарозу.
Нафасро бӯи хуш чандин набошад,
Магар дар ҷайб дорад нофи оҳу?
Лаби хандони ширинмантиқашро,
Нашояд гуфт ҷуз Заҳҳоки ҷоду.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Ғарибе сахт маҳбуб ӯфтодаст,
Ба Туркистони рӯяш холи ҳинду.
Аҷаб, гар дар чаман бар пой хезад,
Ки пешаш сарв наншинад ба зону.
В-агар биншинад андар маҳфили ом,
Дусад фарьёд бархезад зи ҳар сӯ.
Ба ёди рӯи гулбӯи гуландом,
Ҳама шаб хор дорам зери паҳлӯ.
Таҳаммул кун ҷафои ёр, Саъдӣ,
Ки ҷаври некувон занбест маъфу.[1]

* * *

Гуфтам, ба ақл пой барорам зи банди ӯ,
Рӯи халос нест ба ҷаҳд аз каманди ӯ.
Муставҷиби маломатӣ, эй дил, ки чанд бор
Ақлат бигуфту гӯш накардӣ ба панди ӯ.
Он бӯстони меваи ширин, ки дасти ҷаҳд
Душвор мерасад ба дарахти баланди ӯ.
Гуфтам, инони маркаби тозӣ бигирамаш,
Лекин вусул нест[2] ба гарди саманди ӯ.
Сар дар ҷаҳон ниҳодаме аз дасти ӯ, валек
Аз шаҳри ӯ чӣ гуна равад шаҳрбанди ӯ?
Чашмам бидӯхт аз ҳама олам ба иттифоқ,
То ҷуз дар ӯ назар накунад мустаманди ӯ.
Гар худ ба ҷони мирваҳа шамшер мезанад,
Мискин магас куҷо равад аз пеши қанди ӯ?
Навмед нестам, ки ҳам ӯ марҳаме ниҳад
Варна ба ҳеҷ беҳ нашавад дардманди ӯ.
Ӯ худ магар ба лутф худовандагӣ кунад
Варна зи мо чӣ бандагӣ ояд писанди ӯ.
Саъдӣ, чу сабр аз ӯт муяссар намешавад,
Авлитар он, ки сабр кунӣ бар газанди ӯ.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — Даст.

* * *

Эй, таровот бурда аз фирдавси аълӣ рӯи ту,
Нодир аст андар нигористони дунӣ рӯи ту.
Духтарони Мисрро косид шавад бозори ҳусн,
Гар чу Юсуф парда бардорад ба даъвӣ рӯи ту.
Гарчи аз ангушти Монӣ барнаёяд чун ту нақш,
Ҳар дам ангуште ниҳад бар нақши Монӣ рӯи ту.
Аз гулу моҳу парӣ дар чашми ман зеботарӣ,
Гул зи ман дил бурд ё маҳ ё парӣ? Не. Рӯи ту.
Моҳу Парвин аз хиҷолат рух фурӯ пӯшанд агар,
Офтобосо кунад дар шаб таҷаллӣ рӯи ту.
Мардуми чашмаш бидаррад пардаи аъмӣ зи шавк,
Гар дарояд дар хаёли чашми аъмӣ рӯи ту.
Рӯи ҳар соҳибҷамолеро ба маҳ хондан хатост,
Гар рухеро моҳ бояд хонд боре, рӯи ту.
Расми тақвӣ мениҳад дар ишқбозӣ раъи ман,
Кӯси ғорат мезанад дар мулки тақвӣ рӯи ту.
Чун ба ҳар ваҷҳе бихоҳад рафт ҷон аз дасти мо,
Хубтар ваҷҳе бибояд ҷустан авлӣ рӯи ту.
Чашм аз зорӣ чу Фарҳод асту Ширин лаъли ту,
Ақлам аз шӯриш чу Маҷнун асту Лайлӣ рӯи ту.
Мулки зебоӣ мусаллам гашт фармони туро,
Ё чунин хатте музаввир кард инсе рӯи ту.
Доштанд асҳоби хилват ҳарфҳо бар ман зи бад,
То таҷаллӣ кард дар бозори тақвӣ рӯи ту.
Хурда бар Саъдӣ магир, эй ҷон, ки коре хурд нест
Сӯхтан дар ишқу он гаҳ сохтан бе рӯи ту.[1]

* * *

Ҳинност он, ки нохуни дилбанд риштаӣ,
Ё хуни бедилест, ки дар банд куштаӣ?
Ман одамӣ ба лутфи ту дигар надидаам,
Ин сурату сифат, ки ту дорӣ, фариштаӣ.

---

1 А — Ин ғазалро надорад.

В-ин турфатар, ки то дили ман дардманди туст,
Ҳозир набуда як даму[1] ғоиб нагаштаӣ.
Дар ҳеҷ ҳалқа нест, ки ёдат намеравад,
Дар ҳеҷ букъа нест, ки тухме накиштаӣ.
Мо дафтар аз[2] ҳикояти ишқат набиштаем,
Ту, сангдил, ҳикояти мо дарнавиштаӣ.
Зебу фиреб одамиёнро[3] ниҳоятест,[4]
Ҳурӣ магар, на аз гили одам сириштаӣ?
Аз анбару бунафшаи тар бартар[5] омадаст
Он мӯи мушкбӯй, ки дар пой ҳиштаӣ.
Ман дар баёни васфи ту ҳайрон бимондаам,
Ҳаддест ҳусирову ту аз ҳад гузаштаӣ.
Сар мениҳанд пеши хатат орифони Форс,[6]
Байте[7] магар зи гуфтаи Саъдӣ набиштаӣ!

* * *

Ту бо ин лутфи табъу дилрабоӣ
Чунин сангиндилу саркаш чароӣ?
Ба якбор аз ҷаҳон дил дар ту бастам,
Надонистам, ки паймонам напоӣ.
Шаби торики ҳиҷронам бифарсуд,
Яке аз дар дароӣ, эй рӯшноӣ.
Саре дорам муҳайё бар кафи даст,
Ки дар поят фишонам, чун дароӣ.
Хатои маҳз бошад бо ту гуфтан
Ҳадиси ҳусни хубони Хитоӣ.
Нигоре сахт маҳбубию матбӯъ,
Валекин сустмеҳру бевафоӣ.[8]
Дило, гар ошиқӣ, доим бар он бош,
Ки сахтӣ биниву ҷавр озмоӣ.

---

1 А — набуд ҳаргизу.
2 А — дафтари. 3 А — одамиён бе. 4 А — ниҳоят аст.
5 А — сар. 6 А — Порс. 7 А — Шеъре.
8 А — Ин ду байтро надорад.

В-агар тоқат надорӣ ҷаври махдум,
Бирав, Саъдӣ, ки хидматро нашоӣ.

* * *

Ту паризода, надонам, зи куҷо меоӣ,
Қ-одамизода набошад ба чунин зебоӣ.
Рост хоҳӣ, на ҳалол аст, ки пинҳон доранд
Мисли ин рӯю нашояд, ки ба кас бинмоӣ.
Сарв бо қомати зебои ту дар маҷлиси боғ
Натавонад, ки кунад даъвии ҳамболоӣ.
Дар саропои вуҷуди ту ҳунар нест, ки нест,
Айбат он аст, ки бар банда намебахшоӣ.
Ба худо бар ту, ки хуни мани бечора марез,
Ки ман он қадр надорам, ки ту даст олоӣ.
Бе рухат чашм надорам, ки ҷаҳоне бинам,
Ба ду чашмат, ки зи чашмам марав, эй биноӣ.
На маро ҳасрати ҷоҳ асту на андешаи мол,
Ҳама асбоб муҳайёст, ту дармебоӣ.
Бар ман аз дасти ту чандон ки ҷафо меояд,
Хуштару хубтар андар назарам меоӣ.
Дигаре нест, ки меҳри ту дар ӯ шояд баст,
Чора баъд аз ту надонем ба ҷуз танҳоӣ.
В-ар ба хорӣ зи дари хеш биронӣ моро,
Ҳамчунон шукр кунемат, ки азизи моӣ.
Ман аз ин дар ба ҷафо рӯй нахоҳам печид,
Гар бубандӣ ту ба рӯи ману гар бикшоӣ.
Чӣ кунад дои давлат, ки қабулаш накунанд,
Мо ҳарисем ба хидмат, ту намефармоӣ.
Саъдиё, дафтари анфоси ту бас дил бибарад,
Ба чунин зевари маъниӣ, ки ту меороӣ.
Боди наврӯз, ки бӯи гулу сунбул дорад,
Лутфи ин бод надорад, ки ту мепаймоӣ.[1]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Даричае зи биҳишташ ба рӯй бикшой,
Ки бомдоди багоҳаш ту рӯй бинмоӣ.
Ҷаҳон шаб асту ту хуршеди оламорой,
Сабоҳ муқбили он, к-аз дараш ту боз ой.
Беҳ аз ту модари гетӣ ба умри худ фарзанд
Наёварад, ки ҳамин буд ҳадди зебоӣ.[1]
Ҳар он, ки бо ту висолаш даме муяссар шуд,
Муяссараш нашавад баъд аз он шикебоӣ.
Даруни пераҳан аз ғояти латофати ҷисм
Чу оби софӣ дар обгина пайдой.
Маро маҷоли сухан беш дар баёни ту нест,
Қамоли ҳусн бубандад забони гӯёӣ.
Зи гуфтугӯи авом эҳтироз мекардам,
Қ-аз ин сипас бинишинам ба кунҷи танҳой,
Вафои суҳбати ҷонон ба гӯши ҷонам гуфт:
«На ошиқӣ, ки ҳазар мекунӣ зи расвоӣ».[2]
Гузашт бар ман аз осеби ишқат, он чӣ гузашт,
Ҳанӯз мунтазирам, то чӣ ҳукм фармоӣ.
Дурӯза боқии умрам фидои ҷони ту бод,
Агар бикоҳию дар умри худ бияфзоӣ.
Гар ӯ назар накунад, Саъдиё, ба чашми навохт,
Ба дасти саъи ту бод аст, то напаймоӣ.

* * *

Гарам роҳат расонӣ в-ар газоӣ,
Муҳаббат бар муҳаббат мефазоӣ.
Ба шамшер аз ту бегона нагардам,
Қи ҳаст аз дергаҳ боз ошноӣ.
Ҳама мурғон халос аз банд хоҳанд,
Ман аз қайдат намехоҳам раҳоӣ.

---

[1] А — Ин байтро надорад.
[2] А — Ду байтро надорад.

Уқубат ҳар-ч аз он[1] душвортар нест,
Бар онам сабр ҳаст, илло ҷудой.
Агар бегонагон ташриф бахшанд,
Ҳанӯз аз дӯстон хуштар гадой.
Манам ҷонову ҷоне бар лаб аз шавқ,
Бидеҳ, гар бӯсае дорӣ баҳой.
Қасоне айби мо бинанду гӯянд,
Ки рӯҳонӣ надонанд аз ҳавой.
Ҷамеи порсоён, гӯ, бидонанд,
Ки Саъдӣ тавба кард аз порсой.
Чунон аз хамру замру[2] ною ноқус
Наметарсам, ки аз зӯҳди риёй!

* * *

Муштоқи туам бо ҳама ҷавреву ҷафое,
Маҳбуби манӣ бо ҳама ҷурмеву хатое.
Ман худ ба чӣ арзам, ки таманнои ту варзам,
Дар ҳазрати султон, кӣ барад номи гадое.
Соҳибназарон лофи муҳаббат написанданд
В-он гаҳ сипар андохтан аз тири балое.
Бояд, ки сараш дар назараш ҳеҷ наярзад,
Он кас, ки ниҳад дар талаби васли ту пое.
Бедоди ту адл асту ҷафои ту каромат,
Дашноми ту хуштар, ки зи бегона дуое.
Ҷуз аҳду вафои ту, ки маҳлул нагардад,
Ҳар аҳд, ки бастам, ҳавасе буду ҳавое.
Гар даст диҳад давлати онам, ки сари хеш
Дар пои саманди ту кунам наълбаҳое.
Шояд, ки ба хун бар сари хокам бинависанд,
Ин буд, ки бо дӯст ба сар бурд вафое.
Хун дар дили озурда ниҳон чанд бимонад,
Шак нест, ки сар баркунад ин дард ба ҷое.

---

[1] А — чӣ з-он. [2] А — чангу.

Шарти карам он аст, ки бо дард бимирӣ
Саъдию нахоҳӣ зи дари халқ давое.

* * *

Ин хаста дилам дар хами чавгони ту гӯе,
Бефоидаам пеши ту чун беҳудагӯе.
Эй тири ғами ишқи ту ҳар ҷо ки расида,
Афтода ба захмаш чу камон пуштдутуе.
Ҳам турфа надорам, агарам бознавозӣ,
Зеро ки аҷаб нест накӯӣ зи накӯе.
Саъдӣ ғамаш аз даст мадеҳ, гар надиҳад даст,
Қай даст диҳад дар ҳама офоқ чун ӯе.[1]

* * *

Сари он надорад имшаб, ки барояд офтобе,
Чи хаёлҳо гузар карду гузар накард хобе.
Ба чӣ дер мондӣ, эй субҳ, ки ҷони ман баромад?
База кардию накарданд муаззинон савобе.
Нафаси хурӯс бигрифт, ки навбате бихонад,
Ҳама булбулон бимурданду намонд ҷуз ғуробе.
Нафаҳоти субҳ, донӣ, зи чи рӯй дӯст дорам,
Ки ба рӯи дӯст монад, ки барафканад ниқобе.
Дили ман на марди он аст, ки бо ғамаш барояд,
Магасе куҷо тавонад, ки бияфканад уқобе.
Сарам аз худой хоҳад, ки ба пояш андар афтад,
Ки дар об мурда беҳтар, ки дар орзуи обе.
На чунон гуноҳкорам, ки ба душманам супорӣ,
Ту ба дасти хеш фармой, агарам кунӣ азобе.
Дили ҳамчу сангат, эй дӯст, ба оби чашми Саъдӣ
Аҷаб аст, агар нагардад, ки бигардад осиёбе.
Бирав, эй гадои мискину даре дигар талаб кун,
Ки ҳазор бор гуфтию наёмадат ҷавобе.

---
[1] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Қӣ дасти ташна мегирад ба обе,
Худовандони фазл, охир, савобе!
Таваққӯъ дорам аз ширин забонат,[1]
Агар талх асту гар ширин ҷавобе.
Ту худ н-оию гар[2] ой бари[3] ман,
Бад-он монад,[4] ки ганҷе дар харобе.
Ба чашмонат, ки гар заҳрам фиристӣ,
Чунон нӯшам, ки ширинтар шаробе.
Агар сарве ба болои ту бошад,
Набошад бар сари[5] сарв офтобе.
Парирӯй аз назар ғоиб нагардад,
Агар[6] сад бор барбандад ниқобе.
Бад-он то як нафас рӯят бубинам,
Шабу рӯз орзумандам ба хобе.
Умедам ҳаст, агар атшон намирад,
Қи бозояд ба ҷӯи рафта обе.
Ҳалоки хештан мехоҳад он мӯр,
Қи хоҳад панҷа кардан бо уқобе.
Шабе донам, ки дар зиндони ҳиҷрон
Саҳаргоҳам ба гӯш[7] ояд хитобе,
Қи Саъдӣ чун фироқи мо кашидӣ,[8]
Нахоҳӣ дид дар дӯзах азобе.

* * *

Ҳама умр барнадорам сар аз ин хумори мастӣ,
Қи ҳанӯз ман набудам, ки ту дар дилам нишастӣ.
Ту на мисли офтобӣ, ки ҳузуру ғайбат афтад,
Дигарон раванду оянду ту ҳамчунон ки ҳастӣ.

---

1 А — лабонат. 2 А — н-ой в-ар. 3 А — дар бари.
4 А — монӣ. 5 А — Нахоҳад буд бари. 6 А — В-агар.
7 А — Ба гӯшам ногаҳон.
8 А — чашидӣ.

Чӣ ҳикоят аз фироқат, ки надоштам, валекин
Ту чу рӯй бозкардӣ, дари моҷаро бубастӣ.
Назаре ба дӯстон кун, ки ҳазор бор аз он беҳ,
Ки таҳияте нависӣ туву ҳадияте фиристӣ.
Дили дардманди моро, ки асири туст, ёро,
Ба висол марҳаме неҳ, чу ба интизор хастӣ.
На аҷаб, ки қалби душман шиканӣ ба рӯзи ҳайҷо,
Ту, ки қалби дӯстонро ба муфориқат шикастӣ.
Бирав, эй фақеҳи доно, ба худой бахш моро,
Тую зӯҳду порсоӣ, ману ошиқию мастӣ.
Дили ҳушманд бояд, ки ба дилбаре супорӣ,
Ки чу қиблает бошад, беҳ аз он ки худ парастӣ.
Чу зимоми бахту давлат на ба дасти ҷаҳд бошад,
Чӣ кунанд, агар забунӣ накунанду зердастӣ.
Гила аз фироқи ёрону ҷафои рӯзгорон
На тариқи туст, Саъдӣ, сари хеш гиру растӣ.

* * *

Агар монанди рухсорат гуле дар бӯстонастӣ,
Заминро аз камолийят шараф бар осмонастӣ.
Чу сарви бӯстонастӣ вуҷуди маҷлисороят,
Агар дар бӯстон сарве сухангӯю равонастӣ.
Нигоринрӯю ширинхӯю анбарбӯю симинтан,
Чи хуш будӣ дар оғӯшам, агар ёрои он астӣ.
Ту гӯй, дар ҳама умрам муяссар гардад ин давлат,
Ки ком аз умр баргирам в-агар худ як замонастӣ.
Ҷуз ин айбат намедонам, ки бадаҳдиву сангиндил
Диломоме бад-ин хубӣ, дареғ, ар меҳрубонастӣ.
Шакар дар коми ман талх аст бе дидори ширинаш
В-агар ҳалво бад-он монад, ки заҳраш дар миёнастӣ.
Даме дар сӯҳбати ёре малакхӯи парипайкар
Гар уммеди бақо бошад, биҳишти ҷовидонастӣ.
На то ҷон дар ҷасад бошад вафодорӣ кунам бо ӯ,
Қи то тан дар лаҳад бошад в-агар худ устухонастӣ

Чунин гӯянд Саъдиро, ки дарде ҳаст пинҳонӣ,
Хабар дар Мағрибу Машриқ набудӣ гар ниҳонастӣ.
Ҳар он дилро, ки пинҳонӣ қарине ҳаст рӯҳонӣ,
Ба хилватхонае монад, ки дар ӯ бӯстонастӣ[1].

* * *

Таолуллаҳ, чӣ рӯй аст он, ки гӯӣ офтобастӣ,
В-агар маҳро ҳаё будӣ, зи шармаш дар ниқобастӣ,
Агар гулро назар будӣ чу наргис, то ҷаҳон бинад,
Зи шарми ранги рухсораш чу нилуфар дар обастӣ.
Шабон хобам намегирад, на рӯз орому осоиш,
Зи чашми масти майгунаш, ки пиндорӣ, ба хобастӣ.
Гар он шоҳид, ки ман донам, ба ҳар кас рӯй бинмояд,
Фақир аз рақс дар ҳолат, хатиб аз май харобастӣ.
Чунон мастам, ки пиндорӣ, намонд уммеди ҳушьёрӣ,
Ба ҳуш бозомадӣ Маҷнун, агар масти шаробастӣ.
Гар он соид, ки ӯ[2] дорад будӣ бо Рустами дастон,
Ба як соат бияфкандӣ, агар[3] Афросиёбастӣ.
Биёр, эй лӯъбати соқӣ, агар талх асту гар ширин,
Ки аз дастат шакар бошад в-агар худ заҳри нобастӣ.
Камоли ҳусни рӯятро мухолиф нест ҷуз хӯят,
Дареғо, он лаби ширин агар ширинҷавобастӣ.
Агар донӣ, ки то ҳастам, назар бо ҷуз ту пайвастам,
Пас он гаҳ бар мани мискин ҷафо кардан савобастӣ.
Замини ташнаро борон набудӣ баъд аз ин ҳоҷат,
Агар чандон ки дар чашмам сиришк андар саҳобастӣ.
Зи хокам рашк меояд, ки бар сар мениҳӣ пояш,
Ки Саъдӣ зери наълайнат чӣ будӣ, гар туробастӣ.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — вай, [3] А — в-агар.

* * *

Магар дигар сухан аз[1] душманон ниюшидӣ,
Ки рӯи чун қамар аз дӯстон бипӯшидӣ.
Ман аз ҷафои замон, булбуло, нахуфтам дӯш,
Туро чӣ буд, ки то субҳ мехурӯшидӣ?
Қазо ба нолаи мазлуму лобаи маҳрум
Дигар намешавад, эй нафс, баски кӯшидӣ.[2]
Қунун ҳаловати пайвандро бидонӣ қадр,
Ки шарбати ғами ҳиҷрон талх нӯшидӣ.
Ба муқтазои замон иқтисор[3] кун, Саъдӣ,
Ки он чӣ ғояти ҷаҳди ту буд, кӯшидӣ.

* * *

Охир нигоҳе боз кун, вақте ки бар мо бигзарӣ,
Ё кибр манъат мекунад, к-аз дӯстон ёд оварӣ?
Ҳаргиз набуд андар[4] Хутан бар сурате чандин фатан,
Ҳаргиз набошад[5] дар чаман сарве бад-ин хушманзарӣ.
Суратгари дебои[6] Чин, гӯ, сурати рӯяш бубин,
Ё сурате баркаш чунин, ё тавба кун суратгарӣ.
З-абрӯи зангоринкамон[7] гар парда бардорӣ[8] аён,
То Қавс бошад дар ҷаҳон дигар набинад Муштарӣ.
Болои сарви бӯстон рӯе[9] надорад дилситон,
Хуршед бо рӯе чунон мӯе[10] надорад анбарӣ.
То нақш мебандад фалак, касро набудаст ин намак,
Моҳӣ,[11] надонам, ё малак, фарзанди одам ё парӣ?
То дил ба меҳрат додаам, дар баҳри фикр афтодаам,
Чун дар намоз истодаам, гӯӣ ба меҳробам-дарӣ.[12]

---

[1] А — сухани.
[2] А — ҷӯшидӣ. [3] А — ихтисор.
[4] А — Нашнидаам, к-андар. [5] А — Дигар надидам.
[6] А — зебои. [7] А — зангорикамон. [8] А — пардае дорад.
[9] А — қадде. [10] А — зулфе. [11] А — Ҳурӣ.
[12] А — мехроб андарӣ.

Дигар намедонам тариқ, аз даст рафтам чун ғариқ,
Онак, даҳонат[1] чун ақиқ, азбаски хунам мехӯрӣ.
Гар[2] рафта бошам з-ин ҷаҳон, боз оядам рафта[3] равон.
Гар ҳамчунин доманкашон болои хокам бигзарӣ.
Аз наълаш[4] оташ меҷаҳад, наълам дар оташ мениҳад,
Гар дигаре ҷон медиҳад, Саъдӣ, ту ҷон мепарварӣ.
Ҳар кас, ки даъвӣ мекунад, гӯ, бо ту инсӣ мекунад,
Дар аҳди Мӯсӣ мекунад овози гови Сомирӣ.

* * *

Бахти оина надорам, ки дар ӯ менигарӣ,
Хоки бозор наярзам, ки бар ӯ[5] мегузарӣ.
Ман чунон ошиқи рӯят, ки зи худ бехабарам,
Ту чунон фитнаи хешӣ, ки зи мо бехабарӣ.
Ба чӣ монанда кунам дар ҳама офоқ туро,
Қ-он чӣ дар ваҳми ман ояд, ту аз он хубтарӣ.
Бурқаъ аз пеши чунин[6] рӯй нашояд бардошт,
Қи ба ҳар гӯшаи чашме дили халқе бубарӣ[7]
Дидаеро, ки ба дидори ту дил менаравад,
Ҳеҷ иллат натавон гуфт ба ҷуз бебасарӣ.
Гуфтам, аз дасти ғамат сар ба ҷаҳон дарбиниҳам,
Натавонам, ки ба ҳар ҷо биравам, дар назарӣ.
Ба фалак меравад оҳи саҳар аз синаи мо,
Ту ҳаме барнакунӣ дида зи хоби саҳарӣ.
Хуфтагонро хабар аз меҳнати бедорон нест,
То ғамат пеш наёяд, ғами мардум нахӯрӣ.
Ҳар чӣ дар васфи ту гӯянд, ба некӯӣ[8] ҳаст,
Айбат он аст, ки ҳар рӯз ба табъе дигарӣ.
Гар ту аз парда бурун оию рух бинмоӣ,
Парда бар кори ҳама парданишинон бидарӣ.

---

1 А — Инак, лабонат.
2 А — Чун. 3 А — Хастам. 4 А — лаълат.
5 А — Бад-ӯ. 6 А — чунон.
7 А — Гар ту ин парда ҳилӣ, пардае халқе бидарӣ.
8 А — зебоӣ.

Узри Саъдӣ нанихад, ҳар кӣ туро нашносад,[1]
Ҳоли девона надонад, кӣ надидаст парӣ.

* * *

Дидам имрӯз бар замин қамаре,
Ҳамчу сарве равон ба раҳгузаре.
Гӯиё бар ман аз биҳишти худой
Боз карданд бомдод даре.
Ман надидам ба ростӣ ҳама умр,
Гар ту дидӣ ба сарв-бар қамаре.
Ё шунидӣ,[2] ки дар вуҷуд омад
Офтобе зи модару падаре?
Гуфтам, аз вай назар бипӯшонам,
То наяфтам ба дида-дар хатаре.
Чора сабр асту эҳтимол фироқ,
Чун кифоят намекунад назаре.[3]
Меҳиромиду зери лаб мегуфт,
Оқил[4] аз фитна мекунад ҳазаре,
Саъдиё, пеши тири ғамзаи мо
Беҳ зи тақво бибоядат сипаре.

* * *

Рафтию ҳамчунон ба хаёли ман андарӣ,
Гӯё, ки дар баробари чашмам мусаввари.
Фикрам ба мунтаҳои ҷамолат намерасад,
Қ-аз ҳар чӣ дар хаёли ман омад, накӯтарӣ.
Маҳ бар замин нарафту парӣ дида барнадошт,
То занн барам, ки рӯи ту моҳ аст ё парӣ?
Ту худ фариштаӣ, на аз ин гил сириштаӣ,
Гар халқ аз обу хок, ту аз мушку анбарӣ.

---

[1] А — бишносад. [2] А — шунидам.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — Сӯфӣ.

Моро шикояте зи ту гар ҳаст, ҳам ба туст,
Қ-аз ту ба дигаре натавон бурд доварӣ.
Бо дӯст кунҷи факр биҳишт асту бӯстон,
Бе дӯст хок бар сари ҷоҳу тавонгарӣ!
То дӯст дар канор набошад ба коми дил,
Аз ҳеҷ неъмате натавонӣ, ки бар хӯрӣ.
Гар чашм дар сарат кунам аз гирья бок нест,
Зеро ки ту азизтар аз чашм дар сарӣ!
Чандон ки ҷаҳд буд, давидем дар талаб,
Кӯшиш чӣ суд, чун накунад бахт ёварӣ?
Саъдӣ, ба васли дӯст чу дастат намерасад,
Боре ба ёди дӯст замоне ба сар барӣ.

* * *

Гар биравад ба ҳар қадам дар раҳи диданат саре,
Ман на ҳарифи рафтанам аз дари ту ба ҳар даре.
То накунад вафои ту дар дили ман тағайюре,
Чашм намекунам ба худ, то чӣ расад ба дигаре.
Худ набувад в-агар бувад то ба қиёмат озаре,
Бут накунад ба некуӣ чун ту бадеъпайкаре.
Сарви равон надидаам ҷуз[1] ту ба ҳеҷ кишваре,
Ҳам нашунидаам, ки зод аз падарею модаре.
Гар ба канори осмон чун ту барояд ахтаре,
Рӯй бипӯшад офтоб аз назараш ба миъҷаре.
Ҳоҷати гӯшу гарданат нест ба зарру зеваре,
Ё ба хизобу сурмае, ё ба абиру анбаре.[2]
Тоби ваға наёварад қуввати ҳеҷ сафдаре,
Гар ту бад-ин муҷоҳидат[3] ҳамла барӣ ба лашкаре.
Бастаӣ аз ҷаҳониён бар дили танги ман даре.
То накунам ба ҳеҷ кас гӯшаи чашму хотире.
Гарчи ту беҳтарию ман аз ҳама халқ камтаре,
Шояд агар назар кунад мӯҳташаме[3] ба чокаре.

---

1 А — чун. 2 А — мушоҳида. 3 А — мӯҳтараме.

Бок мадор, Саъдиё, гар ба фидо равад саре,
Ҳар кӣ ба мӯъзамӣ расад, тарк диҳад муҳаккаре.

* * *

Агар ба тӯҳфаи ҷонон ҳазор ҷон орӣ,
Муҳаққар аст, нашояд, ки бар забон орӣ.
Хадиси ҷон бари ҷонон ҳамин масал бошад,[1]
Ки зар ба кон барию гул ба бӯстон орӣ.
Ҳанӯз дар дилат, эй офтобрух, нагузашт,
Ки сояе ба сари ёри меҳрубон орӣ.
Туро чӣ ғам, ки маро[2] дар ғамат нагирад хоб,
Ту подшоҳ, куҷо ёди посбон орӣ?
Зи ҳусни рӯи ту бар дини халқ, метарсам,
Ки бидъате, ки набудаст, дар ҷаҳон орӣ.
Қас аз каноре дар рӯи ту нигаҳ накунад,
Ки оқибат на ба шӯхиеш дар миён орӣ.
Зи чашми масти ту воҷиб кунад, ки ҳушьёрон
Ҳазар кунанд, вале тохтан ниҳон орӣ.
Ҷавоби талх чӣ дорӣ? Бигӯю бок мадор,
Ки шаҳди маҳз бувад, чун ту бар даҳон орӣ.
В-агар ба ханда дарой, чӣ ҷои марҳами реш?
Ки мумкин аст, ки дар ҷисми мурда ҷон орӣ.
Яке латифа зи ман бишнав, эй[3] ки дар офок,
Сафар кунию латоиф зи баҳру кон орӣ.
Гарат бадоеи Саъдӣ набошад андар бор,
Ба пеши аҳли қаробат[4] чӣ армуғон орӣ?

* * *

Қас аз ин намак надорад, ки ту, эй ғулом, дорӣ,
Дили реши ошиқонро намаке тамом дорӣ.

---

[1] А — дорад. [2] А — яке. [3] А — бишнавӣ.
[4] А — қабоил.

На ман ӯфтода танҳо ба каманди орзуят,
Ҳама кас сари ту дорад, ту сари кадом дорӣ?
Малако, маҳо, нигоро, санамо, буто, баҳоро,
Мутаҳайирам, надонам, ки ту худ чӣ ном дорӣ?
Назаре ба лашкаре кун, ки ҳазор хун бирезӣ,
Ба хилофи[1] теғи ҳиндӣ, ки ту дар ниём дорӣ.
Сифати рухом дорад тани нарми нозанинат,
Дили сахт низ бо ӯ на кам аз рухом дорӣ.
Ҳама дидаҳо ба сӯят[2] нигарони ҳусни рӯят,[3]
Манат он камина мурғам, ки асири дом дорӣ.
Чӣ мухолифат бидидӣ, ки мухолатат буридӣ?
Магар он, ки мо гадоему ту эҳтишом дорӣ.
Ба ҷуз ин гунаҳ надонам, ки муҳиббу меҳрубонам,
Ба чӣ ҷурми дигар аз ман сари интиқом дорӣ?
Гила аз ту, ҳошалиллаҳ, накунанду худ набошад
Магар аз вафои аҳде, ки на бардавом дорӣ.
Назар аз ту барнагирам ҳама умр, то бимирам,
Ки ту дар дилам нишастию сари мақом дорӣ.
Сухани латифи Саъдӣ, на сухан, ки қанди мисрӣ
Хиҷил аст аз ин ҳаловат, ки ту дар калом дорӣ

* * *

Ҳадис ё шакар аст он, ки дар даҳон дорӣ,
Дувум ба лутф нагӯям, ки дар ҷаҳон дорӣ.
Гуноҳи ошиқи бечора нест дар паи ту,
Гуноҳи туст, ки рухсори дилситон дорӣ.
Ҷамоли оразн хуршеду ҳусни қомати сарв,
Туро расад, ки чу даъвӣ кунӣ, баён дорӣ.
Надонам, эй камар, ин салтанат чӣ лоиқи туст,
Ки бо чунин санаме даст дар миён дорӣ?
Басест, то дили гумкарда бозмеҷустам,
Дар абрувони ту бишнохтам, ки он дорӣ.

---

[1] А — ба хафои. [2] А — ба рӯят.
[3] А — ҳусну мӯят.

Туро, ки зулфу баногӯшу ҳадду қад ин аст,
Марав ба боғ, ки дар хона бӯстон дорӣ.
Бад-ин сифат, ки туӣ, дил чӣ ҷои хидмати туст?
Фаротар ой, ки раҳ дар миёни ҷон дорӣ.
Гар ин равиш, ки ту, товус, мекунӣ рафтор,
На бурҷи ман, ки ҳама олам ошьён дорӣ.
Қадам зи хона чу берун ниҳӣ, ба иззат неҳ,
Ки хуни дидаи Саъдӣ бар остон дорӣ.[1]

* * *

Ту дар каманд наяфтодаию маъзурӣ,
Аз он ба қуввати бозуи хеш мағрурӣ.
Гар он ки хирмани ман сӯхт, бо ту пардозад,
Муяссарат[2] нашавад ошиқию масрурӣ.
Биҳиштрӯи ман он лӯъбати парирухсор,
Ки дар биҳишт набошад ба лутфи[3] ӯ ҳуре.
Ба гирья гуфтамаш, эй сарвқадди симандом,
Агарчи сарв набошад бад-ӯ гули сурӣ.
Дуруштхӯиву бадаҳдӣ аз ту напсанданд,
Ки хубманзарию дилфиребу манзурӣ.
Ту дар миёни халоиқ ба чашми аҳли назар
Чунон ки дар шаби торик пораи нурӣ.
Агар ба ҳусни ту бошад табиб дар офоқ,
Қас аз худой нахоҳад шифои[4] ранҷурӣ.
Зи кибру ноз чунон мекунӣ ба мардуми чашм,
Ки бе шароб гумон мебарад,[5] ки махмурӣ.
Ман аз ту даст нахоҳам ба бевафоӣ дошт,
Ту ҳар гуноҳ, ки хоҳӣ, бикун, ки маъзурӣ.
Зи чанд гуна сухан рафту дар миён омад
Ҳадиси ошиқию муфлисию маҳҷурӣ.[6]

---

1 А — Ин ғазалро надорад. 2 А — Мусалламат.
3 А — мисли. 4 А — шифо зи. 5 А — мебарам.
6 А — Ду байтро надорад.

Ба ханда гуфт, ки Саъдӣ сухан дароз макун,
Миёнтиҳию фаровонсухан чу танбурӣ.[1]
Чу соя ҳеҷ кас аст одаме, ки ҳеҷаш нест,
Маро аз ин чӣ, ки чун офтоб машҳурӣ.

* * *

Умедворам, агар сад раҳам бияндозӣ,
Ки бори дигарам аз рӯи лутф бинвозӣ.
Чу рӯзгор насозад, ситеза натвон бурд,
Зарурат аст, ки бо рӯзгор дарсозӣ.
Ҷафои ишқи ту бар ақли ман ҳамон масал аст,
Ки саргазит ба кофар ҳаме диҳад ғозӣ.
Дареғ бозуи тақвӣ, ки дасти рангинат
Ба ақли ман ба сарангушт мекунад бозӣ.
Басе мутолаа кардем нақши оламро,
Зи ҳар кӣ[2] дар назар ояд,[3] ба ҳусн мумтозӣ.
Ҳазор чун ман[4] агар меҳнату бало бинад,
Туро аз он чӣ, ки дар неъматию дар нозӣ.
Ҳадиси ишқи ту пайдо накардаме бар халқ,
Гар оби дида накардӣ ба гирья ғаммозӣ.
Зиҳӣ савор, ки сад дил ба ғамзае бубарӣ,
Ҳазор сайд ба як тохтан бияндозӣ.
Туро чу Саъдӣ агар бандае бувад, чӣ шавад,
Ки дар рикоби ту бошад ғуломи шерозӣ.
Гараш ба қаҳр биронӣ, ба лутф боз ояд,
Ки зар ҳамон бувад, ар чанд бор бигдозӣ.
Чу об меравад ин порсӣ ба қуввати табъ,
На маркабест, ки аз вай сабақ барад тозӣ.

* * *

То кай, эй оташи савдо, ба сарам бархезӣ?
То кай, эй нолаи зор, аз ҷигарам бархезӣ?

---

1 А — Маро аз он чӣ ки чун офтоб машҳурӣ.
2 А — чӣ. 3 А — омад. 4 А — навбат.

То кай, эй чашмаи симоб, ки дар чашми манӣ,
Аз ғами дӯст ба рӯи чу зарам бархезӣ?
Як замон дидаи ман раҳ ба сӯи хоб барад,
Эй хаёл, ар шабе аз раҳгузарам бархезӣ!
Эй дил, аз баҳри чӣ хуноба шудӣ дар бари ман?
Зуд бошад, ки ту низ аз назарам бархезӣ.
Ба чӣ дониш занӣ, эй мурғи саҳар навбати рӯз?
Ки на ҳар субҳ ба оҳи саҳарам бархезӣ.
Эй ғам, аз ҳамнафасии ту малолам бигирифт,
Ҳеҷат афтад, ки худоро, зи сарам бархезӣ?[1]

* * *

Гар дарунсӯхтае бо ту барорад нафасе,
Чӣ тафовут кунад андар шакаристон магасе?
Эй, ки инсофи дили сӯхтагон менадиҳӣ,
Худ чунин рӯй набоист намудан, ба касе.
Рӯзе андар қадамат афтаму гар[2] сар биравад,
Беҳ зи ман дар сари ин воқеа рафтанд басе.
Домани дӯст ба дунъё натавон дод аз[3] даст,
Ҳайф бошад, ки диҳӣ домани гавҳар[4] ба хасе.
То ба имрӯз маро дар сухан ин сӯз набуд,
Ки гирифтор набудам ба каманди ҳавасе.
Чун сароидани булбул, ки хуш ояд бар шох,
Лекин он сӯз надорад, ки бувад дар қафасе.
Саъдиё, гар зи дил оташ ба қалам дарназадӣ,
Пас чаро дуд ба сар меравадаш ҳар нафасе?

* * *

Ҳамезанам нафасе сард бар умеди касе,
Ки ёд н-оварад аз ман ба солҳо нафасе.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — афтам агар.
[3] А — зи. [4] А — давлат.

Ба чашми раҳм ба рӯям назар ҳаме накунад,
Ба дасти ҷавру ҷафо гӯшмол дода басе.
Дилам бибурду ба ҷон зинҳор менадиҳад,
Қасе ба шаҳри шумо ин кунад ба ҷони касе?
Ба ҳар чӣ дарнигарам, нақши рӯи ӯ бинам,
Кӣ дида дар ҳама олам бад-ин сифат ҳавасе?
Ба дасти ишқ чи шери сияҳ чи мӯрчае,
Ба доми ҳаҷр чи бози сафед, чи магасе.
Аҷаб мадор зи ман рӯи зарду нолаи зор,
Ки кӯҳ коҳ шавад, гар барад ҷафои хасе.
Бар остони висолат ниҳода сар Саъдӣ,
Бар остини хаёлат набуда дастрасе.[1]

* * *

Дили девонагиям ҳасту сари нопокӣ,
Ки на корест шикебоию андӯҳнокӣ.
Сар ба хумхонаи ташнеъ фурӯ хоҳам бурд,
Хирқа, гӯ, дар бари ман даст бишӯй аз покӣ.
Даст дар дил куну ҳар пардаи пиндор, ки ҳаст,
Бидар, эй сина, ки аз дасти маломат чокӣ.
То ба нахчири дили сӯхтагон кардӣ майл,
Ҳар замон бастадиле сӯхта бар фитрокӣ.
Ё раб, он оби ҳаёт аст бад-он ширинӣ?
Ё раб, он сарви равон аст бад-он чолокӣ?
Ҷомае паҳнтар аз коргаҳи имконӣ,
Луқмае бештар аз ҳавсалаи идрокӣ.
Дар шиканҷи сари зулфи ту дареғо дили ман,
Ки гирифтори ду мор аст бад-ин Заҳҳокӣ.
Оҳи ман бод ба гӯши ту расонад ҳаргиз,
Ки на мо бар сари хокему ту бар афлокӣ.
Ал-ғиёс аз ту, ки ҳам дардию ҳам дармонӣ,
Зинҳор аз ту, ки ҳам заҳрию ҳам тарьёкӣ.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Саъдиё, оташи савдои туро обе бас,
Бод бефоида мафрӯш, ки муште хокӣ.[1]

* * *

Ишқи ҷонон[2] дар ҷаҳон ҳаргиз набудӣ, кошкӣ.
Ё чу буд,[3] андар дилам камтар фузудӣ, кошкӣ.
Озмудам дарду доғи ишқ боре сад ҳазор,[4]
Ҳамчу ман маъшуқа як раҳ[5] озмудӣ, кошкӣ.
Нағнавидам, з-он[6] хаёлашро намебинам ба хоб,
Дидаи гирьёни ман як шаб ғунудӣ, кошкӣ.
Аз чӣ нанмояд ба ман дидори хеш он дилфурӯз,
Розиям, розӣ чунон рӯй ар[7] намудӣ, кошкӣ.
Ҳар замон гӯям зи доғи ишқу тимори фироқ,
Дил рабуд аз ман нигорам, ҷон рабудӣ, кошкӣ.
Нолаҳои[8] зори ман шояд, ки гар[9] кас нашнавад,
Лобаҳои зори ман як шаб шунудӣ, кошкӣ.
Саъдӣ аз ҷон мехӯрад савганду мегӯяд ба дил,
Ваъдаҳояшро вафо боре намудӣ, кошкӣ.[10]

* * *

Сахт зебо меравӣ якборагӣ,
Дар ту ҳайрон мешавад наззорагӣ.
Инчунин рух бо парӣ бояд намуд,
То биёмӯзад парирухсорагӣ.
Ҳар киро пеши ту пой аз ҷой рафт,
Зери бораш барнахезад борагӣ.

---

1 А — Ин ғазалро надорад.
2 А — хубон. 3 А — ҳаст. 4 А — Ошиқӣ чанд бор.
5 А — маъшуқ як-як. 6 А — Нағнавам, эро. 7 А — рӯе.
8 А — лобаҳои. 9 А — ҳар.
10 А — Саъдӣ ба ҷони сахти ӯ савгандҳо хӯрда вале
Зинҳор аз ваъдаҳои ӯ набудӣ, кошкӣ.

Чашмҳои нимхобат солу моҳ[1]
Ҳамчу ман мастанд бе майхорагӣ.
Хастагонатро шикебой намонд,
Ё даво кун, ё бикуш якборагӣ.
Дӯст то хоҳӣ ба ҷои мо, накуст,
Дар ҳасудон ӯфтод оворагӣ.
Саъдиё, таслими фармон шав, ки нест
Чораи ошиқ ба ҷуз бечорагӣ.

* * *

Ҳаргиз ҳасад набурдам бар мансабею моле
Илло бар он, ки дорад бо дилбаре висоле.
Донӣ кадом давлат[2] дар васф менаёяд?
Чашме, ки боз бошад ҳар лаҳза бар ҷамоле.
Хуррам тане, ки маҳбуб аз дар фарозаш ояд,
Чун ризқи некбахтон бе меҳнати суоле.
Ҳамчун ду мағзи бодом андар яке хазина,
Бо ҳам гирифта унсе в-аз дигарон малоле.
Донӣ кадом ҷоҳил бар ҳоли мо бихандад?
Қ-ӯро набуда бошад дар умри хеш ҳоле.
Баъд аз ҳабиб бар ман нагзашт ҷуз хаёлаш
В-аз пайкари заифам нагзошт ҷуз хаёле.
Аввал, ки гӯй бурдӣ, ман будаме ба домаш,
Гар судманд будӣ бе давлат эҳтиёле.[3]
Соли[4] висол бо ӯ як рӯз буд гӯӣ
В-акнун дар интизораш рӯзе ба қадри соле.[5]
Айёмро ба моҳе як шаб ҳилол бошад
В-он моҳи дилситонро[6] ҳар абрӯе ҳилоле.
Сӯфӣ назар набозад ҷуз бо чунин ҳарифе,
Саъдӣ ғазал нагӯяд ҷуз бар чунин ғазоле.

---

1 А — маҳ. 2 А — неъмат.
3 А — Ин байтро надорад. 4 А — Соле.
5 А — Рӯзе фироқ бар ман наздик ба қадри соле.
6 А — меҳрубонро.

* * *

Эй сӯфии саргардон дар банди накӯномӣ,
То дурд наёшомӣ, з-ин дард наёромӣ.
Мулки самадиятро чӣ суду зиён дорад,
Гар ҳофизи қуръонӣ ё обиди асномӣ?
Зӯҳдат ба чӣ кор ояд, гар рондаи даргоҳӣ,
Куфрат чӣ зиён дорад, гар нексаранҷомӣ?
Бечораи тавфиқанд ҳам солеҳу ҳам толеҳ,
Дармондаи тақдиранд ҳам орифу ҳам омӣ.
Ҷаҳдам накунад озод,[1] эй сайд, ки дар бандӣ,
Судат накунад парвоз, эй мурғ, ки дар домӣ.
Ҷоме чӣ бақо дорад дар раҳгузари санге,
Даври фалак он санг аст, эй хоҷа,[2] ту он ҷомӣ.
Ин мулк халал гирад, гар худ малики Румӣ
В-ин рӯз ба шом ояд, гар подшаҳи Шомӣ.
Коми ҳама дуньёро бар ҳеҷ манеҳ, Саъдӣ,
Чун бо дигаре бояд пардохт ба нокомӣ.
Гар оқилу ҳушьёрӣ в-аз дил хабаре дорӣ,
То одамият хонанд в-арна кам аз анъомӣ.

* * *

Бисьёр сафар бояд, то пухта шавад хоме,
Сӯфӣ нашавад сӯфӣ, то дарнакашад ҷоме.
Гар пири муноҷот аст в-ар ринди хароботӣ,
Ҳар кас қаламе рафтаст бар вай ба саранҷоме.
Фардо, ки халоикро девони ҷазо бошад,
Ҳар кас амале дорад, ман гӯш ба инъоме.
Эй булбул, агар нолӣ, ман бо ту ҳамовозам,
Ту ишқи гуле дорӣ, ман ишқи гуландоме.
Сарве ба лаби ҷӯе, гӯянд, чӣ хуш бошад,
Онон, ки надидастанд сарве ба лаби боме.

---

[1] А — суде. [2] А — ёр.

Чашмҳои нимхобат солу моҳ[1]
Ҳамчу ман мастанд бе майхорагӣ.
Хастагонатро шикебой намонд,
Ё даво кун, ё бикуш якборагӣ.
Дӯст то хоҳӣ ба ҷои мо, накуст,
Дар ҳасудон ӯфтод оворагӣ.
Саъдиё, таслими фармон шав, ки нест
Чораи ошиқ ба ҷуз бечорагӣ.

* * *

Ҳаргиз ҳасад набурдам бар мансабею моле
Илло бар он, ки дорад бо дилбаре висоле.
Донӣ кадом давлат[2] дар васф менаёяд?
Чашме, ки боз бошад ҳар лаҳза бар ҷамоле.
Хуррам тане, ки маҳбуб аз дар фарозаш ояд,
Чун ризқи некбахтон бе меҳнати суоле.
Ҳамчун ду мағзи бодом андар яке хазина,
Бо ҳам гирифта унсе в-аз дигарон малоле.
Донӣ кадом ҷоҳил бар ҳоли мо бихандад?
Қ-ӯро набуда бошад дар умри хеш ҳоле.
Баъд аз ҳабиб бар ман нагзашт ҷуз хаёлаш
В-аз пайкари заифам нагзошт ҷуз хаёле.
Аввал, ки гӯй бурдӣ, ман будаме ба домаш,
Гар судманд будӣ бе давлат эҳтиёле.[3]
Соли[4] висол бо ӯ як рӯз буд гӯӣ
В-акнун дар интизораш рӯзе ба қадри соле.[5]
Айёмро ба моҳе як шаб ҳилол бошад
В-он моҳи дилситонро[6] ҳар абрӯе ҳилоле.
Сӯфӣ назар набозад ҷуз бо чунин ҳарифе,
Саъдӣ ғазал нагӯяд ҷуз бар чунин ғазоле.

---

1 А — маҳ. 2 А — неъмат.
3 А — Ин байтро надорад. 4 А — Соле.
5 А — Рӯзе фироқ бар ман наздик ба қадри соле.
6 А — меҳрубонро.

* * *

Эй сӯфии саргардон дар банди накӯномӣ,
То дурд наёшомӣ, з-ин дард наёромӣ.
Мулки самадиятро чӣ суду зиён дорад,
Гар ҳофизи қуръонӣ ё обиди асномӣ?
Зӯҳдат ба чӣ корояд, гар рондаи даргоҳӣ,
Куфрат чӣ зиён дорад, гар нексаранҷомӣ?
Бечораи тавфиқанд ҳам солеҳу ҳам толеҳ,
Дармондаи тақдиранд ҳам орифу ҳам омӣ.
Ҷаҳдам накунад озод,[1] эй сайд, ки дар бандӣ,
Судат накунад парвоз, эй мурғ, ки дар домӣ.
Ҷоме чӣ бақо дорад дар раҳгузари санге,
Даври фалак он санг аст, эй хоҷа,[2] ту он ҷомӣ.
Ин мулк халал гирад, гар худ малики Румӣ
В-ин рӯз ба шом ояд, гар подшаҳи Шомӣ.
Коми ҳама дуньёро бар ҳеҷ манеҳ, Саъдӣ,
Чун бо дигаре бояд пардохт ба нокомӣ.
Гар оқилу ҳушьёрӣ в-аз дил хабаре дорӣ,
То одамият хонанд в-арна кам аз анъомӣ.

* * *

Бисьёр сафар бояд, то пухта шавад хоме,
Сӯфӣ нашавад сӯфӣ, то дарнакашад ҷоме.
Гар пири муноҷот аст в-ар ринди хароботӣ,
Ҳар кас қаламе рафтаст бар вай ба саранҷоме.
Фардо, ки халоиқро девони ҷазо бошад,
Ҳар кас амале дорад, ман гӯш ба инъоме.
Эй булбул, агар нолӣ, ман бо ту ҳамовозам,
Ту ишқи гуле дорӣ, ман ишқи гуландоме.
Сарве ба лаби ҷӯе, гӯянд, чӣ хуш бошад,
Онон, ки надидастанд сарве ба лаби боме.

---

[1] А — суде. [2] А — ёр.

Рӯзе тани ман бинӣ қурбони сари кӯяш
В-ин ид намебошад, илло ба ҳар айёме.
Эй дар дили реши ман меҳрат чу равон дар тан,
Охир, зи дуогӯе ёд ор ба дашноме.
Бошад, ки ту худ рӯзе аз мо хабаре пурсӣ
В-арна кӣ барад, ҳайҳот, аз мо ба ту пайғоме?
Гарчи шаби муштоқон торик бувад, аммо
Навмед набояд буд аз равшании боме.
Саъдӣ, ба лаби дарьё дурдона куҷо ёбӣ?
Дар коми наҳангон рав, гар металабӣ коме.[1]

* * *

Эй дареғ, гар шабе дар бар харобат дидаме,
Саргарон аз хобу сармаст аз шаробат дидаме.
Рӯзи равшан даст додӣ дар шаби торики ҳаҷр,
Гар саҳаргаҳ рӯи ҳамчун офтобат дидаме.
Гар маро ишқат ба сахтӣ кушт, саҳл аст ин қадар,
Қош к-андак моя нармӣ дар хитобат дидаме.
Дур чаконидӣ қалам дар номаи дилсӯзи ман,
Гар умеди сулҳ боре дар ҷавобат дидаме.
Ростӣ хоҳӣ, сар аз ман тофтан будӣ савоб,
Гар чу кажбинон ба чашми носавобат дидаме.
Оҳ, агар вақте чу гул дар бӯстон ё чун суман
Дар гулистон ё чу нилуфар дар обат дидаме.
В-ар чу хуршедат набинам, кошкӣ ҳамчун ҳилол
Андаке пайдову дигар дар ниқобат дидаме.
Аз манат, донам, ҳиҷобе нест ҷуз бими рақиб,
Қош пинҳон аз рақибон дар ҳиҷобат дидаме.
Сар наёрастӣ кашид аз дасти афғонам фалак,
Гар ба хидмат дасти Саъдӣ дар рикобат дидаме.
Ин таманноям ба бедорӣ муяссар кай шавад,
Кошкӣ хобам гирифтӣ, то ба хобат дидаме.[2]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — Ин ғазалро надорад.

Зинда бе дӯст хуфта дар ватане,
Мисли мурдаест дар кафане.
Айшро бе ту айш натвон гуфт,
Чӣ бувад бевуҷуди рӯҳ тане?
То сабо меравад ба бӯстонҳо,
Чун ту сарве наёфт[1] дар чамане.
В-офтобе хилофи имкон аст,
Ки барояд зи ҷайби пираҳане.
В-он шикан бар шикан қабоили зулф,
Ки балоест зери ҳар шикане.[2]
Бар сари кӯи ишқ бозорест,
Ки наёрад ҳазор ҷон самане.
Ҷон он аст, агар бубахшоӣ,
Ки набинӣ факиртар зи мане.
Ҳафт кишвар намекунанд имрӯз,
Бе маколоти Саъдӣ анҷумане.
Аз ду берун на: ё дилат санг аст,
Ё ба гӯшат намерасад сухане?[3]

* * *

Сарвқадде миёни анҷумане
Беҳ, ки ҳафтод сарв дар чамане.
Ҷаҳл бошад фироқи сӯҳбати дӯст
Ба тамошои лолаву сумане.
Эй, ки ҳаргиз надидаӣ ба ҷамол
Ҷуз дар оина мисли хештане,
Ту, ки ҳамтои[4] хештан бинӣ,
Лоҷарам нангарӣ ба мисли мане.

---

[1] А — надид. [2] А — Ин байтро надорад.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — монанди.

Дар даҳонат сухан намегӯям,
Ки нагунҷад дар он даҳан сухане.
Баданат дар миёни пираҳанат
Ҳамчу рӯҳест рафта дар бадане.[1]
В-он кӣ бинад бараҳна андомат,
Гӯяд, ин пургул аст пираҳане.
Бо вуҷудат, хато бувад, ки назар
Ба хитой кунанд ё хутанӣ.[2]
Бод агар бар ман ӯфтад, бубарад
Ки намондаст зери ҷома тане.
Чора бечорагӣ бувад, Саъдӣ
Чун надонанд[3] чораеву фане.

* * *

Қас нагузашт дар[4] дилам, то ту ба хотири манӣ,
Як нафас аз даруни ман хайма ба дар намезанӣ.
Меҳргиёҳи аҳди ман тозатар аст ҳар замон
В-ар[5] ту дарахти дӯстӣ аз буну бех барканӣ.
Қас наситонадам ба ҳеҷ, ар ту биронӣ аз дарам,
Муқбили ҳар ду оламам, гар ту қабул мекунӣ.
Чун ту бадеъсурате бе сабаби кудурате
Аҳди вафои дӯстон ҳайф бувад, ки бишканӣ.
Сабр ба тоқат омад аз бор кашидани ғамат,
Чанд муқовимат кунад ҳаббаву санги садманӣ.
Аз ҳама кас рамидаам, бо ту дарорамидаам,[6]
Ҷамъ намешавад дигар, ҳар чӣ ту мепароканӣ.
Эй дил, агар фироқи ӯ в-оташи иштиёқи ӯ
Дар ту асар намекунад, ту на дилӣ, ки оҳанӣ.
Ҳам ба дари ту омадам аз ту, ки хасму ҳокимӣ,
Чораи пойбастагон нест ба ҷуз фурӯтанӣ.

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — Ин байтро надорад.
[3] А — намондаст. [4] А — бар. [5] А — Гар.
[6] А — то ба ту орамидаам.

Саъдӣ, агар ҷазаъ кунӣ в-ар накунӣ, чӣ фоида,
Сахткамон чӣ ғам хӯрад, гар ту заифҷавшанӣ.

* * *

Бар онам, гар ту боз ой, ки дар поят кунам ҷоне,
В-аз[1] ин камтар нашояд кард дар пои ту қурбоне.
Умед аз бахт медорам бақои умр чандоне,
Қ-аз абри лутф боз ояд ба хоки ташна бороне.[2]
Миёни ошиқу маъшуқ агар бошад биёбоне,
Дарахти арғувон рӯяд ба ҷои ҳар муғелоне.
Магар Лайлӣ намедонад, ки бе дидори маймунаш,[3]
Фарохои ҷаҳон танг аст бар Маҷнун чу зиндоне.
Дареғо, аҳди осоне, ки микдораш надонистам,
Надонӣ[4] қадри васл илло,[5] ки дармонӣ ба ҳиҷроне.
На дар зулфи парешони ту ман танҳо гирифторам,
Қи дил дар банди ӯ дорад ба ҳар мӯе парешоне.
Чӣ фитн(а)аст ин, ки чашмонат ба ғорат мебарад дилҳо,
Тӯи дар аҳди мо, гар ҳаст дар Шероз фаттоне.[6]
Нашояд хуни Саъдиро ба ботил рехтан, ҳаққо,
Биё, саҳл аст, агар дорӣ ба хатти хоҷа фармоне.
Замони рафта боз ояд, валекин сабр мебояд,
Қи мустахлас намегардад баҳоре бе зимистоне.

* * *

Баҳор омад, ки ҳар соат равад хотир ба бӯстоне,
Ба ғул-ғул дар самоъ оянд ҳар мурғе ба дастоне.
Дами Исост, пиндорӣ, насими боди[7] наврӯзӣ,
Қи хоки мурда боз ояд дар ӯ рӯҳеву райҳоне.

---

[1] А — Қ-аз.
[2] А — Қи хоки мурда бозояд дару рӯҳею райҳоне.
[3] А — маҳбубаш. [4] А — Бидонӣ. [5] А — он гаҳ.
[6] А — Ду байтро надорад. [7] А — субҳи.

Ба ҷавлону хиромидан даромад сарви бӯстонӣ,
Ту низ, эй сарви рӯҳонӣ, бикун як бор ҷавлоне.
Ба ҳар кӯе парирӯе ба чавгон мезанад гӯе,
Ту худ гӯи занах дорӣ, бисоз аз зулф чавгоне.
Ба чандин ҳилату ҳикмат, ки гӯй аз ҳамгинон бурдам.
Ба чавгонам намеафтад чунин гӯи занахдоне.
Биёр, эй боғбон, сарве ба болои дилоромам,
Ки боре ман надидастам чунин гул дар гулистоне.
Ту, оҳучашм, нагзорӣ маро аз даст, то он гаҳ
Ки ҳамчун оҳу аз дастат ниҳам сар дар биёбоне.
Камоли ҳусни рӯятро сифат кардан намедонам,
Ки ҳайрон боз мемонам, чӣ донад гуфт ҳайроне?
Висоли туст агар дилро муроде ҳасту матлубе,
Канори туст, агар ғамро каноре ҳасту поёне.
Табиб аз ман ба ҷон омад, ки Саъдӣ, қисса кӯтаҳ кун,
Ки дардатро намедонам бурун аз сабр дармоне.

* * *

Кибр як сӯ неҳ, агар шоҳиди дарвешонӣ,
Деви хуштабъ аз ҳури гиреҳпешонӣ.
Орзу мекунадам бо ту даме дар бӯстон,
Ё ба ҳар гӯша, ки бошад, ки ту худ бӯстонӣ.
Бо мани куштаи ҳиҷрон[1] нафасе хуш бинишин,
То магар зинда шавам з-он нафаси рӯҳонӣ.
Гар дар офоқ бигардӣ, ба ҷуз оина туро
Сурате кас нанамояд, ки бад-ӯ[2] мемонӣ.
Ҳеҷ давроне бе фитна нагӯянд, ки буд,[3]
Ту бад-ин ҳусн магар фитнаи ин давронӣ?
Мардум аз тарси худо саҷдаи рӯят накунанд
Бомдодат, ки бубинанду ман аз ҳайронӣ.
Гарам аз пеш биронию ба шӯхӣ наравам,
Афв фармой, ки аҷз аст, на бефармонӣ.

---

[1] А — сӯхтахирман. [2] А — бад-он.
[3] А — Ҳеҷ даврон бинагӯянд, ки бе фитна набуд.

На гузир аст маро аз ту, на имкони гурез,
Чора сабр аст, ки ҳам дардию ҳам дармонӣ.
Бандагонро набувад ҷуз ғами озодию ман
Подшоҳӣ кунам, ар бандаи хешам хонӣ.[1]
З-ин суханҳои диловез, ки шарҳи ғами туст,
Хирмане дораму тарсам, ба ҷаве настонӣ.
Ту, ки як рӯз пароканда набудаст дилат,
Сурати ҳоли парокандадилон кай донӣ?
Нафасе бандаиавозӣ куну биншин, ҳарчанд
Оташе нест, ки ӯро ба даме наншонӣ.
Сухани зиндадилон гӯш кун аз куштаи хеш,
Чун дилам зинда набошад, ки ту дар вай ҷонӣ?![2]
Ин тавонӣ, ки наёӣ зи дари Саъдӣ боз,[3]
Лек берун равӣ[4] аз хотири ӯ, натвонӣ.

* * *

Ҷаро ба саркашӣ аз ман[5] инон бигардонӣ,
Макун, ки бехудам андар ҷаҳон бигардонӣ.
Зи дасти ишқи ту як рӯз дин бигардонам,
Чӣ гардад, ар дили номеҳрубон бигардонӣ?
Гар иттифоқ наяфтад қадам, ки ранҷа кунӣ,
Ба зикри мо чӣ шавад, гар забон бигардонӣ.
Гумон мабар, ки бидорем дастат аз фитрок
Бад-ин қадар, ки ту аз мо инон бигардонӣ.[6]
Вуҷуди ман чу қалам[7] сар ниҳода бар хати туст,
Бигардам, ар ба сарам[8] ҳамчунон бигардонӣ.

---

[1] А — Чор байтро надорад. [2] А — Ду байтро надорад.
[3] А — Қай тавонӣ, ки биёбӣ дили Саъдиро боз.
[4] А — В-ин, ки берун шавӣ.
[5] А — мо. [6] А — Се байтро надорад.
[7] А — қалами. [8] А — Нагардам, ар сари ман.

Агар қадам зи мани ношикеб вогирӣ,
В-агар назар зи мани нотавон бигардонӣ,
Надонамат зи куҷо он сипар ба даст ояд,
Қи тири оҳи ман аз осмон бигардонӣ.[1]
Гарам зи пои саломат[2] ба сар дарандозӣ
В-арам зи дасти маломат ба ҷон бигардонӣ,
Сари иродати Саъдӣ гумон мабар ҳаргиз,
Қи то қиёмат аз ин[3] остон бигардонӣ.

* * *

Сарв истода беҳ, чу ту рафтор мекунӣ,
Тӯтӣ[4] хамӯш беҳ, чу ту гуфтор мекунӣ.
Қас дил ба ихтиёр ба меҳрат намедиҳад,
Доме ниҳодаӣ, ки гирифтор мекунӣ.
Ту худ чӣ фитнаӣ, ки ба чашмони турки маст
Торочи ақли[5] мардуми ҳушьёр мекунӣ.
Аз дӯстӣ, ки дораму ғайрат, ки мебарам,
Хашм оядам, ки чашм ба ағьёр мекунӣ.
Гуфтӣ, назар хатост, ту дил мебарӣ, равост?
Худ карда ҷурму халқ гунаҳгор мекунӣ.
Ҳаргиз фаромӯшат нашавад дафтари хилоф
Бо дӯстон, чунин ки ту такрор мекунӣ.
Дастон ба хуни тозаи бечорагон хизоб,
Ҳаргиз кас ин кунад, ки ту айёр мекунӣ.
Бо душманон мувофиқу бо дӯстон ба хашм,[6]
Ёрӣ набошад ин, ки ту бо ёр мекунӣ.
То ман самоъ мешунавам, панд нашнавам,
Эй муддаӣ, насиҳати бекор мекунӣ.
Гар теғ мезанӣ, сипар инак вуҷуди ман,
Сулҳ аст аз ин тараф, ки ту пайкор мекунӣ.

---

1 А — Қи найзаи ман аз он остон бигардонӣ.
2 А — маломат. 3 А — он. 4 А — Булбул.
5 А — Қасди ҳалокӣ.
6 А — чанг.

Аз рӯи дӯст то накунӣ рӯ ба офтоб,
Қ-аз офтоб рӯй ба девор мекунӣ.[1]
Зинҳори Саъдӣ аз дили сангини кофараш,
Қофар чӣ ғам хӯрад, чу ту зинҳор мекунӣ.

* * *

Имрӯз чунонӣ, эй парирӯй,
Қ-аз моҳ ба ҳусн мебарӣ гӯй.
Меоиву дар паи ту ушшоқ,
Девона шуда давон ба ҳар сӯй.
Инак ману зангиёни кофар,
В-он мулъаби лӯъбатони ҷодуй.
Оварда зи ғамза сеҳр дар чашм,
Дардода зи фитна тоб дар мӯй.
В-аз баҳри шикори дил ниҳода
Тири мижа дар камони абрӯй.
Нархи гулу гулшакар шикаста
З-он чеҳраи хубу лаъли дилҷӯй.
Чокар шуда шоҳи ахтаронат,
Шери фалакат шуда саги кӯй.
Бар боми сарочаи ҷамолат
Қайвон шуда посбони ҳиндуй.
Ораз, ба масал, чу барги насрин,
Боло ба сифат чу сарви худрӯй.
Гӯй, ба чӣ шона кардай зулф,
Ё худ ба чӣ об шустаӣ рӯй,
Қ-аз рӯй ба лола медиҳӣ ранг
В-аз зулф ба мушк медиҳӣ бӯй.
Чун Саъдӣ садҳазор булбул
Гулзори рухи туро ғазалгӯй.[2]

---

[1] А — Ин байтро надорад.
[2] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Эй боди субҳдам хабари дилситон бигӯй,
Васфи ҷамоли он бути номеҳрубон бигӯй.
Бигзор мушку бӯи сари зулфи ӯ биёр,
Ёди шакар макун, сухане з-он даҳон бигӯй.
Бастам ба ишқи мӯи миёнаш камар чу мӯр,
Гар вақт бинӣ, ин сухан андар миён бигӯй.
Бо булбулони сӯхтаболи замири ман
Пайғоми он ду тӯтии шаккарфишон бигӯй.
Донам, ки боз бар сари кӯяш гузар кунӣ,
Гар бишнавад ҳадиси манаш, дар ниҳон бигӯй.
Қ-эй дилрабуда аз бари ман, ҳукм аз они туст,
Гар низ гӯиям, ба масал, тарки ҷон бигӯй.
Ҳар лаҳза рози дил ҷаҳадам бар сари забон,
Дил метапад, ки умр бишуд, вораҳон, бигӯй.
Сирри дил аз забон нашавад ҳаргиз ошкор,
Гар дил мувофиқат накунад, к-эй забон, бигӯй.
Эй боди субҳ, душмани Саъдӣ мурод ёфт,
Наздики дӯстони вай ин достон бигӯй.[1]

* * *

Эй, ки ба ҳусни қоматат сарв надидаам сиҳӣ,
Гар ҳама душманӣ кунӣ, аз ҳама дӯстон беҳӣ.
Ҷавр бикун, ки ҳокимон ҷавр кунанд бар раҳӣ,
Шер, ки пойбанд шуд, тан бидиҳад ба рӯбаҳе.
Аз назарат куҷо равад в-ар биравад, ту ҳамраҳӣ,
Рафту раҳо намекунӣ, омаду раҳ намедиҳӣ.
Шояд агар назар кунӣ, эй, ки зи дардам огаҳӣ
В-ар накунӣ, асар кунад, дуди дили саҳаргаҳӣ.
Саъдиву Амру Зайдро ҳеҷ маҳал намениҳӣ,
В-ин ҳама лоф мезанам аз духули миёнтиҳӣ!

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Нашнидаам, ки моҳе бар сар ниҳад кулоҳе.
Ё сарв бо ҷавонон[1] ҳаргиз равад ба роҳе.
Сарви баланди бӯстон бо ин ҳама латофат
Ҳар рӯзаш аз гиребон сар барнакард моҳе.
Гар ман сухан нагӯям дар ҳусни эътидолат,
Болот худ бигӯяд з-ин ростгар гувоҳе.
Рӯзе чу подшоҳон хоҳам, ки барнишинӣ,
То бишнавӣ зи ҳар сӯ фарьёди додхоҳе.[2]
Бо лашкарат чӣ ҳоҷат рафтан ба ҷанги душман,
Ту худ ба чашму абру барҳам занӣ сипоҳе.
Хайли ниёзмандон бар[3] роҳат истода,
Гар мекунӣ ба раҳмат дар куштагон нигоҳе.
Эмин машав, ки рӯят оинаест равшан,
То кай чунин бимонад в-аз ҳар канора оҳе?
Гӯӣ, чӣ ҷурм дидӣ, то душманам гирифтӣ,
Худро намешиносам ҷуз дӯстӣ гуноҳе.
Эй моҳи сарвқомат, шукронаи саломат,
Аз ҳоли зердастон мепурс гоҳ-гоҳе.
Шере дар ин қазият кеҳтар шуда зи мӯре,
Кӯҳе дар ин тарозу камтар шуда зи коҳе.[4]
Тарсам, чу[5] бозгардӣ, аз[6] даст рафта бошам
В-аз рустанӣ набинӣ бар гӯри[7] ман гиёҳе.
Саъдӣ, ба ҳар чӣ ояд, гардан бинеҳ, ки шояд,
Пеши кӣ дод хоҳӣ аз дасти подшоҳе?

* * *

Ҳар шабе бо дилеву сад зорӣ
Манаму оби чашму бедорӣ.

---

1 А — рафиқон.
2 А — Ин байтро надорад. 3 А — дар.
4 А — Ин байтро надорад. 5 А — ки.
6 А — в-аз. 7 А — кӯи.

Бинамондаст об дар ҷигарам,
Баски чашмам кунад гуҳарборӣ.
Дили ту аз куҷову ғам зи куҷо?
Ту чӣ донӣ ки чист ғамхорӣ?
Огаҳ аз ҷони ман шавӣ он гоҳ,
Ки чу ман як шабе ба рӯз орӣ.
Гуфтаӣ ҷон биёру ишқ бубар,
Чашми бад дур аз ин кулаҳдорӣ.
Бори ишқи ту бар дилам хуш буд,
Ҳаҷр хуштар кунун ба сардорӣ.
Мардумӣ кун, маҷӯй озорам,
Ки на корест мардумозорӣ.
Саъдӣ аз дасти ту нахоҳад шуд,
Гар кушӣ в-ар муоф медорӣ.[1]

* * *

Надонам, аз мани хастаҷигар чӣ мехоҳӣ?
Дилам ба ғамза рабудӣ, дигар чӣ мехоҳӣ?
Агар ту бар дили[2] ошуфтагон бубахшоӣ,
Зи рӯзгори ман ошуфтатар чӣ мехоҳӣ?
Ба ҳарза умри ман андар сари ҳавои ту шуд,
Ҷафо[3] зи ҳад бигузашт, эй писар, чӣ мехоҳӣ?
Зи дидаву сари ман он чӣ ихтиёри ту аст,
Ба дида ҳар чӣ ту гӯӣ, ба сар чӣ мехоҳӣ.[4]
Шунидаам, ки туро илтимоси шеъри раҳист,
Ту кони шаҳду наботӣ, шакар чӣ мехоҳӣ?
Ба умре аз рухи хуби ту бурдаам назаре
Кунун ғаромати он як назар чӣ мехоҳӣ?[5]
Дареғ нест зи ту, ҳар чӣ ҳаст Саъдиро,
Вай он кунад, ки ту гӯӣ, дигар чӣ мехоҳӣ?!

---

1 А — Ин ғазалро надорад. 2 А — дилбар бар.

3 А — Бало.

4 А — Зи дидаву сарам он чӣ ихтиёри туст, бихоҳ.

5 А — Кунун ғаромати он як назар ки бо ту марост,
Ба умре аз рухи хубат назар, чи мехоҳӣ.

ХАВОТИМ

Мо қалам дар сар кашидем ихтиёри хешро,
Ихтиёр он аст, к-ӯ қисмат кунад дарвешро.
Он кӣ мукнат[1] беш аз он хоҳад, ки қисмат кардаанд,
Гӯ, тамаъ кам кун, ки заҳмат[2] беш бошад бешро.
Хамри дуньё бо хумору гул ба хор омехтаст,
Нӯш мехоҳӣ, ҳало, гар пой дорӣ нешро.
Эй, ки хоболуда вопас мондаӣ аз корвон,
Ҷаҳд кун, то бозьёбӣ ҳамраҳони хешро.
Дар ту он мардӣ намебинам, ки кофар бишканӣ,
Бишкан, ар мардӣ, ҳавои нафси кофаркешро.
Он гаҳ аз хоб андар ояд мардуми нодон, ки мурд,
Чун шубон он гаҳ, ки гург афканда бошад мешро.
Хештанро хайр хоҳӣ, хайрхоҳи халқ бош,
З-он ки ҳаргиз бад набошад нафси некандешро.
Одамият раҳм бар бечорагон овардан аст,
Қ-одамиро тан биларзад, чун бубинад решро.
Ростӣ карданду фармуданд мардони худой,
Эй фақеҳ, аввал насиҳат гӯй нафси хешро.
Он чӣ[3] нафси хешро хоҳӣ, ҳаромат,[4] Саъдиё,
Гар нахоҳӣ[5] ҳамчунон бегонарову хешро.

---

[1] А — қисмат. [2] А — қисмат. [3] А — кӣ.
[4] А — хеш хоҳӣ, гӯ, ҳаромат. [5] А — бихоҳӣ.

* * *

Вах, ки гар ман боз бинам рӯи ёри хешро,
То қиёмат шукр гӯям кирдигори[1] хешро.
Ёри борафтодаро дар корвон бигзоштанд
Бевафо ёрон, ки[2] барбастанд бори хешро.
Мардуми бегонаро хотир нигаҳ доранд халқ,
Дӯстони мо биёзурданд ёри хешро.
Ҳамчунон уммед медорам, ки баъд аз доғи ҳаҷр
Марҳаме бар дил ниҳад[3] уммедвори хешро.
Рой рои туст, хоҳӣ ҷангу хоҳӣ оштӣ,
Мо қалам дар сар кашидем ихтиёри хешро.[4]
Ҳар киро дар хоки ғурбат пой дар гил монд, монд,
Гӯ, дигар дар хоби хуш бинӣ диёри хешро.
Офият хоҳӣ, назар дар манзари хубон макун
В-ар кунӣ, бадруд кун хобу қарори хешро.
Габру тарсову мусулмон ҳар касе дар дини хеш
Қиблае доранду мо зебо нигори хешро.
Хоки пояш хостам шуд, боз гуфтам зинҳор
Ман бар он доман намехоҳам ғубори хешро.
Дӯш ҳурезодае дидам, ки пинҳон аз рақиб
Дар миёни ёварон мегуфт ёри хешро,
Гар муроди хеш хоҳӣ, тарки васли мо бигӯ,
В-ар маро хоҳӣ, раҳо кун ихтиёри хешро.[5]
Дарди дил пӯшида монӣ,[6] то ҷигар пурхун шавад,
Беҳ, ки бо душман намоӣ ҳоли зори хешро.
Гар ҳазорат ғам бувад, бо кас нагӯӣ зинҳор,
Эй бародар, то набинӣ ғамгусори хешро.[7]
Эй сиҳисарви равон, охир, нигоҳе бозкун,
То ба хидмат арза дорам ифтиқори хешро.

---

[1] А — рӯзгори. [2] А — ёрону. [3] А — ниҳанд.
[4] А — Ин байтро надорад.
[5] А — Ин байтро надорад. [6] А — беҳтар.
[7] А — Ин байтро надорад.

Дӯстон гӯянд, Саъдӣ, дил чаро додӣ ба ишқ?
То миёни халқ гум кардӣ виқори хешро.
Мо салоҳи хештан дар бенавоӣ дидаем,
Ҳар касе, гӯ, маслиҳат бинанд кори хешро.

* * *

То бувад бори ғамат бар дили беҳуш маро,
Сӯзи ишқат нанишонад зи ҷигар ҷӯш маро.
Нагзарад ёди гулу сунбулам андар хотир,
То ба хотир бувад он зулфу баногӯш маро.
Шарбате талхтар аз заҳри фироқат бояд,
То кунад лаззати васли ту фаромӯш маро.
Ҳар шабам бо ғами ҳиҷрони ту сар бар болин,
Рӯзе ар бо ту нашуд даст дар оғӯш маро.
Бе даҳони ту агар сад қадаҳи нӯш диҳанд,
Ба даҳони ту, ки заҳр ояд аз он нӯш маро.
Саъдӣ андар кафи ҷаллоди ғамат мегӯяд:
«Бандаам, банда ба куштан деҳу мафрӯш маро».[1]

* * *

Дер омадӣ, эй нигори сармаст,
Зудат надиҳем доман аз даст.
Бар оташи ишқат[2] оби тадбир
Чандон ки задем, бознанишаст.
Аз рои ту сар наметавон тофт
В-аз рӯи ту дар наметавон баст.
Аз пеши ту роҳи рафтанам нест,
Чун моҳии ӯфтода дар шаст.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — ишқ.

Савдои лаби шакардаҳонон
Бас тавбаи солеҳон, ки бишкаст.[1]
Эй, сарви баланди бӯстонӣ
Дар пеши дарахти қоматат паст.
Бечора касе, ки аз ту бибрид,
Осуда тане, ки бо ту пайваст.[2]
Чашмат ба карашма хуни ман рехт
В-аз қатли хато чӣ ғам хӯрад маст?
Саъдӣ, зи каманди хубрӯён
То ҷон бувадат, наметавон ҷаст.[3]
В-ар сар нанихӣ дар[4] остонаш,
Дигар чӣ кунӣ, дари дигар ҳаст?

* * *

Айби ёрону дӯстон ҳунар аст,
Сухани душманон на мӯътабар аст.
Мӯҳри меҳр аз даруни мо наравад,
Эй бародар, ки нақш бар ҳаҷар аст.
Чӣ тавон гуфт дар латофати дӯст,
Ҳар чӣ гӯем, аз он латифтар аст.
Он кӣ манзури дидаву дили мост,
Натавон гуфт шамс ё қамар аст.
Ҳар касе, гӯ, ба ҳоли худ бошед,
Эй бародар, ки ҳоли мо дигар аст.
Ту, ки дар хоб будаӣ ҳама шаб,
Чӣ насибат зи булбули саҳар аст?
Одамеро, ки ҷони маънӣ нест,
Дар ҳақиқат дарахти бесамар аст.
Мо пароқандагони маҷмӯем,
Ёри мо ғоиб асту дар назар аст.

---

[1] А — Ду байтро надорад.
[2] А — Ин байтро надорад.
[3] А — раст. [4] А — бар.

Барги тар хушк мешавад ба замон,[1]
Барги чашмони мо ҳамеша тар аст.
Ҷони ширин фидои сӯҳбати ёр,
Шарм дорам, ки нек мухтасар аст.
Ин қадар дуни қадри ӯст, валек
Ҳадди имкони мо ҳамин қадар аст.
Парда бар худ наметавон пӯшид,
Эй бародар, ки ишқ пардадар аст.
Саъдӣ аз боргоҳи қурбати дӯст,
То хабар ёфтаст, бехабар аст.
Мо сар инак ниҳодаем ба тавъ,
То худовандгорро чӣ сар аст.

* * *

Сармаст даромад аз дарам дӯст,
Лабхандзанон чу ғунча дар пӯст.
Чун дидамаш он рухи нигорин,
Дар худ ба ғалат шудам, ки ин ӯст?
Ризвон дари хулд боз кардаст,
Қ-аз атр машоми рӯҳ хушбӯст.
Пеши қадамаш ба сар давидам,
Дар пой фитодамаш, ки эй дӯст,
Якбора ба тарки мо бигуфтӣ,
Зинҳор, нагӯӣ ин, на некӯст.
Бар ман, ки дилам чу шамъ яктост,
Пироҳани ғам чу шамъ даҳ туст.
Чашмаш ба карашма гуфт бо ман,
«Дар наргиси масти ман чӣ оҳуст?»
Гуфтам: «Ҳама некуяст, лекин
Ин аст, ки бевафову бадхӯст».
Бишнав нафасе дуои Саъдӣ,
Гарчи ҳама оламат дуогӯст.[2]

---

[1] А — хазон.
[2] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Он беҳ, ки чун мане нарасад дар висоли дӯст,
То заъфи хеш ҳамл кунад бар камоли дӯст.
Рашк оядам зи мардумаки дида борҳо,
Қ-ин шӯхдида чанд бубинад ҷамоли дӯст.
Парвона кист, то мутааллиқ шавад ба шамъ,
Боре бисӯзадаш субаҳоти ҷалоли дӯст.
Эй дӯст, рӯзҳои танаъум ба рӯза бош,
Бошад, ки дарфитад шаби қадр висоли дӯст.
Дур аз ҳавои нафс, ки мумкин намешавад
Дар тангнои сӯҳбати душман маҷоли дӯст.
Гар дӯст ҷону сар талабад, истодаем,
Ёрон бад-ин қадар бикунанд эҳтимоли дӯст.
Хуррам тане, ки ҷон бидиҳад дар вафои ёр,
Иқбол дар саре, ки шавад поймоли дӯст.
Моро шикояте зи ту гар ҳаст, ҳам ба туст,
Дар пеши душманон натавон гуфт ҳоли дӯст.
Бисьёр Саъдӣ аз ҳама олам бидӯхт чашм,
То менамоядаш ҳама олам хаёли дӯст.[1]

* * *

Гар сабри дил аз ту ҳасту гар нест,
Ҳам сабр, ки ҷораи дигар нест.
Эй хоҷа, ба кӯи дилситонон
Зинҳор, марав, ки раҳ бадар нест.
Донанд ҷаҳониён, ки дар ишқ
Андешаи ақл мӯътабар нест.
Гӯянд, ба ҷонибе дигар рав
В-аз ҷониби ӯ азизтар нест.
Гирди ҳама бӯстон бигаштам,
Бар ҳеҷ дарахт аз ин самар нест.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Ман дархури ту чӣ тӯҳфа орам?
Ҷон асту баҳои як назар нест.
Донӣ, кӣ хабар зи ишқ дорад?
Он к-аз ҳама оламаш хабар нест.
Саъдӣ, чу умеди васл[1] боқист,
Андешаи ҷону бими сар нест.
Парвона зи ишқ бар хатар буд,
Акнун, ки бисӯхташ,[2] хатар нест.

* * *

Ҳар чӣ хоҳӣ кун, ки моро бо ту рӯи ҷанг нест,
Панҷа бо зӯроварон андохтан фарҳанг[3] нест.
Дар кӣ хоҳам бастан он дил, к-аз висолат барканам,
Чун ту дар олам набошад, в-арна олам танг нест.
Шоҳиди моро на ҳар чашме[4] чунон бинад, ки ҳаст,
Сунъро оинае бояд, ки бар вай занг нест.
Бо замоне дигар андоз эй, ки пандам медиҳӣ,
Қ-ин замонам гӯш бар чанг асту дил дар чанг нест.
Гар туро коме барояд деру зуд аз васли ёр,
Баъд аз он номат ба расвоӣ барояд, нанг нест.
Сустпаймоно, чаро кардӣ хилофи ақлу рой
Сулҳ бо душман, агар бо дӯстонат ҷанг нест.
Гар туро оҳанги васли мо набошад, гӯ, мабош,
Дӯстонро ҷуз ба дидори ту ҳеҷ оҳанг нест.
В-ар ба санг аз сӯҳбати хешам биронӣ, оқибат
Худ дилат бар ман бибахшояд, ки охир санг нест.[5]
Саъдиё, номат ба риндӣ дар ҷаҳон афсона шуд,
Аз чӣ метарсӣ, дигар баъд аз сиёҳӣ ранг нест.

---

1 А — ишқ. 2 А — бисӯхтӣ.
3 А — зӯрозмо андохтан оҳанг. 4 А — на ҳар вақте.
5 А — Ҳам дилат бар ман бубахшояд, агар худ санг нест.

* * *

Дар ман ин ҳаст, ки сабрам зи накӯруён нест,
Аз[1] гулу лола гузир асту зи гулрӯён[2] нест.
Дили гумкарда дар ин шаҳр на ман меҷӯям,
Ҳеҷ кас нест, ки матлуби маро ҷӯён нест.
Он паризодаи маҳпора, ки дилбанди ман аст,
Қас надонам, ки ба ҷон дар талабаш пӯён нест.
Сорбоно, хабар аз[3] дӯст биёвар, ки маро
Хабар аз душману андешаи[4] бадгӯён нест.
Мард бояд, ки ҷафо бинаду миннат дорад,
На бинолад, ки маро тоқати бадхӯён нест.
Айби Саъдӣ макун, эй хоҷа, агар одамиӣ,
К-одамӣ нест, ки майлаш ба парирӯён нест.

* * *

Эй, ки раҳмат менаёяд бар манат,
Офарин бар ҷону раҳмат бар танат.
Қоматат гӯям, ки дилбанд асту хуб,
Ё сухан ё омадан ё рафтанат.
Шармаш аз рӯи ту бояд[5] офтоб,
К-андарояд бомдод аз равзанат.
Ҳусни андомат намегӯям ба шарҳ,
Худ ҳикоят мекунад пироҳанат.
Эй, ки сар то поят аз гул хирман аст,
Раҳмате кун бар гадои хирманат.
Моҳрӯё, меҳрубонӣ пеша кун,
Сирате чун сурати мустаҳсанат.
Эй ҷамоли Каъба, рӯе боз кун,
То тавофе мекунам пироманат.

---

1 А — В-аз. 2 А — гулбӯён. 3 А — сорвоно, хабарӣ.
4 А — андеша зи. 5 А — н-ояд.

Даст гир ин панҷ рӯзам дар ҳаёт,
То нагирам дар қиёмат доманат.
Азм дорам, к-аз дилат берун кунам
В-андаруни ҷон бисозам масканат.
Дарди дил бо сангдил гуфтан чӣ суд,
Боди сарде медамам дар оҳанат.[1]
Гуфтам: «Аз ҷаврат бирезам хуни хеш»,
Гуфт: «Хуни хештан дар гарданат».
Гуфтам: «Оташ дарзанам офокро»,
Гуфт: «Саъдӣ, дарнагирад бо манат».

* * *

Фарҳодро чу бар рухи Ширин назар фитод,
Дудаш ба сар даромаду аз пой дарфитод.
Маҷнун зи ҷоми талъати Лайлӣ чу маст шуд,
Фориғ зи модару падару симу зар фитод.
Ромин чу ихтиёри ғами ишқи Виса кард,
Якборагӣ ҷудо зи кулоҳу камар фитод.
Вомиқ чу кораш аз ғами Азро ба ҷон расид,
Кораш мудом бо ғаму оҳи саҳар фитод.
З-ин гуна сад ҳазор кас аз пиру аз ҷавон,
Маст аз шароби ишқ чу ман бехабар фитод.
Бисьёр кас шуданд асири каманди ишқ,
Танҳо на аз барои ман ин шӯру шар фитод.
Рӯзе ба дилбаре назаре кард чашми ман,
З-он як назар маро ду ҷаҳон аз назар фитод.
Ишқ омад, ончунон ба дилам дарзад оташе,
Қ-аз вай ҳазор сӯз маро дар ҷигар фитод.
Бар ман магир, агар шудам ошуфтадил зи ишқ,
Монанди ин басе зи қазову қадар фитод.
Саъдӣ, зи халқ чанд ниҳон рози дил кунӣ,
Чун моҷарои ишқи ту як-як бадар фитод.[2]

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Пеши рӯят қамар наметобад,
Хур зи ҳукми ту сар наметобад.
Некӯи хӯй кун, ки наргиси маст
. . . .
. . . .
Зӯҳра вақти саҳар наметобад.
Оташ андаруни шаб бинишаст,
Ки танӯрам магар наметобад,
Бори ишқат куҷо кашад дили ман,
Ки қазову қадар наметобад.
Новаки ғамза бар дили Саъдӣ
Мазан, эй ҷон, чу барнаметобад[1].

* * *

Туро зи ҳоли парешони мо чӣ ғам дорад?
Агар чароғ бимирад, сабо чӣ ғам дорад?
Туро, ки ҳар кӣ мурод аст, меравад аз пеш,
Зи бемуродии амсоли мо чӣ ғам дорад?
Ту подшоҳӣ, агар чашми посбон ҳама шаб
Ба хоб дарнаравад, подшаҳ чӣ ғам дорад?
Хатост ин, ки дили дӯстон биёзорӣ,
Валек қотили амд аз хато чӣ ғам дорад?
Амири хубон! Охир, гадои хайли туем,
Ҷавоб деҳ, ки амир аз гадо чӣ ғам дорад?
Бака-л-азулу ало моҷаро лиаҷфонӣ,
Рафиқи ғофил аз ин моҷаро чӣ ғам дорад?
Ҳазор душман агар дар кафост орифро,
Чу рӯи хуби ту дид, аз фано чӣ ғам дорад?
Қазо ба талхию ширинӣ, эй писар, рафтаст,
Ту гар туруш биншинӣ, қазо чӣ ғам дорад?

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Балои ишқ азим аст лоуболеро,
Чу дил ба марг ниҳод, аз бало чӣ ғам дорад?
Ҷафою ҳар чӣ тавонӣ бикун, ки Саъдиро,
Ки тарки хеш гирифт, аз ҷафо чӣ ғам дорад?

* * *

Он кӣ бар настаран аз ғолия холе дорад,
Алҳақ ороста хулқею ҷамоле дорад.
Дарди дил пеши[1] кӣ гӯям, ки ба ҷуз боди сабо
Қас надонам, ки дар он кӯй маҷоле дорад.
Дил чунин сахт набошад, ки яке[2] бар сари роҳ
Ташна мемираду шахс оби зулоле дорад.
Зиндагонӣ натавон гуфту ҳаёте, ки марост
Зинда он аст, ки бо дӯст висоле дорад.
Ман ба дидори ту муштоқаму аз ғайр малул,
Гар туро аз ману аз ғайр малоле дорад.
Мурғ бар боми ту раҳ дораду ман бар сари кӯй,
Ҳаббазо мурғ, ки охир пару боле дорад.
Ғами дил бо ту нагӯям, ки надорӣ ғами дил,
Бо касе ҳол тавон гуфт, ки ҳоле дорад.
Толиби васли ту чун муфлису андешаи ганҷ
Ҳосил он аст, ки савдои муҳоле дорад.[3]
Оқибат сар ба биёбон биниҳад чун Саъдӣ,
Ҳар кӣ дар сар ҳаваси чун ту ғазоле дорад.

* * *

Гар он мурод шабе дар канори мо бошад,
Зиҳӣ саодату давлат, ки ёри мо бошад,
Агар ҳазор ғам аст аз ҷаҳониён бар дил,
Ҳамин бас аст, ки ӯ ғамгусори мо бошад.

---

[1] А — ғами дил бо. [2] А — касе.
[3] А — Ин се байтро надорад.

Ба кунҷи ғоре узлат[1] гузинам аз ҳама халқ,
Гар он латифи ҷаҳон ёри ғори мо бошад.
Аз он тараф напазирад камоли ӯ нуқсон
В-аз ин ҷиҳат[2] шарафи рӯзгори мо бошад.
Ҷафои пардадаронам тафовуте накунад,
Агар инояти ӯ[3] пардадори мо бошад.
Муроди хотири мо мушкил асту мушкил нест,
Агар муроди худовандгори мо бошад.
Ба ихтиёри қазои замон бибояд сохт,
Ки доим он набувад, к-ихтиёри мо бошад.[4]
В-агар[5] ба дасти нигорини дӯст кушта шавем,
Миёни оламиён ифтихори мо бошад.
Ба ҳеҷ кор наёям, гарам ту напсандӣ
В-агар қабул кунӣ, кор кори мо бошад.
Нигорхонаи чинӣ, ки васф мегӯянд,
На мумкин аст, ки мисли нигори мо бошад.
Чунин ғазол, ки васфаш ҳаме равад, Саъдӣ
Гумон мабар, ки ба танҳо шикори мо бошад.[6]

* * *

Завқи шароби унсат вақте агар бибошад,
Ҳар рӯз бомдодат завқе дигар бибошад.
Беҳи мудовиматро рӯзе шаҷар бирӯяд,
Шохи мувозибатро вақте самар бибошад.
Устоди кимиёро бисёр сим бояд
Дар хоки тира кардан, то он ки зар бибошад.
Бисёр сабр бояд, то он табиби дилро
Дар кӯи дардмандон рӯзе гузар бибошад.

---

[1] А — хилват.
[2] А — тараф. [3] А — гар он чизи ҷаҳон.
[4] А — Ин байтро надорад. [5] А — Агар. [6] А — В-арам.

Олим, ки орифонро гӯяд: назар бидӯзед,
Гар ёри мо бубинад, соҳибназар бибошад,
Зеро ки подшоҳе чун буқъае бигирад,
Буньёди ҳукми аввал зеру забар бибошад.
Девонаро, ки гӯӣ ҳушьёр бошу оқил,
Бим аст, к-аз насиҳат девонатар бибошад.
Бонги саҳар баромад, дарвешро хабар шуд,
Ратле гарон-ш дардеҳ, то бехабар бибошад.
Соқӣ, биёр ҷоме, мутриб, бигӯй чизе,
Лаб бар даҳони най неҳ, то найшакар бибошад.
Имрӯз қавли Саъдӣ ширин наменамояд,
Чун достони ширин фардо самар бибошад.[1]

* * *

Чӣ касӣ, ки ҳеҷ касро ба ту-бар назар[2] набошад,
Қи на дар ту бозмонад, магараш басар набошад.
На тариқи дӯстон асту на шарти меҳрубонӣ,
Қи зи дӯстӣ бимирему туро хабар набошад.
Макун, арчӣ метавонӣ, ки зи хидматам биронӣ,
Назананд соилеро, ки даре дигар набошад.
Ба раҳат нишаста будам, ки назар кунӣ ба ҳолам,
Накунӣ, ки чашми мастат зи хумор барнабошад.
Ҳама шаб дар ин ҳадисам, ки хунук тане, ки дорад[3]
Мижае ба хобу бахте, ки ба[4] хоб барнабошад.
Чӣ хуш аст мурғи ваҳшӣ, ки ҷафои кас набинад,
Ману мурғи хонагиро бикушанду пар набошад.
На ман он гуноҳ дорам,[5] ки битарсам аз уқубат,
Назаре, ки сар набозӣ, зи сари назар набошад.
Қамаре, ки дӯст дорӣ, ҳама рӯз дил бар он неҳ,
Қи шабет хун бирезад, ки дар ӯ қамар набошад.

---

[1] А — Ин ду байтро надорад.
[2] А — гузар. [3] А — назар кунӣ ба сӯям.
[4] А — ҷисме, ки зи. [5] А — корам.

Чи вуҷуди нақши девору чи одаме, ки бо ӯ
Сухане зи ишқ гӯянду дар ӯ асар набошад.
Шабу рӯз рафт бояд қадами равандагонро,
Чу ба маъмане расидӣ, дигарат сафар набошад.
Аҷаб аст пеши баъзе, ки тар аст шеъри Саъдӣ,
Вараќи дарахти тӯбист, чӣ гуна тар набошад.[1]

* * *

Саъдӣ инак ба қадам рафту ба сар боз омад,
Муфтии миллати асҳоби назар боз омад.
То напиндорӣ, ки ошуфтагӣ аз сар бениҳод,
То нагӯӣ, ки зи мастӣ ба хабар боз омад.
Дил сӯи хештану хотири шӯрангезаш
Ҳамчунон бо сафари тан ба ҳазар боз омад.
Фитнаю шоҳиду савдозадаи боғи баҳор,
Ошиқи нағмаи мурғони саҳар боз омад.
Солҳо рафт, магар ақл сукун омӯзад,
То чӣ омӯхт, к-аз он шефтатар боз омад.
То бидонӣ, ки ба дил нуқтаи побарҷо буд,
Ки чу паргор бигардиду ба сар боз омад.
Ақл бин, к-аз бари селоби ғами ишқ гурехт,
Оламе гашту ба гирдоби хатар боз омад.
Ваҳ, ки чун ташнаи дидори азизон мебуд,
Гӯиё оби ҳаёташ ба ҷигар боз омад.
Хоки Шероз ҳамеша гули хушбӯй диҳад,
Лоҷарам булбули хушгӯи дигар боз омад.
Майлаш аз шом ба Шерозу ба Хусрав монаст,
Ки ба андешаи Ширин зи Шакар боз омад.
Ҷурмнок аст, маломат макунедаш, ки карим
Бар гунаҳгор нагирад, чу зи дар боз омад.
Чӣ ситам, к-ӯ накашид аз шаби дайҷури фироқ
То бад-ин рӯз, ки шабҳои қамар боз омад.

---

[1] А — Ин се байтро надорад.

Булаҷаб буд, ки нафсе ба муроде бирасад,
Фалаки хиракуш аз ҷавр магар боз омад.
Духтари бикри замираш ба ятимӣ пас аз ин
Ҷаври бегона набинад, ки падар боз омад.
Не чӣ арзад ду-се хармӯҳра, ки дар пилаи ӯст,
Хосса акнун, ки ба дарьёи гуҳар боз омад.
Чун мусаллам нашудаш мулки ҳунар, чора надид,
Ба гадоӣ ба дари аҳли ҳунар боз омад.

* * *

Дилам хаёли туро раҳнамой медонад,
Ҷуз ин тариқ надонам, худой медонад.
Зи дарди рӯбаҳи ишқат чу шер менолам,
Агарчи ҳамчу сагам ҳарзалой медонад.
Зи фурқати ту намедонам эч лаззати умр,
Ба чашмҳои ту, к-аш дилрабой медонад.
Басе бигашту ғамат дар дилам мақом гирифт,
Куҷо равад, ки ҳам он ҷой ҷой медонад.
Ба ҳоли Саъдии бечора қаҳ-қаҳа чӣ занӣ,
Ки чора дар ғами ту ҳой-ҳой медонад.[1]

* * *

Корвон мераваду бори сафар мебанданд,
То дигар бор кӣ бинад, ки ба мо пайванданд.
Хайлтошони ҷафокору муҳиббони малӯл
Хаймаро ҳамчу дил аз сӯҳбати мо барканданд.
Он ҳама ишва, ки дар пеш ниҳоданду ғурур,
Оқибат рӯзи ҷудоӣ паси пушт афкананд.[2]
Тамаъ аз дӯст на ин буду таваққӯъ на чунин,
Макун, эй дӯст, ки аз дӯст ҷафо напсананд.

---

1 А — Ин ғазалро надорад. 2 А — Ин ғазалро надорад.

Мо ҳамонем, ки будему муҳаббат боқист,
Тарки суҳбат накунад[1] дил, ки ба меҳр оганданд.
Айби шириндаҳанон нест, ки хун мерезанд,
Ҷурми соҳибназарон аст, ки дил мебананд.
Марази ишқ на дардест, ки мешояд гуфт
Бо табибон, ки дар ин боб на донишманданд.
Сорбон, рахт манеҳ бар шутуру бор мабанд,
Ки дар ин марҳала бечора асире чананд.
Табъ хурсанд намебошаду бас менакунад
Меҳри онон,[2] ки ба нодидани мо хурсананд.
Маҷлиси ёр чу[3] бе нолаи Саъдӣ хуш нест,
Шамъ мегирьяду наззорагиён механданд.

* * *

Ту он наӣ, ки дил аз суҳбати ту баргиранд
В-агар малӯл шудӣ,[4] соҳибе дигар гиранд.
В-агар ба чашм биронӣ, тариқи рафтан нест,
Куҷо раванд, ки ёр аз ту хубтар гиранд?
Ба теғ агар бизанӣ бедареғу баргардӣ,
Чу рӯй бозкунӣ, дӯстӣ зи сар гиранд.
Ҳалоки нафс ба наздики толибони мурод
Агарчи кори бузург аст, мухтасар гиранд.
Раво бувад ҳама хубон офаринашро,
Ки пеши соҳиби мо даст бар камар гиранд.
Қамар муқобала бо рӯи ӯ наёрад кард
В-агар кунад, ҳама кас айб бар қамар гиранд.
Ба чанд сол нашояд гирифт мулкеро,
Ки хусравони малоҳат ба як назар гиранд.
Хаданги ғамзаи хубон хато намеафтад,
Агарчи тоифаи зӯҳдро сипар гиранд.

---

1 А — надиҳад. 2 А — инон. 3 А — ёрон. 4 А — шавӣ.

Қам аз мутолааe бӯстони султонро
Чу боғбон нагузорад, к-аз ӯ самар гиранд.[1]
Висоли Қаъба муяссар намешавад, Саъдӣ,
Магар, ки роҳи биёбони пурхатар гиранд.

* * *

Сарви баланд бин, ки чӣ рафтор мекунад
В-он моҳи мӯҳташам,[2] ки чӣ гуфтор мекунад.
Он чашми маст бин, ки ба шӯхию дилбарӣ
Қасди ҳалоки мардуми ҳушьёр мекунад.
Девона мекунад дили соҳибтамизро,
Ҳар гаҳ ки илтифот паривор мекунад.
Мо рӯй карда аз ҳама олам ба рӯи ӯ[3]
В-он сустаҳд[4] рӯй ба девор мекунад.
Оқил хабар надорад аз андӯҳи ошиқон,
Хуфтасту айби мардуми бедор мекунад.
Ман тоқати шикеб надорам зи рӯи хуб,
Сӯфӣ[5] ба аҷзи хештан иқрор мекунад.
Бечора аз мутолааи рӯи некувон
Сад бор тавба карду дигар бор мекунад.
Саъдӣ, нагуфтамат, ки хами зулфи шоҳидон
Дар банди ӯ машав, ки гирифтор мекунад.[6]

* * *

Дар ман ин айб қадим асту бадар менаравад,
Ки маро бе маю маъшуқ ба сар менаравад.
Сабрам аз дӯст мафармою тааннут бигузор,
К-ин балоест, ки аз табъи башар менаравад.

---

[1] А — Ду байтро надорад. [2] А — Шӯхи шакар нигар.
[3] А — ту. [4] А — сустмеҳр. [5] А — Саъдӣ.
[6] А — Ин байтро надорад.

Мурғи маълуф, ки бо хонахудо унс гирифт,
Гар ба сангаш бизанӣ, ҷои дигар менаравад.
Аҷаб аз дидаи гирьёни манат меояд?
Аҷаб он аст, к-аз ӯ хуни ҷигар менаравад.
Ман аз ин боз наёям, ки гирифтам дар пеш,
Агарам меравад аз пеш, агар[1] менаравад.
Хостам, то назаре бингараму боз оям,
Гуфт: «Аз ин кӯчаи мо роҳ бадар менаравад».
Ҷаври маъшуқ чунон нест, ки илзоми рақиб,
Гӯӣ абрест, ки аз пеши қамар менаравад.
То ту манзур падид омадӣ, эй фитнаи Порс,
Ҳеҷ дил нест, ки дунболи назар менаравад.
Захми шамшери ғаматро ба шикебоию ақл
Чанд марҳам биниҳодему асар менаравад.
Тарки дуньёву тамошову танаъум гуфтем,
Мӯҳри мехрест,[2] ки чун нақши ҳаҷар менаравад.
Мавзее дар ҳама офоқ надонам имрӯз,
Қ-аз ҳадиси ману ҳусни ту хабар менаравад.
Эй, ки гуфтӣ, марав андар паи хубон, Саъдӣ,
Чанд гӯӣ, магас аз пеши шакар менаравад.

* * *

Ҳар лаҳза дар барам дил аз андеша хун шавад,
То мунтаҳои кори ман аз ишқ чун шавад?
Дил барқарор нест, ки гӯям насиҳате,
Ар роҳи ақлу маърифаташ раҳнамун шавад.
Ёр он ҳариф нест, ки аз дар дароядам,
Ишқ он ҳадис нест, ки аз дил бурун шавад.
Фарҳодворам аз лаби Ширин гузир нест
В-ар кӯҳи меҳнатам, ба масал, Бесутун шавад.
Сокин намешавад нафасе оби чашми ман,
Симоб, турфа набвад, агар бесукун шавад.

---

[1] А — в-агар. [2] А — мехр аст.

Дам даркаш аз маломатам, эй дӯст, зинҳор,
Қ-ин дарди ошиқӣ ба маломат фузун шавад.
Ҷуз дида ҳеҷ дӯст надидам, ки саъй кард,
То заъфарони чеҳраи ман лолагун шавад.
Девори дил ба санги таъаннут хароб гашт,
Рахти сарои ақл ба яғмо кунун шавад.
Чун даври орази ту барандохт расми ақл,
Тарсам, ки ишқ дар сари Саъдӣ ҷунун шавад.[1]

* * *

Маро чу орзуи рӯи он нигор ояд,
Чу булбулам ҳаваси нолаҳои зор ояд.
Миёни анҷуман аз лаъли ӯ чу орам ёд,
Маро сиришк чу ёқут дар канор ояд.
Зи ранги лола маро рӯи дилбар ояд ёд,
Зи шакли сабза маро ёди хатти ёр ояд.
Гуле ба дасти ман ояд чу рӯи ту, ҳайҳот,
Ҳазор соли дигар гар чунин баҳор ояд.
Хасон хӯранд бар аз боғи васли ӯву маро
Зи гулситони ҷамолаш насиб хор ояд.
Тамаъ мадор висоле, ки бефироқ бувад,
Ҳароина паси ҳар мастие хумор ояд.
Маро замона зи ёрон ба манзиле андохт,
Ки розиям ба насиме, к-аз он диёр ояд.
Фироқи ёр ба як бор бехи сабр биканд,
Баҳори васл, надонам, ки кай ба бор ояд.
Дило, агарчи ки талх аст бехи сабр, вале
Чу бар умеди висол аст, хушгувор ояд.
Пас аз таҳаммули сахтӣ умеди васл марост,
Ки субҳ аз шабу тарьёк ҳам зи мор ояд.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Зи чархи арбадаҷӯ бас хаданги тири ҷафо
Биҷасту дар дили мардони ҳушьёр ояд.
Чу умри хуш нафасе гар гузар кунӣ бар ман,
Маро ҳамон нафас аз умр дар шумор ояд.
Ба ҷуз ғуломии дилдори хеш Саъдиро
Зи кору бори ҷаҳон, гар шаҳест, ор ояд.[1]

* * *

Дил баргирифтӣ аз барам, эй дӯст, даст гир!
Қ-аз даст меравад сарам, эй дӯст, даст гир!
Шарт аст дастгирии дармондагону ман
Ҳар рӯз нотавонтарам, эй дӯст, даст гир!
Поёб нест баҳри ғаматрову ман ғариқ,
Хоҳам, ки сар баровварам, эй дӯст, даст гир!
Сар мениҳам, ки пой барорам зи доми ишқ
В-ин кай шавад муяссарам, эй дӯст, даст гир!
Дил ҷон ҳамесупораду фарьёд мекунад,
Қ-охир ба кори ту-дарам, эй дӯст, даст гир!
Розӣ шудам ба як назар, акнун ки васл нест,
Охир бад-ин муҳаққарам, эй дӯст, даст гир!
Аз домани ту даст надорам, ки даст нест
Бар дастгири дигарам, эй дӯст, даст гир!
Саъдӣ на борҳо ба ту бардошт дасти аҷз,
Якбораш аз сари карам, эй дӯст, даст гир![1]

* * *

Назар дареғ мадор аз ман, эй маҳи манзур,
Ки маҳ дареғ намедорад аз халоиқ нур.
Ба чашми нек нигаҳ кардаам туро ҳама вакт,
Чаро чу чашми бад афтодаам зи рӯи ту дур.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Туро, ки дард набудаст, ҷони ман, ҳама умр,
Чу дардманд бинолад, надорияш маъзур.
Тани дуруст чӣ донад ба хоби нӯшин-дар,
Ки шаб чӣ гуна ба поён ҳамебарад ранҷур.
Маро, ки сеҳри сухан дар ҳама ҷаҳон рафтаст,
Зи сеҳри чашми ту бечора мондаам масҳур.
Ду раста лӯълӯи манзум дар даҳон дорӣ,
Иборати[1] лаби ширин чу лӯълӯи маншур.
Агар на ваъдаи мӯъмин ба охират будӣ,
Замини Порс биҳишт аст гуфтамеву ту ҳур.[2]
Ту бар самандию бечорагон асири каманд,
Қанори хонаи зин баҳраманду мо маҳҷур.
Ту порсоию риндӣ ба ҳам кунӣ, Саъдӣ,
Муяссарат нашавад, маст бош ё мастур.
Чунин савор дар ин арсаи мамолики Порс
Малик чӣ гуна набошад музаффару мансур,
Аҷаллу аъзами офоқ Шамси давлату дин
Ки бурд гӯи накӯномӣ аз мулуку судур.

* * *

Ҳар кӣ бо ёр ошно шуд, гӯ, зи худ бегона бош,
Такья бар ҳастӣ макун, дар нестӣ мардона бош.
Қай бувад ҷои малак дар хонаи суратпараст,
Рав, чу сурат маҳв гарду бо малак ҳамхона бош.
Покчашмонро зи рӯи хуб дидан манъ нест,
Саҷда, к-эзидро бувад, гӯ, саҷдагаҳ бутхона бош.
Гар муриди суратӣ, дар савмаа зуннор банд,
В-ар марои нестӣ, дар майкада фарзона бош.
Хона ободон дарун бояд на берун пурнигор,
Марди орифандарунро гӯ, бурун вайрона бош.
Ошиқӣ бар хештан чун пила гирди хештан
В-арна бар худ ошиқе ҷонбоз чун парвона бош.

---
[1] А — ҳикояти.
[2] А — Ин байтро надорад.

Саъдиё, қадре надорад тумтароқи хоҷагӣ,
Чун гуҳар дар санг зӣ, чун ганҷ, дар вайрона бош.[1]

* * *

Диле кӣ дида,[2] ки ғоиб шудаст аз ин дарвеш,
Гирифта аз сари мастию ошиқӣ[3] сари хеш.
Ба дасти он[4] кӣ фитодаст, агар мусулмон аст,
Магар ҳалол надорад мазолими дарвеш.
Дил шикастан муруввват бувад, ки боздиҳанд,[5]
Кӣ бозмедиҳад ин дардмандро дили реш?
Маҳи дуҳафта асираш гирифту банд ниҳод,
Ду ҳафта рафт, ки аз вай хабар наёмад беш.
Рамидае, ки на аз хештан хабар дорад,
На аз маломати бегонаву насиҳати хеш.
Ба шодкомии душман касе сазовор аст,
Ки нашнавад сухани дӯстони некандеш.
Қунун ба сахтию осонияш бибояд сохт,
Ки дар табиати занбӯр нӯш бошаду неш.
Дигар ба ёри ҷафокор дил мадеҳ, Саъдӣ,
Намедиҳему ба шӯхӣ ҳаме баранд аз пеш.

* * *

Ҷазои он, ки нагуфтем шукри рӯзи висол,
Шаби фироқ нахуфтем лоҷарам зи хаёл.
Бидор як нафас, эй қоид, ин зимоми ҷамал,[6]
Ки дида сер намегардад аз назар ба ҷамол.
Дигар ба гӯши фаромӯшаҳди сангиндил
Паёми мо кӣ расонад, магар насими шамол?[7]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — дид. [3] А — бедилӣ
[4] А — хар. [5] А — диҳад. [6] А — ҷимол.
[7] А — Ин байтро надорад, ба ҷои ин байт байти зерин омадааст:

Фироқи дӯст чунон сахт нест бар дили ман,
Ки душманон, ки ба фурсат биёфтанд маҷол.

Ба теғи ҳиндӣ душмани қаттол менакунад,
Чунон ки дӯст ба шамшери ғамзаи қаттол.
Ҷамоате, ки назарро ҳаром мегӯянд,
Назар ҳаром бикарданду хуни халқ ҳалол.
Ғазол агар ба каманд ӯфтад, аҷаб набвад,
Аҷаб фитодани мард аст дар каманди ғазол.
Ту бар канори Фуротӣ, надонӣ ин маънӣ,
Ба роҳи бодия донанд қадри оби зулол.
Агар муроди насиҳаткунони мо ин аст,
Ки тарки дӯст бигӯям, тасаввурест муҳол.
Ба хоки пои ту, донам, ки то сарам наравад,
Зи сар бадар наравад ҳамчунон умеди висол.
Ҳадиси ишқ чӣ ҳоҷат, ки бар забон орӣ,
Ба оби дидаи хунин набишта сурати ҳол.
Сухан дароз кашидему ҳамчунон боқист,
Ки зикри дӯст наёрад ба ҳеҷ гуна малол.
Ба нола кор муяссар намешавад, Саъдӣ,
Валек нолаи бечорагон хуш аст, бинол!

* * *

Умрҳо дар сина пинҳон доштем асрори дил,
Нуқтаи сар оқибат берун шуд аз паргори дил.
Гар мусулмонӣ, рафиқо, дайри зуннорат куҷост?
Шаҳват оташгоҳи ҷон асту ҳаво зуннори дил.
Охир, эй оина ҷавҳар, дидае бар худ гумор,
Сурати ҳақ чанд пӯшӣ дар паси зангори дил.
Ин қадар дарьёб, к-андар хонаи хотир малак
Нагзарад, то сурати дев аст бар девори дил.
Мулки озодӣ нахоҳӣ ёфт в-истиғнои мол,
Ҳар ду олам бандаи худ кун ба истизҳори дил.
Дар нигористони сурат тарки ҳаззи нафс гир,
То шавӣ дар олами таҳқиқ бархурдори дил.
Не, туро аз кори гил имкони ҳиммат беш нест,
Бо ту, тарсам, дарнагирад моҷарои кори дил.

Саъдиё, бо кас сухан дар илми мусиқӣ хатост,
Гӯши ҷон бояд, ки маълумаш кунад асрори дил.[1]

* * *

Сокиё, май деҳ, ки мурғи субҳи бом,
Рух намуд аз байзаи зангорфом.
Дар димоғи майпарастон бозкаш
Оташи савдо ба оби чашми ҷом.
Ё раб, аз фирдавс кай рафт ин насим?
Ё раб, аз ҷаннат кӣ овард ин паём?
Хотири Саъдиву ёди ишқи ту
Рокибе тунд асту маркӯбе ҷамом
Ҷони мову дил ғуломи рӯи туст,
Соткине, соткине, эй ғулом![2]

* * *

Ишқбозӣ на ман, охир, ба ҷаҳон овардам,
Ё гуноҳест, ки аввал мани мискин кардам.
Ту, ки аз сурати ҳоли дили мо бехабарӣ,
Ғами дил бо ту нагӯям, ки надонӣ дардам.
Эй, ки пандам диҳӣ[3] аз ишқу маломат гӯӣ.
Ту набудӣ, ки ман ин ҷоми[4] муҳаббат хӯрдам.
Ту бирав, маслиҳати хештан андеш, ки ман
Тарки ҷон додам аз ин пеш, ки дил биспурдам.
Аҳд кардем, ки ҷон дар сари кори ту кунем,
В-агар[5] ин аҳд ба поён набарам, номардам.
Ман, ки рӯй аз ҳама олам ба висолат кардам,
Шарти инсоф набошад, ки бимонӣ фардам.[6]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Ин ғазалро надорад.
[3] А — манъам кунӣ. [4] А — софи. [5] А — гар ман.
[6] А — Ин байтро надорад.

Рост хоҳӣ, ту маро шефта мегардонӣ,
Гирди олам ба чунин рӯз на ман мегардам.
Хоки наълайни ту, эй дӯст, намеёрам шуд,
То бар он домани исмат нанишинад гардам.
Рӯзи девони ҷазо дасти ману домани ту,
То бигӯӣ, дили Саъдӣ ба чӣ ҷурм озурдам.[1]

* * *

Меравам в-аз сари ҳасрат ба қафо менигарам,
Хабар аз пой надорам, ки замин месипарам.
Меравам бе дилу бе ёру яқин медонам,
Ки мани бедили беёр на марди сафарам.
Хоки ман зинда ба таъсири ҳавои лаби туст,
Созгорӣ накунад обу ҳавои дигарам.
Ваҳ, ки гар бар сари кӯи ту шабе рӯз кунам,
Ғулғул андар малакут афтад аз оҳи саҳарам.
Пой мепечаму чун пой дилам мепечад,
Бор мебандаму аз бор фурӯбастатарам.
Чӣ кунам, даст надорам ба гиребони аҷал,
То ба тан-дар зи ғамат пираҳани ҷон бидарам.
Оташи хашми ту бурд оби мани хоколуд,
Баъд аз ин бод ба гӯши ту расонад хабарам.
Ҳар наварде, ки зи тӯмори ғамам боз кунӣ,
Ҳарфҳо бинӣ ту олуда ба хуни ҷигарам.
Не, мапиндор, ки ҳарфе ба забон орам агар,
То ба сина чу қалам бозшикофанд сарам.
Ба ҳавои сари зулфи ту даромехта буд
Аз сари шохи забон барги суханҳои тарам.
Гар сухан гӯям минбаъд, шикоят бошад
В-ар шикоят кунам аз дасти ту, пеши кӣ барам?
Хори савдои ту овехта дар домани дил,
Нангам ояд, ки ба атрофи гулистон гузарам.

---

[1] А — меозурдам.

Басари равшанам аз сурмаи хоки дари туст,
Қимати хоки ту ман донам, к-аҳли басарам.
Гарчи дар кулбаи хилват бувадам нури ҳузур,
Ҳам сафар беҳ, ки намондаст маҷоли ҳазарам.
Сарви болои ту дар боғи тасаввур бар пой,
Шарм дорам, ки ба болои санавбар нигарам.
Гар ба тан бозкунам ҷои дигар, боке нест,
Ки ба дил ғошия, бар сар ба рикоби ту дарам.
Гар ба дурии сафар аз ту ҷудо хоҳам монд,
Шарм бодам, ки ҳамон Саъдии кӯтаҳназарам!
Ба қалам рафтаму ночор ба сар боз оям,
Гар ба доман нарасад чанги қазову қадарам.
Шӯхчашмӣ чу магас кардаму бардошт адӯ
Ба магасрони маломат зи канори шакарам.
Аз қафо сер нагаштам мани бадбахт ҳанӯз,
Меравам в-аз сари ҳасрат ба қафо менигарам.[1]

* * *

Нарафт, то ту бирафтӣ, хаёлат аз назарам,
Бирафт дар ҳама олам ба бедилӣ хабарам.
На бахту давлати онам, ки бо ту биншинам,
На сабру тоқати онам, ки аз ту даргузарам.
Ман аз ту рӯй нахоҳам ба дигаре овард,
Ки зишт бошад ҳар рӯз қиблаи дигарам.
Балои ишқи ту бар ман чунон асар кардаст,
Ки панди олиму обид намекунад асарам.
Қиёматам, ки ба девони ҳашр пеш оранд,
Миёни он ҳама ташвиш дар ту менигарам.
Ба ҷони дӯст, ки чун дӯст дар барам бошад,
Ҳазор душман агар бар саранд, ғам нахӯрам.
Нишони пайкари хубат наметавонам дод,
Ки дар тааммули ӯ хира мешавад басарам.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Ту низ агар нашиносӣ маро, аҷаб набувад,
Ки ҳар чӣ дар назар ояд, аз он заифтарам.
Ба ҷону сар, ки нагардонам аз висоли ту рӯй
В-агар ҳазор маломат расад ба ҷону сарам.
Маро магӯй, ки Саъдӣ, чаро парешонӣ?
Хаёли рӯи ту бармекунад ба якдигарам.[1]

* * *

Ман он наям, ки дил аз меҳри дӯст бардорам
В-агар[2] зи кинаи душман ба ҷон расад корам.
На рӯи рафтанам аз хоки остонаи дӯст,
На эҳтимоли нишастан, на пои рафторам.
Куҷо равам, ки дилам пойбанди меҳри касест,
Сафар кунед, рафиқон, ки ман гирифторам!
На ӯ ба чашми иродат назар ба ҷониби мо
Намекунад, ки ман аз заъф нопадидорам.
Гарам ҳазор таъннут кунию таъна занӣ,
Ман ин тариқи муҳаббат зи даст нагзорам.
Маро ба манзари хубон агар набошад майл,
Дуруст шуд ба ҳақиқат, ки нақши деворам.
Дар он қазия, ки бо мо ба сулҳ бошад дӯст,
Агар ҷаҳон ҳама душман шавад, чӣ ғам дорам?
Ба ишқи рӯи ту иқрор мекунад, Саъдӣ,
Ҳама ҷаҳон бадар оянд, гӯ, ба инкорам.
Куҷо тавонамат инкори дӯстӣ кардан,
Ки оби дида гувоҳӣ диҳад ба иқрорам.

* * *

Ман ин тамаъ накунам, к-аз ту ком баргирам,
Магар бубинамат аз дуру гом баргирам.

---

[1] А — Се байтро надорад.
[2] А — Агар.

Ман ин хаёл набандам, ки донае ба мурод
Миёни ин ҳама ташвиш дом баргирам.
Ситодаам ба ғуломӣ, гарам қабул кунӣ,
В-агар нахоҳӣ кафши ғулом баргирам.
Маро зи дасти ту гар мунсифиву гар золим,[1]
Гузир нест, ки дил з-ин мақом баргирам.
Зи фикрҳои парешону борҳои фироқ,
Ки бар дил аст, надонам, кадом баргирам?[2]
Гарам ҳазор тааннут кунию таъна занӣ,[3]
Ман он наям, ки раҳи интиқом баргирам.
Гарам ҷавоз набошад ба боргоҳи қабул
В-агар маҷол набошад, ки ком баргирам,
Аз ин қадар нагузирам,[4] ки бӯсе аз даҳанат
Агар ҳалол набошад, ҳаром баргирам.[5]

* * *

Он на рӯест, ки ман васфи ҷамолаш донам,
Ин ҳадис аз дигаре пурс, ки ман ҳайронам.
Ҳама бинанд на ин сунъ, ки ман мебинам,
Ҳама хонанд на ин нақш, ки ман мехонам.
Он аҷаб нест, ки саргашта бувад толиби дӯст,
Аҷаб ин аст, ки ман восилу саргардонам.
Сарв дар боғ нишонанду туро бар сару чашм
Гар иҷозат диҳӣ, эй сарви равон, биншонам.
Ишқи ман бар гули рухсори ту имрӯзӣ нест,
Дер солест, ки ман булбули ин бӯстонам.
Ба сарат, к-аз сари паймони[6] муҳаббат наравам,
Гар бифармоие рафтан ба сари пайконам.

---

[1] А — ман ар зи дасти ту гар нураму гар заллом.
[2] А — Ин байтро надорад. [3] А — ту бар дили реш.
[4] А — натавонам.
[5] А — баъди ин байти зерин омадааст:
Тафовуте накунад гар низом баргирам.
Ба ному нанг ба сар шуд дар диёри азиз,
[6] А — паймону.

Бош, то ҷон биравад дар талаби ҷононам,
Ки ба коре беҳ аз ин бознаёяд ҷонам.
Ҳар насиҳат, ки кунӣ, бишнавам, эй ёри азиз,
Сабрам аз дӯст мафармой, ки ман натвонам.
Аҷаб аз табъи ҳавасноки манат меояд,
Ман худ аз мардуми бетабъ аҷаб мемонам.
Гуфта будӣ, кӣ бувад дар ҳама олам Саъдӣ,
Ман ба худ ҳеҷ наям, ҳар чӣ ту гӯӣ, онам!
Гар ба ташрифи қабулам бинавозӣ, малакам
В-ар ба тозонаи қаҳрам бизанӣ, шайтонам.

* * *

Баски дар манзари ту ҳайронам,
Сураташро сифат намедонам.
Порсоён маломатам макунед,
Ки ман аз ишқ тавба натвонам.
Ҳар кӣ бинӣ, ба чашму ҷон зинда(а)ст,
Ман ба уммеди васли ҷононам.
Ба чӣ кор ояд ин бақияти ҷон,
Ки ба маъшуқ барнаяфшонам?
Гар ту аз ман инон бигардонӣ,
Ман ба шамшер барнагардонам.
Гар бихоҳӣ муқими даргоҳам
В-ар биронӣ мутеи фармонам.
Ман на онам, ки сустбоз оям
В-ар зи сахтӣ ба лаб расад ҷонам.
Гар иҷобат кунӣ в-агар накунӣ,
Чораи ман дуост, мехонам,
Саҳл бошад суубати зулмот,
Гар ба даст ояд оби ҳайвонам.
То кай охир ҷафо барӣ, Саъдӣ,
Чӣ кунам, пойбанди эҳсонам.

Қори мардон таҳаммул асту сукун,
Ман киям? Хоки пои мардонам.[1]

* * *

Чун ман ба нафси хештан ин кор мекунам,
Бар феъли дигарон ба чӣ инкор мекунам?
Булбул самоъ бар гули[2] бӯстон ҳаме кунад,[3]
Ман бар гули шақоиқи рухсор мекунам.
Ҳар ҷо, ки сарви қоматею мӯи дилбарест,
Худро бад-он каманд гирифтор мекунам.
Гар теғ баркашанд азизон ба хуни ман,
Ман ҳамчунон тааммули дидор мекунам.
Ҳеҷам намонд дар ҳама олам ба иттифоқ
Илло саре, ки дар қадами ёр мекунам.
Онҳо, ки хондаам, ҳама аз ёди ман бирафт
Илло ҳадиси дӯст, ки такрор мекунам.
Чун дасти қудратам ба таманно намерасад,
Сабр аз муроди нафс ба ночор мекунам.
Ҳамсоя, гӯ, гувоҳии мастию ошиқӣ
Бар ман мадеҳ, ки хештан иқрор мекунам.
Ман баъд аз ин на зӯҳд фурӯшам, на маърифат,
Қ-он дар замир нест, ки изҳор мекунам[4]
Ҷон асту аз муҳаббати ҷонон дареғ нест,
Инам, ки даст медиҳад, исор мекунам,[5]
Зуннор агар бубандӣ, Саъдӣ, ҳазор бор,
Беҳ з-он ки хирқа бар сари зуннор мекунам.

* * *

Мо дигар кас нагирифтем ба ҷои ту надим,
Иллаҳ, иллаҳ ту фаромӯш макун аҳди қадим.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — гулу.
[3] А — кунад ҳаме.
[4] А — Се байтро надорад.
[5] А — Қ-он дар замир нест, ки изҳор мекунам.

Ҳар як аз доираи ҷамъ ба роҳе рафтанд,
Мо бимондему хаёли ту ба як ҷой муқим.
Боғбон гар накушояд дари дарвеш ба боғ,
Охир аз боғ биёяд бари дарвеш насим.
Гар насими саҳар аз хулқи ту бӯе орад,
Ҷон фишонем ба савғоти насими ту насим.
Бӯи маҳбуб, ки бар хоки аҳиббо гузарад,
На аҷаб дорам, агар зинда кунад азми рамим.
Эй ба ҳусни ту санам чашми фалак нодида
В-эй ба мисли ту валад модари айём аким.
Ҳоли дарвеш чунон аст, ки холи ту сиёҳ,
Ҷисми дилреш чунон аст, ки чашми ту сақим.
Чашми ҷодуи ту бе воситаи кӯҳ каҳил,
Тоқи абрӯи ту бе шоибаи вусма васим.
Эй, ки дилдорӣ, агар ҷони манат мебояд,
Чорае нест дар ин масъала илло таслим.
Ишқбозӣ на тариқи ҳукамо буд, вале
Чашми бемори ту дил мебарад аз дасти ҳаким.
Саъдиё, ишқ наёмезаду иффат бо ҳам
Чанд пинҳон кунӣ овози духул зери гилем.

* * *

Мо дили дӯстон ба ҷон бихарем
В-ар ҷаҳон душман аст, ғам нахурем.
Гар ба шамшер мезанад маъшуқ,
Гӯ, бизан, ҷони ман, ки мо сипарем.
Он, ки сабр аз ҷамоли[1] ӯ набвад,
Ба зарурат ҷафои ӯ бубарем.
Гар ба хашм асту гар ба айни ризо,
Нигаҳе боз кун, ки мунтазирем.[2]

---

[1] А — ҷафои.
[2] А — Мо бар ин дар гадои як назарем.

Як назар бар ҷамоли талъати дӯст
Гар ба ҷон медиҳанд, то бихарем.
Гар ту гӯӣ, хилофи ақл аст ин,
Оқилон дигаранду мо дигарем.
Бош, то хуни мо ҳаме резад,
Мо дар он дасту қабза[1] менагирем.
Гар биронад ва гар бубахшояд,
Мо бар ин дар гадои як назарем.[2]
Дӯст чандон ки мекушад моро,
Мо ба фазли худой зиндатарем.
Саъдиё, заҳри қотил аз дасташ
Гӯ, биёвар, ки чун шакар бихурем.
Эй насими сабо, зи[3] равзаи унс
Баргузар, пеш аз он ки даргузарем.
Ту худовандгори бокарамӣ,
Гарчи мо бандагони беҳунарем.

* * *

Мо гадоёни хайли султонем,
Шаҳрбанди ҳавои ҷононем.
Бандаро номи хештан набвад,
Ҳар чӣ моро лақаб диҳанд,[4] онем.
Гар биронанд ва гар бубахшоянд,
Раҳ ба ҷои дигар намедонем.[5]
Чун дилором мезанад шамшер,
Сар бибозему рух нагардонем.
Дӯстон дар ҳавои сӯҳбати ёр[6]
Зар фишонанду мо сар афшонем.
Мар худованди ақлу донишро
Айби мо, гӯ, макун, ки нодонем.

---

1 А — панча.
2 А — Ин байтро надорад. 3 А — сабои. 4 А — ниханд.
5 А — Ин байтро надорад. 6 А — дӯст.

Ҳар гуле нав, ки дар ҷаҳон ояд,
Мо ба ишқаш ҳазордастонем.
Тангчашмон назар ба мева кунанд,
Мо тамошокунони бӯстонем.
Ту ба симои шахс менигарӣ,
Мо дар осори сунъ ҳайронем.[1]
Ҳар чӣ гуфтем ҷуз ҳикояти дӯст,
Дар ҳама умр аз он пушаймонем.
Саъдиё, бе вуҷуди сӯҳбати ёр,[2]
Ҳама олам ба ҳеҷ настонем.
Тарки ҷони азиз[3] битвон гуфт,
Тарки ёри азиз натвонем.

* * *

Гар ғуссаи рӯзгор гӯям,
Бас қиссаи бешумор гӯям.
Як умри ҳазор сол бояд,
То ман яке аз ҳазор гӯям.
Чашмам ба забони ҳол гӯяд,
Не он ки ба ихтиёр гӯям.
Бар ман дили анҷуман бисӯзад,
Гар дарди фироқи ёр гӯям.
Мурғони чаман фиғон бароранд,
Гар фурқати навбаҳор гӯям.
Ёрони сабӯҳиям куҷоянд?
То дарди дили хумор гӯям.
Қас нест, ки дил сӯи ман орад,
То ғуссаи рӯзгор гӯям.
Дарди дили беқарори Саъдӣ,
Ҳам бо дили беқарор гӯям.[4]

---

[1] А — сунъи яздонем. [2] А — дӯст. [3] А — шариф.
[4] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Бикун, чандон ки хоҳӣ, ҷавр бар ман,
Ки дастат барнамедорам[1] зи доман.
Чунон мурғи диламро сайд кардӣ,
Ки бозаш дил намехоҳад нишеман.
Агар донӣ, ки дар занҷири зулфат
Гирифтор аст,[2] дар покш маяфкан.
Ба ҳусни қоматат сарве дар офоқ
Напиндорам, ки бошад ғолиб-уз-занн.
Ало, эй боғбон, ин сарв биншон,
Ва гар[3] соҳибдилӣ он[4] сарв баркан.
Ҷаҳон равшан ба моҳу офтоб аст,
Ҷаҳони мо ба дидори ту равшан.
Ту бе зевар муҳаллоию бе рахт
Музаккоию бе зинат музайян.[5]
Шабе хоҳам, ки меҳмони ман ой,
Ба коми дӯстону рағми душман.
Гурӯҳе омро, к-аз дил хабар нест,
Аҷаб доранд аз оҳи синаи ман.
Чу оташ дар сарой афтода бошад,
Аҷаб дорӣ, ки дуд ояд зи равзан?
Туро худ ҳар кӣ бинад, дӯст дорад,
Гуноҳе нест бар Саъдӣ муайян.

* * *

Нишони бахти баланд асту толеи маймун,
Алассабоҳ назар бар ҷамоли рӯзафзун!
Алалхусус касеро, ки табъ мавзун аст,
Чӣ гуна дӯст надорад шамоили мавзун!

---

1 А — Ки ман дастат намедорам.
2 А — гирифторест. 3 А — агар. 4 А — в-он.
5 А — Ин байтро надорад.

Гар обрӯй бирезад миёни анҷуманат,
Ба дасти дӯст ҳалол аст, гар[1] бирезад хун!
Мисоли ошиқу маъшуқ шамъу парвон(а) аст,
Сари ҳалок надорӣ, магард перомун!
Бисӯхт Маҷнун дар ишқи сурати Лайлӣ,
Аҷаб, ки Лайлиро дил насӯхт бар Маҷнун!
Чӣ гуна васфи ҷамолаш кунам, ки ҳайронро
Маҷоли нутқ набошад, ки бозгӯянд, чун?[2]
Ҳамин тағайюри берун далели ишқ бас аст,
Ки дар ҳадис намегунҷад иштиёқи дарун.
Агар касе нафасе аз замони сӯҳбати дӯст
Ба мулки рӯи замин медиҳад, зиҳӣ мағбун!
Сухан дароз кашидему ҳамчунон боқист
Ҳадиси дилбари фаттону ошиқи мафтун.
Ҷафои ишқи ту чандон ки мебарад, Саъдӣ,
Хаёли васли[3] ту аз сар намекунад берун!

* * *

Эй чашми ту дилфиребу ҷоду,
Дар чашми ту хира чашми оҳу.
Дар чашми манию ғоиб аз чашм,
З-он чашм ҳамекунам ба ҳар сӯ.
Сад чашма зи чашми ман кушояд,[4]
Чун чашм барафканам бар он рӯ.[5]
Чашмам бастӣ ба зулфи дилбанд,
Ҳушам бурдӣ ба чашми ҷоду.
Ҳар шаб чу чароғ чашм дорам,
То чашми ману чароғи ман ку?
Ин чашму даҳону гардану гӯш
Чашмат марасоду дасту бозу.

---

[1] А — агар.
[2] А — Ин байтро надорад.
[3] А — ишқи. [4] А — бароянд. [5] А — ку.

Маҳ гарчи ба чашми халқ зебост,
Ту хубтарӣ ба чашму абрӯ.
Бо ин ҳама чашм зангии шаб
Чашми сияҳи туроcт ҳинду.[1]
Саъдӣ, ба ду чашми ту, ки дорад
Чашмеву ҳазор дона[2] лӯълӯ.

* * *

Ростӣ гӯям, ба сарве монад ин болои ту,
Дар ибодат менаёяд чеҳраи зебои[3] ту.
Чун ту ҳозир мешавӣ, ман ғоиб аз худ мешавам,
Баски[4] ҳайрон мебимонад ваҳм дар симои ту.
Қошкӣ сад чашм аз ин бехобтар будӣ маро,
То назар мекардаме дар манзари зебои ту.
Эй ки дар дил ҷой дорӣ, бар сари чашмам нишин,
Қ-андар он байғӯла, тарсам, танг бошад ҷои ту.
Гар маломат мекунандам в-ар қиёмат мешавад,
Банда сар хоҳад ниҳод, он гаҳ зи сар савдои ту.
Дар азал рафтаст моро бо ту пайванде, ки ҳаст,
Ифтиқори мо на имрӯз асту истиғнои ту.
Гар бихоҳӣ, подшоҳӣ в-ар биронӣ, бандаем,
Рои мо суде надорад, то набошад рои ту.[5]
Мо қалам дар сар кашидем ихтиёри[6] хешро,
Нафси мо қурбони тусту рахти мо яғмои ту.
Мо саропои туро, эй сарвтан, чун ҷони хеш
Дӯст медорему гар сар меравад дар пои ту.
В-ин қабои санъати Саъдӣ, ки дар вай ҳашв нест,
Ҳадди зебоӣ надорад, хосса бар болои ту.

---

[1] А — Се байтро надорад ва ба ҷои инҳо байти зерин омадааст:

Ҳар рӯз бад-он сарам, ки то шаб
Биншинам сӯгвору бадхӯ.

[2] А — қатра. [3] А — чеҳри меҳрафзои. [4] А — З-он ки.
[5] А — Ин байтро надорад. [6] А — ихтибор.

* * *

Эй, ки шамшери ҷафо бар сари мо охтаӣ,
Душман аз дӯст надониставу нашнохтаӣ.
Ман зи фикри ту ба худ низ[1] намепардозам,
Нозанино, ту дил аз ман ба кӣ пардохтаӣ?
Чанд шабҳо ба ғами рӯи ту рӯз овардам,
Ки ту як рӯз напурсидаву нанвохтаӣ.
Гуфта будам,[2] ки дил аз дасти ту берун орам,
Боз дидам, ки қавӣ панҷа дарандохтаӣ.
То шикоре зи каманди сари зулфат наҷаҳад,
З-абрувону мижаҳо тиру камон сохтаӣ.
Лоҷарам сайди диле дар ҳама Шероз намонд,
Ки на бо тиру камон дар паи ӯ тохтаӣ.
Моҳу хуршеду парӣ в-одамӣ андар назарат
Ҳама ҳеҷанд,[3] ки сар бар ҳама афрохтаӣ.
Бо ҳама ҷилваи товусу хиромидани кабк
Айб[4] он аст, ки бемеҳртар аз фохтаӣ.
Ҳар кӣ мебинадам, аз ҷаври[5] ғамат мегӯяд:
«Саъдиё, бар ту чӣ ранҷ аст, ки бигдохтаӣ?»
Бими мот аст дар ин бозии беҳуда маро,
Чӣ кунам, даст ту бурдӣ, ки дағал бохтаӣ.

* * *

Эй рухи чун оина афрӯхта!
Алҳазар, аз оҳи мани сӯхта!
Ғайрати султони ҷамолат чу боз
Чашми ман, аз ҳар кӣ ҷаҳон, дӯхта.
Ақли куҳан бори ҷафо мекашад,
Дам ба дам аз ишқи ту омӯхта.

---

[1] А — ҳеч.
[2] А — Чанд гуфтам. [3] А — Шарк созед. [4] А — Ҳосил.
[5] А — бори.

Ваҳ, ки ба як бор пароканда шуд,
Он чӣ ба умре бишуд андӯхта.
Ғам ба таваллои ту бихридаем,
Ҷон ба таманнои ту бифрӯхта.
Дар дили Саъдист чароғи ғамат
Машъалае то абад афрӯхта.[1]

* * *

Эй боғи ҳусн чун ту ниҳоле наёфта,
Рухсораи замин чу ту холе наёфта.
Тобандатар зи рӯи ту моҳе надида чарх,[2]
Хуштар зи абрӯи ту ҳилоле наёфта.
Бар даври оrazи ту назар карда офтоб,
Худро латофатеву ҷамоле наёфта.
Чархи мушаъбид аз рухи ту дилфиребтар
Дар зери ҳафт парда хаёле наёфта.[3]
То кай зи дарди ишқи ту нолад равони ман,
Рӯзе ба лутф аз ту мисоле[4] наёфта.
Худро ба зери чангали шоҳини ишқи ту
Анқои сабри ман пару боле наёфта.
Афтода дар забони халоиқ ҳадиси ман,
Бо ту ба як ҳадис маҷоле наёфта.
Зоил шавад, ҳар он чӣ ба куллӣ камол ёфт,
Умрам завол ёфт, камоле наёфта.
Гулбарги ишқи ман ба чӣ уммед бишкуфад,
Аз бӯстони васл шамоле наёфта?[5]
Саъдӣ ҳазор ҷома ба рӯзе қабо кунад,
Як меҳрубонӣ аз ту ба соле наёфта.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — надидаам. [3] А — Ду байтро надорад.
[4] А — маноле.
[5] А — Ду байтро надорад.

* * *

Хилофи сарвро рӯзе хиромон сӯи бӯстон ой,
Дахони ғунча бикшою чу гулбун дар гулистон ой.
Дамодам ҳуриён аз хулди ризвон мефиристандат,
Ки эй, ту ҳури инсонӣ, даме дар боғи ризвон ой.
Гарат андеша мебошад зи бадгӯёни бемаънӣ,
Чу маънӣ мӯъҷизе барбанду чун андеша пинҳон ой.
Дилам гирди лаби лаълат Сикандарвор мегардад,
Нагӯӣ, к-охир, эй мискин, фарози оби ҳайвон ой.
Чу ақраб душманон дорию ман бо ту чу мизонам,
Барои маслиҳат, моҳо, зи ақраб сӯи мизон ой.
Ҷаҳоне ишқбозонанд дар аҳди сари зулфат,
Раҳо кун роҳи бадаҳдию андар аҳди эшон ой.
Хушомад нест Саъдиро дар ин зиндони ҷисмонӣ,
Агар ту якдилӣ бо ӯ, чу ӯ дар олами ҷон ой.[1]

* * *

Хуррам он рӯз, ки чун гул ба чаман боз ой,
Ё зи бӯстон ба дари ҳуҷраи ман боз ой.
Гулбуни айши ман он рӯз шукуфтан гирад,
Ки ту чун сарви хиромон ба чаман боз ой.
Шамъи ман, рӯз наёмад, ки шабам бифрӯзӣ?
Ҷони ман, вақт наёмад, ки ба тан боз ой?
Об талх аст мудомам чу сурохӣ дар ҳалқ,
То ту як рӯз чу соғар ба даҳан боз ой.
Қай ба дидори ман, эй меҳргусил бархезӣ?
Қай ба гуфтори ман, эй аҳдшикан, боз ой?
Мурғ, сер омадаӣ аз қафасу сӯҳбати ман,
Доми зорӣ биниҳам, бӯ, ки ба ман боз ой.
Ман худ он бахт надорам, ки ба ту пайвандам,
На ту он лутф надорӣ, ки ба ман боз ой.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Саъдӣ он дев набошад, ки ба афсун биравад,
Ҳеҷат афтад, ки чу мардум ба сухан боз оӣ?[1]

* * *

На ман танҳо гирифторам ба доми зулфи зебое,
Ки ҳар кас бо дилороме саре доранду савдое.
Қарини ёри зеборо чӣ парвои чаман бошад,
Ҳазорон сарви бустонӣ фидои сарви болое.
Маро нисбат ба шайдоӣ кунад моҳи парипайкар,
Ту дил бо хештан дорӣ, чӣ донӣ ҳоли шайдое?
Ҳаме донам, ки фарьёдам ба гӯшаш мерасад, лекин
Малӯлеро чӣ ғам дорад зи ҳоли ношикебое.
Аҷаб доранд ёронам, ки дасташро ҳаме бӯсам,
Надидастанд мискинон саре афтода дар пое.
Агар Фарҳодро ҳосил нашуд пайванд бо Ширин,
На, охир, ҷони ширинаш баромад дар таманное.
Хирад бо ишқ мекушад, ки вайро дар каманд орад,
Валекин барнамеояд заифе бо тавоное.
Маро вакте зи наздикон маломат сахт меомад,
Натарсам дигар аз борон, ки афтодам ба дарьёе.
Ту хоҳӣ хашм бар мо гиру хоҳӣ чашм бар мо кун,
Ки моро бар касе дигар намондаст аз ту парвое.
Напиндорам, ки Саъдиро биёзорию бигзорӣ,
Ки баъд аз сояи лутфат надорад дар ҷаҳон ҷое.
Ман он хоки вафодорам, ки аз ман бӯи меҳр ояд
Ва гар бодам барад чун хок ҳар ҷузве ба ақсое.[2]

* * *

Хилофи шарти муҳаббат чӣ маслиҳат дидӣ?
Ки баргузаштию[3] аз дӯстон напурсидӣ?

---

1 А — Ин ғазалро надорад. 2 А — Ин ғазалро надорад.
3 А — баршикастию.

Гирифтамат, ки наёмад зи рӯи халқ озарм,
Ки бегунаҳ бикушӣ, аз худо натарсидӣ?
Бипӯш рӯи нигорину мӯи мушкинро,
Ки ҳусни талъати хуршедро бипӯшидӣ.
Ҳазор бедилу муштоқро ба ҳасрати он,
Ки лаб ба лаб бирасад, ҷон ба лаб расонидӣ.
Маҳаллу қимати хеш он замон бидонистам,
Ки баргузаштию моро ба ҳеҷ нахридӣ.
Ҳазор бор бигуфтему ҳеҷ дарнагирифт,
Ки гирди ишқ магард, эй фақиру[1] гардидӣ.
Туро маломати риндону ошиқон, Саъдӣ,
Дигар ҳалол набошад, ки худ билағзидӣ.
Ба теғ мезаду мерафту боз менигарист,[2]
Ки тарки ишқ нагуфтӣ, сазои худ дидӣ.

* * *

Хуш бувад ёреву бо вай бар канори сабзазоре,
Меҳрубону рӯйбарҳам в-аз ҳасудон барканоре.
Ҳар киро бо дилситоне айш меафтад замоне,
Гӯ, ғанимат дон, ки дигар дер-дер афтад шикоре.
Роҳати ҷон аст рафтан бо диломе ба саҳро,
Айни дармон аст гуфтан дарди дил бо ғамгусоре.
Ҳар кӣ манзуре надорад, умр зоеъ мегузорад,
Ихтиёр ин аст, дарьёб, эй ки дорӣ ихтиёре?
Ишқ дар олам набудӣ, гар набудӣ рӯи зебо,
Гар на гул будӣ, нахондӣ булбуле бар шохсоре.
Бори беандоза дорам бар дил аз савдои ҷонон,
Охир, эй бераҳм, боре аз диле баргир боре!
Донӣ, аз баҳри чӣ маънӣ хоки поят мебибошам?
То туро наншинад аз ман бар дили нозук ғуборе.

---

[1] А — фақеху. [2] А — менигарад.

В-ар туро бо хоксоре сар ба сӯҳбат дарнаёяд,
Бар сари роҳат бияфтам, то кунӣ бар ман гузоре.
Зиндагонӣ сарф кардан дар талаб ҳайфе набошад,
Гар даре хоҳӣ кушудан, саҳл бошад интизорӣ.
Дӯстон маъзур доранд аз ҷавонмардию раҳмат,
Гар бинолад дардманде ё бигирьяд беқароре.
Рафтанаш дил мерабояд, гуфтанаш ҷон мефазояд,
Бо чунин ҳусну латофат чун кунад парҳезгоре?
Умри Саъдӣ гар сар ояд дар ҳадиси ишқ, шояд,
Қ-ӯ нахоҳад монд, бешак в-ин бимонад ёдгоре[1].

* * *

Маро дилест гирифтори ишқи дилдоре,
Суманбаре, санаме, гулрухе, ҷафокоре.
Ситамгаре, шағабе, фитнае, дилошӯбе,
Ҳунарваре, аҷабе, турфае, ҷигархоре.
Бунафшазулфе, насринбаре, суманбӯе,
Ки моҳро бари ҳуснаш намонд бозоре.
Ҳумойфарею товусҳусну тӯтинутқ,
Ба гоҳи ҷилвагарӣ чун тазарврафторе.
Дилам ба ғамзаи ҷоду рабуду дурӣ кард,
Кунун бимондам бе ӯ чу нақши деворе.
Зи васли ӯ чу каноре тамаъ намедорам,
Канора кардаму розӣ шудам ба дидоре.
Зи ҳар чӣ ҳаст, гузир асту ногузир аз дӯст,
Чӣ чора созад, дар доми дил гирифторе?
Дар иштиёқи ҷамолаш чунон ҳаменолам
Чу булбуле, ки бинолад миёни гулзоре.
Ҳадиси Саъдӣ дар ишқи ӯ чу беҳуда аст,
Назад даме, чу надорад забони гуфторе.[2]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Мо бе ту ба дил барназадем оби сабурӣ,
Чун сангдилон дил бинињодем ба дурӣ.
Баъд аз ту кӣ дар чашми ман ояд, ки ба чашмам
Гӯӣ ҳама олам зуламот асту ту нурӣ.
Халқе ба ту муштоқу ҷаҳоне ба ту равшан,
Мо аз ту гурезону ту аз халқ нуфурӣ.
Ҷуз хатти диловези ту бар тарфи баногӯш
Сабза нашунидам, ки дамад бар гули сурӣ.
Дар боғ рав, эй сарви хиромон, ки халоиқ
Гӯянд: магар боғ биҳишт асту ту ҳурӣ.
Рӯи ту на рӯест, к-аз ӯ сабр тавон кард,
Лекин чӣ кунам, гар накунам сабр зарурӣ.
Саъдӣ ба ҷафо дасти умед аз ту надорад,
Ҳам ҷаври ту беҳтар, ки зи рӯи ту сабурӣ.[1]

* * *

Ё раб, аз мо чӣ фалоҳ ояд, агар ту напазирӣ?
Ба худовандию фазлат,[2] ки назар бознагирӣ.
Дарди пинҳон ба ту гӯям, ки худованди каримӣ,[3]
Ё нагӯям, ки ту худ воқифи асрори замирӣ.
Гар биронӣ ба гуноҳони қабеҳ аз дари хешам,
Ҳам ба даргоҳи ту оям, ки латифию хабирӣ.
Гар ба навмедӣ аз ин дар биравад бандаи оҷиз,
Дигараш чора намонад, ки ту бе шибҳу назирӣ.[4]
Даст дар домани афват занаму бок надорам,
Ки каримию ҳакимию алимию қадирӣ.[5]
Холиқи халқу нигорандаи айвони рафеӣ,
Фолиқи субҳу барорандаи хуршеди мунирӣ.

---

1 А — Ин ғазалро надорад.
2 А — лутфат.
3 А — алимӣ. 4 А — Ин байтро надорад.
5 А — Ки самеию алимию каримию қадирӣ.

Ҳоҷати мӯрию андешаи камтар ҳаявонӣ,
Бар ту пӯшида намонад, ки самеию басирӣ.
Гар ҳама халқ ба хасмӣ бадар оянду адоват,[1]
Чӣ тафовут кунад онро, ки ту мавлову насирӣ.
Ҳамаро мулки маҷоз асту бузургию амирӣ,
Ту худованди ҷаҳонӣ, ки намурдию намирӣ.
Саъдиё, ман маликулмулки ғаниям, ту фақирӣ,
Чора дарвешию аҷз асту гадоию ҳақирӣ.

* * *

Ту худ ба сӯҳбати амсоли мо напардозӣ,
Назар ба ҳоли парешони мо наяндозӣ.
Висоли мову шумо дер муттафиқ гардад,
Ки ман асири ниёзам, ту соҳиби нозӣ.
Куҷо ба сайди малах ҳимматат фуруд ояд?
Бад-ин сифат, ки ту бози баландпарвозӣ.
Ба ростӣ, ки на ҳамбози ту будам ман,
Ту шӯхдида магас бин, ки мекунад бозӣ.
Зи дасти турки хитоӣ касе ҷафо чандон
Намебарад, ки ман аз дасти турки шерозӣ.
В-агар ҳалоки манат дархур аст, боке нест,
Қатили ишқ шаҳид асту қотилаш ғозӣ.
Кадом сангдил аст он, ки айби мо гӯяд?
Гар офтоб бубинӣ, чу мум бигдозӣ.
Муяссарам нашавад сирри ишқ пӯшидан,
Ки оқибат бикунад ранги рӯӣ ғаммозӣ.
Чӣ ҷурм рафт, ки бо мо сухан намегӯӣ?
Чӣ душманист, ки бо дӯстон намесозӣ?
Ман аз фироқи ту бе чора сел меборам
Мисоли абри баҳору ту хайл метозӣ.
Ҳанӯз бо ҳама бадаҳдият дуо гӯям,
Ки гар ба қаҳр биронӣ, ба лутф бинвозӣ.

---

[1] А — якеро.

Ту ҳамчу соҳиби девон макун, ки Саъдиро
Ба як раҳ аз назари хештан бияндозӣ.[1]

* * *

Агар ту майли муҳаббат кунию гар накунӣ,
Ман аз ту рӯй напечам, ки мустаҳабби манӣ.
Чу сарви дар чаманӣ рост дар тасаввури ман,
Чи ҷои сарв, ки монанди рӯҳ дар баданӣ.
Ба сайди оламиёнат каманд ҳоҷат нест,
Ҳамин бас аст, ки бурқаъ зи рӯй барфиканӣ.
Баёзи соиди симин мапӯш дар сафи ҷанг,
Ки бе такаллуфи шамшер лашкаре бизанӣ.
Мубориzони ҷаҳон қалби душманон шикананд,
Туро чӣ шуд, ки ҳама қалби дӯстон шиканӣ?
Аҷаб дар он на, ки офоқ дар ту ҳайронанд,
Ту ҳам дар оина[2] ҳайрони ҳусни хештанӣ.
Туро, ки дар назар омад[3] ҷамоли талъати хеш,
Ҳақиқат[4] аст, ки дигар назар ба мо накунӣ.
Қасе дар оина шахсе бад-ин сифат бинад,
Қунад ҳароина ҷавру ҷафову кибру манӣ.
Дар он даҳан, ки ту дорӣ сухан намегунҷад,
Ман одамӣ нашунидам[5] бад-ин шакардаҳанӣ.
Шунидаӣ, ки мақолоти Саъдӣ аз Шероз,
Ҳамебаранд ба олам чу нофаи хутанӣ?
Магар, ки номи хушат[6] бар даҳони ман[7] бигзашт,
Бирафт номи ман[8] андар ҷаҳон ба хушсуханӣ.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Аҷаб дар он ки ту.
[3] А — ояд. [4] А — Зарурат.
[5] А — Надидаам одамиро. [6] А — ҳадиси лабат.
[7] А — вай. [8] А — вай.

* * *

Бандаам, гар ба лутф мехонӣ,
Ҳокимӣ, гар ба қаҳр меронӣ.
Қас нашояд, ки бар ту бигзинанд,[1]
Ки зи[2] сурат ба кас намемонӣ.
Надиҳемат ба ҳар кӣ[3] дар олам
В-ар ту моро ба ҳеҷ настонӣ.
Гуфтам, ин дарди ишқи пинҳонро
Ба ту гӯям, ки ҳам ту дармонӣ.
Боз гуфтам, ки чӣ ҳоҷат аст ба қавл,
Ки ту худ дар дилию медонӣ.
Нафсро ақл тарбият мекард,
Қ-аз табиат инон бигардонӣ.
Ишқ, донӣ, чӣ гуфт тақворо:
Панҷа бо мо макун, ки натвонӣ!
Чӣ хабар дорад аз ҳақиқати ишқ
Пойбанди ҳавои нафсонӣ?
Худпарастон назар ба шахс кунанд,
Покбинон ба сунъи раббонӣ.
Шаби қадре бувад, ки даст диҳад
Орифонро самои рӯҳонӣ.
Рақс вақте мусалламат бошад,
Қ-остин бар ду олам афшонӣ.
Қиссаи ишқро ниҳоят нест,
Сабри пайдову дарди пинҳонӣ.
Саъдиё, дигар ин ҳадис магӯй,
То нагӯянд, қисса мехонӣ.

* * *

Дидор менамоию парҳез мекунӣ,
Бозори хешу оташи мо тез мекунӣ.

---

[1] А — бигзинам. [2] А — ту.
[3] А — чӣ.

Гар хуни дил хӯрӣ, фараҳафзои мехӯрӣ
В-ар қасди ҷон кунӣ, тарабангез мекунӣ.
Бар талхайши ман агар ханда оядат,
Шояд, ки хандаи шакаромез мекунӣ.
Ҳайрони дасту дашнаи зебот мондаам,
К-оҳанги хуни ман чӣ диловез мекунӣ.
Саъдӣ, гулат шукуфт, ҳамоно ки субҳдам
Фарьёди булбулони саҳархез мекунӣ![1]

* * *

То кай равам аз ишқи ту шӯрида ба ҳар сӯй?
То кай равам аз шӯри ту вайрона ба ҳар кӯй?
Сад наъра ҳаме оядам аз ҳар буни мӯе,
Худ дар дили сангини ту нагрифт сари мӯй.
Бар ёди баногӯши ту барбод диҳам ҷон,
То бод магар пеши ту бар хок ниҳад рӯй.
Саргаштаи чавгонам дар пои самандат,
Меафтаму мегирьям чун гӯй ба паҳлӯй.
Худ куштаи абрӯи туам ман ба ҳақиқат,
Гар куштаниям, боз бифармой ба абрӯй.
Онон, ки ба гесу дили ушшоқ рабуданд,
Аз дасти ту дар пой фитоданд чу гесӯй.
То ишқи сарошӯби ту ҳамзонӯи мо шуд,
Сар барнагирифтам ба вафои ту зи зонуй.
Берун нашавад ишқи туам то абад аз дил,
К-андар азалам ҳирзи ту бастанд ба бозӯй.
Ишқ аз дили Саъдӣ ба маломат натавон бурд,
Гар ранг тавон бурд ба об аз рухи ҳиндуй.[2]

---

1 А — Ин ғазалро надорад.
2 А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Вуҷудам ба танг омад аз ҷаври тангӣ,
Шудам дар сафар рӯзгоре дарангӣ.
Ҷаҳон зери пай чун Сикандар буридам,
Чу Яъҷуҷ бигзаштам аз садди сангӣ.
Бурун ҷастам аз танги туркон, чу дидам,
Ҷаҳон дарҳам афтода чун мӯи зангӣ.
Чу боз омадам, кишвар осуда дидам,
Зи гургон бадар рафта он тезчангӣ.
Хати моҳрӯён чу мушки таторӣ,
Сари зулфи хубон чу диръи фарангӣ.
Ба ном эзид, ободу пурнозу неъмат,
Палангон раҳо карда хӯи палангӣ.
Дарун мардуме чун малак некмаҳзар,
Бурун лашкаре чун ҳижаброни ҷангӣ.
Бипурсидам: «Ин кишвар осуда кай шуд?»
Қасе гуфт: «Саъдӣ, чӣ шӯридарангӣ?
Чунон буд дар аҳди аввал, ки дидӣ,
Ҷаҳон пур зи ошӯбу ташвишу тангӣ.
Чунин шуд дар айёми султони одил
Атобак Абӯ Бакр Саъд бинни Зангӣ».[1]

---

[1] **А — Ин ғазалро надорад.**

ҒАЗАЛИЁТ

ҒАЗАЛИЕТИ
ҚАДИМ

* * *

Дили ҳар кӣ сайд кардӣ, накашад сар аз камандат,
На дигар умед дорад, ки раҳо шавад зи бандат.
Ба худо, ки парда аз рӯи чу оташат барафкан,
Ки ба иттифоқ бинӣ дили оламе сипандат.
На чаман шукуфае руст[1] чу рӯи дилситонат,
На сабо санавбаре ёфт чу қомати баландат.
Гарат орзуи он аст, ки хуни халқ резӣ,
Чӣ кунад[2], ки шер гардан наниҳад[3] чу гӯсфандат.
Ту амири мулки ҳуснӣ, ба ҳақиқат, эй дареғо,
Агар илтифот будӣ ба фақири мустамандат.
На туро бигуфтам, эй дил, ки сари вафо надорад,
Ба тамаъ зи даст рафтиву ба пой дарфикандат.
Ту на марди ишқ будӣ худ аз ин ҳисоб, Саъдӣ,
Ки на қуввати гурез асту на тоқати газандат.

* * *

Эй ёри ногузир, ки дил дар ҳавои туст,
Ҷон низ, агар қабул кунӣ, ҳам барои туст.
Ғавғои орифону таманнои ошиқон
Ҳирси биҳишт нест, ки шавқи лиқои туст,
Гар тоҷ медиҳӣ, ғарази мо қабули ту
В-ар теғ мезанӣ, талаби мо ризои туст.

---

[1] А — баст. [2] А — накашад. [3] А — биниҳад.

Ғар банда менавозию гар банда мекушӣ,
Заҷру навохт, ҳар чӣ кунӣ, рой рои туст.
Гар дар каманди[1] кофиру гар дар даҳони шер,
Шодӣ ба рӯзгори касе, к-ошнои туст.
Ҳар ҷо, ки рӯи зиндадиле, бар замими ту,
Ҳар ҷо, ки дасти ғамзадае, бар дуои туст.
Танҳо на ман ба қайди ту даромадам асир,
Қ-аз ҳар тараф шикастадиле мубталои туст.
Қавме ҳавои неъмати дунъё ҳамебаранд,[2]
Қавме ҳавои уқбию моро ҳавои туст.
Қути равони шефтагон-илтифоти ту,
Ороми ҷони зиндадилон[3] марҳабои туст.
Гар мо муқассиремуту бисьёрраҳматӣ,[4]
Узре, ки меравад ба умеди вафои туст.
Шояд, ки дар ҳисоб наёяд гуноҳи мо
Он[5] ҷо, ки фазлу раҳмати бемунтаҳои туст.
Қасро бақои доиму аҳди муқим нест,
Ҷовид подшоҳию доим бақои туст.
Ҳар ҷо ки подшоҳеву садреву сарваре,
Мавқуфи остони дари кибриёи туст.
Саъдӣ, санои ту натавонад ба шарҳ гуфт,
Хомӯшӣ аз санои ту, ҳадди санои туст.

* * *

Маҷнуни ишқро дигар имрӯз ҳолат аст,
К-ислом дини Лайлию дигар залолат аст.
Фарҳодро аз он чӣ ки Ширин туруш кунад,[6]
Инро шикеб нест, гар онро малолат аст.
Азро, ки нонавишта бихонад ҳадиси ишқ,
Донад, ки оби дидаи Вомиқ рисолат аст.

---

1 А — даҳони. 2 А — ҳамезананд. 3 А — сӯхтагон.
4 А — неъматӣ. 5 А — 3-он. 6 А — шавад.

Мутриб, ҳамин тариқи ғазал, гӯ, нигоҳ дор,
Қ-ин раҳ, ки баргирифт, ба ҷое далолат аст.[1]
Эй муддаӣ, ки мегузарӣ бар канори об,
Моро, ки ғарқаем ,надонӣ, чӣ ҳолат аст?[2]
З-ин дар куҷо равем, ки моро ба хоки ӯ
В-ӯро ба хуни мо, ки бирезад, ҳаволат аст.
Гар сар қадам намекунамаш пеши аҳли дил,
Сар барнамекунам, ки маҷоли[3] хиҷолат аст.
Ҷуз ёди дӯст ҳар чӣ кунӣ, умр зоеъ аст,
Ҷуз сирри ишқ ҳар чӣ бигӯӣ, батолат аст.
Моро дигар муомала бо ҳеҷ кас намонд,
Байъе, ки бе ҳузури ту кардам, иқолат аст.
Аз ҳар ҷафот бӯи вафое ҳаме диҳад,[4]
Дар ҳар таъаннутет[5] ҳазор истимолат аст.
Саъдӣ, бишӯй лавҳи дил аз нақши ғайри ӯ,[6]
Илме, ки раҳ ба ҳақ нанамояд, ҷаҳолат аст.

* * *

Ёро, биҳишт сӯҳбати ёрони ҳамдам аст,
Дидори ёри номутаносиб ҷаҳаннам аст.
Ҳар дам, ки дар ҳузури азизе бароварӣ,
Дарьёб, к-аз ҳаёти ҷаҳон ҳосил он дам аст.
Не ҳар кӣ чашму гӯшу даҳон дорад, одам аст,
Бас девро, ки сурати фарзанди одам аст.
Он аст одамӣ, ки дар ӯ ҳусни сиратест,
Ё лутфи суратест, дигар ҳашви олам аст,
Ҳаргиз ҳасад набурдаву ҳасрат нахӯрдаам
Ҷуз бар ду рӯи ёри мувофиқ, ки дарҳам аст.
Онон, ки дар баҳор ба саҳро намераванд,
Бӯи хуши рабеъ бар эшон муҳаррам аст.

---

1 А — Моро, ки ғарқаем, надонӣ чи ҳолат аст?
2 А — Ин байтро надорад. 3 А — мақоми.
4 А — Гӯ, ҳар чӣ хоҳӣ, аз сари тундӣ бигӯӣ, аз он-к.
5 А — табассумеш. 6 А — дӯст.

В-он сангдил, ки дида бидӯзад зи рӯи хуб,
Пандаш мадеҳ, ки ҷаҳл дар ӯ нек маҳкам аст.
Ором нест дар ҳама олам ба иттифоқ
В-ар ҳаст дар муҷовирати ёри маҳрам аст.
Гар хуни тоза меравад аз реши аҳли дил,
Дидори дӯстон, ки бубинанд, марҳам аст.
Дуньё хуш асту мол азиз асту тан шариф,
Лекин рафиқ бар ҳама чизе муқаддам аст.
Мумсик барои мол ҳамасола тангдил,
Саъдӣ ба рӯи дӯст ҳамарӯза хуррам аст.[1]

* * *

Субҳе муборак аст, назар бар ҷамоли дӯст,
Бар хӯрдан аз дарахти умеди висоли дӯст.
Бахтам нахуфта буд, ки[2] аз хоби бомдод
Бархостам ба толеи[3] фархундафоли дӯст.
Аз дил бурун шав, эй ғами дуньёву охират,
Ё хона ҷои дев[4] бувад ё маҷоли дӯст.
Хоҳам, ки беҳи суҳбати ағьёр барканам,
Дар боғи дил раҳо накунам ҷуз ниҳоли дӯст.
Ташриф доду рафт, надонам зи бехудӣ,
К-ин дӯст буд дар назарам ё хаёли дӯст.
Ҳушам намонду ақл бирафту сухан бубаст,
Муқбил касе, ки маҳв шавад дар камоли дӯст.
Саъдӣ, ҳиҷоб нест, ту оина пок дор,
Зангорхӯрда чун бинамояд ҷамоли дӯст.[5]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — ман. [3] А — талъати. [4] А — рахт.
[5] А — байтҳои 4, 6, 7-ро надорад, ба ҷои онҳо байтҳои зерин омадаанд:

Гар дӯст ҷону дил талабад, истодаам,
Ерон бад-ин қадар бикунанд эҳтимоли дӯст.
Хуррам тане, ки ҷон бидиҳад дар вафои ёр,
Иқбол дар саре, ки шавад поймоли дӯст.

* * *

Бо фароғат[1] чанд созам, барги танҳоим нест,
Дастгоҳи сабру поёни[2] шикебоим нест.
Тарсам, аз танҳоӣ аҳволам ба расвоӣ кашад,
Тарси танҳоист в-арна бими расвоим нест.
Марди густохе наям, то ҷон, дар оғӯшат кашам
Бӯса бар поят диҳам, чун дасти болоим нест.
Бар гулат ошуфтаам, бигзор, то дар боғи васл
Зоғбонге мекунам, чун булбул овоим нест.
То мусаввар гашт дар чашмам хаёли[3] рӯи дӯст,
Чашми худбинӣ надорам, рои худроим нест.
Дарди дурӣ мекашам,[4] гарчи хароб афтодаам,
Бори ҷаврат мебарам,[5] гарчи тавоноим нест.
Табъи ту сер омад аз ман, ҷои дигар дил ниҳад,
Ман киро ҷӯям, ки чун ту табъи ҳарҷоим нест.
Саъдии оташзабонам дар ғамат сӯзон чу шамъ,
Бо ҳама оташзабонӣ дар ту гироим нест.

* * *

Чу абри зулфи ту перомуни қамар мегашт,
Зи абри дида канорам ба ашк тар мегашт.
Зи шӯри ишқи ту дар коми ҷони хастаи ман
Ҷавоби талхи ту ширинтар аз шакар мегашт.

Моро дигар ба сарви баланд илтифот нест,
Аз дӯстии қомати маҳэътидоли дӯст.
Мардум ҳилоли ид надиданду пеши мо
Ид аст, он ки абрӯи ҳамчун ҳилоли дӯст.
Парвона кист, то мутааллиқ шавад ба шамъ
Хил, то насӯзадаш субаҳоти ҷалоли дӯст.
Саъдӣ шикояте зи ту сар ҳаст, ҳам ба туст,
Наздики душманон натавон гуфт ҳоли дӯст.

[1] А — фироқат. [2] А — поёби.
[3] А — Чашмам бар ҷамоли.
[4] А — Дурди дардат мехӯрам. [5] А — мекашам.

Хаи узори ту бар хоки тира меафтод,
Вуҷуди мурда аз он об ҷонвар мегашт.
Агар моро ба зару сим дастрас будӣ,
Зи сими синаи ту кори ман чу зар мегашт.
Дил аз даричаи фикрат ба нафси нотиқа дод
Нишони ҳолати зорам, ки зортар мегашт.
Зи ишқи рӯи ту андар сари қалам савдот
Фитоду чун мани савдозада ба сар мегашт.
Зи хотирам ғазале сӯзнок рӯй намуд,
Ки дар димоғи фироқи ман ин қадар мегашт.[1]

* * *

Чӣ латиф аст қабо бар тани чун сарви равонат,
Ох, агар чун камарам[2] даст расидӣ ба миёнат.
Дар дилам ҳеҷ наёяд магар[3] андешаи васлат,
Ту на онӣ, ки дигар кас бинишинад ба маконат.[4]
Гар ту хоҳӣ, ки якеро сухани талх бигӯй,
Сухани талх набошад, чу бараояд[5] ба даҳонат.
На ман ангуштнамоям ба ҳаводории рӯят,
Ки ту ангуштнамоиву халоиқ нигаронат.
Дари андеша бубастам, қалами ваҳм шикастам,
Ки ту зеботар аз онӣ, ки кунам васфу баёнат.
Сарвро комати хуб асту қамарро рухи зебо,
Ту на онию на инӣ, ки ҳам ин асту ҳам онат.
Эй рақиб, ар накушой дари дилбанд ба рӯям,
Ин қадар боз намой, ки дуо гуфт фалонат.
Ман ҳама умр бар онам, ки дуогӯи ту бошам,
Гар ту хоҳӣ, ки набошам, тани ман бархии ҷонат.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — камарат.
[3] А — ба чуз.
[4] А — Ки ту ангуштнамоиву халоиқ нигаронат.
[5] А — баромад.

Саъдиё, чора сабот асту мудорову таҳаммул,
Ман, ки муҳтоҷи ту бошам, бубарам бори гаронат.

* * *

Гар аз ҷафои ту рӯзе дилам биёзорад,
Қаманди шавқ кашонам, ба сулҳ боз орад.
Зи дарди ишқи ту дӯшам умеди субҳ набуд,
Асири ишқ чӣ тоби шаби дароз орад.
Диле аҷаб набувад, гар бисӯхт, к-оташи тез
Чӣ ҷои мум, ки пӯлод дар гудоз орад.
Туӣ, ки гар бихиромад дарахти қомати ту
Зи рашк сарви равонро ба эҳтизоз орад.
Дигар ба рӯи худ аз халқ дар бихоҳам баст,
Магар касе зи туам муждае фароз орад.
Агар қабул кунӣ, сар ниҳем бар қадамат
Чу бутпараст, ки дар пеши бут намоз орад.
Яке ба самъи ризо гӯши дил ба Саъдӣ дор,
Ки сӯзи ишқ суханҳои дилнавоз орад.[1]

* * *

Онро, ки ғаме чун ғами ман нест, чӣ донад,
Қ-аз шавқи туам[2] дида чӣ шаб мегузаронад?
Вақт аст, агар[3] аз пой дароям, ки[4] ҳама умр
Боре накашидам, ки ба ҳиҷрони ту монад.
Сӯзи дили Яъқуби ситамдида зи ман пурс,
Қ-андӯҳи дили сӯхтагон сӯхта донад.
Девона, гараш панд диҳӣ, кор набандад[5]
В-ар панд диҳӣ,[6] силсила дар ҳам гусилонад.
Мо бе ту ба дил барназадем оби сабурӣ,

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — ишқи ту ин.
[3] А — ки. [4] А — ба. [5] А — ӯ напазирад.
[6] А — В-а-гараш банд ниҳӣ.

Дар оташи сӯзанда сабурӣ кӣ тавонад?[1]
Ҳар гаҳ ки бисӯзад ҷигарам, дида бигирьяд
В-ин гирья на он[2] аст, ки оташ бинишонад.
Султони хаёлат шабе ором нагирад,
То бар сари сабри мани мискин надавонад.
Ширин нанамояд ба даҳонаш шакари васл
Онро, ки фалак заҳри ҷудой начашонад.
Гар бори дигар домани коҳе ба каф орам,
То зиндаам аз чанги манаш кас нараҳонад.[3]
Тарсам, ки намонам ман аз ин ранҷ[4] дареғо,
Қ-андар дили ман ҳасрати рӯи ту бимонад.
Қосид равад аз Порс ба киштӣ ба Хуросон,
Гар чашми ман андар ақибаш сел биронад.
Фарьёд, ки гар ҷаври фироқи ту нависам,
Фарьёд барояд, зи дили ҳар кӣ бихонад.
Шарҳи ғами ҳиҷрони ту ҳам бо ту тавон гуфт,
Пайдост, ки қосид чӣ ба самъи ту расонад.
Зинҳор, ки хун мечакад аз гуфтаи Саъдӣ,
Ҳар к-ин ҳама наштар бихӯрад, хун бичаконад.

* * *

Майл бин, к-он сарвболо мекунад,
Сарв бин, к-оҳанги саҳро мекунад.
Майл аз ин хуштар надонад кард сарв,
Нохуш он майл аст, к-аз мо мекунад.
Ҳоҷати саҳро набуд, оина ҳаст,
Гар нигористон тамошо мекунад.
Ғофил аст аз сурати зебои ӯ,
Он кӣ суратҳои дебо мекунад.
Ман ҳам аввал рӯз донистам, ки ишқ
Хун мубоҳу хона яғмо мекунад.

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — об.
[3] А — Се байтро надорад. [4] А — ранҷу.

Сабр ҳам суде надорад, к-оби чашм
Рози[1] пинҳон ошкоро мекунад.
Гар муроди мо набошад, гӯ, мабош,
Чун муроди ӯст, ҳил,[2] то мекунад.
Ёри зебо гар бирезад хуни ёр,
Зишт натвон гуфт, зебо мекунад.
Саъдиё, баъд аз таҳаммул чора нест,
Ҳар ситам, к-он дӯст бо мо мекунад.
То магасро ҷони ширин дар тан аст,
Гирди он гардад, ки ҳалво мекунад.

* * *

Зулфи ӯ бар рух чу ҷавлон мекунад,
Мушкро дар шаҳр арзон мекунад.
Ҷавҳарии ақл дар бозори ҳусн
Қимати лаълаш ба сад ҷон мекунад.
Офтоби ҳусни ӯ то шӯъла зад,
Моҳ рух дар парда пинҳон мекунад.
Ман ҳама қасди висолаш мекунам
В-он ситамгар азми ҳиҷрон мекунад.
Гар намакдон пуршакар хоҳӣ, мапурс,
Талхие, к-он шаккаристон мекунад.
Тири мижгону камони абруяш
Ошиқонро ид қурбон мекунад.
Аз вафоҳо ҳар чӣ битвон мекунам
В-аз ҷафоҳо ҳар чӣ битвон мекунад.[3]

* * *

Хубрӯёни ҷафопеша вафо низ кунанд,
Ба касон дард фиристанду даво низ кунанд.

---

[1] А — Дарди.
[2] А — бал. [3] А — Ин ғазалро надорад.

Подшоҳони малоҳат чу ба нахчир раванд,
Сайдрро пой бубандаиду раҳо низ кунанд.
Назаре кун ба мани хаста, ки арбоби карам
Ба заифон назар аз баҳри худо низ кунанд.
Ошиқонро зи бари хеш марон, то бари ту
Сару зар ҳар ду фишонанду дуо низ кунанд.
Гар кунад майл ба хубони дили ман, айб макун,
Қ-ин гуноҳест, ки дар шаҳри шумо низ кунанд.
Бӯсае з-он даҳани танг бидеҳ ё бифурӯш,
Қ-ин матоест, ки бахшанду баҳо низ кунанд.
Ту хитоибачаӣ, аз ту хато нест аҷаб,
Қ-он, ки аз аҳли савобанд, хато низ кунанд.
Гар равад номи ман андар даҳанат, боке нест,
Подшоҳон ба ғалат ёди гадо низ кунанд.
Саъдиё, гар накунад ёди ту он моҳ, маранҷ,
Мо кӣ бошем, ки андешаи мо низ кунанд.[1]

* * *

Ба кӯи лоларухон ҳар кӣ ишқбоз ояд,
Умед нест, ки дигар ба ақл боз ояд.
Қабӯтаре, ки дигар ошьён нахоҳад дид,
Қазо ҳамебарадаш, то ба чанги боз ояд.
Надонам, абрӯи шӯхаш чӣ гуна меҳробест,
Ки гар бубинад зиндиқ дар намоз ояд.
Бузургвор мақомею некбахт касе,
Ки ҳар дам аз дари ӯ чун туе фароз ояд.
Туруш набошам, агар сад ҷавоби талх диҳӣ,
Ки аз забони ту ширину дилнавоз ояд.
Биёву гунаи зардам бубину нақш бихон,
Ки гар ҳадис кунам, қиссае дароз ояд.
Хурӯшам аз тафи сина асту нолаам сари дард,
На чун дигар суханон, к-аз маҷоз ояд.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Ба ҷои хок қадам бар ду чашми Саъдӣ неҳ,
Ки ҳар кӣ чун ту гиромӣ бувад, ба ноз ояд.[1]

* * *

Аз савмаа рахтам ба харобот бароред,
Гард аз ману саҷҷодаи томот бароред.
То хилватиён саҳар аз хоб дароянд,
Мастони сабӯҳӣ ба муноҷот бароред.
Онон, ки риёзаткашу саҷҷоданишинанд,
Гӯ, ҳамчу малак сар ба самовот бароред.
Дар боғи амал шохи ибодат бинишонед
В-аз баҳри амал дурри мукофот бароред.
Рав, мулки ду олам ба маҳи якшаба бифрӯш,
Гӯ, зӯҳди чиҳилсола ба ҳайҳот бароред.
То гарди риё гум шавад аз домани Саъдӣ,
Рахташ ҳама дар оби харобот бароред.[2]

* * *

Баромад боди субҳу бӯи наврӯз
Ба коми дӯстону бахти пирӯз.
Муборак бодат ин солу ҳама сол,
Ҳумоюн бодат ин рӯзу ҳама рӯз.
Чу оташ дар рухат афканда гулнор,
Дигар манқал манеҳ, оташ наяфрӯз.
Чу наргис чашми бахт аз хоб бархост,
Ҳасад, гӯ, душманонро дида бардӯз.
Баҳоре хуррам аст, эй гул, кучоӣ,
Ки бинӣ булбулонро нолаву сӯз.
Ҷаҳон бе мо басе будасту бошад,
Бародар ҷуз накуномӣ маяндоз.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — Ин ғазалро надорад.

Накӯи кун, ки давлат бинӣ аз бахт,
Мабар фармони бадгӯи бадомӯз.
Манеҳ дил бар сарои умр Саъдӣ,
Ки бар гунбад нахоҳад монд ин гӯз.
Дареғо айш, агар маргаш набудӣ,
Дареғ оҳу, агар бигзоштӣ юз.[1]

* * *

Даст ба ҷон намерасад, то ба ту барфишонамаш,
Бар кӣ тавон ниҳод дил, то зи ту воситонамаш?
Қуввати шарҳи ишқи ту нест забони хомаро,
Гирди дари умеди ту чанд ба сар давонамаш?
Эминӣ аз хурӯши ман, гар ба ҷаҳон дарӯфтад,
Фориғӣ аз фиғони ман, гар ба фалак расонамаш.
Охи дареғу оби чашм аз чӣ мувофиқи мананд?
Оташи ишқончунон нест, ки вонишонамаш.
Ҳар кӣ бипурсад, эй фалон, ҳоли дилат чӣ гуна шуд?
Хун шуду дам ба дам ҳаме аз мижа мечаконамаш.
Умри ман аст зулфи ту, бӯ, ки дароз бинамаш,
Ҷони ман аст лаъли ту, бӯ, ки ба лаб расонамаш.
Лаззати вақтҳои хуш қадр надошт пеши ман,
Гар пас аз ин даме чунон ёбам, қадр донамаш.
Нест зимоми коми дил дар кафи ихтиёри ман,
Гар на аҷал фаро расад, з-ин ҳама ворахонамаш.
Ишқи ту гуфта буд, хон Саъдиву орзуи ман
Бас накунад зи ошиқӣ, то зи ҷаҳон ҷаҳонамаш.[2]

* * *

Соҳибо, умр азиз аст, ғанимат донаш,
Гӯи хайре, ки тавонӣ, бубар аз майдонаш.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — Ин ғазалро надорад.

Чист даврони риёсат, ки фалак бо ҳама қадр
Ҳосил он аст, ки доим набувад давронаш.
Он худоест таоло маликулмулки қадим,
Ки тағайюр накунад мулкати ҷовидонаш.
Ҷои гирьяст бар ин умр, ки чун ғунчаи гул
Панҷ рӯз аст бақои даҳани хандонаш.
Даҳане шир ба кӯдак надиҳад модари даҳр,
Ки дигарбора ба хун дарнабарад дандонаш.
Муқбил имрӯз кунад доруи дарди дили реш,
Ки пас аз марг муяссар нашавад дармонаш.
Ҳар кӣ дона нафишонад ба зимистон дар хок,
Ноумедӣ бувад аз дахл ба тобистонаш.
Гар иморат кунӣ аз баҳри нишастан, шояд
В-арна аз баҳри гузаштан макун ободонаш.
Даст дар домани мардон зану андеша мадор,
Ҳар кӣ бо Нӯҳ нишинад, чӣ ғам аз тӯфонаш?
Маърифат дорию сармояи бозаргонӣ,
Чӣ беҳ аз давлати боқӣ? Бидеҳу бистонаш.
Давлатат боду гар аз рӯи ҳақиқат бирасӣ,
Давлат он аст, ки маҳмуд бувад поёнаш.
Хӯи Саъдист насиҳат, чӣ кунад, гар накунад,
Мушк дорад, натавонад, ки кунад пинҳонаш.[1]

* * *

Эй рӯбаҳак, чаро нанишастӣ[2] ба ҷои хеш,
Бо шер панҷа кардию дидӣ сазои хеш.
Душман ба душман он написандад, ки бехирад
Бо нафси худ кунад ба муроду ҳавои хеш.
Аз дасти дигарон чӣ шикоят кунад касе,
Силӣ ба дасти хеш занад бар қафои хеш.
Дузд аз ҷафои шаҳна чӣ фарьёд мекунад,
Гӯ, гарданат намезанад, илло ҷафои хеш.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — нанишинӣ.

Хунат барои қолии султон бирехтанд,
Аблаҳ, чаро нахуфтӣ бар бӯрьёи хеш?
Гар ҳар ду дида ҳеҷ набинад ба иттифоқ,
Беҳтар зи дидае, ки набинад хатои хеш.
Чоҳ асту роҳу дидаи бинову офтоб,
То одамӣ нигоҳ кунад пеши пои хеш.
Чандин чароғ дораду бероҳ меравад,
Бигзор, то бияфтаду бинад ҷазои хеш.
Бо дигарон бигӯй, ки золим ба чаҳ фитод,
То чоҳ дигарон наканад аз барои хеш.
Дар гӯши дил ба гуфтаи Саъдӣ кунад касе,
Аввал ризои ҳақ талабад, пас ризои хеш.

* * *

Бархез, то тафарруҷи бӯстон кунему боғ,
Чун даст медиҳад нафасе мӯҷиби фароғ.
Қ-ин сели муттафиқ биканад рӯзе ин дарахт
В-ин боди мухталиф бикушад рӯзе ин чароғ.
Сабзӣ дамиду хушк шуду гул шукуфту рехт,
Булбул зарурат аст, ки навбат диҳад ба зоғ.
Бас моликони боғ, ки даврони рӯзгор
Кардаст хокашон гили деворҳои боғ.
Фардо, шунидаӣ, ки бувад боғ зарру сим,
Худ вақти марг мениҳад ин мурдарег доғ.
Бас рӯзгорҳо, ки бароянд ба кӯҳу дашт
Баъд аз ману ту абр бигирьяд ба боғу роғ.
Саъдӣ, ба молу мансаби дуньё назар макун,
Мерос бас тавонгару мурдор бас калоғ.
Гар хоки мурда бозкунӣ, равшанат шавад,
Қ-ин боди кибру ноз на чизест дар димоғ.
Гар бишнавӣ насиҳату гар нашнавӣ ба сидқ,
Гуфтему бар расул набошад ба ҷуз балоғ.[1]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Чу булбули саҳарӣ баргирифт навбати бом,
Зи тавбахонаи танҳоӣ омадам бар бом.
Нигоҳ мекунам аз пеш рояти хуршед,
Қи мебарад[1] ба уфуқ парчами сипоҳи залом.
Баёзи рӯз баромад чу издивочи сиёҳ,
Бараҳна бознишинад яке сапедандом.
Дилам ба ишқ[2] гирифтору ҷон ба меҳр[3] гарав,
Даромад аз дарам он дилфиребн ҷонором.
Сарам ҳанӯз чунон масти бӯи он нафас аст,
Қи бӯи анбару гул раҳ намебарад ба машом.
Дигар ман аз шаби торик ҳеҷ ғам нахӯрам,
Қи ҳар шаберо рӯзе муқаддар аст анҷом.[4]
Тамом фаҳм накардам, ки арғувону[5] гул аст
Дар остинаш ё дасту соиди гулфом?[6]
Дар обгинааш обе агар қиёс кунӣ,
Надонӣ об кадом асту обгина кадом?[7]
Биёр, соқӣ, дарьёи Машриқу Мағриб,
Қи дер маст шавад, ҳар кӣ май хӯрад ба давом.
Ман он наям, ки ҳалол аз ҳаром нашносам,
Шароб бо ту ҳалол асту об бе ту ҳаром.
Ба ҳеҷ шаҳр набошад, чунин шакар, ки туӣ,
Қи тӯтиёна[8] чу Саъдӣ даровари ба калом.
Раҳо намекунад ин назми чун зиреҳ дарҳам,
Қи хасм теғи тааннут бароварад зи наём.

* * *

Зиҳӣ саодати ман, к-ам ту омадӣ ба салом,
Хуш омадию алайкассалом в-аликром.

---

[1] А — меравад. [2] А — меҳр. [3] А — ишқ.
[4] А — Ба офтоб бигуфтам ҳикояти тор,
Ба рӯзи ид биналидам аз ҷафои сиём.
[5] А — ангубину. [6] А — гулбом.
[7] А — Ин байтро надорад. [8] А — тӯтиён.

Қиём хостамат кард, ақл мегӯяд,
Макун, ки шарти адаб нест пеши сарв қиём.
Агар касоди шакар боядат, даҳан бикшой,
В-арат[1] хиҷолати сарв орзу кунад, бихром.
Ту офтоби мунирию дигарон анҷум,
Ту рӯҳи покию абнои рӯзгор аҷсом.
Агар ту одамий, эътиқоди ман ин аст,
Ки дигарон ҳама нақшанд бар дари ҳаммом.
Тунук мапӯш, ки андомҳои симинат
Даруни ҷома падид аст чун гулоб аз ҷом.
Аз иттифоқ чӣ хуштар бувад миёни ду дӯст,
Даруни пираҳане чун ду мағзи як бодом.
Самои аҳли дил овози нолаи Саъдист,[2]
Чӣ ҷои замзамаи андалебу саҷъи ҳамом?
Дар ин самоъ ҳама соқиёни шоҳидрӯй,
Бар ин шароб ҳама сӯфиёни дурдошом.

* * *

Гӯ, халқ бидонанд, ки ман ошиқу мастам,
Овоза дуруст аст, ки ман тавба шикастам.
Гар душманам изо кунаду дӯст маломат,
Ман фориғам аз ҳар чӣ бигӯянд, ки ҳастам.
Эй нафс, ки матлуби ту номӯсу риё буд,
Аз банди ту бархостаму хуш бинишастам.
Аз рӯи нигорини ту безорам, агар ман
То рӯи ту дидам, ба дигар кас нигаристам.
З-ин пеш баромехтаме бо ҳама мардум,
То ёр бидидам, дари ағьёр бубастам.
Эй соқӣ, аз он пеш, ки мастам кунӣ аз май,
Ман худ зи назар дар қаду болои ту мастам.

---

1 А — В-агар.
2 А — Аниси хотири Саъдӣ самои рӯҳонист.

Шабҳо гузарад бар ман аз андешаи рӯят,
То рӯз на ман хуфта, на ҳамсоя зи дастам.
Ҳайф аст сухан гуфтан бо ҳар кас аз он лаб,
Дашном ба ман деҳ, ки дурудат бифиристам.
Дерест, ки Саъдӣ ба дил аз ишқи ту мегуфт,
Ин бут на аҷаб бошад, агар ман бипарастам.
Банди ҳама ғамҳои ҷаҳон бар дили ман буд,
Дар банди ту афтодаму аз ҷумла бирастам.

* * *

Хиромон аз дарам боз о, к-ат аз ҷон орзумандам,
Ба дидори ту хушнудам, ба гуфтори ту хурсандам.
Агарчи хотират бо ҳар касе пайвандҳо дорад,
Мабод он рӯзу он хотир, ки ман бо ҷуз ту пайвандам.
Қасе монанди ман ҷустӣ, зиҳӣ, бадаҳди сангиндил,
Макун, к-андар вафодорӣ нахоҳӣ ёфт монандам.
Агар худ неъмати Қорун касе дар поят андозад,
Куҷо ҳамтои ман бошад, ки ҷон дар поят афкандам.
Ба ҷонат, к-аз миёни ҷон зи ҷонат дӯсттар дорам,
Ба ҳаққи дӯстӣ, ҷоно, ки бовар дор савгандам.
Макун рағбат ба ҳар сӯе ба ёрони пароканда,
Ки ман меҳри дигар ёрон зи ҳар сӯе парокандам.
Шароби васлат андар деҳ, ки ҷоми ҳаҷр нӯшидам,
Дарахти дӯстӣ биншон, ки бехи сабр баркандам.
Чу пой аз ҷода берун шуд, чӣ нафъ аз рафтани роҳам?
Чу кор аз даст берун шуд, чӣ суд аз додани пандам?
Муаллим, гӯ, адаб кам кун, ки ман ноҷинс шогирдам,
Падар, гӯ, панд камтар деҳ, ки ман ноаҳл фарзандам.
Ба хорӣ дар паят Саъдӣ чу гард афтода мегӯяд:
«Писандӣ бар дилам гарде, ки бар домон-т напсандам».[1]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

* * *

Манам ин бе ту, ки парвои тамошо дорам?
Кофарам, гар дили боғу сари саҳро дорам.
Бар гулистон гузарам бе туюи шармам н-ояд?
Дар раёҳин нигарам бе туюи ёро дорам?
Ки на бар нолаи мурғони чаман шефтаам,
Ки на савдои рухи лолаи ҳамро дорам.
Бар гули рӯи ту чун булбули мастам волеҳ,
Бар рухи лолаву насрин чӣ тамошо дорам?
Гарчи лоиқ набувад дасти ману домани ту,
Ҳар куҷо пой ниҳӣ, фарқи сар он ҷо дорам.
Гар ба масҷид равам, абрӯи ту меҳроби ман аст
В-ар ба оташкада, зулфи ту чалипо дорам.
Дилам аз пухтани савдои висоли ту бисӯхт,
Ту мани хомтамаъ бин, ки чӣ савдо дорам.
Акли мискин ба чӣ андеша фаро даст кунам?
Дили шайдо ба чӣ тадбир шикебо дорам?
Сари ман дор, ки чашм аз ҳамагон дардӯзам,
Дасти ман гир, ки аз ҳар ду ҷаҳон во дорам.
Бо туам як нафас аз ҳашт биҳишт авлотар,
Ман, ки имрӯз чунинам, ғами фардо дорам.
Саъдии хештанам хон, ки ба маънӣ зи туям,
Ки ба сурат насаб аз Одаму Ҳавво дорам.[1]

* * *

Боз аз шароби дӯшин дар сар хумор дорам
В-аз боғи васли ҷонон гул дар канор дорам.
Сармаст агар ба савдо барҳам занам ҷаҳоне,
Айбам макун, ки дар сар савдои ёр дорам.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Соқӣ, биёр ҷоме, к-аз зӯҳд тавба кардам,
Мутриб бизан навое, к-аз тавба ор дорам.
Селоби нестиро сар дар вуҷуди ман деҳ,
Қ-аз хокдони ҳастӣ бар дил ғубор дорам.
Шустам ба оби ғайрат нақшу нигори зоҳир,
Қ-андар сарочаи дил нақшу нигор дорам.
Мӯсои Тӯри ишқам дар водии таманно,
Маҷрӯҳи лантаронӣ чун худ ҳазор дорам.
Рафтиву дар рикобат дил рафту сабру дониш,
Боз о, ки нимҷоне баҳри нисор дорам.
Чандам ба сар давонӣ паргорвор гирдат,
Саргаштаам, валекин пой устувор дорам.
Ақле тамом бояд, то дил қарор гирад,
Ақл аз куҷову дил ку, то барқарор дорам?
З-он май, ки рехт ишқат дар коми ҷони Саъдӣ,
То бомдоди маҳшар дар сар хумор дорам.[1]

* * *

Хунук он рӯз, ки дар пои ту ҷон андозам,
Ақл дар дамдамаи халқи ҷаҳон андозам.
Номаи ҳусни ту бар олиму ҷоҳил хонам,
Номат андар даҳани пиру ҷавон андозам.
То кай ин пардаи ҷонсӯз паси парда занам,
То кай ин новаки дилдӯз ниҳон андозам?
Дурднӯшони ғаматро чу шавад маҷлис гарм,
Хештанро ба туфайле ба миён андозам.
То на ҳар бехабаре васфи ҷамолат гӯяд,
Санги таъзими ту дар роҳи баён андозам.
Гар ба майдони муҳокои ту ҷавлон ёбам.
Гӯи дил дар хами чавгони забон андозам.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.

Гарданонро ба сарангушти қабулат раҳ нест,
Чун қалам ҳастии худро сар аз он андозам.
Ёди Саъдӣ куну ҷон додани муштоқон бин,
Ҳақ алим аст, ки лаббайкзанон андозам.[1]

* * *

Як рӯз ба шайдоӣ дар зулфи ту овезам,
З-он ду лаби ширинат сад шӯр барангезам.
Гар қасди[2] ҷафо дорӣ, инак ману инак сар[3]
В-ар роҳи вафо дорӣ[4], ҷон дар қадамат резам.
Бас тавбаву парҳезам, к-аз ишқи ту ботил шуд,
Минбаъд бад-он шартам, к-аз тавба бипарҳезам.
Сими дили мискинам дар хоки дарат[5] гум шуд,
Хоки сари ҳар кӯе бефоида мебезам.
Дар шаҳр ба расвоӣ душман ба дафам барзад,
То бар дафи ишқ омад тири назари тезам.
Маҷнуни рухи Лайлӣ чун Қайси Бани Омир,
Фарҳоди лаби Ширин чун Хусрави Парвезам.
Гуфтӣ, ба ғамам биншин, ё аз сари ҷон бархез,
Фармон барамат, ҷоно, биншинаму бархезам![6]
Гар бе ту бувад ҷаннат, бар[7] кунгура наншинам,
В-ар бо ту бувад дӯзах, дар силсила овезам.
Бо ёди ту гар[8] Саъдӣ дар шаҳр намегунҷад,
Чун дӯст[9] ягона шуд, бо ғайр наёмезам!

* * *

Манам, ё раб, дар ин давлат, ки рӯи ёр мебинам,
Фарози сарви симинаш гуле пурбор мебинам.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — азми.
[3] А — сар дар раҳат андозам. [4] А — гири.
[5] А — раҳмат. [6] А — Ин байтро надорад. [7] А — дар.
[8] А — туам. [9] А — ёр.

Магар тӯбӣ баромад дар саробӯстони ҷони ман,
Ки бар ҳар шӯъбае мурғе шакаргуфтор мебинам.
Магар дунъё сар омад, к-инчунин озод дар ҷаннат
Ман бедурд менӯшам, гули бехор мебинам.
Аҷаб дорам зи бахти хешу ҳар дам дар гумон афтам,
Ки мастам ё ба хобам ё ҷамоли ёр мебинам.
Замин бӯсидаам бисьёру хидмат карда, то акнун
Лаби маъшуқ мебӯсам рухи дилдор мебинам.
Чӣ тоат кардаам, гӯӣ, ки ин подош меёбам,
Чӣ фармон бурдаам, гӯӣ, ки ин микдор мебинам.
Туӣ, ёро, ки хоболуда бо ман тохтан кардӣ,
Манам, ё раб, ки бахти худ чунин бедор мебинам.
Чу хилват бо миён омад, нахоҳам шамъи кошона,
Таманнои биҳиштам нест, чун дидор мебинам.
Қадом олола мебӯям, ки мағзам анбарогин шуд,
Чӣ райҳондаста бандам, чун ҷаҳон гулзор мебинам.
Зи гардун наъра меояд, ки инат булаҷаб коре,
Ки Саъдиро зи рӯи дӯст бархурдор мебинам.[1]

* * *

Дилам, то ишқбоз омад, дар ӯ ҷуз ғам намебинам,
Диле беғам куҷо ҷӯям, ки дар олам намебинам.[2]
Даме бо ҳамдаме хуррам зи ҷонам барнамеояд,
Дамам бо ҷон баромад, чунки як ҳамдам намебинам.
Маро розест андар дил ба хуни дида парварда,
Валекин бо кӣ гӯям роз, чун маҳрам намебинам.

---

1 А — Ин ғазалро надорад.
2 А — ба ҷои ин мисраъ мисраи зерин омадааст:
Яке ёреву як ҳамдам намебинам дар ин даврон,

Қаноат мекунам бо дард, чун дармон намебинам,
Таҳаммул мекунам бо захм, чун марҳам намебинам.[1]
Хушову хуррамо он дил, ки ҳаст аз ишқ бегона,
Ки ман то ошно гаштам, дили хуррам намебинам.
Нами чашм обрӯи ман бибурд,[2] азбаски мегирьям,
Чаро гирьям[3], к-аз он ҳосил[4] бурун аз нам намебинам.
Кунун дам даркаш, эй Саъдӣ, ки кор аз даст берун шуд
Ба уммеди даме бо дӯст в-он дам ҳам намебинам.

* * *

Ту мапиндор, к-аз ин дар ба маломат биравам,
Дилам ин ҷост, бидеҳ, то ба саломат биравам.
Тарки сар гуфтам аз он пеш, ки бинҳодам пой,
На ба зарқ омадаам, то ба маломат биравам.
Ман ҳаводори қадимам, бидиҳам ҷони азиз,
Ту иродат не(х), ки аз пеши ғаромат биравам.
Гар расад аз ту ба гӯшам, ки бимирӣ Саъдӣ,
То лаби гӯр ба эъзозу кироматт биравам.
В-ар бидонам ба дари марг, ки ҳашрам бо туст,
Аз лаҳад рақскунон то ба қиёмат биравам.[5]

* * *

Биё, ки дар ғами ишқат мушаввашам бе ту,
Биё, бубин, ки дар ин ғам чӣ нохушам бе ту.
Шаб аз фироқи ту менолам, эй парирухсор,
Чу рӯз гардад, гӯӣ, дар оташам бе ту.

---

[1] А — ин байт ба шакли зерин омадааст:
Ба дарде мубтало гаштам, ки тоқат менаёрам ман,
Қаноат мекунам бо дард, чун марҳам намебинам.
[2] А — ба ҷои чашм обе бошад. [3] А — чи мегирьям.
[4] А — ба ҷуз аз ғам. [5] А — Ин ғазалро надорад.

Даме ту шарбати васлам надодай, ҷоно,
Ҳамеша заҳри фироқат ҳамечашам бе ту.
Агар ту бо мани мискин чунин кунӣ, ҷоно,
Ду поям аз ду ҷаҳон низ даркашам бе ту.
Паём додаму гуфтам, биё, хушам медор,
Ҷавоб додиву гуфтӣ, ки ман хушам бе ту.[1]

* * *

Эй суратат зи гавҳари маъни хазинае,
Моро зи доғи ишқи ту дар дил дафинае.
Донӣ, ки оҳи сӯхтагонро асар бувад,
Магзор нолае, ки барояд зи синае.
Зевар ҳамон ду риштаи марҷон кифоят аст[2]
В-аз мӯй дар канору барат анбаринае.
Сар дарнаёварам ба салотини рӯзгор,
Гар ман зи бандагони ту бошам каминае.
Чашме, ки ҷуз ба рӯи ту[3] бармекунам, хатост
В-он дам, ки бе ту мегузаронам ғабинае.
Тадбир нест ҷуз сипар андохтан, ки хасм
Санге ба даст дораду мо обгинае.[4]
В-онро[5] раво бувад, ки занад лофи меҳри[6] дӯст,
Қ-аз дил бадар кунад ҳама меҳрею кинае.
Саъдӣ ба покбозиву риндӣ[7] масал нашуд,
Танҳо дар ин мадина, ки дар ҳар мадинае.
Шеъраш чу об дар ҳама олам чунон шуда,
Қ-аз Порс меравад ба Хуросон сафинае.[8]

---

[1] А — Ин ғазалро надорад. [2] А — тамом бувад.
[3] А — ба рӯй. [4] А — Ин байтро надорад. [5] А — онро.
[6] А — меҳри ёр. [7] А — ишқбозии хубон.
[8] А — Ин байтро надорад.

* * *

Эй валвалаи ишқи ту бар ҳар сари кӯе,
Рӯи ту бибурд аз дили мо ҳар ғами рӯе.
Охир, сари мӯе ба тараҳҳум нигар, онро,
К-охе бувадаш таъбия бар ҳар буни мӯе.
Кам менашавад ташнагии дидаи шӯхам,
Бо он, ки равон кардаам аз ҳар мижа ҷӯе.
Эй ҳар тане аз меҳри ту афтода ба кунҷе
В-эй ҳар диле аз шавқи ту овора ба сӯе.
Мо якдилу ту шарм надорӣ, ки барои
Ҳар лаҳза ба дастонею ҳаррӯза ба хӯе.
Дар кон набувад чун тани зебои ту симе
В-аз санг нахезад чу дили сахти ту рӯе.
Бархам назанад дасти хазон базми раёҳин,
Гар бод ба бустон барад аз зулфи ту бӯе.
Бо ин ҳама майдони латофат, ки ту дорӣ,
Саъдӣ чӣ бувад? Дар хами чавгони ту гӯе.[1]

* * *

Чӣ ҷурм рафт, ки бо мо сухан намегӯӣ?
Ҷиноят аз тарафи мост, ё ту бадхӯӣ?
Ту аз набот гарав бурдаӣ ба ширинӣ,
Ба иттифоқ, валекин наботи худрӯӣ.
Ҳазор ҷон ба иродат туро ҳамеҷӯянд,
Ту сангдил ба латофат диле намеҷӯӣ,
Валек бо ҳама айб аз ту сабр натвон кард,
Биёву гар ҳама бадкардаӣ, ки некӯӣ.
Ту бад магӯӣ аз он лаб, ки[2] хотират бошад,
Бигӯӣ аз он лаби ширин, ки нек мегӯӣ.
Гулам набояду сарвам ба чашм дари-ояд,
Маро висоли ту бояд, ки сарви гулбӯӣ.

---

[1] А — Ин ғазалро надорад.
[2] А — магӯӣ в-ар низ.

Ҳазор ҷома[1] сипар сохтему ҳам бигузашт
Хаданги ғамзаи хубон зи далқи нӯхтуй.[2]
Ба дасти ҷаҳд нашояд гирифт домани ком,
Агар[3] нахоҳадат, эй нафс, хира мепӯй
Дуруст шуд, ки ба як дил ду дӯст натвон дошт,
Ба тарки хеш бигӯй, эй, ки толиби ӯй.
Ҳамин, ки пой ниҳодӣ бар остонаи ишқ,
Ба даст бош, ки даст аз ҷаҳон фурӯ шӯй![4]
Дарозной шаб аз чашми дардмандон пурс,
Ту қадри об чӣ донӣ, ки бар лаби ҷӯй.
Зи хоки Саъдии бечора бӯи ишқ ояд,
Ҳазор сол пас аз маргаш ар кунӣ бӯе![5]

* * *

Эй бод, ки бар хоки дари дӯст гузаштӣ,
Пиндорамат аз равзаи бустони биҳиштӣ.
Дур аз сабабе нест, ки шӯридаи савдо
Ҳар лаҳза чу девона давон бар дару даштӣ.
Боре магарат бар рухи ҷонон назар афтод,
Саргашта чу ман дар ҳама офоқ бигаштӣ.
Аз каф надиҳам домани маъшуқаи зебо,
Ҳил, то биравад номи ман, эй ёр, ба зиштӣ.
Ҷуз ёди ту бар хотири ман нагзарад, эй ҷон,
Бо он ки ба якбораам аз ёд бихиштӣ.
Бо табъи малӯлат чӣ кунад дил, ки насозад,
Шурта ҳама вақте набувад лоиқи киштӣ.
Бисьёр гузаштӣ, ки накардӣ сӯи мо чашм,
Як дам нанишастам, ки ба хотир нагузаштӣ.
Шӯхе шакаралфозу маҳе лолабаногӯш,
Сарве сумангандому буте ҳурсириштӣ.

---

[1] А — ҷода. [2] А — дахтуй.
[3] А — гар ӯ. [4] А — Ин байтро надорад. [5] А — бимебӯй.

Қуллоб ту дар кас нафикандӣ, ки набурдӣ,
Шамшер ту бар кас накашидӣ, ки накуштӣ.
Селоби қазо настурад аз дафтари айём
Инҳо, ки ту бар хотири Саъдӣ бинавиштӣ.[1]

[1] А — Ин ғазалро надорад.

СОҲИБИЯ

* * *

Эй баландахтар, худоят умри ҷовидон диҳод
В-он чӣ пирӯзию беҳрӯзӣ дар он аст, он диҳод.
Ҷовидон нафси шарифат бандаи фармони ҳақ,
Баъд аз он бар ҷумлаи фармондеҳон фармон диҳод.
Доиён андар дуо кӯшанд пеши хусравон,
Тоқи айвонат ба рифъат бӯса бар кайвон диҳод.
Ман надонам давлати укбо нишон додан ба дӯст,
То иноҷи умр дар дастаст, дастат нон диҳод.
Неъматеро, к-аз паи марзоти ҳақ дарбохтӣ,
Ҳақ таоло аз наими охират товон диҳод.
Эй муборакрӯз, ҳар рӯзат ба коми дӯстон
Давлате нав дар тараққӣ боду душман ҷон диҳод[1].

* * *

Ё раб, камоли офиятат бардавом бод,
Иқболу давлату шарафат мустадом бод.
Солу маҳат муборaку рӯзу шабат ба хайр,
Бахтат баланду[2] гардиши гетӣ ба ком бод.
Фарзанди некбахти ту назди худову халқ
Ҳамчун ту некоқибату некном бод.

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — ҷавону.

* * *

Е раб, ту ҳар чӣ беҳтару некӯтараш бидеҳ,
Ин шаҳриёри одилу солори сарварон.
Тавфиқи тоаташ деҳу парҳези маъсият,
Ҳар ч-он туро писанд наёяд, бар ӯ марон.[1]
Аз шарри нафсу фитнаи халқаш нигоҳ дор,
Ё раб, ба ҳаққи сирати поки паямбарон.[2]
Баъд аз дуо насиҳати дарвеши[3] беғараз
Некаш бувад, чу[4] нек тааммул кунад дар он.
Донӣ, ки деру зуд ба ҷои ту дигаре[5]
Ҳодис шавад,[6] чунон ки ту бар ҷои дигарон.
Бедор бошу маслиҳат андешу хайр кун,
Дарвеш даст гиру хирадманд парварон.
Ин хок нест, гар ба тааммул назар кунӣ,
Чашм асту рӯю қомати зебои[7] дилбарон.
Нӯширавон куҷо шуду Дорову Яздигурд,[8]
Гурдони «Шоҳнома»-ю хоқону қайсарон.
Бисьёр кас бар ӯ бигузаштаст рӯзгор,
Акнун, ки бар ту мегузарад, нек бигзарон.
Ҷуз номи неку бад чӣ шунидӣ, ки бозмонд
Аз даври мулки додгарону ситамгарон?[9]
Адл ихтиёр кун, ки ба олам набурдаанд
Беҳтар зи[10] номи нек бизоат мусофирон.
Хоҳӣ, ки меҳтарию бузургӣ ба сар барӣ,
Холӣ мабош як нафас аз ҳоли кеҳтарон.
Дуньё наарзад он, ки парешон кунӣ диле,
Гар муқбилӣ, ба гӯш макун қавли мудбарон.
Ин панҷ рӯз мӯҳлати[11] дуньё бахуш бош,
То дилшикастае накунад бар ту дил гарон.

---

[1] А — меҳтарон. [2] А — Ин байтро надорад. [3] А — дони.
[4] А — ки. [5] А — ҷое дигар равӣ. [6] А — шавӣ.
[7] А — баногӯшӣ. [8] А — Яздигур.
[9] А — Ду байтро надорад. [10] А — Ҷуз.
[11] А — рӯза мулкати.

Аз ман шунав насиҳати холис, ки дигаре
Чандин диловарӣ накунад бар диловарон.
Некахтарон насиҳати Саъдӣ кунанд гӯш,
Гар бишнавӣ, сабақ барӣ аз саъдахтарон.
Бодо ҳамеша бар сари умрат кулоҳи бахт,
Дар пешат йстода камар баста чокарон.
То он гаҳе ки пайкари моҳ аст бар фалак,
Холӣ мабод маҷлисат аз моҳпайкарон.

* * *

Сухан ба зикри ту оростан мурод он аст,
Ки пеши аҳли ҳунар мансабе бувад моро.
В-агарна манқабати офтоб маълум аст,
Чӣ ҳоҷат аст ба машшота рӯи зеборо.[1]

* * *

Дар қатраи борони баҳорӣ чӣ тавон гуфт?
Дар нофаи оҳуи таторӣ чӣ тавон гуфт?
Гар дар ҳама чизе сифату наът бигунҷад,
Дар сурату маънӣ, ки ту дорӣ, чӣ тавон гуфт?[2]

* * *

Ҳаргиз пари товус касе гуфт, ки зишт аст?
Ё дев касе гуфт, ки ризвони биҳишт аст?
Некию бадӣ дар гуҳари халқ[3] сириштаст,
Аз нома нахонанд, магар он чӣ навиштаст.[4]

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — Ин шеърро надорад.
[3] А — мард. [4] А — ба ҷуз он ки набиштаст.

* * *

Е раб, ту ҳар чӣ беҳтару некӯтараш бидеҳ,
Ин шаҳриёри одилу солори сарварон.
Тавфиқи тоаташ деҳу парҳези маъсият,
Ҳар ч-он туро писанд наёяд, бар ӯ марон.[1]
Аз шарри нафсу фитнаи халқаш нигоҳ дор,
Ё раб, ба ҳаққи сирати поки паямбарон.[2]
Баъд аз дуо насиҳати дарвеши[3] беғараз
Некаш бувад, чу[4] нек тааммул кунад дар он.
Донӣ, ки деру зуд ба ҷои ту дигаре[5]
Ҳодис шавад,[6] чунон ки ту бар ҷои дигарон.
Бедор бошу маслиҳат андешу хайр кун,
Дарвеш даст гиру хирадманд парварон.
Ин хок нест, гар ба тааммул назар кунӣ,
Чашм асту рӯю қомати зебои[7] дилбарон.
Нӯширавон куҷо шуду Дорову Яздигурд,[8]
Гурдони «Шоҳнома»-ю хоқону қайсарон.
Бисьёр кас бар ӯ бигузаштаст рӯзгор,
Акнун, ки бар ту мегузарад, нек бигзарон.
Ҷуз номи неку бад чӣ шунидӣ, ки бозмонд
Аз даври мулки додгарону ситамгарон?[9]
Адл ихтиёр кун, ки ба олам набурдаанд
Беҳтар зи[10] номи нек бизоат мусофирон.
Хоҳӣ, ки меҳтарию бузургӣ ба сар барӣ,
Холӣ мабош як нафас аз ҳоли кеҳтарон.
Дуньё наарзад он, ки парешон кунӣ диле,
Гар муқбилӣ, ба гӯш макун қавли мудбарон.
Ин панҷ рӯз мӯҳлати[11] дуньё бахуш бош,
То дилшикастае накунад бар ту дил гарон.

---

1 А — меҳтарон. 2 А — Ин байтро надорад. 3 А — доии.
4 А — ки. 5 А — ҷое дигар равӣ. 6 А — шавӣ.
7 А — баногӯшӣ. 8 А — Яздигур.
9 А — Ду байтро надорад. 10 А — Ҷуз.
11 А — рӯза мулкати.

Аз ман шунав насиҳати холис, ки дигаре
Чандин диловарӣ накунад бар диловарон.
Некахтарон насиҳати Саъдӣ кунанд гӯш,
Гар бишнавӣ, сабақ барӣ аз саъдахтарон.
Бодо ҳамеша бар сари умрат кулоҳи бахт,
Дар пешат ӣстода камар баста чокарон.
То он гаҳе ки пайкари моҳ аст бар фалак,
Холӣ мабод маҷлисат аз моҳпайкарон.

* * *

Сухан ба зикри ту оростан мурод он аст,
Ки пеши аҳли ҳунар мансабе бувад моро.
В-агарна манқабати офтоб маълум аст,
Чӣ ҳоҷат аст ба машшота рӯи зеборо.[1]

* * *

Дар қатраи борони баҳорӣ чӣ тавон гуфт?
Дар нофаи оҳуи таторӣ чӣ тавон гуфт?
Гар дар ҳама чизе сифату наът бигунҷад,
Дар сурату маънӣ, ки ту дорӣ, чӣ тавон гуфт?[2]

* * *

Ҳаргиз пари товус касе гуфт, ки зишт аст?
Ё дев касе гуфт, ки ризвони биҳишт аст?
Некию бадӣ дар гуҳари халқ[3] сириштаст,
Аз нома нахонанд, магар он чӣ навиштаст.[4]

---

1 А — Ин шеърро надорад. 2 А — Ин шеърро надорад.
3 А — мард. 4 А — ба ҷуз он ки набиштаст.

* * *

Маро гар соҳиби девони аъло
Чаро, гӯяд, ба хидмат менаёӣ?
Чу медонам қусури пояи[1] хеш,
Хилофи ақл бошад худнамоӣ.
Тариқу расми соҳибдавлатон аст
Ки бинвозанд мардони накӯро.
Падар[2] чун бо худовандон бақо дод,
Накӯ доранд фарзандони ӯро.

* * *

Ҳар кӣ дар банди ту шуд, бастаи ҷовид бимонд,[3]
Пои рафтан, ба ҳақиқат, набувад бандиро.
Бандагон шукри худованд бигӯянд[4], валек
Чӣ тавон гуфт карамҳои худовандиро.

* * *

Мазлуми дастбастаи мағлубро бигӯ,
То чашм бар қазо кунаду гӯш бар ризо.
Қ-ин дастбастаро бикушоянд оқибат
В-он баркушода бозбубанданд бар қафо.

* * *

Сипос дор худои латифи доноро,
Қи лутф кард ба ҳам баргумошт аъдоро.
Ҳамеша бод хусумат ҷуҳуду тарсоро,
Қи марги ҳар ду тараф таҳният бувад моро.

---

1 А — мояи.
2 А — дигар. 3 А — банди ту монд.
4 А — Шукри инъоми худовандӣ шарт аст.

* * *

Падарам бандаи қадими ту буд,
Умр дар бандагӣ ба сар бурдаст.
Бандазода чу[1] дар вуҷуд омад,
Ҳам ба рӯи тудида баркардаст.
Хизмати дигарон нахоҳад кард,
Ки варо[2] неъмати ту парвардаст.

* * *

Дар чашмат ар ҳақир бувад сурати фақир,
Кӯтаҳназар мабош, ки дар санг гавҳар аст.
Қемухти нофаро, ки ҳақир асту шӯхгин,
Қимат бад-он кунанд, ки пурмушки азфар аст.

* * *

Душман агар дӯст шавад чанд бор,
Соҳибақлаш нашуморад ба дӯст.
Мор ҳамон аст ба сират, ки ҳаст
В-ар чӣ ба сурат бадар ояд зи пӯст.[3]

* * *

Даст бар пушти мор молидан
Ба талаттуф, на кори ҳушьёр аст,
К-он бадахлоқи бемурувватро
Санг бар сар задан сазовор аст.

* * *

Гар сафеҳе забон дароз кунад,
Ки фалонӣ ба фисқ мумтоз аст.

---

[1] А — ки. [2] А — маро. [3] А — Ин шеърро надорад.

Фисқи мо бе баён яқин нашавад,
Ӯ ба иқрори хеш ғаммоз аст.

* * *

Ҳаргиз ба молу ҷоҳ нагардад бузургном
Бадгавҳаре, ки хубси табииш дар раг аст.
Қорун, гирифтамат, ки шудӣ дар тавонгарӣ,
Сар низ бо қилодаи заррин ҳамон саг аст.

* * *

Айби онон макун, ки пеши мулук
Пушт хам мекунанду боло рост.
Ҳар киро ба симот биншастӣ,
Воҷиб омад ба хидматаш бархост.
Чун мукофоти фазл натвон кард,
Узри бечорагон бубояд хост.

* * *

Хост, то айбам кунад парвардаи бегонагон,
Лоғарӣ бар ман гирифт он, к-аз гадоӣ фарбеҳ аст.
Гарчи дарвешам, биҳамдуллаҳ, муханнас нестам,
Шер агар мафлуҷ бошад, ҳамчунон аз саг беҳ аст.[1]

* * *

Гар дар ҳамаи шаҳр як сари нештар аст,
Дар пои касе равад, ки дарвештар аст.
Бо ин ҳама ростӣ, ки мизон дорад,
Майлаш тарафе бувад, ки он[2] бештар аст.

---

1 А — Ин шеърро надорад.
2 А — Майл аз тарафе кунад, ки ӯ.

* * *

Дари сарой баҳам карда аз паси парда,
Мабош ғарра, ки ҳеҷ офарида воқиф нест.
Аз ӯ битарс, ки макнуни ғайб медонад,
Гараш баланд бихонию гар нуҳуфта якест.[1]

* * *

Маро гӯянд, бо душман баровез,
Гарат чолокию мардонагӣ ҳаст.
Қасе беҳуда хуни хештан рехт?
Қунад ҳаргиз чунин девона ё[2] маст?
Ту зар бар каф намеёрӣ ниҳодан,
Сипоҳӣ чун ниҳад сар бар кафи даст?

* * *

Раҳ намудан ба хайр нокасро,
Пеши аъмо чароғ доштан аст,
Некӯӣ бо бадону беадабон
Тухм дар шӯрабум коштан аст.

* * *

Яке аз бахт комрон бинӣ,
Дигареро дил аз муҷоҳада паст.
Он дар он чоҳи хештан н-афтод
В-ин бар ин тахти хештан нанишаст.
Тоҷи давлат худой мебахшад,
Ҳар киро ин мақому рутбат ҳаст.[3]
Лоҷарам халқро ба хидмати ӯ
Қамари бандагӣ бибояд баст.

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — девонаву.
[3] А — тарбият аст.

* * *

Тадбири савоб аз дили хуш[1] бояд ҷуст,
Сармояи офият кафоф аст нахуст.
Шамшер қавӣ наёяд аз бозуи суст,
Яъне зи дили шикаста тадбири дуруст.

* * *

Эй нафс, чун вазифаи рӯзӣ муқаррар аст,
Озод бош, то нафасе рӯзгор ҳаст.
Аз пирию шикастагият ҳеҷ бок нест,
Чун давлати ҷавони худовандгор ҳаст.[2]

* * *

Соҳибкамолро чӣ ғам аз нуқси молу ҷоҳ,
Чун моҳпайкаре, ки бар ӯ сурху зард нест.
Марде, ки ҳеҷ ҷома надорад, ба иттифоқ,
Беҳтар зи ҷомае, ки дар ӯ ҳеҷ мард нест.[3]

* * *

Гӯянд, Саъдиё, ба чӣ баттол мондаӣ?
Сахтӣ мабар, ки ваҷҳи кифоят муайян аст.
Ин дасти салтанат, ки ту дорӣ ба мулки шеър,
Пои риёзатат ба чӣ дар қайди доман аст.
Якчанд агар мадеҳ кунӣ, комрон шавӣ,
Соҳибназар, ки мол надорад, мағобин аст.
Бе зар муяссарат нашавад коми дӯстон,
Чун коми дӯстон надиҳӣ, коми душман аст.
Ҳеҷаш ба даст нест, ки ҳеҷаш ба даст нест,
Зар дар миёни муқобалаи рӯҳ дар тан аст.

---

1 А — худ.
2 А — Ин шеърро надорад. 3 А — Ин шеърро надорад.

Оре, масал ба каргаси мурдорхӯр заданд,
Симурғро, ки қофи қаноат нишеман аст.
Аз ман наёяд он, ки ба деҳқону кадхудой
Ҳоҷат барам, ки кори гадоёни хирман аст.
Гар гӯиям, ки сӯзане аз сифлае бихоҳ,
Чун хорпушт бар баданам мӯй сӯзан аст.
Гуфтӣ, ризои дӯст муяссар шавад ба сим,
Ин ҳам хилофи маърифату рои равшан аст.
Қ-аз ҷавр шоҳидон бари мунъим баранд аҷз,
Ман фориғам, ки шоҳиди ман мунъими ман аст.
Сад ганҷи шойгон ба баҳои ҷаве ҳунар
Миннат бар он, ки медиҳаду ҳайф бар ман аст.[1]

* * *

Гар маро бе ту дар биҳишт баранд,
Дида аз диданаш нахоҳам дӯхт.
Қ-инчунинам худой ваъда накард,
Ки маро дар биҳишт бояд сӯхт.

* * *

Духулро, к-андарун зиндони бод аст,
Ба гардун меравад фарьёдаш аз пӯст.
Чаро дарди ниҳонӣ бурд бояд,
Раҳо кун, то бидонад душману дӯст.[2]
Қасе гуфт: иззат ба мол андар аст,
Ки дуньёю динро дирам ёвар аст.
Чӣ мардӣ кунад зӯри бозӯи чоҳ?
Ки бемол султон белашкар аст.
Тиҳидаст бо ҳайбату бонгу ном[3]
Зани зиштрӯи накӯчодар аст.

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — Ин шеърро надорад.
[3] А — ному нанг.

Бад-он[1] мурғ монад, ки бар ҷисми[2] ӯ
Пару риш бисьёру худ лоғар аст.
Дигар кас, нигар, то ҷавобаш чӣ гуфт:
Ба ҷоҳ аст, агар одамӣ сарвар аст.
Хирадмандро ҷоҳ бояд, на мол.
В-агар мол хоҳӣ, ба ҷоҳ андар аст.
Мазаллат барад марди маҷҳул ном
В-агар худ ба мол остонаш зар аст.[3]
В-агар рост хоҳӣ, зи Саъдӣ шунав,
Қаноат аз ин ҳар ду некӯтар аст.

* * *

Гар ту гӯӣ, ки ҳарфи[4] ишқ магӯй,
Ин қадар ҳукм дар забонам ҳаст.
Лекин ар манъи гирья хоҳӣ кард,
Даҷларо пеш бознатвон баст.

* * *

Ошуфтани чашмҳои масташ
Дарди[5] дили ёри меҳрубон аст,
В-ин турфа, ки дарди чашм ӯрост,
Хуноба зи чашми мо равон аст.
Ду фитна ба як қарина бархост,
Пайдост, ки охируззамон аст.

* * *

Биё, ки парда барандохтам зи сурати ҳол,
Ман он наям, ки сухан дар хилоф хоҳам гуфт.
Дуои хайри ту гӯям, гарам навохт кунӣ
В-агар[6] хилоф кунӣ, бар хилоф хоҳам гуфт.

---

[1] А — бар он. [2] А — шахси.
[3] А — Ин байтро надорад. [4] А — ҳадиси. [5] А — Дуди.
[6] А — В-арам.

* * *

Ба тамошои мева розӣ шав,
Эй, ки дастат намерасад бар шох!
Гар маро низ дастгаҳ[1] будӣ,
Боргаҳ кардамею суффаю кох.
В-одамеро, ки даст танг бувад,
Натавонад ниҳод пой фаррох.

* * *

Чӣ суд аз дуздӣ, он гаҳ тавба кардан,
Ки натвонӣ каманд андохт бар кох?
Баланд аз мева, гӯ, кӯтоҳ кун даст,
Ки кӯтаҳ худ надорад даст бар шох.[2]

* * *

Мулки эмин дарахти борвар аст,
З-ӯ қаноат ба мева бояд кард.
Чун зи бехаш бароварад нодон,
Мева як бор беш натвон хӯрд[3].

* * *

Бас чун ту малик замона бар тахт нишонд,
Ҳар як ба муроди хештан мулке ронд.
Аз ҷумла бимонду даври гетӣ ба ту дод,
Дарьёб, ки аз ту ҳамчунин хоҳад монд.

---

[1] А — дастрас. [2] А — Ин шеърро надорад.
[3] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Донӣ, ки бар нигини Сулаймон чӣ нақш буд,
«Дил бар ҷаҳон мабанд, ки бо кас вафо накард.
Хуррам тане, ки ҳосили умри азизро
Бо дӯстон бихӯрду ба душман раҳо накард».[1]

* * *

То нагӯӣ, ки омилони ҳарис
Некхоҳони давлати шоҳанд,
Қ-он чӣ дар мамлакат бияфзоянд,
Аз санои ҷамил мекоҳанд.
Роҳат аз моли вай ба халқ расон,
То ҳама умру давлаташ хоҳанд.[2]

* * *

Чу давлат хоҳад омад бандаеро,
Ҳама бегонагонаш хеш гарданд.
Чу баргардид рӯзи некбахтӣ,
Дару девор бар вай неш гарданд.[3]

* * *

Накунӣ дафъ золим аз мазлум,
То дили халқ нек бихрошанд.
То ту ба сайди гург пардозӣ,
Гӯсфандон ҳалок мебошанд.[4]

---

1 А — Ин шеърро надорад.
2 А — Ин шеърро надорад. 3 А — Ин шеърро надорад.
4 А — Ин шеърро надорад.

* * *

Агар хуне нарезад шоҳи олам,
Басо хуно, ки дар олам бирезанд.
Бибояд кушт ҳар якчанд гурге
Ба зорӣ, то дигар гургон гурезанд.

* * *

Расму оини подшоҳон аст,
Ки хирадмандро азиз кунанд.
В-аз паси аҳди ӯ вафодорӣ
Бо хирадмандзода низ кунанд.[1]

* * *

Осиёсанги даҳ ҳазорманӣ
Ба ду мард а̄з камар[2] бигардонанд.
Лекин аз зер бар забар бурдан
Ба ҳазор одамеш натвонанд.

* * *

Шуд ғуломе ба ҷӯе, к-об[3] орад,
Оби ҷӯй омаду ғулом бибурд.
Дом ҳар бор моҳӣ овардӣ,
Моҳӣ ин бор рафту дом бибурд.

* * *

Нафси золим мисоли занбӯр аст,
Ки ҷаҳонаш[4] зи даст меноланд.

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — замин.
[3] А — ки оби ҷӯй орад. [4] А — мудомаш.

Сабр кун, то биюфтад рӯзе,
Ки ҳама пой бар сараш моланд.

* * *

Хоҳӣ аз душмани нодон, ки газандат нарасад,
Рифқ пеш ору мудорову тавозӯъ куну ҷуд.
Қ-оҳани сахт, ки бар санг салобат ронад,
Натавонад, ки латофат накунад бо Довуд.[1]

* * *

Ёд дорам зи пири донишманд,
Ту ҳам аз ман ба ёд дор ин панд.
Ҳар чӣ бар нафси хеш напсандӣ,
Низ бар нафси дигаре мапсанд.

* * *

Нишони охири аҳду заволи мулки вай[2] аст,
Ки дар масолеҳи бечорагон назар накунанд.
Ва дасти хеш макун хонагоҳи худ вайрон,
Ки душманони ту бо ту аз ин батар накунанд.

* * *

Одамисону[3] некмаҳзар бош,
То туро бар давоби фазл ниҳанд.
Ту ба фазл[4] аз давоб мумтозӣ
В-арна эшон ба қувват аз ту беҳанд.

---

[1] А — Ин шеърро надорад.
[2] А — мулк он. [3] А — одамизоди. [4] А — ақл.

* * *

На Соми Наремону Афросиёб,
На Кисрову Дорову Ҷамшед монд.
Ту ҳам дил мабанд, эй худованди мулк,
Чу касро надонӣ,[1] ки ҷовид монд.
Чу даври ҷавонӣ халал мекунад,
Ба поёни пирӣ чӣ уммед монд.[2]

* * *

Ҷавшан биёру найзаву баргустувони разм,
То рӯи офтоб муасфар кунам ба гард.
Гар бурдбор бошию хушьёру некмард,
Душман гумон барад, ки битарсидӣ аз набард.[3]

* * *

Зи даври чарх чӣ нолӣ, зи феъли хеш бинол,
Ки аз газанди ту мардум ҳанӯз меноланд.
Нагуфтамат, ки чу занбӯр зиштхӯр мабош,
Ки чун парат набувад, пой бар сарат моланд.[4]

* * *

Алҳақ, уманои моли айтом
Ҳамчун ту ҳалолзода боянд.
Ҳаргиз зану марди куфру ислом
Нафс аз ту хабистар назоянд.[5]
Атфоли азизи нозпарвард
Аз дасти ту даст бар худоянд.

---

[1] А — набинӣ. [2] А — Байтро надорад.
[3] А — Ин шеърро надорад. [4] А — Ин шеърро надорад.
[5] А — Ин байтро надорад.

Тифлони туро падар бимирод,
То чаври васӣ биёзмоянд.

* * *

Бисьёр бирафтанду ба ҷое нарасиданд,
Арбоби фунун бо ҳама илме, ки бихонданд.
Тавфиқи саодат чу набошад, чӣ тавон кард,
Иблис биронданду бар ӯ куфр бимонданд.[1]

* * *

Чу некбахт шудӣ, эмин аз ҳасуд мабош,
Ки хори дидаи бадбахт некбахтонанд.
Чу дасташон нарасад, лоҷарам ба некии хеш,
Бадӣ кунанд ба ҷои ту, ҳар чӣ битвонанд.[2]

* * *

Нокасонро фаросатест азим,
Гарчи бориктабъу бадхӯянд.
Чу ду кас машварат кунанд ба ҳам,
Гӯяд: «Ин айби ман ҳамегӯянд».[3]

* * *

Гар ҷаҳон фитна гирад аз чапу рост
В-оташу саъқа пешу пас бошад.
Ту парешон накардаӣ касро,
Чӣ парешоният зи кас бошад?
Хуниёнро бувад зи шаҳна ҳарос,
Шабравонро ғам аз асас бошад.

---

1 А — биронданд.
2 А — Ин шеърро надорад. 3 А — Ин шеърро надорад.

Ростӣ пеша гиру эмин бош,
Ки[1] раҳонандаи ту бас бошад.

* * *

Сухани гуфта дигар бознаёяд ба даҳан,
Аввал андеша кунад мард, ки оқил бошад.
То замоне дигар андеша набояд кардан,
Ки чаро гуфтаму андешаи ботил бошад.

* * *

Писар наврасида шояд буд,
Ки навадсола чун падар гардад.
Пири фонӣ тамаъ мадор, ки боз
Чордаҳсола[2] чун писар гардад.
Сабза гар эҳтимоли[3] он дорад,
Ки зи хурдӣ бузургтар гардад.
Ғалла чун зард шуд,[4] умед намонд,
Ки дигарбора сабзтар гардад.

* * *

Ногаҳон бонг дар сарой афтад,
Ки фалонро маҳалли ваъда расид.
Дӯстон омаданд, то лаби гӯр
Қадаме чанду бозпас гардид.
В-он к-аз ӯ дӯсттар намедорӣ,
Молу мулки қабола бурда калид.
Он кӣ пайваста бо ту хоҳад буд,
Амали тусту нафси поку палид.
Нек дарьёбу бад макун зинҳор,[5]
Ки баду нек бозхоҳӣ дид.

---

[1] А — к-ӯ.
[2] А — шонздаҳсола. [3] А — эҳтимоли. [4] А — гашт.
[5] А — ҳаргиз.

* * *

Вафо бо ҳеҷ кас кардаст гетӣ?
Қи бо мо бар қарори худ бимонад?
Чу медонӣ, ки ҷовидон намонӣ,
Раво дорӣ, ки номи бад бимонад?

* * *

Ҳеҷ фурсату рои он маталаб,
Ки касе марги душманон бинад.
То намирад яке ба нокомӣ,
Дигаре дӯстком наншинад.
Ту ҳам эмин мабошу ғарра машав,
Қи фалак ҳеҷ дӯст нагзинад.
Шодкомӣ макун, ки душман мурд,
Мурғ дона ягон-ягон чинад.

* * *

Одамӣ фазл бар дигар ҳайвон
Ба ҷавонмардию адаб дорад.
Гар ту гӯӣ: ба сурат одамиям,
Ҳушманд ин сухан аҷаб дорад,
Пас ту ҳамтои нақши деворӣ,
Ки[1] ҳамин гӯшу чашму[2] лаб дорад.

* * *

Басо бисоти худованди мулку давлатро
Ки оби дидаи мазлум дарнавардонад.
Чу қатра-қатра борони хурд бар кӯҳсор
Ки сангҳои дурушт аз камар бигардонад.[3]

---

1 А — Гар. 2 А — чашму гӯшу. 3 А — ин шеърро надорад.

* * *

Амири мо асал аз дасти халқ менахӯрад,
Қи заҳр дар қадаҳи ангубин тавонад буд.
Аҷаб, ки дар асал аз заҳр мекунад парҳез,
Ҳазар намекунад аз тири оҳи заҳролуд.[1]

* * *

Яке насиҳати дарвешвор хоҳам кард,
Агар мувофиқи шоҳи замона меояд:
Агарчи ғолибӣ аз душмани заиф битарс,
Қи тири оҳи саҳар бар нишона меояд.

* * *

Қасе ба ҳамду санои бародарони азиз
Зи айби хеш набояд, ки бехабар бошад.
Зи душманон шунав, эй дӯст, то чӣ мегӯянд,
Қи айб дар назари дӯстон ҳунар бошад.[2]

* * *

На одамист, ки дар хуррамию маҷмӯӣ,
Ба хастагони пароканда барнабахшояд.
Гилеми хеш барорад сияҳгилем аз об,
В-агар гилеми рафиқ об мебарад шояд.

* * *

Хокими золим ба синони қалам
Duздии бе тиру камон мекунад.
Он кӣ зиён мерасад аз вай ба халқ,
Фаҳм надорад, ки зиён мекунад.

[1] А — Ин шеърро надорад.
[2] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Вафо бо ҳеҷ кас кардаст гетӣ?
Ки бо мо бар қарори худ бимонад?
Чу медонӣ, ки ҷовидон намонӣ,
Раво дорӣ, ки номи бад бимонад?

* * *

Ҳеҷ фурсату рои он маталаб,
Ки касе марги душманон бинад.
То намирад яке ба нокомӣ,
Дигаре дӯстком наншинад.
Ту ҳам эмин мабошу ғарра машав,
Ки фалак ҳеҷ дӯст нагзинад.
Шодкомӣ макун, ки душман мурд,
Мурғ дона ягон-ягон чинад.

* * *

Одамӣ фазл бар дигар ҳайвон
Ба ҷавонмардию адаб дорад.
Гар ту гӯӣ: ба сурат одамиям,
Ҳушманд ин сухан аҷаб дорад,
Пас ту ҳамтои накши деворӣ,
Ки[1] ҳамин гӯшу чашму[2] лаб дорад.

* * *

Басо бисоти худованди мулку давлатро
Ки оби дидаи мазлум дарнавардонад.
Чу қатра-қатра борони хурд бар кӯҳсор
Ки сангҳои дурушт аз камар бигардонад.[3]

---

1 А — Гар. 2 А — чашму гӯшу. 3 А — ин шеърро надорад.

* * *

Амири мо асал аз дасти халқ менахӯрад,
Қи заҳр дар қадаҳи ангубин тавонад буд.
Аҷаб, ки дар асал аз заҳр мекунад парҳез,
Ҳазар намекунад аз тири оҳи заҳролуд.[1]

* * *

Яке насиҳати дарвешвор хоҳам кард,
Агар мувофиқи шоҳи замона меояд:
Агарчи ғолибӣ аз душмани заиф битарс,
Ки тири оҳи саҳар бар нишона меояд.

* * *

Қасе ба ҳамду саной бародарони азиз
Зи айби хеш набояд, ки бехабар бошад.
Зи душманон шунав, эй дӯст, то чӣ мегӯянд,
Қи айб дар назари дӯстон ҳунар бошад.[2]

* * *

На одамист, ки дар хуррамию маҷмӯӣ,
Ба хастагони пароканда барнабахшояд.
Гилеми хеш барорад сияҳгилем аз об,
В-агар гилеми рафиқ об мебарад шояд.

* * *

Хокими золим ба синони қалам
Дуздии бе тиру камон мекунад.
Он кӣ зиён мерасад аз вай ба халқ,
Фаҳм надорад, ки зиён мекунад.

[1] А — Ин шеърро надорад.
[2] А — Ин шеърро надорад.

Галлаи моро гила аз гург нест,
Ин ҳама бедод шубон мекунад.
Чун накунад рахна ба девори боғ
Дузд, ки нотур ҳамон мекунад.

* * *

Бастагонро[1] зи ҳад бурун манвоз,
Ин сухан Саҳли Тустарӣ гӯяд:
Он[2], ки бо худ баробараш кардӣ,
Бим[3] бошад, ки бартарӣ ҷӯяд.

* * *

Раҳмат сифати худои бокист,
В-онро, ки худой баргузинад.
Гар ҷурму хатои мо набошад,
Пас афви ту бар куҷо нишинад?

* * *

Шунидам, ки бевазане дардманд
Ҳаме гуфту рух бар замин мениҳод:
Ҳар он кадхудоро, ки бар бевазан
Тараҳҳум набошад, занаш бева бод.[4]

* * *

Ту худ ҷафо накунӣ бегуноҳ бар банда
В-агар кунӣ, сари таслим бар замин дорад.
Ба неше аз магас наҳл барнашояд кушт,
Аз он ки собиқа фазли ангубин дорад[5].

---

1 А — Бандагонро. 2 А — Қ-он. 3 А — зуд.
4 А — Ин шеърро надорад. 5 А — Ин шеърро надорад.

* * *

Сонеи накшбанди бемонанд,
Ки ҳама накши ӯ накӯ ояд,
Ризки тоир ниҳода дар пару бол,
То ба ҳар тӯъмае фурӯ ояд.
Рӯзӣ анкабӯти мискинро
Пар диҳад, то ба назди ӯ ояд[1].

* * *

Ба самъи хоҷа расонед, агар маҷол бувад,
Ки, эй хизонаи[2] арзокро кафи ту калид,
Ба лутфу хӯи ту дар бӯстони мавҷудот
Шукуфае нашукуфту шамомае надамид.
Чунон ки сирати озодагон бувад, кароме
Ба ман расид, ки кардӣ, вале ба ман нарасид.

* * *

Рӯзи гум гаштани[3] фарзанд такодири қазо
Чоҳи дарвозаи Қанъон ба падар нанмояд.
Бош, то даст диҳад давлати айёми висол,
Бӯи пироҳанаш аз Миср ба Қанъон ояд.

* * *

На ҳар кӣ ситам бар дигаре[4] битвонад,
Бебок, чунон ки меравад, меронад.
Пайдост, ки амру наҳӣ то кай[5] монад,
Ночор замона доди худ бистонад.

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — хазоини.
[3] А — Баргаштани. [4] А — дигарон. [5] А — чанд.

* * *

Дарьёб, к-аз ин ҷаҳон гузар хоҳад буд
В-ин ҳол ба сурати дигар хоҳад буд.
Гар худ ҳама халқ зердастони туанд,
Дасти малакулмавт забар хоҳад буд.

* * *

Ҳар кас, ки дурустқавлу паймон бошад,
Ӯро чӣ ғам аз шаҳнаву султон бошад?
В-он хубс, ки дар табиати саъбон аст,[1]
Ӯро беҳ аз он нест, ки пинҳон бошад.

* * *

Ҳар кас ба насиби хеш хоҳад бирасид,
Ҳаргиз надиҳанд ҷои покон ба палид.
Гар бахтварӣ, муроди[2] худ хоҳӣ ёфт[3]
В-ар бахтбадӣ, сазои худ хоҳӣ дид.

* * *

Ҳеч донӣ, ки оби дидаи пир
Аз ду чашми ҷавон чаро начакад?
Барф бар боми солхӯрдаи мост,
Об дар хонаи шумо начакад.

* * *

Хунхор, агарчи душмани хурд аст, зинҳор
Мӯҳмал раҳо макун, ки замонаш бипарварад.
То каъби кӯдаке бувад оғози чашмасор,
Чун бештар равад,[4] зи сари мард бигзарад.

* * *

На ҳар кӣ тирози ҷома бар дӯш кунад,
Худро зи шароби кибр мадҳуш кунад.

---

1 А — бошад. 2 А — ҷазои. 3 А — дид. 4 А — шавад.

Бадаҳд бувад, ки ёри дарвеширо
Дар вақти тавонгарӣ фаромӯш кунад.

* * *

Нодон ҳама ҷо бо ҳама кас омезад,
Чун ғарқа, ба ҳар чӣ дид, даст овезад.
Бо мардуми зиштном ҳамроҳ мабош,
Қ-аз суҳбати дегдон сиёҳӣ хезад.[1]

* * *

Аз дасттиҳӣ карам наёяд,
Ҳарчанд дилаш[2] ҷавод бошад.
Мискин чӣ кунад савори чолок,
Чун асп на бар мурод бошад?

* * *

Комилонанд дар либоси ҳақир
Ҳамчу лӯълӯъ, ки дар садаф бошад.
Эй, ки дар банди оби ҳайвонӣ,
Кӯза бигзор, то хазаф бошад.

* * *

Хар ба саъй одамӣ нахоҳад шуд,
Гарчи дар пои минбаре бошад.
В-одамиро, ки тарбият накунанд,
То ба садсолагӣ харе бошад.[3]

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — ки дил.
[3] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Эй ғарра ба раҳмати худованд,
Дар раҳмати ӯ касе чӣ гӯяд?
Ҳарчанд муассир аст борон,
То дона наяфканӣ, нарӯяд.

* * *

Гар тири ҷафои душманон меояд,
Дилтанг машав, ки дӯст мефармояд.
Бар ёри залил ҳар маломат, к-ояд,
Чун ёри азиз меписандад, шояд.

* * *

Дӯстони сахтпаймонро зи душман бок нест,
Шарти ёр он аст, к-аз пайванди ёраш нагсилад,
Сад ҳазорон хайти яктуро набошад қуввате,
Чун ба ҳам бартофтӣ, Исфандиёраш нагсилад.[1]

* * *

Ҳар куҷо дардманде аз сари шавқ
Гӯш дар нолаи ҳамом кунад.
Чорпое бароварад овоз[2]
В-он талаззуз бар ӯ ҳаром кунад.
Ҳайф бошад сафир булбулро,
Ки сафири хар издиҳом кунад.
Қош булбул хамӯш бинишастӣ,
То хар овози худ тамом кунад.

---

1 А — Ин шеърро надорад. 2 А — фарьёд.

* * *

Гар хирадманд аз авбош ҷафое бинад,
То дили хеш наёзораду дарҳам нашавад,
Санги бекимат агар косаи заррин бишикаст,
Қимати санг наяфзояду зар кам нашавад.

* * *

Зи дасти турушрӯй хӯрдан табарзад,
Чунон талх бошад, ки гӯй табар зад.
Гарам рӯй бо пушт гардад, аз он беҳ,
Ки рӯе бубинам, ки пуштам биларзад.
Гадотабъ агар дар тамуз оби ҳайвон
Ба дастат диҳад, ҷаври сакқо наярзад.
Қасеро фароғ аз чунин халқ дидан,
Мусаллам бувад, к-ӯ қаноат биварзад.

* * *

Онро, ки ту даст пеш дорӣ,
Қас теғи бало задан наёрад.
В-онро, ки ту бегунаҳ бикуштӣ,
Қас нест, ки даст пеш дорад.[1]

* * *

Агар мулозими хоки дари касе бошӣ,
Чу остона надими хасет бояд буд.
Зи баҳри неъмати дунъё, ки хок бар сари ӯ,
Бар ин мисол, ки гуфтам, басет бояд буд.
Ҳазор сол танаъум кунӣ, бад-он нарасад,
Ки як замон ба муроди касет бояд буд.[2]

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Чӣ ганҷҳо биниҳоданду дигаре бардошт,
Чӣ ранҷҳо бикашиданду дигаре осуд.
Ба тозиёнаи марг аз сараш бадар карданд,
Қи салтанат ба сар тозиёна мефармуд.
Нафас, ки нафс бар ӯ такья мекунад, бод аст,
Ба вақти марг бидонад, ки бод мепаймуд.

* * *

Анкабӯти заиф натавонад,
Қи равад[1] чун дарандагон ба шикор.
Ризқ ӯро пареву боле дод,
То ба домаш дарӯфтад ночор.
Худованди кишвар хато мекунад,
Шабу рӯз зоеъ ба хамру хумор.
Ҷаҳонбонию тахти Кайхусравӣ
Мақоме бузург аст, кӯчак мадор,
Қи гар пои тифле барояд ба санг,
Худой аз ту пурсад ба рӯзи шумор.

* * *

Ба қуфлу пардаи[2] заррин ҳаме тавон бастан
Даҳони халқу ба афсун даҳони шайдо мор.[3]
Табаррук аз дари қозӣ чу бозаш овардӣ,
Диёнат аз дари[4] дигар бурун шавад ночор.

* * *

Фарьёди пирзан, ки барояд зи сӯзи дил,
Қайфар барад зи ҷумла мардони корзор.

---

1 А — шавад. 2 А — парраи. 3 А — забони сосмор.
4 А — Ин маликаро надорад.

Сесад ҳазор бор аз он сахттар занад,
Зарбат, ки шери шарзаву шамшери обдор.

* * *

Ҳар кӣ хайре карду мавқуфе гузорд,
Расми хайраш ҳамчунон бар ҷой дор.
Номи неки рафтагон зоеъ макун,
То бимонад номи некат барқарор.[1]

* * *

Ҳовано, гуфтам: «Аз чӣ меноли
В-аз чӣ фарьёд мекунӣ ҳамвор?
Гуфт: «Хомӯш чун шавам,[2] Саъдӣ,
Қ-ин ҳама кӯфт мехӯрам аз ёр».

* * *

Ҳар кӣ машҳур шуд ба беадабӣ,
Дигар аз вай умеди хайр мадор,
Об к-аз сар гузашт дар Ҷайҳун,
Чи ба дасте, чи найзае, чи ҳазор.

* * *

Чу ранҷ барнатавонӣ гирифт[3] аз ранҷур,
Қадам зи рафтану пурсиданаш дареғ мадор.
Ҳазор шарбати ширину меваи машмум
Чунон муфид набошад, ки бӯи сӯҳбати ёр.[4]

---

1 А — пойдор. 2 А — кунам. 3 А — гирифтан.
4 А — Се мисраъро надорад.

* * *

Дарвеш, ки ҳалқаи даре зад як бор,
Дигар ғами ӯ махӯр, ки дарҳо бисьёр.
Ту ғарра машав, ки бар ту менолад зор,
Ҳар к-ӯ ба яке гуфт, бигӯяд ба ҳазор.[1]

* * *

Ҳадиси вақф ба ҷое расид дар Шероз,
Ки нест ҷуз салисулбавлро дар ӯ идрор.
Фақеҳи гурсна таҳсил[2] чун тавонад кард,
Магар ба рӯз гадой кунад, ба шаб такрор.

* * *

Бурданд паямбарону покон
Аз беадабон ҷафои бисьёр.
Дил танг макун, ки путку сандон
Пайваста дирам зананду динор.
Қадри зару сим кам нагардад,
В-оҳан нашавад бузургмикдор.

* * *

Барои хатми сухан даст бар дуо дорем,[3]
Умедвори қабул аз муҳаймини ғаффор.
Ҳамеша то ки фалакро бувад тақаллуби давр,
Мудом[4] то ки заминро бувад саботу қарор,
Саботи умри ту боду давоми офиятат
Нигоҳдошта аз ноиботи лайлу наҳор.
Ту ҳокими ҳама офоқу он кӣ ҳокими туст,
Зи тахту бахту ҷавонию мулк[5] бархӯрдор.

---

1 А — Ин шеърро надорад. 2 А — такрор. 3 А — дорам.
4 А — Ҳамеша. 5 А — умр.

* * *

Падар, ки ҷони азизаш ба лаб расид, чӣ гуфт?
Яке насиҳати ман гӯш дор, ҷони азиз:
Ба дӯст, гарчи азиз аст, рози дил[1] макшой,
Ки дӯст низ бигӯяд ба дӯстони азиз.

* * *

Гурӯҳе аз сари бемағз бехабар гӯянд:
Бурида беҳ асари бадгӯй, то нагӯяд роз.
Ман ин надонам, донам, тааммул авлотар,
Ки тара нест, ки чун барканӣ бароянд боз.

* * *

Ҷазои неку бади халқ бо худой андоз,
Ки дасти зулм намонад чунин ки ҳаст дароз.
Ту ростӣ куну бо гардиши замона бисоз,
Ки макрӣ ҳам ба худованди макр гардад боз.[2]

* * *

Чун заҳраи шерон бидарад нолаи кӯс,
Барбод мадеҳ ҷони гиромӣ ба фусӯс.
Бо он кӣ хусумат натавон кард, бисоз,
Дасте, ки ба дандон натавон бурд, бибӯс.[3]

* * *

Мулкдорӣ бо диёнат бояду фарҳангу ҳуш,
Масту ғофил кай тавонад, оқилу ҳушьёр бош.

---

[1] А — худ. [2] А — Ин шеърро надорад.
[3] А — Ин шеърро надорад.

Подшоҳон посбонанд, хуфтан шарт нест,[1]
Ё макун, ё чун ҳаросат мекунӣ, бедор бош.

* * *

Бас, эй ғуломи бадеъ-ул-ҷамоли ширинкор,
Қи сӯзи ишқи ту андохт дар ҷаҳон оташ.
Ба лафзи ганда чӣ ҳоҷат, ки дар даҳон дорӣ,
Туро худ аз лаби лаъл аст дар даҳон оташ.[2]

* * *

Суде накунад фарохнои бару дӯш,
Гар одамийӣ, ақлу ҳунар парвару ҳуш.
Гов аз ману ту фарохтар дорад чашм,
Хар аз ману ту дарозтар дорад гӯш.[3]

* * *

Эй соҳиби мол, фазл кун бар дарвеш,
Гар фазли худо ҳаме шиносӣ бар хеш.
Некӯӣ кун, ки мардуми некандеш,
Аз давлати бахташ ҳама нек ояд пеш.[4]

* * *

Мушаммир бувад мулки он подшоҳ,
Қи ӯро набошад хирадманд пеш.
Хирадманд, гӯ, подшоҳаш мабош,[5]
Қи худ подшоҳ аст бар нафси хеш.

---

1 А — Номи неки рафтагон зоеъ макун.
2 А — Ин шеърро надорад. 3 А — Ин шеърро надорад.
4 А — Ин шеърро надорад.
5 А — Хирадманд бояд варо пас ҳукумати ӯ.

* * *

Парвардигори халқ худой ба кас надод,
То ҳамчу Қаъба рӯй бимоланд бар дараш.
Аз молу дастгоҳи худованди иззу ҷоҳ
Чун роҳате ба кас нарасад, хок бар сараш.

* * *

Дил мабанд, эй ҳаким бар дунъё,
Ки на чизест ҷоҳи мухтасараш.
Шаккар онон хӯранд з-ин ғаддор,
Ки надонанд заҳр дар шакараш.
Пеш аз он, к-аз назар бияфканадат,
Эй бародар, бияфкан аз назараш.
Ҳеҷ мӯҳлат намедиҳад айём,
Ки на бармекунад ба якдигараш.[1]
Хурд бошад ба чашми аҳли тамиз,
Ки бузургӣ бувад бар ин[2] қадараш.
Зиндагонию мурданаш бад[3] буд,
Ки бимурду намонд[4] симу зараш.
Ҳусни унвон, чунон ки маълум аст,
Хабари хуш бувад ба нома-дараш.
Ҳар кӣ ахлоқи зоҳираш бо халқ
Нек бинӣ, гумон ба бад мабараш.
В-он кӣ зоҳир кудурате дорад,
Батар аз рӯй бошад остараш.
Шаҷари мукл дар биёбонҳо
Нарасад ҳаргиз офате ба бараш.
Рутаб аз шоҳидиву ширинӣ
Сангҳо мезананд бар шаҷараш.
Булбул андар қафас намемонад
Солҳо ҷуз ба иллати ҳунараш.

---

[1] А — Ин байтро надорад. [2] А — бад-ин. [3] А — хуш.
[4] А — Ки намонду бимонд.

Зоғи малъун аз он хасистар аст,
Ки фиристанд боз бар асараш.
В-аз латофат, ки ҳаст дар товус
Кӯдакон мекананд болу параш.
Кӣ шунидӣ зи дӯстони худой,
Ки наёмад мусибате ба сараш?[1]
Ҳар биҳиште, ки дар ҷаҳони худост,
Дӯзахе кардаанд бар гузараш.

* * *

Эй, ки дониш ба мардум омӯзӣ,
Он чӣ гӯӣ ба халқ, худ бинюш.
Хештанро илоҷ менакунӣ,
Боре аз айби дигарон хомӯш.
Мӯҳтасиби кунбараҳна дар бозор
Қаҳбаро мезанад, ки рӯй бипӯш.

* * *

Пайдост худ, ки мард кадом асту зан кадом
Дар тангнои ҳалқаи мардон ба рӯзи ҷанг.
Мардӣ даруни шахс чу оташ дар оҳан аст,
В-оташ бурун наёяд аз оҳан магар ба санг.[2]

* * *

Магасе гуфт анкабӯтеро,
Қ-ин чӣ соқ асту соиди борик?
Гуфт: «Агар дар каманди ман афтӣ,
Пеши чашмат ҷаҳон кунам торик.

---

[1] А — 6 байтро надорад. [2] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Қасон, ки талхии ҳоҷат наёзмудастанд
Туруш кунанду битобанд рӯй з-аҳли суол.
Туро, ки мешунавӣ, тоқати шунидан нест
Қиёс кун, ки дар ӯ худ чӣ гуна бошад ҳол?[1]

* * *

Чунон ки Машриқу Мағриб ба ҳам напайванданд,
Миёни олиму ҷоҳил тааллуф аст муҳол.
В-агар ба ҳукми қазо сӯҳбат иттифоқ афтад,
Бидон, ки ҳар ду ба қайд андаранду сиҷну вабол,
Ки он ба одати хеш инбисот натвонад
В-аз ин наёяд тақрири илм бо ҷуҳҳол».[2]

* * *

Он ситамдида надидӣ, ки ба хунхор чӣ гуфт:
Малико, ҷавр макун, чун ба ҷавори ту-дарем.
Гила аз дасти ситамгор ба султон гӯянд,
Чун ситамгор ту бошӣ, гила пеши ки барем?

* * *

Хитоби ҳокими одил мисоли борон аст,
Чи бар ҳадиқаи султон чи бар канисаи ом.
Агар риояти халқ аст, мунсифи ҳама бош,
Аз моли Зайд ҳалол асту хуни Амру ҳаром.[3]

* * *

Зарурат аст, ки афродро[4] саре бошад
В-агарна мулк нагирад ба ҳеҷ рӯй низом.

---

[1] А — Ин шеърро надорад.
[2] А — Ин шеърро надорад. [3] А — Ин шеърро надорад.
[4] А — оҳодро.

Ба шарти он ки бидонад сари акобири қавм,
Ки бе вуҷуди раият сарест беандом.

* * *

Чу дӯстони туро бар ту дил биёзорам,
Чӣ ҳусни аҳд бувад пеши некмардонам?
Бале, ҳақиқати даъвии дӯстӣ он аст,
Ки душманони туро бар ту дӯст гардонам.[1]

* * *

Муроду матлаби дуньёву охират набарад
Магар касе, ки ҷавонмард бошаду бассом.
Ту некном шавӣ дар замона в-арна бас аст,
Худои азза ва ҷалл ризқи халқро қассом.[2]

* * *

Халқ дар мулки худо аз ҳама ҷинсе бошад,
Ҳокимон хурда нагиранд, ки мо риндонем.
Гар касеро амале ҳасту умеде дорад,
Мо гадоем дар ин мулк, на бозаргонем.[3]

* * *

Маро ба сурати шоҳид назар ҳалол бувад,
Ки ҳар чӣ менигарам, сурат аст дар назарам.
Ду чашм дар сари ҳар кас ниҳодаанд, вале
Ту нақш бинию ман нақшбанд менигарам.[4]

---

1 А — Ин шеърро надорад. 2 А — Ин шеърро надорад.
3 А — Ин шеърро надорад. 4 А — Ин шеърро надорад.

* * *

Назар, ки бо ҳама дорӣ ба чашми бахшоиш,
Дур ар, ки бар ҳама борӣ зи абри каффи карим,
Маро ду бор[1] навозиш куну карам фармо —
Яке ба мӯҷиби хидмат, яке ба ҳаққи қадим.

* * *

Табибу таҷрибат суде надорад,
Чу хоҳад рафт ҷон аз ҷисми мардум.
Хари мурда нахоҳад хост бар пой,
Агар гӯшаш бигирӣ, хоҷа, в-ар[2] дум.

* * *

Саге шикояти айём бо касе[3] мегуфт,
Набиниям, ки чӣ саргаштаҳолу[4] мискинам.
На ошьёна чу мурғон, на ғалла чун мӯрон,
Қаноатам сифату бурдборӣ оинам.
Ҳазор санг парешону бегунаҳ бихӯрам,
Ки ӯфтода набинӣ бар абрувон чинам.
Кӣ[5] дар риёзату хилват мақоми ман дорад?[6]
Ки ҷомахоб[7] кулӯх асту санг болинам.
Ба луқмае, ки тановул кунам зи дасти касе,
Равост, гар бизанад баъд аз он ба зӯбинам.
Гарам диҳанд, хурам в-арна меравам озод,
На ҳамчу одамиён хашмнок нишинам.
Чу гурба дарнарабоям зи дасти мардум чиз
В-ар ӯфтода бувад, реза-реза барчинам,
Маро на барги зимистон, на айши тобистон,
Кифоят аст ҳамин пӯстини поринам.[8]

---

[1] А — дубора. [2] А — аз. [3] А — саге.
[4] А — баргаштаҳолу. [5] А — на. [6] А — медорам.
[7] А — ҷойгоҳ. [8] А — Ин байтро надорад.

Ба ҷои ман кӣ нишинад,[1] ки дар мақоми ризо
Баробар аст гулистону талли саргинам.
Маро, ки сират аз ин ҷинсу хӯй[2] аз ин сифат аст,
Чӣ кардаам, ки сазовори сангу нафринам?
Ҷавоб дод, ки з-ин беш наъти хеш магӯй,
Ки хира гашт зи васфат забони таҳсинам.
Ҳамин ду хислати малъун кифоят, ин ки[3] туро
Ғарибдушману мурдорхор мебинам.

* * *

Имрӯз, ки дастгоҳ дорию тавон,
Бехе, ки бари саодат орад, бинишон.
Пеш аз ту аз они дигаре буд ҷаҳон,
Баъд аз ту аз они дигаре бошад, ҳон!

* * *

Бишнав ба иродат сухани пири куҳун,
То фаҳм кунӣ кори ҷаҳонро сару бун.
Хоҳӣ, ки касеро нарасад бар ту сухун,
Ту худ бинигар, он чӣ на некӯст, макун.

* * *

Гар бидонистӣ, ки хоҳад мурд ногаҳ дар миён,
Ҷома чандин кай танидӣ пила гирди хештан?
Хуррам он, к-ӯ хӯрду бахшиду парешон карду рафт,
То чунин афсун надонӣ, даст бар афъӣ мазан.[4]

---

1 А — кас нанишинам. 2 А — хӯрд. 3 А — кифоят аст.
4 А — Ин шеърро надорад.

* * *

Накӯӣ бо бадон кардан вабол[1] аст,
Надонанд ин сухан ҷуз ҳушмандон,[2]
Зи баҳри он ки бо гургон накӯӣ,
Бадӣ бошад ба ҷони гӯсфандон.

* * *

Ҳон, эй ниҳода тири ҷафо дар камони ҳукм,
Андеша кун зи новаки дилдӯз дар камин.
Гар тири ту зи ҷавшани фӯлод бигзарад,
Пайкони оҳ бигзарад аз кӯҳи оҳанин.[3]

* * *

Ҳар бад, ки ба худ намеписандӣ
Бо кас макун, эй бародари ман.
Гар модари хеш дӯст дорӣ,
Дашном мадеҳ ба модари ман.[4]

* * *

Худоё, фазл кун ганҷи каноат,
Чу бахшидию додӣ мулки имон.
Гарам рӯзӣ намонад, то бимирам,
Беҳ аз нон хӯрдан аз дасти лаимон.

* * *

Сабр бар қисмати худо кардан
Беҳ, ки ҳоҷат ба носазо бурдан.
Ташна бар хоки гарм мурдан беҳ,
К-оби саққои бесафо хӯрдан.[5]

---

[1] А — чунон.
[2] А — ки бад кардан ба ҷон некмардон.
[3] А — Ин шеърро надорад. [4] А — Ин шеърро надорад.
[5] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Агар гӯяндаш, андар нори ҷовид
Бихоҳӣ монд бо Фиръавну Ҳомон,
Чунон сахташ наёяд соҳиби ҷоҳ,
Ки гӯяндаш, марав фардо ба девон.

* * *

Дубаҳра динаш ар маъдум гардад,
Ниёяд дар замираш ҳеҷ нуқсон.
Барояд ҷонаш аз меҳнат ба боло,
Гар аз расмаш ба зер ояд мане нон.
Гадоён бинӣ андар рӯзи маҳшар
Ба тахти мулк ҳамчун подшоҳон.
Чунон нуронӣ аз фарри ибодат,
Ки гӯӣ офтобонанду моҳон.
Ту худ чун аз хиҷолат сар барорӣ,
Ки бар дӯшат бувад бори гуноҳон.
Агар донӣ, ки бад кардию бад рафт,
Биё пеш аз уқубат узрхоҳон.[1]

* * *

Нигори ман чу дарояд ба хандаи намакин,
Намак зиёда кунад бар ҷароҳати решон.
Чӣ будӣ, ар сари зулфаш ба дастам афтодӣ,
Чу остини каримон ба дасти дарвешон.[2]

* * *

Қасе маломатам аз ишқи рӯи ӯ мекард,
Ки хира чанд шитобӣ ба хуни худ хӯрдан?

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — Ин шеърро надорад.

Аз ӯ бипурс,[1] ки дорад асир бар фитрок,
Зи ман мапурс, ки дорам[2] каманд бар[3] гардан.

* * *

Чанд гӯй, ки меҳр аз ӯ бардор,
Хештанро ба сабр деҳ таскин.
Қаҳрабоеро бигӯй, то набарад,
Чӣ кунад коҳпораи мискин?[4]

* * *

Даврони малики золиму фармони қотеъаш
Чандон равон бувад, ки барояд равони ӯ,
Ҳаргиз касе, ки хонаи мардум хароб кард,
Обод баъд аз он набувад хонадони ӯ.

* * *

На неконро бад афтодаст ҳаргиз,
На бадкирдорро фарҷоми некӯ.
Бадон рафтанду некон ҳам намонданд,
Чӣ монад? Номи зишту номи некӯ.

* * *

Гуфтам, ба раҳ бубинаму доман бигирамаш,
К-эй рашки офтоб ҷамоли мунири ту.
Шаҳре бар оташи ғами ҳиҷрон бисӯхтӣ,
Аввал манам ба қайди муҳаббат асири ту.
Инъом кун ба гӯшаи чашми иродате,
То бандаи ту бошаму миннатпазири ту.

---

[1] А — мапурс. [2] А — Аз он бипурс, ки дорад [3] А — дар.
[4] А — ин шеърро надорад.

Соҳибдиле ба тарбиятам[1] гуфт, зинҳор,
Ғавғо макун, ки дӯст надорад нафири ту.
Шоҳид мунаҷҷим аст, чӣ ҳоҷат ба шарҳи ҳол,
Дар вай нигоҳ кун, ки бидонад замири ту.

* * *

Замон зоеъ макун дар илми сурат,
Магар чандон ки дар маънӣ барӣ роҳ.
Чу маънӣ ёфтӣ, сурат раҳо кун,[2]
Ки он тухм асту инҳо сар ба сар коҳ.
Агар Букрот ҷӯлоҳӣ надонад,
Наяфзояд бар ӯ-бар қадри ҷӯлоҳ.

* * *

Шӯрбахтон ба орзу хоҳанд
Муқбилонро заволи неъмату ҷоҳ.
Гар набинад ба рӯз шабпара чашм,
Чашмаи офтобро чӣ гуноҳ?
Рост хоҳӣ, ҳазор чашми чунон
Кӯр беҳтар, ки офтоб сиёҳ.[3]

* * *

То дили дӯстон ба даст орӣ,
Бӯстони падар фурӯхта беҳ.
Пухтани деги некбахтонро,[4]
Ҳар чӣ рахти сарост, сӯхта беҳ.

---

1 А — шуниду ба ман.
2 А — бияфган. 3 А — Ин шеърро надорад.
4 А — некхоҳонро.

* * *

Бо бадандеш ҳам накӯӣ кун,
Даҳани саг ба луқма дӯхта беҳ.
Дидаи танги душманони худой
Ба синони аҷал сипӯхта беҳ.[1]

* * *

Нахоҳӣ, к-аз бузургон ҷавр бинӣ,
Азизи ман, ба хурдон-бар бубахшой.
Агар тоқат надорӣ садмаи[2] пил,
Чаро бояд, ки бар мӯрон ниҳӣ пой?

* * *

Чу бандагони камарбаста шарти хидматро
Раво бувад, ки ба камтар гуноҳ банд кунӣ?
Ту низ бандаӣ, охир, ситез натавон кард,
Хилофи ҳукми худовандгор чанд кунӣ?[3]

* * *

Он макун дар амал, ки дар узлат
Хору мазлуму муттаҳам бошӣ.
Дар ҳама ҳол некмаҳзар бош,
То ҳама вақт мӯҳтарам бошӣ.

* * *

Бишнав аз ман сухани ҳаққи падар-фарзандӣ,
Гар ба рои ману андешаи ман хурсандӣ.
Чист, донӣ, сари дилдорию донишмандӣ,
Он раво дор, ки гар бар ту равад, бипсандӣ.

---

[1] А — Ин шеърро надорад.
[2] А — садмати. [3] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Муқобалат накунад бо ҳаҷар ба пешонӣ
Магар касе, ки таҳаввур кунад ба нодонӣ,
Қас ин хато написандад, ки дафъи душмани худ
Тавонию накунӣ ё кунию натвонӣ.[1]

* * *

Ҳар дам забони мурда ҳаме гӯяд ин сухан,
Лекин ту гӯши ҳуш надорӣ, ки бишнавӣ.
Дил дар ҷаҳон мабанд, ки даврони рӯзгор
Ҳар рӯз бар саре ниҳад ин тоҷи хусравӣ.[2]

* * *

Дӯш дар силки сӯҳбате будам
Гӯшу чашмам ба мутрибу соқӣ.
Поймоли муоширaт кардам
Ҳар чӣ солус буду зарроқӣ.
Гуфтам, акнун қарор гир, эй дил,
Ки ҳамин буд ҳадди муштоқӣ.
Дигар аз бомдод мебинам
Талаби нафс ҳамчунон боқӣ.[3]

* * *

Гар аз хироҷи раият набошадат боре,
Ту барги ҳошияту лашкар аз куҷо орӣ?
Пас он ки мамлакат аз дастранҷи ӯ дорӣ,
Раво мадор, ки бар хештан биёзорӣ.[4]

---

1 А — Ин шеърро надорад.
2 А — Ин шеърро надорад. 3 А — Ин шеърро надорад.
4 А — Ин шеърро надорад.

* * *

Назар кардам ба чашми рою тадбир,
Надидам беҳ зи хомӯшӣ хисоле.
Нагӯям, лаб бубанду дида бардӯз,
Валекин ҳар мақомеро мақоле.
Замоне дарси илму баҳсу танзил,
Ки бошад нафси инсонро камоле.
Замоне шеъру шатранҷу ҳикоят,
Ки хотирро бувад дафъи малоле.
Худояст он, ки зотӣ беҳамолаш
Нагардад ҳаргиз аз ҳоле ба ҳоле.[1]

* * *

Гар кони фазоилию гар дарьёӣ,
Бе роҳати халқ бод мепаймоӣ.
Гар[2] бо ҳама айбҳо каримосоӣ,
Айбат ҳунар асту зиштият зебоӣ.

* * *

Набоядат, ки парешон шавад қавоиди мулк,
Нигоҳ дор дили мардум аз парешонӣ.
Чунон ки тоифае дар паноҳи ҷоҳи туанд,
Ту дар паноҳи дуову ниёзи эшонӣ.[3]

* * *

Аз ман бигӯӣ шоҳи раиятнавозро,
Миннат манеҳ, ки мулки худ обод мекунӣ,
Аблаҳ, ки теша бар қадами худ ҳамезанад,
Бадбахт, гӯ, зи дасти кӣ фарьёд мекунӣ?[4]

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — В-ар.
[3] А — Ин шеърро надорад.
[4] А — Ин шеърро надорад.

* * *

То кай ба ҷамолу моли дуньё нозӣ,
Омад гаҳи он[1] ки барги уқбо созӣ.
Эй дер нишаста вакти он аст, ки ҷой
Якчанд ба навхостагон пардозӣ.

* * *

Ғаммозро ба ҳазрати султон кӣ роҳ дод?
Ҳамсӯҳбати ту ҳамчу ту бояд ҳунарваре.
Имрӯз агар накӯҳиши ман кард пеши ту,
Фардо накӯҳиши ту кунад пеши дигаре.[2]

* * *

Назар ба чашми иродат макун ба сурати дуньё,
Ки илтифот накарданд бар вай аҳли маонӣ.
Пиёда рафтану мондан беҳ аз савор бар асбе,
Ки ногаҳат ба замин барзанад чунон, ки намонӣ.[3]

* * *

Бас дасти дуо бар осмон буд,
То пой баромадат ба санге.
Эй гург нагуфтамат, ки рӯзе
Ногаҳ ба сар афтадат паланге.[4]

* * *

Худовандони неъматро карам ҳаст,
Валекин сабр беҳ бар бенавое.
Агар бегонагон ташриф бахшанд,
Ҳанӯз аз дӯстон хуштар гадое.

---

[1] А — вакт аст.
[2] А — Ин шеърро надорад. [3] А — Ин шеърро надорад.
[4] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Хуррам тани он, ки расми некаш
Монад паси марг ҷовидонӣ.
Ин аст ҷазои суннати нек
В-ар одати бад нихӣ, ту донӣ.

* * *

Роғиби дуньё машав, ки ҳеҷ наярзад
Ҳар ду ҷаҳон пеши чашми ҳиммати олӣ.
Ҳоҷиби халқ аз дари худой бароят,
Марди худой, чӣ кор бар дари волӣ?

* * *

Замири маслиҳатандеш ҳар чӣ пеш ояд,
Ба таҷрибат бизанад бар маҳаки доной.
Агарчи рои ту дар корҳо баланд бувад,
Бувад баландтар[1] аз рои ҳар касе рой.

* * *

Эй тифл, ки дафъи магас аз ху натавонӣ,
Харчанд ки болиғ шудӣ, охир, на ту онӣ?
Шукронаи зӯроварии рӯзи ҷавонӣ
Он аст, ки қадри падари пир бидонӣ.[2]

* * *

Зи лавҳи рӯи кӯдак бартавон хонд,
Ки бад ё нек бошад дар бузургӣ.
Сиришти неку бад пинҳон намонад,
Тавон донист райҳон аз дубаргӣ.

---

[1] А — Баландтар бувад. [2] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Шунидаам, ки фақеҳе ба даштбоне[1] гуфт,
Ки ҳеҷ харбуза дорӣ расида? Гуфт: — Оре,
Аз ин тараф ду ба донге гар ихтиёр кунӣ
В-аз он чаҳор ба донге қиёс кун боре».

Суол кард, ки чандин тафовут аз паи чист,
Ки[2] фарқ нест миёни ду ҷинс бисьёре?
Бигуфт: «Аз он чӣ[3] ту бинӣ, ҳалол мулки ман аст,
Наёмадаст ба дастам ба ваҷҳи озоре.

В-аз он дигар писаронам ба ғорат овརданд,
Ҳаромро набувад назди шаръ микдоре».
Фақеҳ гуфт: «Ҳикоят дароз хоҳӣ кард,
Аз ин ҳаромтарат ҳаст, деҳ ба диноре».

* * *

Беҳунарро дидани соҳибҳунар
Неш бар дил мезанад чун каждуме.
Ҳар кӣ номардум бувад, узраш бинеҳ,
Чун ба чашмаш дарнаёяд мардуме.
Рост мехоҳӣ, ба чашми хорпушт
Хорпуште беҳтар аст аз қоқуме.[4]
Агар мамолики рӯи замин ба даст орӣ
В-аз осмон бирабоӣ кулоҳи ҷабборӣ.
В-агар хазоини Қоруну мулки Ҷам дорӣ,
Наярзад он ки вуҷуде зи худ биёзорӣ.

---

1 А — даштвоне. 2 А — Чу. 3 А — ки.
4 А — Ин шеърро надорад.

* * *

Дигарон дар риёзатанду ниёз
Эй, ки дар кому неъмату нозӣ.
Чӣ хабар дорад аз пиёда савор?
Ӯ ҳаме меравад,[1] ту метозӣ.

[1] А — тезаду

МАСНАВИЁТ

Ҳамаро деҳ, чу медиҳӣ марсум,
На яке розию дигар маҳрум.
Хайр бо ҳамагон бибояд кард,
То наяфтад миёни эшон гард.
Қ-он чӣ дар киффае бияфзояд,
Ба дигар бехилоф дарн-ояд.
Адлу инсофу эминӣ бояд
В-ар хазина тиҳӣ бувад, шояд.
Накунад ҳаргиз аҳли донишу дод
Дили мардум харобу ганҷ обод.
Подшоҳе, ки ёри дарвеш аст,
Посбони мамолики хеш аст.[1]

* * *

Нахуст андеша кун, он гоҳ гуфтор,
Ки номаҳкам бувад беасл девор.
Чу бад кардӣ, машав эмин зи бадгӯй,
Ки бадро кас нахоҳад гуфт некӯй.
Мутрибе дур аз ин хуҷаста сарой
Кас надидаш ду рӯз дар як ҷой.
Рост чун бонгаш аз даҳан бархост,
Халқро мӯй бар бадан бархост.
Мурғи айвон зи ҳавли ӯ бипарид,
Мағзи мо бурду ҳалқи худ бидарид.[2]

---

1 А — Ин шеърро надорад.
2 А — Ин шеърро надорад.

* * *

Чӣ неку гуфт Иброҳими Адҳам
Чу тарки мулку давлат карду ҳотам:
«Набояд бастан андар чизу кас дил,
Ки дил бардоштан корест мушкил.

* * *

Якеро дидам андар хонақоҳе,
Ки мековид кабри подшоҳе.
Ба даст аз боргоҳаш хок меруфт,
Сиришк аз дида мебориду мегуфт:
«Надонам, подшаҳ ё посбонӣ?
Ҳаме бинам, ки мushte устухонӣ».

* * *

Баландовоз нодон гардан афрохт,
Ки доноро ба бешармӣ биандохт.
Намедонад, ки оҳанги ҳиҷозӣ
Фурӯ монад зи бонги табли ғозӣ.

* * *

Шикам зиндони бод аст, эй хирадманд,
Надорад ҳеҷ оқил бод дар банд.
Чу бод андар шикам печад, фурӯ ҳил,
Ки бод андар шикам борест бар дил.

* * *

Ба як сол-дар ҷодуе арманӣ
Миёни ду шахс афканад душманӣ.
Суханчини бадбахт дар як нафас
Хилоф афканад дар миёни ду кас.

МАСНАВИЁТ

Ҳамаро деҳ, чу медиҳӣ марсум,
На яке розию дигар маҳрум.
Хайр бо ҳамагон бибояд кард,
То наяфтад миёни эшон гард.
Қ-он чӣ дар киффае бияфзояд,
Ба дигар бехилоф дарн-ояд.
Адлу инсофу эминӣ бояд
В-ар хазина тиҳӣ бувад, шояд.
Накунад ҳаргиз аҳли донишу дод
Дили мардум харобу ганҷ обод.
Подшоҳе, ки ёри дарвеш аст,
Посбони мамолики хеш аст.[1]

* * *

Нахуст андеша кун, он гоҳ гуфтор,
Ки номаҳкам бувад беасл девор.
Чу бад кардӣ, машав эмин зи бадгӯй,
Ки бадро кас нахоҳад гуфт некӯй.
Мутрибе дур аз ин хуҷаста сарой
Кас надидаш ду рӯз дар як ҷой.
Рост чун бонгаш аз даҳан бархост,
Халқро мӯй бар бадан бархост.
Мурғи айвон зи ҳавли ӯ бипарид,
Мағзи мо бурду ҳалқи худ бидарид.[2]

---

1 А — Ин шеърро надорад.
2 А — Ин шеърро надорад.

* * *

Чӣ неку гуфт Иброҳими Адҳам
Чу тарки мулку давлат карду ҳотам:
«Набояд бастан андар чизу кас дил,
Ки дил бардоштан кӯрест мушкил.

* * *

Якеро дидам андар хонақоҳе,
Ки мековид қабри подшоҳе.
Ба даст аз боргоҳаш хок меруфт,
Сиришк аз дида мебориду мегуфт:
«Надонам, подшаҳ ё посбонӣ?
Ҳаме бинам, ки мушти устухонӣ».

* * *

Баландовоз нодон гардан афрохт,
Ки доноро ба бешармӣ биандохт.
Намедонад, ки оҳанги ҳиҷозӣ
Фурӯ монад зи бонги табли ғозӣ.

* * *

Шикам зиндони бод аст, эй хирадманд,
Надорад ҳеч оқил бод дар банд.
Чу бод андар шикам печад, фурӯ ҳил,
Ки бод андар шикам борест бар дил.

* * *

Ба як сол-дар ҷодуе арманӣ
Миёни ду шахс афканад душманӣ.
Суханчини бадбахт дар як нафас
Хилоф афканад дар миёни ду кас.

* * *

Чӣ сарпӯшидагони мард буданд,
Ки гӯи нихват аз мардон рабуданд.
Ту бо ин мардию зӯрозмоӣ
Ҳаме тарсам, ки аз зан камтар оӣ.

* * *

Накӯӣ гарчи бо нокас нашояд,
Барои маслиҳат гаҳ-гаҳ бибояд:
Саги дарранда чун дандон кунад тез,
Ту дарҳол устухоне пеши ӯ рез.
Ба урф андар ҷаҳон аз саг батар нест,
Накӯӣ бо вай аз ҳикмат бадар нест,
Ки гар сангаш занӣ ҷанг озмояд
В-араш темор дорӣ, галла пояд.

* * *

Намирад, гар бимирад некноме,
Ки дар хайлаш бувад қоиммақоме.
Чу дар маҷлис чароғе ҳаст агар шамъ,
Намирад ҳамчунон равшан бувад ҷамъ.

* * *

Ҳеҷ донӣ, ки чист дахли ҳаром?
Ё кадом аст харҷи нофарҷом?
Ба гадоӣ фароҳам овардан,
Пас ба шӯхию маъсият хӯрдан.

* * *

Нашунидам, ки мурғи рафта зи дом,
Бозгардиду сар гирифт ба ком.

Мурғи вахшӣ чу рафт бар девор,
Ҷай тавонаш гирифт дигар бор.
Рафтагонро ба лутф боз оранд,
На ба ҷангаш батар биёзоранд.

* * *

Захм болои якдигар бизананд,
Бихарошанду марҳаме накунанд.
Хору гул дар ҳам асту зулмату нур,
Асалу шаҳду нештару занбӯр.

* * *

Чӣ ринди парешони шӯридабахт,
Чӣ зоҳид, ки бар худ кунад кор сахт.
Ба зӯҳду вараъ кӯшу сидку сафо,
Валекин меафзой бар мустафо.
Аз андоза беруи сапеди маҳох,
Ки мазмум бошад, чӣ ҷони сиёҳ?

* * *

Дашноми ту сар ба сар шунидам,
Имкони муқовимат надидам.
Қ-он рӯз, ки аз амал бияфтӣ,
Бо гӯши ту ояд, он чӣ гуфтӣ.

* * *

Донӣ, чӣ бувад камоли инсон:
Бо душману дӯст лутфу эҳсон.
Ғамхории дӯстон худоро,
Дилдории душманон мудоро.

* * *

Дер омадӣ, эй нигори сармаст,
Зудат надиҳем доман аз даст.
Маъшуқа, ки дер-дер бинанд,
Охир кам аз он ки сер бинанд.

* * *

Ман он мӯрам, ки дар поям бимоланд,
На занбӯрам, ки аз нешам биноланд.
Куҷо худ шукри ин неъмат гузорам,
Ки зӯри мардумозорӣ надорам.

* * *

Худовандони кому некбахтӣ
Чаро сахтӣ баранд аз биму сахтӣ?
Бирав, шодӣ кун, эй ёри дилафрӯз,
Ғами фардо нашояд хӯрдан имрӯз.

* * *

Саг бар он одамӣ шараф дорад,
Ки дили дӯстон биёзорад.
Ин суханро ҳақиқате бояд,
То маонӣ ба дил фуруд ояд.
Одамӣ бо ту даст дар матъум,
Саг зи беруни остон маҳрум.
Ҳайф бошад, ки саг вафо дорад
В-одамӣ душманӣ раво дорад.

* * *

Ҳар кӣ дил пеши дилбаре дорад,
Риш дар дасти дигаре дорад.

Оҳуи полаҳанг дар гардан
Натавонад ба хештан рафтан.
Он кӣ бе ӯ ба сар нашояд бурд,
Гар ҷафое кунад, бибояд бурд.

* * *

Ғам манеҳ дил, ки гар ниҳӣ бар кӯҳ,
Кӯҳ ояд зи ғуссааш ба сутӯҳ,
Ҷони ширин чу ранҷкаш бошад,
Дили мискин чӣ гуна хуш бошад?

* * *

Сухани Зайд нашнавӣ бар Амр,
То надонӣ нахуст ботини амр.
Гар хилофе миёни эшон аст,
Бехилоф ин сухан парешон аст.

* * *

Ҳама фарзанди одаманду башар,
Майли баъзе ба хайру баъд ба шар(р).
Ин яке мӯр аз ӯ наёзорад
В-он дигар саг бар ӯ шараф дорад.

* * *

Ҳама донанд лашкару мирон,
Ки ҷавонӣ наёяд аз пирон.
Узри ман бар узори ман пайдост,
Баъд аз инам чӣ узр бояд хост.

* * *

Агар ҳушмандӣ макун ҷамъ мол,
Ки ҷамъиятатро кунад поймол.

Маро пеш аз ин киса пурсим буд,
Шабу рӯзам аз киса пурбим буд.
Бияфкандаму рӯй бартофтам.
В-аз он посбонӣ фараҳ ёфтам.

* * *

Ин дағал дӯстон, ки мебинӣ,
Магасонанд гирди ширинӣ.
Ҳамчу занбӯр бар ту меҷӯшанд,
То хутоме, ки ҳаст, менӯшанд.
Боз вакте ки деҳ хароб шавад,
Қиса чун косаи рубоб шавад.
Тарки сӯҳбат кунанду дилдорӣ,
Меҳрубонӣ набуд, пиндорӣ.
Бори дигар, ки бахт боз ояд,
Қомронӣ зи дар фароз ояд,
Дӯғбое бипаз, ки аз чапу рост
Дар вай афтанд чун магас дар мост.
Рост хоҳӣ, сагони бозоранд,
Қ-устухон аз ту дӯсттар доранд.
Ҳар киро бошад аз ту бими газанд,
Сурати амн аз ӯ хаёл мабанд.
Қаждумон халқро, ки неш зананд,
Ағлаб аз бими ҷони хеш зананд.

* * *

Ҳар кӣ бе машварат кунад тадбир,
Ғолибаш бар ҳадаф наёяд тир.
Бех бе машварат, ки биншонӣ,
Бар наёрад ба ҷуз пушаймонӣ.
Эй писандида, ҳайф бар дарвеш,
Аз барои қабули мансаби хеш,

То дили подшаҳ ба даст орӣ,
Ҳайф бошад, ки ҳақ биёзорӣ.
Баргузидандат, эй гули хуррам,
Аз гулистони истафӣ одам.
Ҳалқае аз ибодӣ андар гӯш,
Хилъате аз яҳабҳам бардӯш.
Домани ин қабои болой
То ба хошок дарнаёлой.
Эй парирӯи аҳсануттақвим,
Ҳазар аз иттибоъи деви раҷим,
Қ-одаме, к-ӯ на дар мақоми худ аст.
Асфалуссофилини деву дад аст.

* * *

Қимати умр агар бидонад мард,
Бас бигирьяд, бар он чӣ зоеъ кард.
Тифлро себаке диҳанд ба нақш,
Биситонанд аз ӯ нигини Бадахш.
Ҷавҳариро, ки ин басират ҳаст,
Надиҳад бебаҳон хеш аз даст.
Панди Саъдӣ ба дил шунав, на ба гӯш,
Музд хоҳӣ, ба кор кардан кӯш.

* * *

Харе аз рӯстоне бигурехт,
Ҷул бияфкандӯ пордум бигусехт.
Дар биёбон чу гӯрхар метохт,
Бонг мекарду ҷуфта меандохт,
Ки ба ҷон омадам зи меҳнату банд
Доғу байтору бору пашмоганд.
Шодмонову хуррамо, ки манам,
Ки аз ин пас ба ҷон хештанам.

Рӯстой, чу хар бирафт аз даст,
Гуфт, эй нобакор, сабрам ҳаст.
Пас бихоҳӣ ба вакти чав гуфтан,
Қи харе буд зи пойгаҳ рафтан.
Ба мазоҳат нагуфтам ин гуфтор,
Ҳазл бигзору чид аз ӯ бардор.
Ҳамчунин марди ҷоҳили сармаст,
Рӯзи дармондагӣ бихояд даст.
Надиҳанд, он чӣ қиматаш надиҳӣ,
Нашавад коса пур зи деги тиҳӣ.

* * *

Ҳирси фарзанди одами нодон
Мисли мӯрча аст дар майдон.
Ин яке кушта зери пои давоб,
Он яке дона мебарад ба шитоб.

ҲИКОЯТ

Пире андар қабилаи мо буд,
Қи ҷаҳондидатар зи Анқо буд.
Саду панҷаҳ бизист ё саду шаст,
Баъд аз он пушти тоаташ бишкаст.
Дасти завқ аз таом бозкашид,
Хуфту ранҷурияш дароз кашид.
Рӯзу шаб оҳу воҳу нолаву вой,
Хештан дар балову ҳарзасарой.
Гашта сад раҳ зи ҷони хеш нуфур,
Ӯ аз он ранҷу ман аз он ранҷур.
Нашунидӣ ҳадиси хоҷаи Балх:
Марг беҳтар, ки зиндагонии талх
Мӯй гардад пас аз сиёҳӣ бӯр,
Нест баъд аз сапедӣ илло гӯр.

Оқибат пайки ҷонситон бирасад,
То гирифтори алъамон бирасад.
Ҷони сахташ ба пеши лаб дидам,
Рӯзи умраш ба танги шаб дидам.
Бораке гуфтамаш ба хайфа латиф,
Ки ба силмат барем, ё ба хафиф?
Гуфт: «Хомӯш аз ин сухан, зинҳор,
Беш заҳмат мадеҳ, судоъ мадор.
Аблаҳам, то ҳалоки ҷон хоҳам,
Рост хоҳӣ, на ин, на он хоҳам.
Магар аз диданам малӯл шудӣ,
Ки ба маргам чунин аҷул шудӣ.
Меравам, гар туро зи ман нанг аст,
Ки на Шерозу русто танг аст.
Басам ин ҷойгаҳи сабову масо,
Рафтам, инак, биёр кафшу асо».
Ӯ дар ин гуфту, тан зи ҷон пардохт,
Рафту манзил ба дигаре пардохт.
Андар он дам, ки чашмҳош бихуфт
Мешунидам, ки зери лаб мегуфт.
Эй дарего, ки дер наншастам,
Рахт беихтиёр барбастам.
Орзуи завол кас накунад,
Харгиз оби ҳаёт бас накунад.

* * *

Сипосу шукри бепоён худоро
Бад-ин неъмат, ки давлат нест моро.
Басо моло, ки бар мардум вабол аст,
Мазиди зулму таъкиди залол аст.

* * *

Мафосил муртахию дасти отил
Беҳ аз сарпанҷагию зӯри ботил.

Ҳадиси подшоҳони Аҷамро
Ҳикоятномаи Заҳҳоку Ҷамро
Бихонад ҳушманди некфарҷом,
Нашояд кард зоеъ хира айём.

* * *

Магар, к-аз хӯи некон панд гиранд,
В-аз анҷоми бадон ибрат пазиранд.
Ҳаромаш бод бадаҳди бадандеш,
Шикам пур кардан аз паҳлӯи дарвеш.
Шикам пур заҳри мораш боду каждум,
Ки роҳат хоҳад андар ранҷи мардум.
Раво дорад касе бо нотавон зӯр,
Ки дона ҷамъ медорад чунон мӯр.
Агар анқо зи бебаргӣ бимирад,
Шикор аз чанги гунҷишкон нагирад.

* * *

Султон бояд, ки хайри дарвеш
Хоҳад, на муроди хотири хеш.
То ӯ ба муроди худ шитобад,
Дарвеш муроди худ наёбад.

* * *

Он кӣ ҳафт иқлимро олам ниҳод,
Ҳар касеро он чӣ лоиқ буд, дод.
Гар тавоноӣ в-агар кӯтоҳдаст,
Ҳар киро бинӣ чунон бояд, ки ҳаст.
Он кӣ мискин аст, агар қодир шавад,
Бас хиёнатҳо аз ӯ содир шавад.
Гурбаи маҳрум агар пар доштӣ,
Тухми гунҷишк аз замин бардоштӣ.

* * *

Давоми давлат андар ҳақшиносист,
Заволи неъмат андар носипосист.
Агар фазли худо бар худ бидонӣ,
Бимонад бар ту неъмат ҷовидонӣ.
Чӣ додат лутфу эҳсону накӯӣ,
Ҳаромат бод, агар шукраш нагӯӣ.

* * *

Китоб аз даст додан сустроист,
Ки аглаб хӯи мардум бевафоист.
Гарав бистон, на поянадону савганд,
Ки поянадон набошад ҳамчу побанд.

* * *

Ало, то нангарӣ дар рӯи некӯ,
Ки он ҷисм асту ҷонаш хӯи некӯ,
Агар шахс одамӣ бошад ба дидор,
Ҳамин тимсол дорад нақши девор.

* * *

Ҷавони сахтрав дар роҳ бояд,
Ки бо пирони бекуввват бипояд.
Чӣ неку гуфт дар пои шутур мӯр,
Ки, эй фарбеҳ, макун бар лоғарон зӯр.
Ба ҳоли неку бад розӣ шав, эй мард,
Ки матвон ахтари бадро накӯ кард.
Чу сагро бахт торик асту шабранг,
Ҳам аз хурдӣ занандаш кӯдакон санг.

Ҳадиси подшоҳони Аҷамро
Ҳикоятномаи Заҳҳоку Ҷамро
Бихонад ҳушманди некфарҷом,
Нашояд кард зоеъ хира айём.

* * *

Магар, к-аз хӯи некон панд гиранд,
В-аз анҷоми бадон ибрат пазиранд.
Ҳаромаш бод бадаҳди бадандеш,
Шикам пур кардан аз паҳлӯи дарвеш.
Шикам пур заҳри мораш боду каждум,
Ки роҳат хоҳад андар ранҷи мардум.
Раво дорад касе бо нотавон зӯр,
Ки дона ҷамъ медорад чунон мӯр.
Агар анқо зи бебаргӣ бимирад,
Шикор аз чанги гунҷишкон нагирад.

* * *

Султон бояд, ки хайри дарвеш
Хоҳад, на муроди хотири хеш.
То ӯ ба муроди худ шитобад,
Дарвеш муроди худ наёбад.

* * *

Он кӣ ҳафт иқлимро олам ниҳод,
Ҳар касеро он чӣ лоиқ буд, дод.
Гар тавоноӣ в-агар кӯтоҳдаст,
Ҳар киро бинӣ чунон бояд, ки ҳаст.
Он кӣ мискин аст, агар қодир шавад,
Бас хиёнатҳо аз ӯ содир шавад.
Гурбаи маҳрум агар пар доштӣ,
Тухми гунҷишк аз замин бардоштӣ.

* * *

Давоми давлат андар ҳақшиносист,
Заволи неъмат андар носипосист.
Агар фазли худо бар худ бидонӣ,
Бимонад бар ту неъмат ҷовидонӣ.
Чӣ додат лутфу эҳсону накӯӣ,
Ҳаромат бод, агар шукраш нагӯӣ.

* * *

Китоб аз даст додан сустроист,
Ки аглаб хӯи мардум бевафоист.
Гарав бистон, на пояндону савганд,
Ки пояндон набошад ҳамчу побанд.

* * *

Ало, то нангарӣ дар рӯи некӯ,
Ки он ҷисм асту ҷонаш хӯи некӯ,
Агар шахс одамӣ бошад ба дидор,
Ҳамин тимсол дорад нақши девор.

* * *

Ҷавони сахтрав дар роҳ бояд,
Ки бо пирони беқувват бипояд.
Чӣ неку гуфт дар пои шутур мӯр,
Ки, эй фарбеҳ, макун бар лоғарон зӯр.
Ба ҳоли неку бад розӣ шав, эй мард,
Ки натвон ахтари бадро накӯ кард.
Чу сагро бахт торик асту шабранг,
Ҳам аз хурдӣ зананадаш кӯдакон санг.

* * *

Бикӯш имрӯз, то гандум бипошӣ,
Ки фардо бар ҷаве қодир набошӣ.
Ту худ бифрист барги рафтан аз пеш,
Ки хешонро набошад ҷуз ғами хеш.

* * *

Эй худовандони тоқу тумтароқ,
Неъмати дунъё намеарзад фироқ.
Андак-андак хонумон оростан,
Пас ба як бор аз сараш бархостан.

ҲИКОЯТ

Ало, гар бахтманду ҳушьёрӣ,
Ба қавли ҳушмандон гӯш дорӣ.
Шунидам, к-асби султоне хато кард,
Бипайваст аз замин бар осмон гард.
Шаҳи мискин зи асб афтод беҳуш,
Чу пилаш сар намегардид бар дӯш.
Хирадмандон назар бисьёр карданд,
Зи дармонаш ба аҷз иқрор карданд.
Ҳакиме бозпечонид рӯяш,
Мафосил гарм кард аз ҳар ду сӯяш.
Дигар бор омадаш пӯён ба даргоҳ,
Ба бӯи он ки тамкинаш кунад шоҳ.
Шунидам, к-он мухолифтабъи бадхӯй
Зи бешармӣ бипечонид аз ӯ рӯй.
Ҳаким аз бахти бесомон барошуфт,
Бурун аз боргаҳ мерафту мегуфт:
«Сараш бартофтам, то офият ёфт,
Сар аз ман лоҷарам бадбахт бартофт.

Чу аз чоҳаш баровардию нашнохт,
Дигар воҷиб кунад дар чоҳаш андохт».
Ғуломеро гиёҳе доду фармуд,
Ки имшаб дар шабистонаш кунӣ дуд.
В-аз он ҷо кард азми рахт бастан,
Ки ҳикмат нест беҳурмат нишастан.
Шаҳаншаҳ бомдод аз хоб бархост,
На рӯй аз чап ҳаме гашташ, на аз рост.
Талаб карданд марди кордонро,
Куҷо бинӣ дигар барки ҷаҳонро.
Парешон аз ҷафо мегуфт ҳар дам,
Ки бад кардам, ки некӯӣ накардам.
Чу беҳ гаштӣ, табиб аз худ маёзор,
Ки беморӣ тавон будан дигар бор.
Чу борон рафт, боронӣ маяфкан,
Чу мева сер хӯрдӣ, шох машкан.
Чу хирман баргирифтӣ, гов мафрӯш,
Ки дунҳиммат кунад неъмат фаромӯш.
Манеҳ бар рӯшноӣ дил ба як бор,
Чароғ аз баҳри торикӣ нигаҳ дор.
Нашояд, к-одамӣ чун курраи хар
Чу сер ояд, нагардад гирди модар.
Вафодорӣ куну миннатшиносӣ,
Ки бадфарҷомӣ орад носипосӣ.
Ҷазои мардумӣ ҷуз мардумӣ нест,
Ҳар он к-ӯ ҳақ надонад, одамӣ нест.
Агар бинӣ, ки бадхӯӣ кунад ёр,
Ту хӯи неки хеш аз даст магзор.
Ало, то бар мизоҷу табъи омӣ,
Нагӯӣ тарки хайру некномӣ.
Ман ин рамзу мисол аз худ нагуфтам,
Дуре пеши ман оваранд, суфтам.
Зи хурдӣ то бад-ин ғоят, ки ҳастам,
Ҳадиси дигаре бар худ набастам.

Ҳакиме ин ҳикоят бар забон ронд,
Дареғ омад маро, маҳмил фурӯ монд.
Ба назм овардамаш, то дер монад,
Хирадманд офарин бар вай бихонад.
Ало, эй некрои нектадбир,
Ҷавонмарду ҷавонтабъу ҷаҳонгир!
Шунидам қиссаҳои дилфурӯзат,
Муборак бод солу моҳу рӯзат.
Надонистанд қадри фазлу роят
В-агарна сар ниҳодандӣ ба поят.
Ту некӯӣ куну дар Даҷла андоз,
Қи эзид дар биёбонат диҳад боз.
Бадӣ карданду некӣ бо тани хеш,
Ту некӯкор бошу бад маяндеш.
Қи Саъдӣ ҳар чӣ гӯяд, панд бошад,
Ҳариси панд давлатманд бошад.
Худоят носиру давлат муин бод,
Дуои некхоҳонат қарин бод!
Муроду кому бахтат ҳамнишин бод,
Турову ҳар кӣ гӯяд, инчунин бод!

* * *

Ҳар кӣ омад бари худой қабул,
Наканад ҳеҷаш аз худо машғул.
Юнус андар даҳони моҳӣ шуд,
Ҳамчунон мӯниси илоҳӣ шуд.

ҚИТЪАОТ

Худовандест тадбири ҷаҳонро,
Барӣ аз шибҳу мислу ҷинсу ҳамто.
Агар рӯзе муродат барнаёрад,
Ҷазаъ суде надорад, сабр бояд.[1]

* * *

Ту он накардаӣ аз феъли хайр бо ману ғайр,
Ки дасти фазл кунад домани умед раҳо.
Ҷуз остонаи фазлат, ки мақсади умам аст,
Куҷост дар ҳама олам вусуқи аҳли бақо?
Матои хештанам дар назар ҳақир омад,
Ки партаве надиҳад пеши офтоб суҳо.
Ба самъи хоҷа расидаст гӯӣ ин маънӣ,
Ки гуфт:[2] Хайр-ал салавати ал-карим адаъоҳо.

* * *

Мабош ғарра ба гуфтори модеҳи таом,
Ки доми макр ниҳод[3] аз барои сайди насиб,
Амири золими ҷоҳил, ки хуни халқ хӯрад,
Чӣ гуна олиму одил шавад ба қавли хатиб.

---

[1] А — кун то. [2] А — Ин шеърро надорад. [3] А — ниҳанд.

* * *

Ба Сикандар на мулк монду на мол,
Ба Фаредун на тоҷ монду на тахт,
Пеш аз он кун ҳисоби худ, ки туро
Дигаре дар ҳисоб гирад сахт.[1]

* * *

Чу хештан натавонад, ки май хӯрад қозӣ,
Зарурат аст, ки бар дигарон бигирад сахт.
Қӣ гуфт, пирзан аз мева мекунад парҳез,
Дурӯғ гуфт, ки дасташ намерасад ба дарахт?[2]

* * *

Чунин ки ҳаст, намонад қарор давлату мулк,
Ки ҳар шаберо бе ихтилоф рӯзе ҳаст.
Чу даст дасти ту бошад, дароз чандон кун,
Ки даст дасти ту бошад, агар бигардад даст.

* * *

Илоҷи воқеа пеш аз вуқӯъ бояд кард,
Дареғ суд надорад, чу рафт кор аз даст.
Ба рӯзгори саломат силоҳи ҷанг бисоз
В-агарна сел чу бигрифт, сад нашояд баст.

* * *

Гар аҳли маърифатӣ, ҳар чӣ бингарӣ, хуб аст,
Ки ҳар чӣ дӯст кунад, ҳамчу дӯст маҳбуб аст.

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — Ин шеърро надорад.

Қадом барги дарахт аст, агар назар дорӣ,
Ки сирри сунъи илоҳӣ бар ӯ на мактуб аст.[1]

* * *

Умеди халқ баровар, чунон ки битвонӣ,
Ба ҳукми он, ки туро ҳам умеди мағфират аст,
Ки гар зи пой дарой, бидонӣ ин маънӣ,
Ки дастгирии дармондагон чӣ маслиҳат аст?

* * *

Ҳаргиз пари товус касе гуфт, ки зишт аст,
Ё дев касе гуфт, ки ризвони биҳишт аст.
Некию бадӣ дар гуҳари халқ[2] сиришт аст
Аз нома нахонанд магар он чӣ[3] навишт аст.

* * *

Маркаб аз баҳри роҳате бошад,
Банда аз асби хеш дар ранҷ аст.
Гӯшт қатъан бар устухонаш нест,
Рост хоҳӣ, чу[4] асби шатранҷ аст.

* * *

Моҳро дид мурғи шабпара гуфт:
«Шоҳидат рӯю дилпазират хӯст.
В-ин ки халқ, офтоб хонандаш,[5]
Рост хоҳӣ, ба чашми ман на накӯст».
Гуфт: «Хомӯш кун, ки ман накунам
Душманӣ бо вай аз барои ту дӯст».

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — мард.
[3] А — ба ҷуз он ки. [4] А — гӯӣ, ки.
[5] А — хонандаш офтоб ҳаме.

* * *

Зарурат аст ба тавбих бо касе гуфтам,
Ки панди маслиҳатомӯзгор[1] бандаш нест.
Агар ба лутф ба сар меравад, ба қаҳр магӯй,[2]
Ки ҳар чӣ сар накашад, ҳоҷати камандаш нест.

* * *

Дар ҳудуди Рай яке девона буд,
Солу маҳ кардӣ ба кӯҳу дашт гашт.
Дар баҳору дай ба соле як-ду бор
Омадӣ дар қалби шаҳр аз тарфи дашт.
Гуфтӣ: эй онон, ки-тон омода буд.
Гоҳи қурбу бӯъди ин заррина ташт.
Тӯзию каттон ба гармо панҷу шаш
Қандузу қоқум ба сармо ҳафту ҳашт,
Гар шуморо бонавоӣ буд, чӣ шуд?
В-ар ки моро бенавоӣ буд, чӣ шуд?[3]

* * *

Маро аз баҳри диноре сано гуфт,
Ки бахтат бо саодат муқтарин бод.
Чу динораш надодам, лаънатам кард,
Ки шарм аз рӯи мардонат чу зан бод!
Биё, то ҳар ду бо ҳам[4] ҳеҷ гирем,
Дуову лаънаташ бар хештан бод!

* * *

Бар турбати дӯстони мозӣ
Бигзашт басе зи[5] бӯстон бод.

---

1 А — маслиҳатомезгор.
2 А — Ту гар балутф бароядͺ ба қаҳр ҳеҷ магӯй.
3 А — Ин шеърро надорад.
4 А — бар ҳам. 5 А — ба.

Гар бар сари хоки мо равад, низ[1]
Саҳл аст, бақои дӯстон бод!

* * *

Биё, бигӯй, ки Парвиз аз замона чӣ хӯрд?
Бирав, бипурс, ки Хусрав аз ин миёна чӣ бурд?
Гар ӯ гирифт хазоин, ба дигарон бигзошт
В-ар ин гирифт мамолик, ба дигарон биспурд.[2]

* * *

Дар ҷаҳон бо мардумон, донӣ, ки чун бояд гузошт
Он қадар умре, ки дорад мардуми озодмард,
Қ-остинҳо тар кунанд аз баҳри ӯ аз оби гарм,
Филмасал гар бигзарад бар доманаш аз боди сард.[3]

* * *

Мард дигар ҷавон нахоҳад буд,
Пирияш ҳам бақо нахоҳад кард.
Чун дарахти хазон, ки зард шавад,
Қошкӣ, ҳамчунин бимондӣ зард.[4]

* * *

Дев агар савмаадорӣ кунад андар малакут,
Ҳамчу иблис ҳамон тинати мозӣ дорад.
Нокас аст, он кӣ дурроаю дастор кас аст,
Дузд дузд аст в-агар[5] ҷомаи қозӣ дорад.

---

1 А — Гар лола зи дӯстон бурун шуд.
2 А — Ин шеърро надорад. 3 А — Ин шеърро надорад.
4 А — Ин шеърро надорад. 5 А — агар.

* * *

Тамаи хом, ки суде бикунам,
Суду сармоя ба якбор бибурд.
Ҳар дуо кард, ки бораш бибаранд,
Сел бигрифту хару бор бибурд.[1]

* * *

Ман ҳаргиз оби чоҳ надидам чунин мидод,
Бар як варақ навис, ки бар ҳафт бигзарад.
Не, не варақ чӣ бошад, кемухти гӯсфанд
Аз чарми гову аз сипари ҷуфт бигзарад.[2]

* * *

Мар туро чун ду кор пеш ояд,
Ки надонӣ кадом бояд кард.
Ҳар чӣ дар вай мазаннаи хатар аст,
Он-т бар худ ҳаром бояд кард.
В-он кӣ бе хавфу бе хатар бошад,
Ба ҳамонат қиём бояд кард.[3]

* * *

Рӯзӣ ба сараш набишта буданд,
Қ-ин давлату мансаб он наярзад.
Сисола тавонгарию фармон
Якрӯза ҳалоки ҷон наярзад.
Диди, ки чӣ кард айшу чун мурд?
Он оқибат он фалон наярзад.

---

1 А — Ин шеърро надорад. 2 А — Ин шеърро надорад.
3 А — Ин шеърро надорад.

Сад даври бақо, чунон ки дидӣ,
Мурдан ба зеҳи камон наярзад.[1]

* * *

Агар сад дафтари ширин бихонӣ,[2]
Гаронҷон лоиқи таҳсин набошад.
Мазоҳу ханда кори кӯдакон аст,
Чу риш омад, занах ширин набошад.

* * *

Ҳарифи умр ба сар бурда дар фусуқу фуҷур
Ба вақти марг пушаймон ҳаме хӯрад савганд,
Ки тавба кардаму дигар гунаҳ нахоҳам кард,
Ту худ дигар натавонӣ, ба риши хеш маханд.
Ҳар кӣ мақсуду муродаш хӯру хоб аст аз умр,
Ҳайавонест, ки болош ба инсон монад.
Ҳар чӣ дорӣ, бидеҳу давлати маънӣ биситон,
То чу ин неъмати зоҳир биравад, он монад.[3]

* * *

То сагонро вуҷуҳ пайдо нест,
Мушфиқу[4] меҳрубони якдигаранд.
Луқмае дар миёнашон андоз,
Ки тиҳигоҳи якдигар бидаранд.

* * *

Бад-ин илҳони довудӣ аҷаб нест,
Ки мурғони ҳаво ҳайрон бимонанд.

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — бихонад.
[3] А — Ин шеърро надорад. [4] А — ошиқу.

Худой ин ҳофизони нохушовоз
Биёмурзад, агар сокин бихонанд.

* * *

Он кӣ дар ҳазрати бечуни ту қурбе дорад,
Гар ҷаҳоне ба ҳам ояд, ба баъидаш накунанд.
В-он кӣ дар номаи ӯ хомаи бадбахтии туст,
Гар ҳама халқ, бикӯшанд, саидаш накунанд.[1]

* * *

Доманолуда агар худ ҳама ҳикмат гӯяд,
Ба сухан гуфтани зебош бади он беҳ нашаванд
В-он ки покиза равад, гар бинишинад хомӯш,
Ҳама аз сирати зебош насиҳат шунаванд.[2]

* * *

Мутакаллиф ба нағма дар Қуръон
Ҳақ биёзурду халқро бирабуд.[3]
Он яке ҳусри он дигар бошад
Моя вақте зиёну вақте суд.[4]
Нохушовоз агар дароз кашад,
На худованду халқ аз ӯ хушнуд.

* * *

Мурғ ҷое, ки алаф бинаду чинад, гардад,
Марди соҳибназар он ҷо, ки вафо бинаду ҷуд.
Сифла, гӯ, рӯй магардон, ки агар Қорун аст,
Кас аз ӯ чашм надорад карами номаъҳуд.[5]

---

1 А — Ин шеърро надорад. 2 А — Ин шеърро надорад.
3 А — бизудуд. 4 А — Ин байтро надорад.
5 А — Ин шеърро надорад.

* * *

Ҳазор сол ба уммеди ту тавонам буд,
Агар мурод бирӯяд, ҳанӯз бошад зуд.
Агар мурод наёбам, маро умед бас аст,
На ҳар кӣ рафт, расиду на ҳар кӣ гуфт, шунуд.[1]

* * *

Нигар, то набинӣ зи зулми шаҳе,
Ки аз зулми ӯ синаҳо чок буд.
Азэро ки дидем, к-аз бад батар
Басе андар ин олами хок буд.
Чу шуд рӯз, ояд шаби тирарант,
Чу Ҷамшед бигзашт Заҳҳок буд.[2]

* * *

Рӯзи қолӣ фишондан аст имрӯз,
То ғубор аз миёни мо биравад.
Чун магас дар сарой гирд омад,
Хон набояд ниҳод, то биравад.
Ҳар кӣ нохонда ояд аз дари қавм,
Нек бошад, ки ношто биравад.[3]

* * *

Ҳар кӣ бинӣ, муроду роҳати хеш
Аз ҳама халқ бештар хоҳад.
В-он муяссар шавад ба кӯшишу ранҷ,
Ки қазо бахшаду қадар хоҳад.

---

1 А — Ин шеърро надорад. 2 А — Ин шеърро надорад.
3 А — Ин шеърро надорад.

Эй, ки мехоҳӣ аз нигорин ком,
Бо нигораш бигӯй, агар хоҳад:
Духтар андар шикам писар нашавад,
Гарчи бобо ҳаме писар хоҳад.
Тиз дар риши корвонсолор,
Гар бад-он деҳ равад, ки ҳар хоҳад.

* * *

Ё раб, ин номасияҳ карда бефоида умр,
Ҳамчунон аз карамат барнагирифтаст умед.
Гар ба зиндони ӯқубат бариям рӯзи шумор,
Ҷои он аст, ки маҳбус бимонам ҷовид.
Ҳар дарахте самаре дораду ҳар кас ҳунаре,
Мани бемояи бадбахт тиҳидаст чу бед.
Лекин аз машриқи алтофи илоҳӣ на аҷаб,
Ки чу шаб рӯз шавад, бар ҳама тобад хуршед.[1]
Мо киёнем, ки дар маърази ёрон[2] оем,
Мокиёнро чӣ маҳал дар назари бози сапед?

* * *

Ҳақиқат аст, ки дунъё сарои орият ист,
Зи баҳри ҳиштану пардохтан нафармояд.
Ман ин мақом на аз баҳри он бино кардам,
Ки панҷ рӯз бақо эътимодро шояд.
Хилофи аҳли замон, бехилоф, маълум аст,
Ки ҳеҷ навъ набахшад, ки боз нарбояд.
Бале, ба нияти он то чу рахт барбандам,
Ба ҷои ман дигаре ҳамчунин биёсояд.
Аз ин қадар нагурезад, ки мурғу моҳиро
Ба қадри хеш ҳақир ошьёнае бояд.

---

1 А — Ин байтро надорад.
2 А — мардон.

Сарой доми ҳумояст некбахтонро,
Бувад, ки дар ҳама умрат яке ба дом ояд.
Басо, касо, ки гараш дар ба рӯй бикшой,
Саодати абадӣ дар ба рӯй бикшояд.
Ҳалол нест, ки сурат кунанд бар девор,
Ки радди шаръ бувад, з-ӯ халал биафзояд.
Ҳамин насиҳати Саъдӣ ба оби зар бинвис,
Ки хонаро кас аз ин хубтар наёрояд.[1]

* * *

Сафинаи ҳикамиёту назму насри латиф,
Ки боргоҳи мулуку судурро шояд.
Ба садри[2] соҳиби соҳибқирон фиристодам,
Магар ба айни иноят қабул фармояд.
Раванда рафт, надонам, расид, ё нарасид?
Аз ин қиёс, ки оянда дер меояд.
Ба порсое аз ин ҳол машварат бурдам,
Магар зи хотири ман банди баста бикшояд.
Чӣ гуфт? Гуфт: «Надонӣ, ки хоҷа дарьёест,
На ҳар сафина зи дарьё дуруст бозояд».

* * *

Буд дар хотирам, ки якчанде
Гарчи ҳастам ба аслу дониш ҳур,
Ба хирад бо фаришта ҳампаҳлӯ,
Сухани назм, назми донаи дур(р)
То магар гардад аз аёдии ту
Тангам аз мурдареги мардум пур.
Чун набудем дархури хидмат,
Гуфт: «Афват, ки ассаломата мур.

---

[1] А — Ин шеърро надорад. [2] А — назди.

Бандагии дарат кунам чанде
Бе риё ҳамчу айбаку сунқур.
Тарк кардем хидмату хилъат,
На диёри араб, на шири шутур.[1]

* * *

Гар бишнавӣ насиҳати мардон ба гӯши дил,
Фардо умеду раҳмату афви худой дор.
Бишнав, ки аз саодати ҷовид бар хӯрӣ
В-ар нашнавӣ, ҳузуҳу фа ғуллуҳу, пой дор.[2]

* * *

Ҳар чӣ мекард бо заифон дузд,
Шаҳна дузд бозкард имрӯз.
Малах омад, ки бӯстон бихӯрад,
Бӯстонбон малах бихӯрд имрӯз.[3]

* * *

Подшоҳон посбононанд мар дарвешро,
Панди пирон талх бошад, бишнаву бадгӯ[4] мабош.
Чун каманд андохт дузду рахти мискине бибурд,
Посбони хуфта хоҳӣ бошу хоҳӣ, гӯ мабош.

* * *

Душманат худ мабошу гар бошад,
Дида бардӯхта ба тири хаданг.

---

1 А — Ин шеърро надорад. 2 А — Ин шеърро надорад.
3 А — Ин шеърро надорад.
4 А — бадхӯ.

Сари хасмат ба гурз кӯфта бод,
Беравон ӯфтода дар сафи ҷанг.
Хунӣ дандон-ш аз даҳан пуртоб
Чун аноре, ки бишканӣ ба ду санг.

* * *

Ба марги хоҷа фалон ҳеҷ кам нагашт ҷаҳон,
Ки қоим аст мақомаш, натиҷаи қобил.
Нагӯямат, ки дар ӯ дониш аст ё фазле,
Ки нест дар ҳама офоқ мисли ӯ фозил.
Умед ҳаст, ки ӯ низ чун падар мирад.
Ба некномию мақсуди ҳамгинон ҳосил.

* * *

Мардаке ғарқа буд дар Ҷайҳун,
Дар Самарқанд буд, пиндорам.
Бонг мекарду зор менолид,
Ки дареғо, кулоҳу дасторам.

* * *

Гар бидонистӣ, ки хоҳад мурд ногаҳ дар миён,
Ҷома чандин кай танидӣ пила гирди хештан.
Хуррам он, к-ӯ хӯрду бахшиду парешон карду рафт,
То чунин афсун надонӣ, даст бар афъӣ мазан.[1]

* * *

Писарони фалон се бадбахтанд,
Ки чаҳорум назод модарашон.

---

[1] А — Ин шеърро надорад.

Ин бад аст, он батар, ба ном эзид
В-он батартар, ки хок бар сарашон.[1]

* * *

Чу медонистӣ афтодан ба ночор,
Набоистӣ чунон боло нишастан.
Ба пои хеш рафтан беҳ набудӣ,
Қ-аз асб афтодану гардан шикастан.

* * *

То ту фармон набарӣ, халқ ба фармон наравапд,
Ҳаргизаш нек набошад бади некифармой.
Мулку давлатро тадбири бақо, донӣ, чист?
Қ-ӯ ба фармони ту бошад, ту ба фармони худой.[2]

* * *

Чунон зиндагонӣ кун, эй некрой,
Ба вақте ки иқбол додат худой,
Қи соянд аз баҳрат ангушти даст,
Гарат бар замин ояд ангушти пой.[3]

* * *

Умеди офият он гаҳ бувад мувофиқи ақл,
Қи набзро ба табиатшинос бинмой.
Бипурс, ҳар чӣ надонӣ, ки зулли пурсидан
Далели роҳи ту бошад ба иззи доной.[4]

---

[1] А — Ин шеърро надорад.
[2] А — Ин шеърро надорад.
[3] А — Ин шеърро надорад. [4] А — Ин шеърро надорад.

* * *

Табиберо, ҳикоят кард пире,
Ки мегардад сарам чун осиёе.
На гӯше монд фаҳмамро на ҳуше,
На дасте монд ҷаҳдамро на пое.
На дидан метавонам бе тааммул,
На рафтан метавонам бе асое.
Равони дардмандамро биёндеш,
Агар дастат диҳад тадбиру рое.
В-агар донӣ, ки чашмамро бисозад,
Бисоз аз баҳри чашмам тӯтиёе.
Надидам дар ҷаҳон чун хоки Шероз
В-аз ин нособтар обу ҳавое.
Гарам пои сафар будию рафтор,
Таҳаввул кардаме з-ин ҷо ба ҷое.
Ҳикоят баргирифт он пири фартут,
Зи ҷаври даври гетӣ моҷарое.
Табиби мӯҳтарам дармонду оҷиз
Зи дасташ то ба гардан дар балое.
Бигуфто: «Сабр кун бар дарди пирӣ,
Ки ҷуз маргаш намебинам давое».[1]

* * *

Наҷас ар пираҳани Шиблии маъруф бипӯшад,
Ҳама донанд, ки аз саг натавон шуст палидӣ,
Гург агар нест, гунаҳгор набошад ба ҳақиқат,
Ҷои он аст, ки гӯянд, ки Юсуф ту даридӣ.[2]

* * *

Хостам, то зуҳалӣ, гӯямат аз рӯи қиёс,
Боз гӯям, ки на, сад бор аз ӯ наҳстарӣ.

---

[1] А — Ин шеърро надорад.
[2] А — Ин шеърро надорад.

Малах аз тухми ту чизе натавонад, ки х̄урад.
Тарсам, аз гурснагӣ тухми малахро бих̄урӣ.

* * *

Домани ҷома, ки дар хори муғелон бигирифт,
Гар ту хоҳӣ, ки ба тундӣ бираҳонӣ, бидарӣ.
Ёри мағлуб, ки дар ҷанги бадандеш афтод
Ёрӣ он аст, ки нармӣ кунию лобагарӣ.
В-ар ба сахтию дуруштӣ паи ӯ хоҳӣ буд,
Ту аз он душмани хунхор ситамгортарӣ.
Қ-ӯ ҳанӯз аз тани мискин сари мӯе нозад,
Ту ба нодонию таъҷил сарашро бибарӣ.[1]

* * *

Ҳар куҷо хатти мушкилӣ бикашанд,
Ҷаҳд кун, то буруни хат бошӣ.
Чун ғалат бишнавӣ, шитоб макун,
То набояд, ки худ ғалат бошӣ.
Хомӯше мӯҳтарам ба кунҷи адаб
Беҳ, ки гӯяндаи сақат бошӣ.[2]

* * *

Мукофоти бадӣ кардан ҳалол аст,
Чу бе ҷурм аз касе озурда бошӣ.

---

[1] А — Ин шеърро надорад.
[2] А — Ин шеърро надорад.

Бадӣ бо ӯ раво бошад, валекин
Накӯӣ кун, ки бо худ карда бошӣ.[1]

* * *

Ёрони качова ғам надоранд,
Аз мунқатеъони корвонӣ.
Эй моҳи муҳаффа сар фуруд ор,
То ҳоли пиёдагон бидонӣ.[2]

---

[1] А — Ин шеърро надорад.
[2] А — Ин шеърро надорад.

РУБОИЁТ

Ҳар соатам андарун бичӯшад хунро
В-огоҳӣ нест мардуми берунро.
Илло магар он кӣ рӯи Лайлӣ дидаст,
Донад, ки чӣ дард мекушад Маҷнунро.[1]

* * *

Ушшоқ, ба даргаҳат асиранд, биё,
Бадхӯии ту бар[2] ту нагиранд, биё,
Ҳар ҷавру ҷафо, ки кардай, маъзурӣ,
З-он пеш, ки узрат напазиранд, биё.

* * *

Эй чашми ту масти хобу сармасти шароб,
Соҳибназарон ташнаву васли ту сароб,
Монанди ту одамӣ дар ободу хароб
Бошад, ки дар оина тавон диду дар об.

* * *

Чун дил зи ҳавои дӯст натвон пардохт,
Дармон-ш таҳаммул асту сар пеш андохт,

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — ба.

Ё тарки гули лаъл ҳаме бояд гуфт,
Ё бо алами хор ҳаме бояд сохт.[1]

* * *

Дил мераваду дида намешояд дӯхт,
Чун зӯҳд набошад, натавон завқ[2] фурӯхт,
Парвонаи мустамандро шамъ насӯхт,[3]
Он сӯхт, ки шамъро чунин меафрӯхт.

* * *

Рӯзе гуфтӣ, шабе кунам дилшодат
В-аз банди ғамони худ кунам озодат,
Дидӣ, ки аз он рӯз чӣ шабҳо бигузашт
В-аз гуфтаи худ ҳеҷ наёмад ёдат.

* * *

Сад бор бигуфтам ба ғуломони дарат,
То оина дигар нагузоранд барат,
Тарсам, ки бубинӣ рухи ҳамчун қамарат,
Қас бознаёяд дигар андар назарат.[4]

* * *

Он ёр, ки аҳди дӯстдорӣ бишикаст,
Мерафту манаш гирифта домон дар даст,
Мегуфт, дигарбора ба хобам бинӣ,
Пиндошт, ки баъд аз он маро хобе ҳаст.[5]

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — зарқ. [3] А — бисӯхт.
[4] А — Ин рубоиро надорад. [5] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Он кист, ки дил ниҳоду фориғ бинишаст,
Пиндошт, ки мӯҳлатеву таъхире ҳаст.
Гӯ, мех мазан, ки хайма мебояд канд,
Гӯ, рахт манеҳ, ки бор мебояд баст.[1]

* * *

Шабҳо гузарад, ки дида натвонам баст,
Мардум ҳама аз хобу ман аз фикри ту маст.
Бошад, ки ба дасти хеш хунам резӣ,
То ҷон бидиҳам домани мақсуд ба даст.[2]

* * *

Ҳушьёр саре буд зи савдои ту маст,
Хуш он ки зи рӯи ту дилаш рафт зи даст,[3]
Бе ту ҳама ҳеҷ нест дар мулки вуҷуд
В-ар ҳеҷ набошад, чу ту ҳастӣ, ҳама ҳаст.

* * *

Он кас, ки хатои хеш бинад, ки равост,
Тақрир макун савоб наздаш, ки хатост,
Он рӯй намоядаш, ки дар тинати ӯст,
Оинаи каҷ ҷамол нанмояд, рост.[4]

* * *

Гар заҳмати мардумони ин кӯй аз мост,
Ё ҷурми туруш будани он рӯй аз мост,

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — То сар наравад домани уммед ба даст.
[4] А — Ин рубоиро надорад.

Фардо мутағаййир шавад он рӯи чу шир,
Мо низ бурун шавем чун мӯй аз мост.[1]

* * *

Ваҳ-ваҳ, ки қиёмат аст ин қомати рост,
Бо сарв набошад ин латофат, ки туроcт,
Шояд, ки ту дигар ба зиёрат биравӣ,
То мурда нагӯяд, ки қиёмат бархост.[2]

* * *

Сарв аз қадат андозаи боло бурдаст,
Баҳри даҳанат лӯълӯи лоло бурдаст,
Ҳар ҷо ки бунафшае бубинам, гӯям,
Мӯе зи сарат бод ба саҳро бурдаст.[3]

* * *

Имшаб, ки ҳузури ёри ҷонафрӯз аст,
Бахтам ба хилофи душманон пирӯз аст,
Гӯ, шамъ бимиру маҳ фурӯ шав, ки маро
Он шаб, ки ту дар канор бошӣ, рӯз аст.[4]

* * *

Он шаб, ки ту дар канори мой, рӯз аст
В-он рӯз, ки бо ту меравад, наврӯз аст,
Ди рафту ба интизори фардо манишин,
Дарьёб, ки ҳосили ҳаёт имрӯз аст.[5]

---

1 А — Ин рубоиро надорад. 2 А — Ин рубоиро надорад.
3 А — Ин рубоиро надорад. 4 А — Ин рубоиро надорад.
5 А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Гӯянд, ҳавои фасли озор хуш аст,
Бӯи гулу бонги мурғи гулзор хуш аст,
Абрешими зеру нолаи зор хуш аст,
Эй бехабарон, ин ҳама бо ёр хуш аст.

* * *

Хезам, биравам, чу сабр номӯҳтамил аст,
Ҷон дар қадамаш кунам,[1] ки ороми дил аст,
В-иқрор кунам баробари душману дӯст,
Қ-он кас, ки маро бикушт, аз ман биҳил аст.

* * *

Он моҳ, ки гуфтӣ, малаки раҳмон аст,
Ин бор агараш[2] нигаҳ кунӣ, шайтон аст,
Рӯе, ки чу оташ ба зимистон хуш буд,
Имрӯз чу пӯстин ба тобистон аст.

* * *

Он суствафо, ки ёри дилсахти ман аст,
Шамъи дигарону оташи рахти ман аст,
Эй бо ҳама кас ба сулҳу бо мо ба хилоф,
Ҷурм аз ту набошад, гунаҳ аз бахти ман аст.[3]

* * *

Азбаски биёзурд дили душману дӯст,
Гӯӣ ба гуноҳ масх кардандаш пӯст,

---

[1] А — Ё дил ба касе диҳам. [2] А — гараш.
[3] А — Ин рубоиро надорад.

Вақте ғами ӯ бар ҳама дилҳо будӣ,
Акнун ҳама ғамҳои ҷаҳон бар дили ӯст.

* * *

Эй дар дили ман рафта чу хун дар рагу пӯст,
Ҳар ч-он ба сар оядам, зи дасти ту накӯст,
Эй мурғи саҳар, ту субҳ бархостаӣ,
Мо худ ҳама шаб нахуфтаем аз ғами дӯст.

* * *

Чун ҳоли бадам дар назари дӯст накӯст,
Душман зи ҷафо, гӯ, зи танам баркан пӯст,
Чун душмани бераҳм фиристодаи ӯст,
Бадаҳдам, агар надорам ин душман дӯст.[1]

* * *

Ғозӣ зи паи шаҳодат андар таку пӯст
В-онро, ки ғами ту кушт, фозилтар аз ӯст.
Фардои қиёмат ин бад-он кай монад,
Қ-он куштаи душман асту ин куштаи дӯст?[2]

* * *

Гар дил ба касе диҳанд, боре ба ту дӯст,
Қ-ат хӯй хушу бӯй хушу рӯй накӯст,
Аз ҳар кӣ вуҷуд, сабр битвонам кард,
Илло зи вуҷудат, ки вуҷудам ҳама ӯст.[3]

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Гар захм хӯрам зи дасти чун марҳами дӯст,
Ё мағз бароядам чу бодом аз пӯст,
Ғайрат нагузорадам, ки нолам ба касе,
То халқ надонанд, ки манзури ман ӯст.[1]

* * *

Гар худ зи ибодат устухонӣ дар пӯст,
Зишт аст, гар эътиқод бандӣ, ки накӯст,
Гар бар сари паймон биравад толиби дӯст,
Ҳаққо, ки ҳанӯз миннати дӯст бар ӯст.[2]

* * *

Гӯянд, раҳо кунаш, ки ёре бадхӯст,
Хубиш наярзад ба дуруштӣ, ки дар ӯст,
Биллаҳ, бигузоред миёни мани дӯст,
Неку баду ранҷу роҳат аз дӯст накӯст.

* * *

То як сари мӯе аз ту ҳастӣ боқист,
Андешаи кори бутпарастӣ боқист,
Гуфтӣ, бути пиндор шикастам, растам,
Он бут, ки зи пиндор парастӣ, боқист.[3]

* * *

Шаб нест, ки чашмам орзуманди ту нест
В-ин ҷони ба лаб расида дар банди ту нест,

---

1 А — Ин рубоиро надорад. 2 А — Ин рубоиро надорад.
3 А — Ин рубоиро надорад.

Гар ту дигаре ба ҷои ман бигзинӣ,
Ман аҳди ту нашканам, ки монанди ту нест.[1]

* * *

Болои қазои рафта фармоне нест,
Чун дарди аҷал гирифт, дармоне нест,
Имрӯз, ки аҳди туст, некӯӣ кун,
Қ-ин деҳ ҳама вақт аз они деҳқоне нест.

* * *

Бо дӯст чунон ки ӯст, мебояд дошт,
Хуноба даруни пӯст мебояд дошт,
Душман, ки наметавонамаш дид ба чашм,
Аз баҳри дили ту дӯст мебояд дошт.[2]

* * *

Бигзашту чӣ гӯям, ки чӣ бар ман бигузашт,
Селоби муҳаббатам зи доман бигузашт,
Дасте ба дилам фурӯ кун, эй ёри азиз,
То тир бубинӣ, ки зи ҷавшан бигузашт.[3]

* * *

Моҳии умеди умрам аз шаст бирафт,
Бефоида умрам чу шаби маст бирафт,
Умре, ки аз ӯ даме ба ҷоне арзад,
Афсӯс, ки ройгонам аз даст бирафт.[4]

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Додор, ки бар мо дари қисмат бикушод,
Буньёди ҷаҳон, чунон ки боист, ниҳод,
Онро, ки надод, аз сабабе холӣ нест,
Донист, ки сар ба хар намебояд дод.[1]

* * *

Рӯи ту ба фол дорам, эй ҳурнажод,
Зеро ки бад-ӯ бӯса ҳаме натвон дод,
Фархунда касе, ки фол гирад зи рухат,
То лоҷарам аз меҳнату ғам бошад шод.[2]

* * *

На ҳар кӣ замона кори ӯ дарбандад,
Фарьёду ҷазаъ бар осмон пайвандад,
Бисьёр касо, ки андарунаш чун раъд
Меноладу чун барқ лабаш механдад.

* * *

Ту ҳар чӣ бипӯшӣ, ба ту зебо гардад,
Гар хом бувад, атласу дебо гардад,
Мандеш, ки ҳар кӣ як назар рӯи ту дид,
Дигар ҳама умр аз ту шикебо гардад.[3]

* * *

Наврӯз, ки сел дар камар мегардад,
Санг аз сари кӯҳсор дармегардад,

---

1 А — Ин рубоиро надорад. 2 А — аз бахт бибошад дилшод.
3 А — Ин рубоиро надорад.

Аз чашмаи чашми мо бирафт ин ҳама сел,
Гӯӣ, ки дили ту сахттар мегардад.

* * *

Қас аҳди вафо, чунон ки парвонаи хурд,
Бо дӯст ба поён, нашунидем, ки бурд,
Миқроз ба душманӣ сараш бармедошт,
Парвона ба дӯстияш дар по мемурд.[1]

* * *

Эй қадрбаланд, осмон пеши ту хурд,
Гӯӣ зафар, аз ҳар кӣ ҷаҳон, хоҳӣ бурд,
Душман чӣ кажӣ кунад, ки хунаш резӣ,
Аз чашми инояташ бияндоз, ки «мурд».[2]

* * *

Шоҳо, суми асбат осмон месипарад,
Аз қайди ҳасуду чашми бад ғам нахурад,
Лекин ту ҷаҳони фазлу ҷуду ҳунарӣ,
Асбе натавонад, ки ҷаҳоне бубарад.[3]

* * *

Золим дилу дасту мулку нерӯ бубарад,
Одил зи замона номи некӯ бубарад,
Гар тақвияти мулк барӣ, мулк барӣ
В-ар ту накунӣ, ҳар кӣ кунад, ӯ бубарад.[4]

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Дасторчае, к-он бути дилбар дорад,
Гар бӯе аз он боди сабо бардорад,
Бар мурдаи садсола агар баргузарад,
Дарҳол зи хоки тира сар бардорад.[1]

* * *

Гар бод зи гул ҳусни шабобаш бибарад,
Булбул на ҳарифест, ки хобаш бибарад,
Гул вақти расидан оби аттор бибурд,
Аттор ба вақти рафтан обаш бибарад.[2]

* * *

Қас нест, ки ғам аз дили мо донад бурд,
Ё чораи кори ишқ битвонад бурд,
Гуфтам, ки ба шӯхӣ бибарад даст аз мо,
З-ин даст, ки ӯ пиёда медонад, бурд.[3]

* * *

Ҳар вақт, ки бар ман он писар мегузарад,
Донӣ, ки зи шавқам чӣ ба сар мегузарад?
Гӯ, ҳар сухани талх, ки хоҳӣ, фармой,
Охир, ба даҳони чун шакар мегузарад?[4]

* * *

Холе, ки маро, оҷизу мӯҳтол бикард,
Хатте бирасиду дафъи он хол бикард,

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — Ин рубоиро надорад.

Холи сияҳаш буд, ки хунам мерехт,
Риш омаду рӯяш ҳама чун хол бикард.[1]

* * *

Чун бахт ба тадбир накӯ натвон кард,
Бефоида саъю гуфтугӯ натвон кард,
Гуфтам, биравам, сабр кунам якчанде,
Ҳам сабр бар ӯ, ки сабр аз ӯ натвон кард.[2]

* * *

Шамъ арчи ба гирья ҷонгудозӣ мекард,
Гирья зада хандаи маҷозӣ мекард,
Он шӯх сарашро бибуриданду ҳанӯз
Истода бад-ӯ забондарозӣ мекард.[3]

* * *

Эй бод, чу азми он замин хоҳӣ кард,
Рух дар рухи ёри нозанин хоҳӣ кард,
Аз мо-ш басе дуову хидмат бирасон,
Гӯ, ёд зи дӯстон чунин хоҳӣ кард?

* * *

Аз май тараб афзояду мардӣ хезад
В-аз табъи гиё хушкию сардӣ хезад,
Дар бодаи сурх печу[4] дар рӯи сапед,
Аз хӯрдани сабза рӯйзардӣ хезад.

---

1 А — Ин рубоиро надорад. 2 А — Ин рубоиро надорад.
3 А — Ин рубоиро надорад. 4 А — кӯшид.

* * *

Он дӯст, ки ороми дили мо бошад,
Гӯянд, ки зишт аст, биҳил, то бошад,
Шояд, ки ба чашми кас на зебо бошад,
То боре аз они мани танҳо бошад.

* * *

Онро, ки ҷамоли моҳпайкар бошад,
Дар ҳар чӣ нигаҳ кунад мунаввар бошад,
Оина ба дасти ҳар кӣ нанмояд нур,[1]
Аз талъати бесафои[2] ӯ дарбошад.

* * *

Онро, ки назар ба сӯи ҳар кас бошад,
Дар дидаи соҳибназарон хас бошад,
Қозӣ ба ду шоҳид ар диҳад фатвии шаръ,
Дар мазҳаби ишқ шоҳиде бас бошад.

* * *

Ҳар сарв, ки дар бисоти олам бошад,
Шояд, ки ба пеши қоматаш хам бошад,
Аз сарви баланд ҳаргиз ин чашм мадор,
Болои дарозро хирад кам бошад.

* * *

Гар дасти ту дар хуни равонам бошад,
Мандеш, ки он дам ғами ҷонам бошад,

---

[1] А — худ. [2] А — носафой.

Гўям, чӣ гуноҳ аз мани мискин омад,
Қ-ӯ хаста шуд аз ман, ғами онам бошад.[1]

* * *

Бечора касе, ки бар ту мафтун бошад,
Дур аз ту гараш дилест, пурхун бошад,
Он, к-аш нафасе қарор бе рӯи ту нест,
Андеш, ки бе ту муддате чун бошад.[2]

* * *

Оҳубараро, ки шер дар пай бошад,
Бечора чӣ эътимод бар вай бошад,
Ин милҳ дар об чанд битвонад буд?
В-ин барф дар офтоб то кай бошад?[3]

* * *

Моро ба чӣ рӯй аз ту сабурӣ бошад?
Ё тоқати дӯстию дурӣ бошад?
Чое, ки дарахти гули сурӣ бошад,
Чӯшидани булбулон зарурӣ бошад.[4]

* * *

Машнав, ки маро аз ту сабурӣ бошад,
Ё тоқати дӯстию дурӣ бошад?
Лекин чӣ кунам, гар накунам сабру шикеб,
Хурсандии ошиқон зарурӣ бошад.

---

1 А — Ин рубоиро надорад. 2 А — Ин рубоиро надорад.
3 А — Ин рубоиро надорад. 4 А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Он дӯст, ки ороми дили мо бошад,
Гӯянд, ки зишт аст, биҳил, то бошад,
Шояд, ки ба чашми кас на зебо бошад,
То боре аз они мани танҳо бошад.

* * *

Онро, ки ҷамоли моҳпайкар бошад,
Дар ҳар чӣ нигаҳ кунад мунаввар бошад,
Оина ба дасти ҳар кӣ нанмояд нур,[1]
Аз талъати бесафои[2] ӯ дарбошад.

* * *

Онро, ки назар ба сӯи ҳар кас бошад,
Дар дидаи соҳибназарон хас бошад,
Қозӣ ба ду шоҳид ар диҳад фатвии шаръ,
Дар мазҳаби ишқ шоҳиде бас бошад.

* * *

Ҳар сарв, ки дар бисоти олам бошад,
Шояд, ки ба пеши қоматаш хам бошад,
Аз сарви баланд ҳаргиз ин чашм мадор,
Болои дарозро хирад кам бошад.

* * *

Гар дасти ту дар хуни равонам бошад,
Мандеш, ки он дам ғами ҷонам бошад,

---

[1] А — худ. [2] А — носафой.

Гӯям, чӣ гуноҳ аз мани мискин омад,
Қ-ӯ хаста шуд аз ман, ғами онам бошад.[1]

* * *

Бечора касе, ки бар ту мафтун бошад,
Дур аз ту гараш дилест, пурхун бошад,
Он, к-аш нафасе қарор бе рӯи ту нест,
Андеш, ки бе ту муддате чун бошад.[2]

* * *

Оҳубараро, ки шер дар пай бошад,
Бечора чӣ эътимод бар вай бошад,
Ин милҳ дар об чанд битвонад буд?
В-ин барф дар офтоб то кай бошад?[3]

* * *

Моро ба чӣ рӯй аз ту сабурӣ бошад?
Ё тоқати дӯстию дурӣ бошад?
Чое, ки дарахти гули сурӣ бошад,
Ҷӯшидани булбулон зарурӣ бошад.[4]

* * *

Машнав, ки маро аз ту сабурӣ бошад,
Ё тоқати дӯстию дурӣ бошад?
Лекин чӣ кунам, гар накунам сабру шикеб,
Хурсандии ошиқон зарурӣ бошад.

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Ҳар давлату мукнат, ки қазо мебахшад,
Дар ваҳм наёяд, ки чаро мебахшад?
Бахшанда на аз кисаи мо мебахшад,
Мулк они худост, то киро мебахшад?[1]

* * *

Он холи ҳасан, ки дидаме, холӣ шуд
В-он лӯъбати бечамол чаммолӣ шуд,
Чоли занахаш, ки чон дар ӯ меёсуд,
То риш баровард, сияҳ чолӣ шуд.[2]

* * *

Донӣ, ки чаро бар даҳанам роз омад,
Мурғи дилаш аз дарун ба парвоз омад,
Аз ман на ачаб, ки оҳани рӯинтан
Аз ёр чафо диду ба овоз омад.[3]

* * *

Рӯзе назараш бар мани дарвеш омад,
Дидам, ки муаллими бадандеш омад,
Нагзошт, ки офтоб бар ман тобад,
Он соягарон чу абр дар пеш омад.

* * *

Гуфтам шаби васлу рӯзи таътил омад,
К-он шӯх давон-давон ба таъчил омад,

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад.

Гуфтам, ки намениҳӣ рухе бар рухи ман,
Гуфто: бирав, аблаҳӣ макун, пил омад.[1]

* * *

Вакти гулу рӯзи шодмонӣ омад,
Он шуд, ки бари мо натавонӣ омад,
Рафт он, ки дилат ба меҳри мо гарм набуд,
Сармо шуду вакти меҳрубонӣ омад.[2]

* * *

Дар чашми ман омад он сиҳи сарви баланд,
Бирбуд дилам зи дасту дар пой афканд,
Ин дидаи шӯх мебарад дил ба каманд,
Хоҳӣ, ки ба кас дил надиҳӣ, дида бубанд.[3]

* * *

Дар хирқаи тавба омадам рӯзе чанд,
Чашмам ба даҳони воизу гӯш ба панд,
Ногоҳ бидидам он сиҳӣ сарви баланд
В-аз[4] ёд бирафтам сухани донишманд.

* * *

Гӯянд, марав дар паи он сарви баланд,
Ангуштнамои халқ будан то чанд?
Бефоида пандам мадеҳ, эй донишманд,
Ман чун наравам, ки мебарандам ба каманд.[5]

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — аз 5. А.
[5] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Қас бо ту аду муҳорибат натвонад,
Зеро ки гирифтори камандат монад,
На дил диҳадаш, ки бо ту шамшер занад,
На сабр, ки рӯи аз ту барнагардонад.

* * *

Мардон ҳама умр пора бардӯхтаанд,
Қуте ба ҳазор ҳила андӯхтаанд,
Фардои қиёмат ба гуноҳ эшонро
Шояд,[1] ки насӯзанд, ки худ сӯхтаанд.

* * *

Анқо бишуду фарри ҳумоиш бимонд,
Зебандаи тахти подшоҳиш бимонд,
Гар маҳ бигирифт, субҳи содиқ бидамид
В-ар шамъ бирафт, равшаноиш бимонд.[2]

* * *

Онон, ки парирӯю шакаргуфторанд,
Ҳайф аст, ки рӯи хуб пинҳон доранд,
Филҷумла никоб низ бефоида нест,
То зишт бипӯшанду накӯ бигзоранд.

* * *

Он[3] кӯдаки лашкарӣ, ки лашкар шиканад[4]
Доим[5] дили мо чу қалби кофар шиканад,[6]

---

[1] А — бошад. [2] А — Ин рубоиро надорад. [3] А — Эй.
[4] А — шиканӣ. [5] А — То кай. [6] А — шиканӣ.

Маҳбуб,[1] ки тозиёна дар[2] сар шиканад,[3]
Беҳ з-он ки бубинаду[4] инон баршиканад.[5]

* * *

Фарзона ризои нафси раъно накунад,
То хира нагардаду таманно накунад,
Ибриқ агар об то ба гардан накунӣ,
Берун шудан аз лӯла тақозо накунад.[6]

* * *

Қас айби назар бохтани мо накунад,
Зеро ки назар доии танҳо накунад.
Бекор баҳимаеву кажтабъ касе,
Қ-ӯ фарқ миёни зишту зебо накунад.[7]

* * *

Маҷнун агар эҳтимоли Лайлӣ накунад,
Шояд, ки ба сидқ ишқ даъвӣ накунад.
Дар мазҳаби ишқ ҳар кӣ ҳоле дорад,
Рӯи дил аз ӯ, ба ҳар кӣ дуньӣ, накунад.[8]

* * *

Он дард надорам, ки табибон донанд,
Дардест муҳаббат, ки ҳабибон донанд,
Моро ғами рӯи ошное куштаст,
Ин ҳол набояд, ки ғарибон донанд.[9]

---

[1] А — Онро. [2] А — бар. [3] А — шиканӣ. [4] А — бубиниву.
[5] А — баршиканӣ. [6] А — Ин рубоиро надорад.
[7] А — Ин рубоиро надорад. [8] А — Ин рубоиро надорад. [9] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Мардон на биҳишту рангу бӯ мехоҳанд,
Ё мӯи[1] хушу рӯи накӯ мехоҳанд.
Ёре доранд, мислу монандаш нест,
Дар дуньиву охират ҳам ӯ мехоҳанд.

* * *

Ҳарчанд ки айбам аз қафо мегӯянд,
Дашному дурӯғу носазо мегӯянд,
Натвон ба ҳадиси душман аз дӯст бурид,
Донӣ чӣ? Раҳо кунем, то мегӯянд.[2]

* * *

Он гул, ки ҳанӯз нав ба даст омада буд,
Нашкуфта тамом боди қаҳраш бирабуд,
Бечора басе умед дар хотир дошт,
Уммеди дарозу умри кӯтоҳ чӣ суд?[3]

* * *

Афсӯс бар он дил, ки самоъаш нарабуд,
Санг асту ҳадиси ишқ бо санг чӣ суд?
Бегонаи ишқро ҳаром аст самоъ,
Зеро ки наёяд ба ҷуз аз сӯхта дуд.[4]

* * *

Бо дӯст ба гармоба-дарам хилват буд
В-он рӯи гулинаш гили ҳаммом олуд.

---

[1] А — бӯи. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — Ин рубоиро надорад.

Гуфто: дигар ин рӯй касе дорад дӯст?
Гуфтам: ба гил офтоб натвон андуд.[1]

* * *

Бо гул, ба масал, чу хор мебояд буд,
Бо душман дӯствор мебояд буд,
Хоҳӣ, ки сухан зи парда берун наравад,
Дар пардаи рӯзгор мебояд буд.

* * *

Ҷое, ки дарахти ишқ пурбор бувад,
Дур дар назару гуҳар дар анбор бувад,
Он ҷо ҳама кас ёри вафодор бувад,
Ёр он бошад, ки дар бало ёр бувад.[2]

* * *

Ман дӯш қазо ёру қадар пуштам буд,
Норинҷи занахдони ту дар муштам буд,
Дидам, ки ҳаме газам лаби ширинаш,
Бедор чу гаштам, сари ангуштам буд.[3]

* * *

Доди тараб аз умр бидеҳ, то биравад,
То Моҳ барояду Сурайё биравад,
В-ар хоб гарон шавад, бихусбем ба субҳ,
Чандон, ки намози чошт аз мо биравад.[4]

---

1 А — Ин рубоиро надорад. 2 А — Ин рубоиро надорад.
3 А — Ин рубоиро надорад. 4 А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Савдои ту аз сарам[1] бадар менаравад,
Нақшат зи баробари назар менаравад,
Афсӯс, ки дар пои ту, эй сарви равон,
Сар меравад-у бе ту ба сар менаравад.

* * *

Ман гар сагаке з-они ту бошам, чӣ шавад?
Хоре зи гулистони ту бошам, чӣ шавад?
Шерони ҷаҳон рӯбаҳи даргоҳи туанд,
Гар ман саги дарбони ту бошам, чӣ шавад?[2]

* * *

Чун сурати хештан дар оина бидид
В-он кому даҳону лабу дандон лабид,[3]
Мегуфт, чунон ки метавонист шунид,
«Бас ҷон ба лаб омад, ки бад-ин лаб нарасид».

* * *

Гар тири ҷафои душманон меояд,
Дил танг макун, ки дӯст мефармояд,
Бар ёри залил ҳар маломат, к-ояд,
Чун ёри азиз меписандад, шояд.[4]

* * *

Ман чокари онам, ки диле бирбояд,
Ё дил ба касе диҳад, ки ҷон осояд,

---

[1] А — туам зи сар. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — лазид. [4] А — Ин рубоиро надорад.

Он кас, ки на ошиқу на маъшуқи касест,
Дар мулки худой, агар набошад, шояд.

* * *

Ин риши ту сахт зуд[1] бармеояд,
Гарчи на мурод буд, бармеояд.
Бар оташи рухсори ту дилҳои кабоб
Азбаски бисӯхт, дуд бармеояд.

* * *

Имшаб на баёзи рӯз бармеояд,
На нолаи мурғони саҳар меояд.
Бедор ҳама шабу назар бар сари кӯҳ,
То субҳ кай аз санг бадар меояд.[2]

* * *

Ҳарчанд ки ҳаст олам аз хубон пур,
Шерозию козрунию даштию Лур,
Мавлои ман аст он арабизодаи ҳур,
Қ-охир ба даҳони ҳулв мегӯяд: мур![3]

* * *

Бӯстони рухи ту гулситон орад бор,
Васли ту ҳаёти ҷовидон орад бор,
Бар хок фикан қатрае аз оби ду лаъл,
То буму бари замона ҷон орад бор.[4]

---

[1] А — дер. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Аз ҳар чӣ кунӣ, марҳами реш авлотар,
Дилдории халқ ҳар чӣ беш авлотар,
Эй дӯст, ба дасти душманонам масупор,
Гар мекушиям, ба дасти хеш авлотар.[1]

* * *

Аз даст мадеҳ тариқи эҳсони падар,
То бар бихурӣ зи мулку фармони падар,
Ҷони падарат аз он ҷаҳон мегӯяд,
Зинҳор, хилофи ман макун, ҷони падар.[2]

* * *

Гар одамии бодаи гулранг бихӯр,
Бар нолаи нюю нағмаи чанг бихӯр,
Гар банг хурӣ, чу санг монӣ бар ҷой,
Якбора чу банг мехӯрӣ, санг бихӯр.[3]

* * *

Чу хайли ту сад бошаду хасми ту ҳазор,
Худро ба ҳалок месупорӣ, ҳуш дор,
То битавонӣ, баровар аз хасм димор,
Чун ҷанг надонӣ, оштӣ айб мадор.[4]

* * *

Эй дасти ҷафои ту чу зулфи ту дароз,
В-эй бесабабе гирифта пой аз ман боз,

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — Ин рубоиро надорад.

Эй даст з-остин бурун карда ба аҳд
В-имрӯз кашида пой дар домани ноз.[1]

* * *

То сар накунам дар сарат, эй мояи ноз,
Кӯтаҳ накунам зи доманат дасти ниёз,
Ҳарчанд ки роҳам ба ту дур асту дароз,
Дар роҳ бимираму нагардам зи ту боз.[2]

* * *

Номардам, агар занам сар аз меҳри ту боз,
Хоҳӣ бикушам ба ҳаҷру хоҳӣ бинавоз,
В-ар бигурезам зи дастат, эй мояи ноз,
Ҳар ҷо ки равам, пеши ту меоям боз.[3]

* * *

Эй моҳи шабафрӯзи шабистонафрӯз,
Хуррам тани он, ки бо ту бошад шабу рӯз,
Ту худ ба камоли хилқат оростаӣ,
Пироя макан, арақ мазан, уд масӯз.[4]

* * *

Ё рӯй ба кунҷи хилват овар шабу рӯз,
Ё оташи ишқ баркуну хона бисӯз,
Мастурию ошиқӣ ба ҳам н-ояд рост,
Гар парда нахоҳӣ, ки дарад, дида бидӯз.[5]

---

1 А — Ин рубоиро надорад. 2 А — Ин рубоиро надорад.
3 А — Ин рубоиро надорад.
4 А — Ин рубоиро надорад. 5 А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Рӯе, ки нахостам, бубинад[1] ҳама кас,
Илло шабу рӯз пеши[2] ман бошаду бас,
Пайваст ба дигарону аз ман бибурид,
Ё раб, ту[3] ба фарьёди мани мискин рас.

* * *

Гар бехабарону айбгӯён аз пас
Мансуб кунанд ба ҳавою ба ҳавас,
Охир на гуноҳест, ки ман кардаму бас,
Манзури малеҳ дӯст дорад ҳама кас.[4]

* * *

Мунъим, ки ба айш меравад рӯзу шабаш,
Нолидани дарвеш надонад сабабаш,
Бас об, ки меравад ба Ҷайҳуну Фурот,
Дар бодия ташнагон ба ҷон дар талабаш.

* * *

Нунест, кашида орази мавзунаш
В-он холи муанбар нуқате бар нунаш,
Не худ даҳанаш, чаро бигӯям нуқатест,
Хат доирае кашида пиромунаш.[5]

* * *

Гӯянд маро, савобраъён бинию ош,
Чун даст намерасад, ба хурсандӣ кӯш,

---

[1] А — кӣ бинад. [2] А — ёрӣ. [3] А — ки.
[4] А — Ин рубоиро надорад. [5] А — Ин рубоиро надорад.

Сабр аз мутааззир чӣ кунам, гар накунам,
Гар хоҳаму гар нахоҳам аз нармаи гӯш.[1]

* * *

Бӯи бағалат меравад аз Порс ба Қеш,
Ҳамсоя ба ҷон омаду бегонаю хеш,
В-устоди туро аз бағали гандаи хеш
Бӯи ту чу мушку заъфарон бошад пеш.[2]

* * *

Ҳамсоя, ки майли табъ бинӣ хӯяш,
Фирдавси барин бувад саро дар кӯяш,
В-онро, ки нахоҳӣ, ки бубинӣ рӯяш,
Дӯзах бошад биҳишт дар паҳлӯяш.

* * *

Ё ҳамчу ҳумой бар ман афкан пари хеш,
То бандагият кунам ба ҷону сари хеш,
В-ар лоиқи хидматам надонӣ бари хеш,
То ман сари хеш гираму кишвари хеш.[3]

* * *

Эй бе ту фарохои ҷаҳон моро[4] танг,
Моро ба ту фахр асту туро аз мо нанг,
Мо бо ту ба сулҳему туро бо мо ҷанг,
Охир, ту нагӯӣ,[5] ки дил аст ин[6] ё санг?

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад. [3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — бар мо. [5] А — бинагӯӣ. [6] А — Он.

* * *

Гар даст диҳад давлати айёми висол
В-ар сар бираввад дар сари савдои муҳол,
Як бўса бар ин нимаи холе диҳамаш
Аз рўяшу як бўса бар он нимаи хол.[1]

* * *

Худро ба мақоми шер медонистам,
Чун хасм омад, ба рўбаҳе монастам,
Гуфтам, ману сабр агар бувад рўзи фироқ
Чун воқеа афтод, бинатвонистам.[2]

* * *

То[3] дил зи муроотни ҷаҳон баркандам,
Сад неъмати ў ба мунтаҳо бипсандам,[4]
Ҳарчанд ки нав омадаам бар сари завқ,[5]
Бар кўҳна ҷаҳон чун гули нав механдам.

* * *

Хуршедрухо, ман ба каманди ту-дарам,
Борат бикашам ба ҷону ҷаврат бибарам,
Гар симу зарам хоҳию гар[6] ҷону сарам,
Худро бифурўшаму муродат бихарам.

* * *

Ҳар сарвқаде, ки бигзарад дар назарам,
Дар ҳайъати ў хира бимонад басарам,

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — мо. [4] А — неъматро ба миннате напсандам.
[5] А — баромадем аз дили махд. [6] А — в-ар.

Чун чашм надорам,[1] ки ҷавон гардам боз,
Охир кам аз он, ки дар ҷавонон нагирам.

* * *

Шабҳои дароз бештар бедорам,
Наздики саҳар рӯй ба болин орам,
Мепиндорам, ки дида бе дидани дӯст
Дар хоб равад, хаёл мепиндорам.

* * *

Аз ҷумлаи бандагон манаш бандатарам
В-аз чашми худовандияш афкандатарам,
Бо ин ҳама дил барнатавон, дошт, ки дӯст
Чандон ки маро беш кушод, зиндатарам.[2]

* * *

Хезам, ки намонд беш аз ин тадбирам
Хасм ар[3] ҳама шамшер занад ё тирам,
Гар даст диҳад,[4] ки остинаш гирам
Варна биравам бар остонаш мирам.

* * *

Гар бар реги ҷон зи шастат ояд тирам,
Чӣ хуштар, аз он ки пеши дастат мирам,

---

1 А — менатавонам. 2 А — Ин рубоиро надорад.
3 А — В-ар худ. 4 А — расад.

Дил[1] бо ту хусумат орзӯ мекунадам,
То сулҳ кунему дар канорат гирам.

* * *

Он дӯст, ки диданаш биёрояд чашм,
Бе диданаш аз дида[2] наёсояд чашм,
Моро зи барои диданаш бояд чашм
В-ар дӯст набинад,[3] ба чӣ кор ояд чашм?

* * *

Он рафта кӣ буд? Дил бад-ӯ машғулам
В-афканда ба шамшери ҷафо мақтулам,
Боз омаду он равнақи поринаш нест,
Хат хештан оварад, ки ман маъзулам.[4]

* * *

Мандеш, ки сустаҳду бадпаймонам
В-аз дӯстиат қарор гирад ҷонам,
Ҳарчанд ба хат ҷамол мансух шавад,[5]
Ман хатти ту ҳамчунон занах мехонам.

* * *

Ман бандаи болои ту шамшодтанам,
Фарҳоди ту шириндаҳану хушсуханам,
Чашмам ба даҳони тусту гӯшам ба сухан[6]
В-аз ишқи лабат фаҳми сухан менакунам.

---

1 А — Ман. 2 А — гирья. 3 А — набиний.
4 А — Ин рубоиро надорад.
5 А — Ман васли ту ҳамчунон ба ҷон меҷӯям.
6 А — ҳадис.

* * *

Ҳар гаҳ ки назар бар гули рӯят фиканам,
Хоҳам, ки чу наргис мижа бар ҳам назанам,
В-ар бе ту миёни арғувону суманам,
Биншинаму чун бунафша сар барнакунам.[1]

* * *

Ороми дили хеш наҷӯям, чӣ кунам?
В-андар талабаш ба сар напӯям, чӣ кунам?
Гӯянд, марав, ки хуни худ мерезӣ
Модом, ки дар каманди ӯям, чӣ кунам?

* * *

Гуфтам, ки дигар чашм ба дилбар накунам,
Сӯфӣ шаваму гӯш ба мункар накунам.
Дидам, ки хилофи табъи мавзуни ман аст,
Тавбат кардам, ки тавба дигар накунам.

* * *

Ман бе ту сукун нагираму хӯ накунам,
Бе орази гулбӯи ту гул бӯ накунам.
Гӯянд, фаромӯш кунаш, то биравад,
«Ал-ҳамд» фаромӯш кунаму ӯ накунам.[2]

* * *

Ман бо ту наёмадам, ки саҳро бинам,
Ё бар лаби ҷӯе ба ҳавас биншинам,

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.

Мақсуди ман он аст, ки ту лолаву гул
Мечинию ман дарди ту бармечинам.

* * *

Хезам, қаду болои чу ҳураш бинам,
В-он талъати офтобнураш бинам,
Гар раҳ надиҳандам, ки ба наздик шавам
Охир назанандам, ки зи дураш бинам.

* * *

Меоиву лутфу карамат мебинам,
Осоиши ҷон дар қадамат мебинам,
В-он вақт ки ғоибӣ, ҳамат мебинам,
Ҳар ҷо ки нигаҳ мекунамат, мебинам.

* * *

Чун мекушад он турраи хуршеду маҳам,
Ман низ ба зуллу ҳайф тан дар надиҳам,
Боре ду-се бӯса бар даҳонаш бидиҳам
В-он гаҳ бикушад, чу мекушад бегунаҳам.[1]

* * *

Ман бо дигаре даст ба паймон надиҳам,
Донам, ки найӯфтад ҳарифи аз ту беҳам,
Дил бар ту ниҳам, ки роҳати ҷони манӣ
В-ар з-он ки дил аз ту барканам, бар кӣ ниҳам?[2]

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Чун мову шумо муқориби якдигарем,
Беҳ з-он набувад, ки пардаи ҳам надарем,
Эй хоҷа, ту айби ман магӯ, то ман низ
Айби ту нагӯям, ки як аз як батарем.[1]

* * *

Танҳо зи ҳама халқу ниҳон мегирьям,
Чашм аз ғами дил бар осмон мегирьям,
Тифл аз паи мурғ рафта чун гирья кунад,
Бар умри гузашта ҳамчунон мегирьям.[2]

* * *

Мо ҳосили умре ба даме бифрӯшем,
Сад хирмани шодӣ ба ғаме бифрӯшем,
Дар як дам агар ҳазор ҷон даст диҳад,
Дарҳол ба хоки қадаме бифрӯшем.[3]

* * *

Бигзашту пуроб чашм ҳамчун ҷӯям,
Пиндошт, к-аз ӯ марҳамате меҷӯям,
Ман қиссаи хештан бад-ӯ чун гӯям,
Турк асту ба чавгон бизанад чун гӯям.

* * *

Ерон ба самои дафу най ҷомадарон,
Мо дида ба ҷое мутаҳаййир нигарон,

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад.

Ишқ они ман асту лаҳв аз они дигарон,
Ман чашм бар ин кунам, шумо гӯш бар он.[1]

* * *

Ярлиғ деҳ, эй хусрави хубони ҷаҳон,
То пеши қадат чанг занад сарви равон,
То кай барам аз дасти ҷафои ту фалон,
Не шаръи Муҳаммад асту не ёсаи хон.[2]

* * *

Бо зиндадилон нишину содиқнафасон,
Ҳақ душмани худ макун ба таълими касон,
Хоҳӣ, ки бар аз мулки Сулаймон бихӯрӣ,
Озор ба андаруни мӯре мерасон.[3]

* * *

Ман хоки дараш ба дида хоҳам руфтан,
Эй хасм, бигӯй, ҳар чӣ хоҳӣ гуфтан,
Чун пои магас, ки дар асал сахт шавад,
Чандон ки биронӣ, натавонад рафтан.[4]

* * *

Маҳро зи фалак ба тарфи бом овардан
В-аз Рум калисьё ба Шом овардан,
Дар вакти[5] саҳар намози шом овардан,
Битвон, натавон туро ба дом овардан.

---

1 А — Ин рубоиро надорад. 2 А — Ин рубоиро надорад.
3 А — Ин рубоиро надорад. 4 А — Ин рубоиро надорад.
5 А — Наздикӣ.

* * *

Дар дида ба чои сурма сӯзан дидан,
Барқ омаду[1] оташзада хирман дидан,
Дар қайди фаранг ғул ба гардан дидан,
Беҳ з-он ки ба чои дӯст душман дидан.

* * *

Эй дӯст гирифта бар сари мо душман,
Ё дӯст гузин ба дӯстӣ ё душман,
Нодидани дӯст гарчи мушкил дардест,
Осонтар аз он ки бинамаш бо душман.[2]

* * *

Эй дӯст, ту оташ зада дар хирмани ман,
Ту даст намегузорӣ аз домани ман,
Ин дасти нигорин, ки ба сӯзан задаӣ,
Ҳар чанд ҳалол нест, дар гардани ман.[3]

* * *

Он лутф, ки дар шамоили ӯст, бубин
В-он хандаи ҳамчу писта дар пӯст, бубин,
Не, не, ту ба ҳусни рӯи ӯ раҳ набарӣ,
Дар чашми ман ою сурати дӯст бубин.[4]

* * *

Чун чоҳу ҳалолу ҳусну ранг омаду бӯ,[5]
Охир, дили одамӣ на санг асту на рӯ,[6]

---

[1] А — омадаву. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — Ин рубоиро надорад.
[5] А — бӯй. [6] А — ӯй.

Он кас, ки на росттабъ бошад, на накӯ,
На ошиқи кас бувад, на кас ошиқи ӯ.

* * *

Як рӯз ба иттифоқ саҳро ману ту
Аз шаҳр бурун шавем танҳо ману ту.
Донӣ, ки ману ту кай ба ҳам хуш бошем?
Он вақт ки кас набошад, илло ману ту.[1]

* * *

Моро на турунҷ аз ту мурод асту на биҳ,
Ту худ шакарӣ, пиставу бодом бидеҳ,
Гаҳ[2] нор зи пистони ту кеҳ бошаду меҳ,
Ҳаргиз набувад биҳ аз занахдони ту беҳ.

* * *

На сарв тавон гуфту на хушреду на моҳ,
Оҳ аз ту, ки дар васф намеоӣ, оҳ!
Ҳар кас ба раҳе меравад андар талабат,
Гар раҳ ба ту будӣ, набудӣ ин ҳама роҳ.[3]

* * *

Рӯзе ду-се шуд, ки банда нанвохтаӣ,
Андеша[4] ба зикри ваӣ[5] напардохтаӣ.
З-он метарсам, ки душманон андешанд,
Қ-аз чашми иноятам биёндохтаӣ.

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Гар.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — В-андеша. [5] А — мо.

* * *

Эй кош, накардаме нигоҳ аз дида,
Оҳ аз дилу сад ҳазор оҳ аз дида,[1]
Тақсир зи дил буду гуноҳ аз дида,
Бар дил назадӣ ишқи ту роҳ аз дида,[2]

* * *

Эй бе рухи ту чу лолазорам дида,
Гирьянд чу абри навбаҳорам дида,
Рӯзе бинӣ дар орзӯи рухи ту,
Чун ашк чакида дар канорам дида.[3]

* * *

Эй мутриб, аз он ҳариф пайғоме деҳ
В-ин дилшударо ба ишва ороме деҳ,
Эй соқӣ, аз он даври вафо ҷоме деҳ
В-ар рашк барад ҳасуд, гӯ, ҷоме[4] деҳ.

* * *

Эй ёр, куҷоӣ, ки дар оғӯш наӣ?
В-имшаб бари мо нишаста чун дӯш наӣ?
Эй сарви равону роҳати нафси[5] равон,
Ҳарчанд ки ғоибӣ, фаромӯш наӣ.

* * *

Эй роҳравонро гузар аз кӯи ту беҳ,
Мо бехабар аз ишқу хабар сӯи ту беҳ.

---

1 А — Бар дил назадӣ ишқи ту роҳ аз дида.
2 А — Оҳ, аз дилу сад хазор оҳ аз дида.
3 А — Ин рубоиро надорад. 4 А — ҷон мадеҳ.
5 А — ғоибу ҷисму.

Ҳар ташна, ки аз дасти ту бистонад об,
Аз дасти ту сер гардад, аз рӯи ту беҳ.[1]

* * *

Ҳаргиз бувад одамӣ бад-ин зебоӣ?
Ё сарв бад-ин баланду[2] хушболоӣ?
Мискин дили он, ки аз бараш бархезӣ,
Хуррам тани он, ки аз дараш бозоӣ.

* * *

Гирам, ки ба фатвои хирадмандию рой
Аз доираи ақл бурун нанҳам пой,
Бо майл, ки табъ мекунад, чӣ-твон кард?
Айб аст, ки дар ман офаридаст худой.[3]

* * *

Қай донистам, ки бехато баргардӣ,
Баргаштию хуни мустамандон хӯрдӣ,
Биллаҳ, агар он кӣ хатти куштан додат,
Он ҷавр писандад, ки ту бехуд кардӣ.[4]

* * *

Эй кош, ки мардум он санам дидандӣ,
Ё гуфтани дилситон-ш бишнидандӣ,
То бе дилу бе қарор гардидандӣ,
Бар гирьяи ошиқон нахандидандӣ.

---

[1] А — на. [2] А — қомату. [3] А — Ин рубоиро надорад.
[4] А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Гар санг ҳама лаъли Бадахшон будӣ,
Пас қимати сангу лаъл яксон будӣ,
Гар дар ҳама чоҳе оби ҳайвон будӣ,
Дарьёфтанаш бар ҳама осон будӣ.[1]

* * *

Фардо, ки ба номаи сияҳ дарнигарӣ,
Бас дасти таҳассур, ки ба дандон бубарӣ,
Бифрӯхта дин ба дуньӣ аз бехабарӣ,
Юсуф, ки ба даҳ дирам фурӯшӣ, чӣ харӣ?[2]

* * *

Гӯянд, ки дӯш шаҳнагони татарӣ,
Дузде бигирифтанд ба сад ҳилагарӣ,
Имрӯз ба овехтанаш мебурданд,
Мегуфт: раҳо кун, ки гиребон надарӣ.[3]

* * *

Гуфтам, бикунам тавба зи соҳибназарӣ,
Бошад, ки балои ишқ гардад сипарӣ,
Чандон ки нигаҳ мекунам, эй рашки парӣ,
Бори дувумин аз аввалин хубтарӣ.

* * *

Ҳар рӯз ба шеваеву лутфе дигарӣ,
Чандон ки нигаҳ мекунамат, хубтарӣ,

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад.

Гуфтам, ки ба қозӣ барамат, то дили хеш
Бистонаму тарсам, дили қозӣ бубарӣ.[1]

* * *

Оини бародарию шарти ёрӣ
Он нест, ки айби ман ҳунар пиндорӣ,
Он аст, ки гар хилофи шоиста равам,
Аз ғояти дӯстим, душман дорӣ.[2]

* * *

Эй булбули хушсухан, чӣ ширинnафасӣ,
Сармасти ҳавою пойбандӣ ҳавасӣ,
Тарсам, ки ба ёрони азизат нарасӣ,
Қ-аз дасту забони хештан дар қафасӣ.[3]

* * *

Эй пеши ту лӯъбатони чинӣ, ҳабашӣ,
Қас чун ту санавбар нахиромад ба кашӣ,
Гар рӯй бигардонию гар сар накашӣ,[4]
Мо бо ту хушем, гар[5] ту бо мо на хушӣ.

* * *

Моҳо ҳама ширинию лутфу намакӣ,
На моҳи замин, ки офтоби фалакӣ,
Ту одамию дигарон одамиянд?
Не, не, ту, ки хатти сабз дорӣ, малакӣ.[6]

---

1 А — Ин рубоиро надорад. 2 А — Ин рубоиро надорад.
3 А — Ин рубоиро надорад. 4 А — бикашӣ. 5 А — агар.
6 А — Ин рубоиро надорад.

* * *

Қардем басе ҷоми лаболаб холӣ,
То бӯ, ки ниҳем лаб бар он лаб холӣ,
Тарсанда аз он шудам, ки ногоҳ зи ҷон
Бе васли лабат кунем қолаб холӣ.[1]

* * *

Дар ваҳм наёяд, ки чӣ шириндаҳанӣ,[2]
Ин аст, ки дур аз лабу дандони манӣ,
Моро ба сарои подшоҳон раҳ нест,
Ту хайма ба паҳлӯи гадоён назанӣ.

* * *

Гар коми дил аз замона тасвир кунӣ,
Бе фоида худро зи ғамон пир кунӣ,
Гирам, ки зи душман гила орӣ бари дӯст,
Чун дӯст ҷафо кунад, чӣ тадбир кунӣ?[3]

* * *

Эй ғоиби чашму ҳозири дил, чунӣ?
В-эй шохи гули шукуфта, дар гил чунӣ?
Як бор нагӯӣ ба рафиқон видоъ,
К-охир ту дар он аввали манзил[4] чунӣ?

* * *

Эй мояи дармон, нафасе наншинӣ,
То сурати ҳоли дардмандон бинӣ,

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — ширинсуханӣ.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — манзили аввал.

Гар ман ба ту фарҳодсифат шефтаам,
Айбам макун, эй ҷон, ки ту бас ширинӣ.[1]

* * *

Дар мард чу бад нигаҳ кунӣ, зан бинӣ,
Ҳақ ботилу некхоҳ душман бинӣ,
Нақши худи туст, ҳар чӣ дар ман бинӣ,
Бо шамъ дар о, ки хона равшан бинӣ.[2]

* * *

Гар душмани ман ба дӯстӣ бигзинӣ,
Мискин чӣ кунад бо ту ба ҷуз мискинӣ,
Сад ҷавр бикун, ки ҳамчунон матбӯӣ,
Сад талх бигӯ, ки ҳамчунон ширинӣ.[3]

* * *

То дил ба ғурури нафси шайтон надиҳӣ,
Қ-аз шохи бадӣ кас нахӯрад бори беҳӣ,
Илло, ки захираи қиёмат биниҳӣ,
В-арна нашавад коса пур аз деги тиҳӣ.[4]

* * *

Гар давлату бахт бошаду рӯз беҳӣ
Дар пои ту сар бибозам, эй сарви сиҳӣ,
Саҳл аст, ки ман дар қадамат хок шавам,
Тарсам, ки ту пой бар сари ман наниҳӣ.

---

[1] А — Ин рубоиро надорад. [2] А — Ин рубоиро надорад.
[3] А — Ин рубоиро надорад. [4] А — Ин рубоиро надорад.

МУФРАДОТ

Донӣ, чӣ гуфтаанд банӣ авф дар араб
Насл бурида беҳ, ки маволиди беадаб.

* * *

Хайре, ки бароядат ба тавфиқ аз даст,
Дар ҳаққи касе кун, ки дар ӯ хайре ҳаст.

* * *

Гар сифла ба молу ҷоҳ аз озода беҳ аст,
Саг низ ба сайд аз одамизода беҳ аст.

* * *

Қас нест, ки меҳри ту дар ӯ шояд баст,
Ночор ба хидматат камар бояд баст.

* * *

Давлати ҷовид ба тоат-дар аст,
Суди мусофир ба бизоат-дар аст.

* * *

Гӯяндаро чӣ ғам, ки насиҳат қабул нест,
Гар нома рад кунанд, гуноҳи расул нест.

* * *

Рафтан чӣ зарурат асту манзил бигузошт?
Ман худ наниҳам дил, ки набояд бардошт.

* * *

Ҳар кӣ гӯяд, калоғ чун боз аст,
Нашнавандаш, ки дидаҳо боз аст.

* * *

Гар роҳ намоӣ, ҳама олам роҳ аст
В-ар даст нагирӣ, ҳама олам чоҳ аст.

* * *

Хоҳӣ, ки ба табъат ҳама кас дорад дӯст,
Бо ҳар кӣ дарӯфтӣ, чунон бош, ки ӯст.

* * *

Ниҳоле ба се сол гардад дарахт,
Зи бехаш барорад яке боди сахт.

* * *

Агар баввобу сарҳангон ҳам аз даргаҳ биронанд
Аз он беҳтар, ки дар паҳлӯи маҷҳуле нашинонд

* * *

Ин бор на бонги чангу ною дуҳул аст,
Ин бор масофи шеру ҷанги муғул аст.

* * *

Мемираму ҳамчунон назар бар чапу рост,
То он ки назар дар ту тавон кард, куҷост?

* * *

Дарьёб кунун, ки неъматат ҳаст ба даст,
Қ-ин давлату мулк меравад даст ба даст.

* * *

Аз мояи бесуд наёсояд мард,
Мор аз думи хеш чиз натавонад хӯрд.

* * *

Аз рӯи накӯ сабр намешояд кард,
Лекин на ба ихтиёр мебояд кард.

* * *

Яке бо дӯстон ҳар рӯз то шаб айш меронад,
Чӣ ғам дорад зи мискине, ки рӯзу шаб намедонад.

* * *

Гумон мабар, ки ҷаҳон эътиборро шояд,
Ки бе адам набувад, ҳар чӣ дар вуҷуд ояд.

ЛУҒОТ

А

Абд — банда, ғулом
Абҳар — наргис, ёсамин
Авсон — ҷамъи васан — бутҳо
Адӯ — душман, хасм
Адим — ниёзманд, дарвеш, мӯҳтоҷ
Адам — нестӣ, нобудӣ
Аёдӣ — некӯиҳо; дастҳо
Азроқ — ҷамъи ризқ
Азфар — хушбӯ, хушбӯтар
Айбак — бут, санам
Айдун — акнун, ин замон, ин дам; инчунин, ин ҷо
Айтом — ҷамъи ятим, яъне ятимон
Акобир — бузургон, сарварон
Аладдавом — ҳамеша, доим
Алам — байрақ, ливо, парчам
Алассабоҳ — субҳ, субҳи содиқ
Алим — олим, доно
Аллома — донишманд, шахси бисьёр доно
Алорағм — бархилоф, хилофи майлу хоҳиш
Алғиёс — додрасӣ мехоҳам, фарьёд
Алҳамд — сураи «Ҳамд» — нахустин сураи қуръон
Амд — қасд, оҳанг, хоҳиш
Амдан — анҷом додани коре аз рӯи қасду ният, на ба тарз пешниҳод ва тасодуф
Амин — вакил, дуруст, содиқ

Анфос — ҷамъи нафас
Анъом — чорпоён, ҳайвонҳо
Асас — миршаб, посбони шабона
Асном — ҷамъи санам, бутҳо
Асфалуссофилин — пасттарини дараҷаҳо, пасттарини ҷоҳо, пасттарин
Атфол — ҷамъи тифл, кӯдакон
Атшон — ташна
Афрод — шахсҳо, одамон
Афокаллоҳ — «худо туро авф кунад». Ин лафз одатан дар мавриди таҳсину офарин гуфта мешавад.
Афроштин — баланд кардан, боло бурдан
Аъдо — ҷамъи адӯ, душманон
Аъмо — кӯр, нобино
Ақим — зане, ки фарзанд намезояд
Ақолим — иқлимҳо, кишварҳо, мамлакатҳо
Ақраб — номи бурҷи ҳаштум аз дувоздаҳ бурҷи осмон
Ақсо — тарафҳо, канорҳо, гӯшаю канорҳои дурдаст
Аҳиббо — дӯстон, ёрон, ҳабибон
Аҳсан-ут-тақвим — накӯтар рост кардан; киноя аз сурати инсон.
Аҷалл — бузург
Аҷул — шитобанда

Б

Баввоб — дарбон, нигаҳбони дар
Бадеъ-ул-ҷамол — ҷавони наврасидаи соҳибҷамол
Бадил — ҷонишин
Бадр — моҳи тамом, моҳи чордаҳрӯза
Бадсигол — бадандеш, бадқасд, бадхоҳ
Баъзи соид — сафедии банди даст.
База — гуноҳ, хато, ҷурм
Базл — бахшиш, доду деҳиш
Баид — дур, хилофи наздик

Байза — тухм
Байтор — духтури ҳайвонот
Байғула — кунҷ, гӯша, гӯшаи танги дур аз мардум
Балад — шаҳр, ҷамъаш билод
Балоғ — расонидан (ба чизе, ба дараҷае)
Барг — тӯша, хӯрок
Баргустувон — пӯшоки зиреҳдори ҷанговарон ва болопӯши зиреҳдори аспҳои ҷангӣ
Басар — биноӣ, ақл, ҳуш
Басар — чашм, дида
Басир — бинанда
Бассом — бисьёр хандон, хушвақт
Башн — қад, қомат, боло
Баҳима — чорпо, ҳайвон
Бидоят — оғоз, аввали чизе
Бисот — рӯи замин, болои хок, паҳнои олам
Биҳ — биҳӣ
Биҳил — бахшидани ҷурм, авф кардани гуноҳ
Бодия — дасти беобу алаф, биёбон
Бозаргон — савдогар, аҳли тиҷорат, аҳли бозор
Борид — сард, хунук
Боғӣ — саркаш, нофармон, гарданшах
Бурқаъ — рӯбанд, никоб, матое, ки занон ба рӯ мекашанд
Бурҷ — кӯшк, қалъа, бинои баланд
Бутлон — ботил шудан, зоеъ шудан, аз кор афтодан, бехуда шудан
Буқъа — сарзамин, кишвар, ҷой
Бӯъд — дур шудан, дурӣ

В

Валад — фарзанд
Вараъ — парҳезкорӣ, порсоӣ
Вард — гул, навъе аз гули сурх, гули садбарг

Варо — ақиб, пас, пушт, ҷуз, ғайр аз
Варта — гирдоб, ҷои хатарнок
Васан — бут
Васим — зебо, некӯ, хубрӯ
Васӣ — иҷрокунандаи васият, касе ки ӯро васияткунанда барои манзилу ҷой, инчунин тарбияи фарзандони сағир таъин мекунад
Ваго — шурӯ ғавғо, бонгу хурӯш дар ҷанг
Вақъ — қадр, манзилат; макони баланд, қуллаи кӯх
Ваҳӣ — ишора, пайғомнома, хабари ғайбӣ
Ваҳм — тасаввур, гумон, хаёл, пиндор
Ваҳш — ҷонварони биёбонӣ, ҳайвоноти ваҳшӣ
Воллоҳу аълам — худо доност
Волӣ — ҳоким
Воҳид — танҳо, ягона
Воҷиб — раво, савоб
Вусъ — тоқат, тавоной
Вусуқ — эътиқод, итминон
Ўсма — ӯсма

Г

Габр — оташпараст, пайрави дини зардушт, зардуштӣ
Гавз — чормағз, гирду, ҷавз
Газанд — осеб, зарар, зиён
Гардан — сарварон, бузургон, соҳибқудратон
Гаронҷон — сахтҷон, пири бисьёр солхӯрда, шахси бенаво, бемор ва аз ҷон сершуда
Гом — қадам
Гулола — мӯи печида, зулф, кокул

Д

Давоб — ҳайвон, ҳайвони саворӣ ва боркаш
Дад — ҳайвон

Дайр — ибодатхона ва хонақоҳи насрониёну оташпарастон
Дайҷур — торикӣ, торикии шаб, шаби дарози торик; хоки тира
Далқ — либоси пашмини дарвешон; либоси кӯҳна, дарида, са[...]
ямоқ
Дамдама — овоза, шӯҳрат, валвалаи мардум
Даранг — фурсат, оҳистагӣ, таваққуф, таъхир, сустӣ
Дарво — овехта, сарнагун, саргардон, саргашта
Даст — маснад, салтанат, қудрат, фармонравой, тавоной
Дафина — ганҷ, пул ва ҷавоҳироти дар зери замин пинҳон кар[...]
шуда
Девон — додгоҳ, адолатхона, дафтархона, ҷои кор ва нишас[...]
подшоҳон, амирон ва мансабдорони калон
Девони ҷазо — рӯзи ҳисобу китоб дар қиёмат
Диёнат — диндорӣ
Додор — худо
Доғ — нишон, аломате, ки бо оҳани тафсон, ки дар бадани ҳ[...]
вон мегузоранд
Дой — дуокунанда, хоҳанда, талабкунанда; касе, ки мардумро
дин ва мазҳаби худ даъват мекунад
Дукка — кӯтоҳшудаи дӯкон
Дун — паст, зер
Дурар — ҷамъи дурр, марворидҳо
Дурд — таҳнишини ҳар чизе моеъ дар зарф, хусусан таҳниш[...]
шароб
Дурроа — ҷомаи махсуси дароз, ки шайхону зоҳидон мепӯша[...]
ҷубба ҳам мегӯянд
Дуту — хамида, кач. Пуштдутӯ — пуштхамида
Дуҳул — нақора, доира, дунбак, таблак
Дӯғбо — оши мост; оше, ки дар он мост резанд

Е

Е лайт — эй кош, кошкӣ
Еро — тавон, қудрат, нерӯ, ҷуръат, заҳра
Еса — расм, оин, қоида, қонун; хоҳиш, орзу, таманно

З

Забар — боло, зидди поин
Зайф — меҳмон
Залил — хор, паст
Залол — гумроҳ, овора, гумроҳӣ
Залолат — гумроҳ шудан, гумроҳӣ
Залом — торикӣ, торикии шаб
Залум — бисьёр зулмкунанда, бисьёр ситамгор
Замм — накӯҳиш, бадгӯӣ, маломат
Замон — бар ӯҳда гирифтан, қабул кардан, пазируфтан
Замр — най навохтан
Занах — манаҳ, зери манаҳ
Занб — гуноҳ, айб, хато
Занн — гумон, пиндор, пиндошт
Заррина тошт — киноя аз офтоб
Зарир — кӯр, нобино
Зарроқ — дурӯғ, риёкор
Зафир — хангидани хар ва баъди он аз ақибаш баромадани бод
Зачр — сарзаниш, азоб додан, зӯроварӣ кардан, зарба задан
Зер — садои паст ва латифу нозук дар суруд ва мусиқӣ
Зимом — миҳор, лачом, инон
Зиндиқ — бедин, кофир; касе, ки дар ботин кофир бошад ва ба зоҳир аҳли имон
Зулл — хорӣ, фурӯтанӣ, нармӣ
Зуннор — риштае, ки ғайри мусулмонон маҷбурӣ дар мамлакатҳои исломӣ ба миёни худ мебастанд
Зоил — нобуд, нопадид
Зӯбин — найзаи хурду кӯтоҳ

И

Ибодӣ — ғуломӣ
Ибриқ — кӯзача, офтоба, зарфи майнӯшӣ
Ибтисом — лабханд задан, табассум кардан

Идрор — моҳона, маош

Издивоҷ — зану шӯй шудан, ҷуфт гирифтан

Изз — иззатманд, арҷманд, арҷмандӣ

Изом — устухон

Иёдат — ба дидани бемор рафтан, мулоқот ва аҳволпурсӣ бо бе-
мор

Илзом — таъна, маломат

Илло — магар, ҷуз

Илҳон — ҷамъи лаҳн, оҳангҳо

Иморӣ — каҷова, тахти равон

Инбисот — кушодарӯй, шодӣ

Инс — мардум, одамон, навъи башар

Истимолат — ба тарафи худ майл додан, касеро бо сухани хуш
дилҷӯй кардан

Истисқо — об хостан, ташнагӣ; номи бемориест, ки гирифтори о
доим ташна асту об мехоҳад

Истафӣ (Истафо) — баргузидан, касеро баргузидан

Иттибоъ — пайравӣ

Иттисол — ба ҳам васл шудан, ба ҳам расидан, пайвастан, як ҷ
шудан

Ифтиқор — факир шудан, мӯҳтоҷ шудан, эҳтиёҷманд шудан, дар
монда шудан

Иффат — покӣ, покдоманӣ, тарки шаҳват, парҳезгорӣ

Иштиғол — ба коре машғул шудан, саргарм будан ба коре, машғул

Иқоб — шиканча кардан, сазои гуноҳ ва кори бади касеро додан
шиканча, ҷафо

Иқолат — барҳам задани баъйу муомала, ки пештар байни ду ка
шуда буд

Иқтисор — кӯтоҳ кардан, ихтисор кардан, ба кӯтоҳӣ пардохта

Иҷобат — қабул кардан, баровардани ҳоҷат

К

Кадхудоӣ — соҳиби деҳа

Каззоб — дурӯғгӯи гузаро

Кайвон — сайёраи Зуҳал (Сатурн), яъне аз сайёраҳои бузург аст, баъд аз Муштарӣ, ки атрофи онро як ҳалқаи нуронӣ иҳота карда гирифтааст.

Кайд — макр, фиреб, ҳила

Кайфар — ҷазои амали бад, мукофоти амали неку бад

Калоғ — зоғи ало, калзоғ

Каниса — калисо, ибодатгоҳи насрониён

Карон — канор, соҳил

Каттон — растание, ки аз риштаҳои он матоъҳои катонӣ мебофанд

Кафоф — хӯрок ва таоми зарурии ҳаррӯза, ки барои кору зиндагӣ низ нӯг ба нӯг кифоят бошад

Кашӣ — хубӣ ва хушӣ

Каъб — ошиқи по

Каҳил — сурмакашида, чашми сурмакашида

Кемухти нофа — пӯсти халтачаи мушкдори оҳуи мушкин

Кеҳтар — хурдтар, кӯчактар

Кисват — либос, ҷома, пӯшок

Кох — қаср, бинои боҳашамат

Коҷ — дарахти сӯзанбарги ҳамешасабз, санавбар

Кудурат — тирагӣ, дилтангӣ

Кӯҳл — сурма

Л

Лаббайкзанон — лаббайгӯён, дар ҳолати лаббай гуфтан

Лавеша — даҳонбанди чӯбини ресмондор, ки ҳангоми наъл кардан ба лаби аспон мебананд, то ки ором истад

Лаим — маломаткунанда; касе, ки бо миннат чизе бидиҳад

Лантаронӣ — ҳаргиз маро дида наметавонӣ, намебинӣ маро

Лаҳв — бозӣ, бозӣ кардан; шодӣ, хурсандӣ, тараб, маишат; асбоби дилхушӣ

Ло — лафзи инкор; на, не

Лоҳавл — кӯтоҳшудани ояти «ло ҳавла ва ло қуввата илло биллоҳ» — нест нерӯ ва тавоноӣ ба ҷуз худовандро

Идрор — моҳона, маош
Издивоҷ — зану шӯй шудан, ҷуфт гирифтан
Изз — иззатманд, арҷманд, арҷмандӣ
Изом — устухон
Иёдат — ба дидани бемор рафтан, мулоқот ва аҳволпурсӣ бо бемор
Илзом — таъна, маломат
Илло — магар, ҷуз
Илҳон — ҷамъи лаҳн, оҳангҳо
Иморӣ — каҷова, тахти равон
Инбисот — кушодаруӣ, шодӣ
Инс — мардум, одамон, навъи башар
Истимолат — ба тарафи худ майл додан, касеро бо сухани хуш дилҷӯӣ кардан
Истисқо — об хостан, ташнагӣ; номи бемориест, ки гирифтори он доим ташна асту об мехоҳад
Истафӣ (Истафо) — баргузидан, касеро баргузидан
Иттибоъ — пайравӣ
Иттисол — ба ҳам васл шудан, ба ҳам расидан, пайвастан, як ҷо шудан
Ифтиқор — фақир шудан, мӯҳтоҷ шудан, эҳтиёҷманд шудан, дармонда шудан
Иффат — покӣ, покдоманӣ, тарки шаҳват, парҳезгорӣ
Иштиғол — ба коре машғул шудан, саргарм будан ба коре, машғулӣ
Иқоб — шиканҷа кардан, сазои гуноҳ ва кори бади касеро додан; шиканҷа, ҷафо
Иқолат — барҳам задани баъйу муомала, ки пештар байни ду кас шуда буд
Иқтисор — кӯтоҳ кардан, ихтисор кардан, ба кӯтоҳӣ пардохтан
Иҷобат — қабул кардан, баровардани ҳоҷат

К

Кадхудой — соҳиби деҳа
Каззоб — дурӯғгӯи гузаро

Қайвон — сайёраи Зуҳал (Сатурн), яъне аз сайёраҳои бузург аст, баъд аз Муштарӣ, ки атрофи онро як ҳалқаи нуронӣ иҳота карда гирифтааст.
Қайд — макр, фиреб, ҳила
Қайфар — ҷазои амали бад, мукофоти амали неку бад
Қалоғ — зоғи ало, калзоғ
Қаниса — калисо, ибодатгоҳи насрониён
Қарон — канор, соҳил
Қаттон — растание, ки аз риштаҳои он матоъҳои катонӣ мебофанд
Қафоф — хӯрок ва таоми зарурии ҳаррӯза, ки барои кору зиндагӣ низ нӯг ба нӯг кифоят бошад
Қашӣ — хубӣ ва хушӣ
Қаъб — ошиқи по
Қаҳил — сурмакашида, чашми сурмакашида
Қемухти нофа — пӯсти халтачаи мушкдори оҳуи мушкин
Қеҳтар — хурдтар, кӯчактар
Қисват — либос, ҷома, пӯшок
Қох — қаср, бинои боҳашамат
Қоҷ — дарахти сӯзанбарги ҳамешасабз, санавбар
Қудурат — тирагӣ, дилтангӣ
Қӯҳл — сурма

Л

Лаббайкзанон — лаббайгӯён, дар ҳолати лаббай гуфтан
Лавеша — даҳонбанди чӯбини ресмондор, ки ҳангоми наъл кардан ба лаби аспон мебанданд, то ки ором истад
Лаим — маломаткунанда; касе, ки бо миннат чизе бидиҳад
Лантаронӣ — ҳаргиз маро дида наметавонӣ, намебинӣ маро
Лаҳв — бозӣ, бозӣ кардан; шодӣ, хурсандӣ, тараб, маишат; асбоби дилхушӣ
Ло — лафзи инкор; на, не
Лоҳавл — кӯтохшудани ояти «ло ҳавла ва ло қуввата илло билло» — нест нерӯ ва тавоной ба ҷуз худовандро

Лоҷарам — ночор, ногузир, маҷбуран; оқибат.
Лӯла — новаи оби чашма ё ҳавз

М

Маваддат — ишқу муҳаббат, дӯстӣ ва меҳрубонӣ
Мавло — соҳиб, молик, сарвар
Мавлид — фарзанд, кӯдак, тифл
Мавлуд — зондашуда, кӯдаки навзод
Мавт — марг
Мавқиф — маҳалли вуқуф, ҷои истодан, истгоҳ
Мавқуф — вақф кардашуда; мулке, ки даромади он барои оммаи эҳтиёҷманд ва ё он чӣ соҳиби вақф таъин кардааст, сарф карда мешавад.
Мазанна — ҷои гумонбурдан, ҷое, ки гумони вуҷуди чизе дар он биравад
Мазид — зиёдӣ, фузунӣ, афзунӣ
Мазлима — он чӣ ба зулму ситам аз касе гирифта шуда бошад, зулму ситами ба касе шуда
Мазмум — мазаммат кардашуда, маломаткардашуда
Мазолим — додхоҳӣ, шикоят аз зулму ситам; азоб, сахтӣ
Мазҳаб — роҳ, равиш, тариқа; дин, кеш, оин
Маймун — фархунда, пурсаодат, бахтовар
Макнун — пӯшида, пинҳон кардашуда, пинҳон дошташуда
Малак — фаришта
Малакулмавт — Азроил
Малакут — олами фариштагон
Малом — маломат кардан
Малъаб — бозигоҳ, ҷои бозӣ кардан
Малъун — лаин, нафраткардашуда, дур кардашуда, нафратзада
Мамлук — банда, ғулом, аскари зархарид
Манзуд — болои ҳам чидашуда, болои ҳам ниҳодашуда
Маноҳӣ — корҳое, ки аз рӯи шариат ва ё дар урф манъ шудааст
Мансух — нест кардашуда, барҳам додашуда, аз эътибор соқит кардашуда

Манӣ — манманӣ, кибр, ғурур, виқор

Манқабат — ҳунар, кори касе, ки боиси ифтихор бошад

Манҷаниқ — олати сангпаррони барои фатҳи қаъаҳо

Маозуллоҳ — паноҳ бар худо

Мардуд — рад кардашуда, боз гардондашуда, раъди маърака кардашуда

Марзот — хушнудӣ, аз касе хушнуд будан

Маркаб — ҳайвоноти саворӣ

Маркуб — саворӣ кардашуда; ҳайвони барои савор шудан омода кардашуда.

Марсум — маоши рӯзина, ҳафтаина ва моҳона, ки подшоҳону ҳокимон барои шахсони ҷудогона таъин мекарданд

Масо — аввали шаб, шабонгаҳ

Масолеҳ — ҷамъи маслиҳат; он чӣ боиси нафъ, осоиш ва салоҳи одамон бошад

Масоф — ҷанг, муҳориба, задухӯрд

Мастур — пӯшида, пинҳон

Масх — дигаргун шудани сурат ва андоми одамӣ ба сӯи зиштӣ ва ва баднамой, рӯи табдилшуда ба зардӣ ё сиёҳӣ аз таъсири корҳои бад

Масъуд — некбахт, хушбахт

Масҳур — сеҳр кардашуда; гирифтори сеҳру ҷоду

Матруд — рондашуда, мардуд

Матъум — таом, хӯрок, хӯрданиҳо

Мафлуҷ — фалаҷшуда, фалаҷ, барҷомонда

Мафосил — банд, банди устухон, ҷои пайванди ду устухон дар бадан; буғумҳо

Мафтул — тобидашуда, тоб додашуда, печида, фатила, ҷингила

Махмул — халалдор, шикаста, сӯрох гардида

Машмум — хушбӯй, он чӣ бо роҳи бӯидан эҳсос карда шавад

Машом — димоғ, бинӣ

Машшота — шонакунандаи мӯи занон, ороишгар

Маъво — хона, хонаи худ

Маъдум — нестшуда, гумшуда, несту нобуд; зидди мавҷуд

Маъзул — бекор кардашуда, аз мансаб дур кардашуда
Маълуф — одат карда, хӯгирифта, улфат шуда
Маъман — паноҳгоҳ, ҷои бехатар
Маъраз — ҷои зоҳир шудани чизе
Маъсият — гуноҳ, нофармонӣ
Маъфӯ — (маъфув) — авф кардашуда, бахшидашуда
Маъҳуд — аҳд карда шуда, маъруф, дида ва шинохта шуда, қадимӣ ва кӯҳна; номаъҳуд — пештар дида нашуда
Мағбун — фиреб додашуда, гӯлхӯрда
Мағобин — бағал, буни рон
Маҳҷур — ҷудомонда, дурафтода
Маҷонин — ҷамъи маҷнун, шефта, мубтало, гирифтор
Маҷҳул — номаълум, ношинохта
Меҳнат — озор, андӯҳ, азоб, бало
Меҳтар — калонтар, бузургтар
Мидод — сиёҳӣ, ранг барои навиштан
Мизон — номи бурҷи ҳафтум аз дувоздаҳ бурҷи фалакӣ; тарозу
Милҳ — намак
Мирваҳа — бодбезак
Мисол — фармон, ҳукм
Миъҷар — рӯпӯш, рӯпӯши занон, рӯймоли сар
Миғнотис — оҳанрабо
Миқроз — қайчӣ
Миҳаффа — тахти равон, тахте ба мисли каҷова ё ҳавдаҷ, ки одамон дар китфи худ бардошта, беморон ё мусофиронро мекашонанд
Мозӣ — пешина, қадима
Мои маин — оби равон, оби зулол
Мот — мурдан, ҳалок шудан
Моҳӯлиё (Молихӯлиё) — бемории димоғӣ, ки боиси хаёлоти ваҳмангез мешавад, савдой, хаёлӣ будан.
Муаввал — эътимод кардашуда, устувор ва мӯътамад, паноҳ
Муасфар — зарди ба сурхи моил, мисли ранги гули усфур (заъфарони ёбой)

Мубоҳ — ҳалол, раво, ҷоиз

Мувасвис — васвасакунанда, ба васваса андозанда

Мувозибат — саъю кӯшиши доимӣ дар коре, пайваста ягон кореро давом додан

Мудбар — бахтбаргашта, бадбахтӣ

Мудовимат — давом додан, идома додан

Мудово — дармон кардан, муолиҷа кардан, даво кардан

Музаввир — тазвиркунанда, фиребгар, макру ҳилакунанда, риёкор

Музайян — зинат додашуда, ороиш додашуда

Музакко — покизашуда, покшуда, тозашуда

Музоиқа — сахтгирӣ кардан, касеро ба танг овардан

Муин — ёрикунанда, ёр ва мададгор

Мукнат — қудрат, тавоноӣ, сарват, тавонгарӣ

Мумайииз — ҷудокунанда, бартаридиҳанда

Мумайиизӣ — расидагӣ, пухтагӣ

Мунаҷҷим — ситорашинос; касе, ки аз рӯи ситора хукм дар корҳои замин мекунад

Мункар — инкоршаванда, одами бад, зишт, нобакор, номуборак; кори бад, зишт

Муносеҳ — насиҳатдиҳанда, насиҳатгари динӣ

Мунсиф — инсофдиҳанда, доддиҳанда, одил, баинсоф

Мунъим — соҳибнеъмат, молдор, давлатманд

Мунқатеъ — ҷудо шуда, аз ҳам ҷудо шуда, ресмони канда ё буридашуда

Мунқатеълигом — сахтинон, саркаш

Муованат — ба якдигар кумак кардан, ёрӣ кардан

Муоф — авф кардашуда, бахшидашуда

Муоширашат — бо якдигар дӯстӣ кардан, ҳамсӯҳбат ва ҳамнишин будан

Мурдарег — мероси аз касе монда, чизи бар абас рафта, гумшуда

Муроот — муомилаи нек, лутфу марҳамат, поси хотир, ҳурмат

Мусаддиқ — тасдиккунанда, боварикунанда

Мусаллам — таслимшуда, тандода, тобеъшуда

Муставҳиш — ваҳшатгиранда, раманда, ҳаросанда

Мустадом — бардавом, барқарор, пойдор

Мустазҳар — пуштгарм, дилгарм

Мустасқӣ — обхоҳанда; касе, ки гирифтори бемории истисқо (нигаред истисқо) бошад

Мустахлас — халос шуда, раҳошуда, озодшуда

Мустаънис — анис, мӯнис, ҳамдам, дӯст

Мустаҳаб — дӯст доштaшуда, некӯ, писандида, мақбул

Мустаҳсан — хуб, неку, зебо, дилрабо

Мутааззир — душвор, мушкил, номумкин

Мутабаддил — табдил ёфтан, дигаргун шудан, аз ҳоле ба ҳоле гузаштан

Мутафарриқ — парокандашуда, пошхӯрда

Мутоваат — итоат кардан, фармонбардорӣ ва мувофиқат кардан дар коре

Мухайяр — ихтиёр додашуда, соҳибихтиёр; марди нек, ва бисьёр хайркунанда, одами хубу баргузида

Мухаммар — хамир кардашуда, сиришташуда

Муханнас — марде, ки рафтору кирдори занона мекунад, марди зан монанд, марди бадкор

Мухолатат — бо ҳам омезиш додан, алоқа доштан

Мушаммир — марди расои корозмуда ва таҷрибадор

Мушаъбид — шӯъбадабоз, найрангбоз, маккор

Муштарӣ — номи сайёра ва ба маънии харидор, яъне касе, ки чизе мехарад

Муқаддар — тақдир кардашуда, ба таври қатъӣ ва ҳатмӣ муайян кардашуда

Муқассир — ҷурмнок, гунаҳгор

Муқбил — соҳибиқбол, хушбахт

Муқл — номи дарахтест, ки дар Ҳиндустон, Уммон ва Яман мерӯидааст ва меваи он дар тиб ба кор мерафтааст

Муқориб — наздик, қариб, ҳамсоя

Муқтазо — хоҳиш, талаб, тақозо

Муқтарин — ёру рафиқ

Муҳаймин — эминкунанда, нигаҳбон

Муҳалло — зевар, кардашуда, ба зевар ороста шуда
Муҳандис — олими илми ҳисоб ва ҳандаса
Муҳаррам — моҳи аввал аз соли ҳиҷрии қамарӣ. Ин моҳро барои он муҳаррам гуфтаанд, ки арабҳо, дар ин моҳ ҷанг карданро ҳаром медонистанд.
Муҳаққар — хурд, кӯчак; кӯтоҳ, паст, ночиз, ҳақир, камарзиш
Муҳоко — ба тақлиди касе гап задан; мунозира, мубоҳиса, муҷодила
Муҷовир — ҳамсоя
Муҷовират — ҳамсоягӣ
Муҷоҳада — саъй, кӯшиш
Муҷоҳидат — кӯшиш кардан, ҷаҳд кардан
Мӯъзам — бузургтар ва беҳтар
Мӯҳмал — беҳуда; сухани беҳуда
Мӯҳтамил — эҳтимол кардашуда, коре, ки вуқӯи он аз пеш тахмин шуда бошад
Мӯҳтасиб — доруға, касе, ки дар шаҳр барои риояти фармудаҳои шариат одамонро маҷбур мекунад ва вайронкунандагонро ҷазо медиҳад
Мӯҳтал — ҳилагар, маккор, афсунгар

Н

Набард — ҷанг, муҳориба,
Набот — рустанӣ
Навард — печидан, навиштан
Навола — лукма, тӯша
Надим — ҳамсӯҳбат, мӯнис, дӯст
Назиф — покиза
Наим — неъмат, мол
Насир — ёридиҳанда, мададгор
Нафаҳот — бӯи хуш
Нафир — нола, зорӣ, фарьёд
Нафс — одам, инсон, шахс; ҷон, равон
Нафси нотиқа — ҷони инсонӣ, нафси инсонӣ

Нафхи сур — мувофиқи ривояти динӣ бодест, ки Исрофил дар рӯзи қиёмат ба шайпури худ медамад ва мурдагон зинда мешудаанд

Нахчир — шикор, сайд, ҳайвоне, ки онро шикор кунанд; бузи кӯҳӣ

Наът — васф, ситоиш ва сифат кардани чизе ё касе ба некӣ

Наҳӣ — боздоштан, манъ кардан

Наҳл — занбӯри асал

Наҷас — палид шудан, палид, нопок

Некмаҳзар — хушбӯ, нармтабиат, хушхулқ

Нигорин — маъшуқа, маҳбубаи хубрӯ

Нишеман — ҷои нишастан, бошишгоҳ, хона, ошьёна

Нишидан — шунидан, гӯш кардан

Ноибот — пешомадҳо, ҳодисаҳо

Нор — оташ, оташи дӯзах

Носир — ёридиҳанда, ёру ёвар, мададгор

Нотур — боғбон, нигаҳбони киштзор, полизбон

Нофа — халтачаи мушкдор, ки аз нофи оҳу мушкин ҳосил мешавад

Ноқа — шутури мода

Ноқус — зангӯлаи калони калисоҳо

Нӯш — ҳар чизи ширин ва гуворо, мисли асал, набот, ҳалво

О

Об — обрӯй

Обгина — шиша, сурохии булӯрин, шароб

Ово — оҳанг. Огандан — пур кардан

Оз — ҳирс, тамаъ, орзу, хоҳиш

Озарм — моҳи аввали фасли баҳор

Оло — неъмат, мол, эҳсон.

Олола — лола

Омил — ҳоким

Омм — нохонда, ҷоҳил

Омоҷ — нишона, нишон, ҳадаф; тӯдаи хок, ки нишонаи тирро ба рӯи он гузоранд

Онак — акнун, кунун
Оразайн — ҳар ду чаккаи рӯй, рӯйҳо
Остар — астар, кисми даруни ҷома
Отил — холӣ, бечиз
Охтан — баркашидан, баровардан, чунончи баровардани шамшер аз ғилоф

П

Пашмоганд — полон, тӯқум
Перомун — гирдогирд, дар атроф ва гирди чизе ё ҷое гардидан
Пила — киса, ҳамьён
Пироя — зебу зинат, асбоби зинат ва ороиш
Подош — мукофот, мукофоти амал, музд; ҷазо, сазо
Поёб — тоқат, тавоноӣ, пойдорӣ
Полаҳанг — каманд, ресмон
Поядон — кафил, миёнчӣ, гаравгон, зомин
Путк — болға
Пӯён — ба шитоб рафтан, ба таъҷил рафтан, шитобон

Р

Рабеъ — баҳор, фасли баҳор
Рамим — пӯсида, кӯҳна
Расм — маош, моҳона
Расул — номабар, косид, элчӣ
Ратли гарон — ҷоми калони пуршароб
Рахт — ҷома, либос, ҳар чизи пӯшиданӣ, коло, асбоби хона, бору буна
Рағм — коре баръакс кардан, бар хилофи майлу хоҳиши касе рафтор кардан
Раҳил — кӯч, кӯч кардан
Раҳин — гарав, чизе, ки гарав гузоранд, гаравӣ
Раҳӣ — ғулом, банда
Раҷим — сангсоршуда. рондашуда, малъун

Риё — ба зоҳир худро накӯкору парҳезгор нишон додан
Риёзат — ранҷ кашидан барои қавӣ гардондани ҷисм, касб кардани ахлоқи нек, покиза кардани нафс; гӯшанишинӣ барои ибодат ва парҳезгорӣ
Ризвон — номи фариштае, ки гӯё дарбони биҳишт бошад
Рифқ — нармӣ, лутф, меҳрубонӣ, некӯӣ
Риҷо — умедвор шудан, умедвор будан, умед доштан, умедворӣ
Рокиб — савор, савори асп ё чизи дигар
Рой — нигаҳбон, волӣ, ҳоким; чӯпон
Рутаб — хурмои тоза, хурмои наврасида
Рухом — санги мармар, санги сафеди нарм
Рӯ — кӯтоҳшудаи рӯй, як навъи маъдан аст, ки баъди гудохтани он аз вай мис ё биринҷӣ ҳосил мешавад
Рӯинтан — чизе, ки танаш аз маъдани рӯй сохта шуда бошад

С

Савмаа — ибодатхонаи насрониён ва оташпарастон
Савийят — баробар, яксон; баробарӣ, яксонӣ
Садма — осеб, ранҷ, кӯфтагӣ
Саид — некбахт, хушбахт
Салим — солим, дуруст, беайб
Салисулбавл — касе, ки пешоби худро нигоҳ дошта наметавонад; номи беморест, ки дар асари он инсон наметавонад пешоби худро нигоҳ дорад ва пешоб қатра-қатра хориҷ мешавад
Салосил — ҷамъи силсила, занҷирҳо
Салсабил — мувофиқи ривояти динӣ гӯё номи чашма будааст дар биҳишт; оби гуворо, маи хушгувор
Саман — баҳо, қимат; баҳо ва арзиши чизе
Самар — афсона, қисса
Самеъ — шунаванда
Самовот — ҷамъи само, осмонҳо
Самоъ — шунидан, гӯш кардан; суруд ва рақсу мусиқӣ; ҳолати шавқу завқ ва ваҷду ҷазабаи дарвешон
Саргазит — боҷ, хироҷ, ҷизья

Сароб — ҷое дар биёбон, ки дар тобиш ва равшании офотб аз дур мисли об ба назар мерасад
Сарҳанг — сардор ва сарвари лашкар
Сафеҳ — нодон, аҳмақ
Сафина — маҷмӯаи ашъор, баёз, ҷунг; киштӣ
Сафир — савт, хониши мурғон
Саъбон — мор, мори калон, аждаҳо
Саъдахтарон — ситораҳои бахтоваранда
Саъқа — тарс, бим; садои ҳавлангезе, ки кас аз шунидани он беҳуш шавад
Сақат — беҳуда, бефоида; саҳву хато дар гуфтан ё навиштан; сақат гуфтан — бад гуфтан, дашном додан
Сақим — бемор
Саққо — обдиҳанда, обкашон, касе, ки обро аз чашма, наҳр ё дарьё гирифта, ба хонаҳо мебарад
Саҳеҳ — солим, дуруст, бенуқс
Саҷъ — овози парандаҳои хушовоз
Саҷҷода — ҷойнамоз
Сигол — андеша, фикр
Силм — оштӣ, сулҳ
Силоҳ — аслиҳа, олоти ҷанг
Силсила — занҷира
Симот — дастархон, суфра, бисот
Синон — сарнайза; синони қалам — нӯги қалам
Сипардан — қадам задан бар рӯи хок, рафтан
Сипухтан — фурӯ кардан, чизеро ба зӯр ва фишор дар чизи дигар фурӯ кардан,
Сират — тинат, ботин, табиат
Сифла — одами паст, разил
Сияҳчол — чоҳи торик, зиндони чоҳмонанди торик
Сиҷн — зиндон
Содот — бузургон, авлоди Муҳаммадпайғамбар
Соил — гадо, пурсанда, садақахоҳ
Соир — ҷорӣ, маъруф, машҳур

Солус — риёкорӣ, дурӯӣ

Сомирӣ — номи сеҳргаре будааст, ки дар замони Мӯсо-пайғамбар гӯсолаи заррине сохта, мардумро ба гӯсолапарастӣ даъват кардааст ва гурӯҳе аз паи ӯ рафтаанд

Сонеъ — офаринанда, офаридгор

Сорбон — шутурбон, нигаҳбони корвони шутурон

Судоъ — дарди сар, сардард

Сунбула — номи бурҷи шашум аз бурҷҳои дувоздаҳгонаи осмонӣ

Суннат — тариқа, равиш, роҳ

Сунъ — офарида, эҷодкардашуда, сохташуда; эҷод ва офариниш; некӯӣ кардан ба касе, некӯӣ

Сунқур — мурғи шикорӣ, боз

Сутурдан — тарошидан, пок кардан, маҳв кардан

Сутӯҳ — ба танг омадан, малул шудан, дармондан, бечора шудан

Суубат — душвор шудан, душворӣ ва сахтии кор

Суҳр — ситора, анҷум

Т

Тааллуф — улфат гирифтан, дӯст шудан

Тааммул — андеша, фикр, мулоҳиза; саъю кӯшиш, ғайрат

Тааннут — хурдагирӣ, айбҷӯӣ, бадгӯӣ (дар ҳаққи касе)

Табарзад — набот

Табли ғозӣ — нақораи калони дорбозон, ки ба воситаи он мардумро ба тамошо даъват мекунанд

Тавбих — сарзаниш кардан, накӯҳиш

Тавaққӯъ — чашмдошт, умед, орзу

Тавоф — дар маросими ҳаҷ гардидани гирди хонаи каъба; умуман гирди чизе гардидан

Тавсан — асп, аспи саркаш, аспи тунди ромнашуда

Таъ — хоҳиш, рағбат, майл, ҳавас

Таъан ва карҳан — хоҳӣ нахоҳӣ, хоҳ нохоҳ

Таййибот — пок, покиза, ҳалол, раво, хушии табъ; бӯи хуш

Тайҳу — парандаест ба монанди кабк, вале аз он хурдтар ва гӯшташ ширинтару лазизтар
Такаллуф — саъй, кӯшиш, заҳмат
Талаззуз — лаззат бурдан
Талаттуф — нармӣ меҳрубонӣ ва лутф кардан
Талл — теппа, пушта, тӯдаи калони хок
Таманно — орзу кардан, орзу, хоҳиш
Таммуз — тобистон, мавсими гармо
Танаъум — молу давлат доштан, ба нозу неъмат парвариш ёфтан
Танг — кӯза
Танзил — қуръон, ба он маънӣ, ки осмон ба замин нозил шудааст, яъне аз осмон то замин поён фуромадааст
Таолуллоҳ — чӣ бузург аст худо
Тара — гандано, навъе аз сабзавоти хӯрдании тез
Тард — рондан, дур кардан, гурезондан
Тарсо — пайрави дини Исо, насронӣ, исавӣ
Тарьёк — доруи зидди заҳр, нозаҳр
Татовул — гарданкашӣ кардан, дастдарозӣ кардан; тааддӣ ва густохӣ
Тафаззул — лутфу марҳамат
Тафарруҷ — сайру гашт, саёҳат, тамошо
Ташнеъ — бисьёр бадгӯӣ дар ҳаққи касе, айби касеро ошкор кардан, маломат кардан касеро
Ташриф — ҷома пӯшондан, хилъат додан
Таъбия — сохтан, оростан, омода кардан; нишондан, ҷой додан
Таъдиб — адабомӯзӣ, адаб додан; бо мақсади адабомӯзӣ ҷазои ҷисмонӣ додан
Тағайюр — тағьирёбӣ, дигаргуншавӣ
Тағобун — афсӯс, пушаймонӣ; ҳамдигарро бо роҳи макр ба зиён овардан, дар муомила фиреб додани якдигар
Тақаллуб — баргаштан аз ҳоле ба ҳоле, дигаргун шудан
Тақодир — ҷамъи тақдир; сарнавишт
Тақсир — кӯтоҳӣ кардан; дар коре кӯтоҳӣ, сустӣ ва хато кардан
Таҳаввул — баргардидан, баргаштан, аз ҷое дигаре рафтан, дигаргун шудан

Таҳаввур — густохӣ, далерӣ, бепарвоӣ

Таҳассур — ҳасрат доштан, афсӯс хӯрдан, дареғ хӯрдан, пушаймонӣ, надомат

Таҳият — салом гуфтан, салому дуруд

Темор — парасторӣ, навозиш, ғамхорӣ ба бемор

Тийб — бӯи хуш

Тироз — зинат ва накшу нигори ҷома

Тиҳигоҳ — ҷои аз қабурға холии шикам

Тиҳидаст — нодор, камбағал, бечиз

Тозӣ — араб, арабӣ; аспи тозӣ — аспи арабӣ

Тоир — паранда

Толеҳ — бадкор, бадкирдор, табоҳкор

Томот — ҳодисаи азим, рӯзи қиёмат

Тумтароқ — шаъну шавкат, фару шукӯҳ; худнамоӣ

Тунукдил — нозукдил

Турбат — қарб, гӯр, мақбара

Туроб — хок, замин

Турунҷ — мевае аз ҷинси лимӯ ва афлесун (лимон ва апельсин), ки бисьёр хушбӯй ва обдор аст

Тузӣ — навъе аз ҷомаи нафис

У

Узлат — танҳоӣ, гушагирӣ

Узор — рӯй, рухсора, андом

Улвӣ — болоӣ, боло, ҳар чизе, ки нисбат ба боло дорад, махсусан ситораҳо

Умам — ҷамъи уммат, умматон, пайравон

Умано — ҷамъи амин, яъне амонатдор, каси эътимоднок

Унф — дуруштӣ, шиддат, қаҳр

Устувo — баробари якдигар шудан, мусовӣ шудан, рост шудан; баробарӣ, яксонӣ

Усфур — гунҷишк, ҳар парандаи хурдтар аз кабӯтар

Уқбо — охират, он дунё

Ф

Фалоҳ — хайрият, растагорӣ, офият, некӯаҳволӣ

Фараҷ — кушоиш, кушоиши кор

Фарвардин — моҳи аввали соли хуршедӣ, моҳи аввали баҳор

Фарохно — фарохӣ, кушодагӣ, паҳной

Фатан — бало, фитна, ошӯб

Фақеҳ — қонуншиноси шариат ва донандаи қоидаҳои шариат ва ислом

Фитрок — тасма ё чарми борике, ки аз ақиби зини асп мебанданд ва бо он чизе ҳамоил мекунанд

Фолиқи субҳ — кушоянда, офаринандаи субҳҳо; шикофандаи субҳҳо

Фохта — навъе аз паранда, қумрӣ

Фосуқ — ҷамъи фисқ, ба корҳои зишту нораво машғул шудан

Фуҷур — гуноҳ кардан, дурӯғ гуфтан, зино кардан

Х

Хабис — палид, нопок, наҳс

Хаданг — дарахтест, ки чӯби он ниҳоят маҳкам, сахт ва рост мешавад ва аз он аксаран тир месозанд

Хадд — рухсора, гуна, сурат, андом

Хазаф — сафол, сафолпора, сангреза

Хай — арақ, арақи бадани инсон

Хайл — сипоҳ, лашкаркаш, навкар; аскарони савора, саворагон

Хайлтош — ғулом, навкар, ҳамқавм, ҳамгурӯҳ

Хайт — ришта, ҳайти якту — риштаи якtора

Хайфа — биму тарс

Хаммор — шаробфурӯш

Хамр — май, шароб

Хараф — фасод ва табоҳии ақл аз пирӣ; марди фартут ва камақл

Харита — номаи аъмол, дафтари қайди корҳои савобу гуноҳ

Хармӯҳра — мӯҳраи калони камарзиш, ки ба гардани кӯдакон мебанданд, то чашм нарасад

Хатиб — хитобкунанда, ҷорҷӣ, мунодӣ, хонандаи фармони подшоҳ

Хафақон — тапидан, тапидани дил; бемории дил, ки дар асари он дил босуръат мезанад
Хафиф — сабук
Хизоб — ранг, хино
Хизона — хазина, ганҷина, ҷое, ки дар он пулҳо ва чизҳои гаронбаҳоро нигоҳдорӣ мекунанд.
Хилъат — ҷомаи қиматбаҳо, ки аз тарафи шахси бузург ба унвони ҷоиза ё инъом ба касе дода шавад
Хилқат — офариниш, пайдоиш, ба вуҷуд омадан; сиришт, фитрат
Хира — бесабаб, беҳуда, ҳарза
Хирқа — ҷомаи дарвешон
Хисол — ҷамъи хислат
Хоиф — касе, ки аз чизе метарсад, тарсанда, хавфбаранда
Хом — пӯсти даббоғӣ нашуда, пӯсти дар ҳолати табиӣ монда
Хонагаҳ — хонақоҳ, ҷои ҷамъ омадани шайхҳову дарвешон, ибодатгоҳи шайху дарвешон
Хотам — ангуштар, нигини ангуштарӣ, мӯҳр
Хубс — палид шудан, палидӣ
Худованд — соҳиб
Хулд — биҳишт
Хулқон — кӯҳна, ҷомаҳои кӯҳнаву дарида
Хулқонҷома — ҷомадарида, касе, ки дар тан ҷомаи дарида дорад.
Хунук — хуррам, фаррух, саодатманд
Хунӣ — қотил
Хурда — хурд, реза, майда, кӯчак
Хуро — сазовор, лоиқ, дархур
Хуср — зиён кардан, зиёнкорӣ, зиён
Хуфья — пинҳон, пӯшида
Хӯрда — айбу хато ба сухан ё рафтори касе гирифтан
Чалипо — салиби насрониён
Чамидан — хиромидан, роҳ рафтан ба нозу ҷилва, аз рӯи ноз бо хиром печу хам хӯрдан.
Човуш — пешрави корвон, сарҳанг ва нақиби лашкар; шотир
Чоҳ — мағок, чуқурӣ; чоҳи занахдон, зери манаҳ

Ч

Шабаҳ — номи яке аз маъданҳо. Рӯй — маъданест, ки аз гудохтани он мис ва биринҷӣ ҳосил шавад

Шаби ялдо — шаби аз ҳама шабҳо дарозтар; шаби охири тирамоҳ ва шаби аввали зимистон

Шабоб — ҷавонӣ

Шамома — ҳандалак

Шаръ — шариат

Шақоиқ — гули лола

Шаҳна — доруға, посбон ва нигаҳбони шаҳр, милиция

Шаҷар — дарахт

Шери шарза — шери хашмнок, ғуррон

Шибҳ — мисл, монанд, назир.

Шикеб — сабр, тоқат, бурдборӣ, ором

Шоиба — шак, шубҳа, гумон

Шойгон — пурқимат, гаронбаҳо

Шотир — зирак, бебок, чолок, чобук; касе, ки ба танӯр нон мечаспонад

Шоҳид — маҳбуб, маъшуқ

Шурта — боди мувофиқ

Шунъат — зиштӣ, бадӣ, қабоҳат

Шӯрабум — замини шӯр, ки дар он зироат намерӯяд

Шӯҳгин — чиркин, чирколуд, шӯхнок

Э

Эсор — бахшиш, ҳадья, тӯҳфа

Эҳтиёл — макру ҳила кардан, чораҷӯӣ кардан, ҳила ба кор бурдан

Эҳтизоз — ҷунбидан, такон хӯрдан

Эҳтимол — таҳаммул, сабру тоқат, ба душвориҳо бардошт кардан

Эҳтироз — парҳез кардан, дурӣ ҷустан аз касе ё коре

Эҳтимом — ҳашамат ва бузургӣ

Ю

Юз — ҳайвони дарандаи палангмонанд, вале хурдтар аз он

Я

Яди байзо — дасти сафед, равшан ва нуронӣ; каромот

Язак — ҷилавдор, пешрави сипоҳ, пешқаровул

Ямин — рост, дасти рост; тавоной, қудрат, манзилат; савганд

Ямонӣ — мансуб ба Яман, ки мамлакати машҳур аст

Ярлиғ — фармони подшоҳӣ

Ярғу — ариза, шиква, шикоят

Яъламуллаҳ — худо медонад

Яғмо — тороҷ, ғорат

Ғ

Ғабина (Ғабин) — зарар, зиён; зарардида, фиребхӯрда

Ғадр — хиёнат, бевафоӣ; макру ҳила

Ғайрат — рашк, ҳасад

Ғаммоз — суханчин, хабаркаш

Ғаммозӣ — суханчинӣ

Ғаромат — товон, зиён, зарар, ҷарима

Ғарра — фирефта, мағрур

Ғарро — зебо, некӯ, некӯкор, бузург ва шариф

Ғозӣ — касе, ки дар роҳи дини ислом ҷиҳод мекунад, ҷанговари ислом

Ғолиб — уз-зан — ба эҳтимоли ғолиб

Ғошия — пӯшонанда, пӯшиш, парда, пардаи дил, рӯпӯши зини асп

Ғулл — занҷир, занҷири оҳанӣ, ки ба дасту пои зиндониён мебастанд

Ғуроб — зоғ

Ғурра — сафеди пешонӣ

Қ

Қабола — васиқа, санаде, ки аз рӯи он иҷрои кореро ба зимма мегиранд; хати никоҳ

Қавоид — ҷамъи қоида; низом, тартиб, оин

Қазия — (қазият) — воқеа, ҳодиса, пешомад, кор; ҳукм, фармон

Қарина — аломат, нишона; мисол, монанд
Қасир — кӯтоҳ
Қассом — тақсимкунанда, тақсимгар
Қатил — кушта, ҳалокшуда
Қафо — силӣ, шаппотие, ки ба паси гардан мезананд; ҷавр, ситам
Қаҳба — зани бадкор, фоҷира
Қибал — ҷониб, тараф, назд; тоқат, қудрат
Қиём — истодан, бархостан, рост истодан
Қилода — гарданбанд, ресмон
Қир — моддаи ғализи часпонак, ки аз нефт ҳосил мешавад
Қоид — роҳнамо, асокаш; нишаста, нишинанда
Қоиммақом — ҷонишин
Қоон — подшоҳ, подшоҳи одил
Қоф — нони қоқ, нони хушкшуда
Қоқум — ҳайвоне ба мисли санҷоб аст, вале пӯсташ нарму сафеду гаронбаҳотар аз пӯсти санҷоб аст,
Қуллоб — чангак
Қусур — аҷз, кӯтоҳӣ
Қут — ғизо, таом, озуқа

Ҳ

Ҳабба — дона, маслан донаи гандум, ҷав ва ғайра
Ҳаволӣ — гирдогирд, перомун ва даври чизе
Ҳадис — сухан, калом
Ҳадият — ҳадья, тӯҳфа, армуғон, пешкаш
Ҳадиқа — боғ, бӯстон
Ҳазар — сукунат дар як ҷо, хонабошӣ, ба хона омадан аз сафар
Ҳазз — бахра, насиба, ҳисса; хуррамӣ, хурсандӣ, лаззат
Ҳазордастон — булбул
Ҳайҷо — ҷанг, корзор, набард, пайкор
Ҳакам — довар, қозӣ
Ҳало — калимаи нидо; эй, ҳой ва монанди ин
Ҳамгинон — ҳама, ҳамагон, ҳама касон, гурӯҳ ва ҷамоати одамони ҳозирбуда

Ҳамол — назир, ҳамто, монанд
Ҳамом — кабӯтар
Ҳамро — сурх
Ҳарба — аслиҳа, олати ҷанг, аз қабили шамшер, ханҷар, найза ва ғ.
Ҳарзалой — беҳудагӯ
Ҳаросат — нигаҳбонӣ, нигаҳдорӣ, посбонӣ
Ҳатк — парда даридан, пора кардани парда; шарманда кардан ва расво кардани касе
Ҳашв — ин ҷо ба маънои калимаи зоид дар шеър омадааст
Ҳаққа — ҳақ, ҳақиқат
Ҳаҷар — санг
Ҳилол — моҳи нав
Ҳирз — тӯмор
Ҳиштан — ҷамъ кардану гузоштан, раҳо кардан
Ҳиял — ҷамъи ҳила; қудрат ва тавоноӣ дар ҳар гуна вазъият, чорагарӣ; макр, фиреб, найранг
Ҳиҷоб — парда, рӯпӯш
Ҳиҷозӣ — номи мақоме аз мусиқӣ
Ҳован — ҷувози чӯбӣ ё оҳанӣ
Ҳодис — тоза, нав; он чӣ ба ҷои кӯҳна ва қадим ояд
Ҳофиз — ҳифзкунанда, нигоҳдоранда, нигаҳбон
Ҳомон — номи вазири Фиръавн, ки бисьёр ҳарис ва хунхор будааст
Ҳошият — аҳлу аёл
Ҳоҷиб — пардадор, дарбон
Ҳубб — муҳаббат, меҳр, дӯстӣ, ишқ
Ҳулв — ширин, лазиз; ширинӣ
Ҳулла — ҷома, либоси нав
Ҳурр — озод, озода, ҷавонмард
Ҳуруъайн — сияҳчашмон, занони сафедпусти фарохчашм, зани зебои биҳиштӣ
Ҳутом — реза ва пораву шикастаи ҳар чизи хушк; моли дунё

Ҷ

Ҷавод — саховатманд, бахшанда, олиҳиммат
Ҷавоз — рухсат, иҷозатнома
Ҷавор — ҳамсоягӣ; паноҳ
Ҷавф — андаруни чизе, дохили чизе
Ҷазоъ — нола, зорӣ, изҳори ҳузну дилтангӣ, бетоқатӣ, ноором̄ӣ
Ҷамал — шутур
Ҷамом — аспи баъди аз сафар омадан дамгирифта
Ҷарас — зангӯла.
Ҷаҳул — нодон, беақл, худписанд.
Ҷомид — хушк, яхбаста; мурда, беҷон
Ҷонсипар — ҷонбоз, фидоӣ
Ҷуд — карам, бахшиш
Ҷӯлоҳ — бофанда; ҷӯлоҳӣ — бофандагӣ
Ҷуҳҳол — ҷоҳилон, нодонон

МУНДАРИҶА

Саади Шерози

ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

(на таджикском языке)

Муҳаррири масъул А. Афсаҳзод
Муҳаррири техникӣ Я. Бекназарова
Мусаххеҳ О. Исматӣ

БИ № 110

Ба матбаа 02.06.88 супурда шуд. Ба чопаш 14.03.89 имзо шуд. Формати $70\times108^{1}/_{32}$. Коғази типографии № 1. Гарнитурааш адабӣ. Чопаш барҷаста. Ҷузъи чопии шартӣ 18,2. Ҷузъи рангаи шартӣ 19,075. Ҷузъи нашрию ҳисобӣ 16,202. Адади нашр 14000 нусха. Супориши № 2114. Нархаш 1 с. 90 тин.

734003, Душанбе, нашриёти «Адиб», кӯчаи Рӯдакӣ, 33.

Матбааи № 1 Комитети давлатии РСС Тоҷикистон оид ба корҳои нашриёт, полиграфия ва савдои китоб.

734025, Душанбе, хиёбони Ленин, 37.